

Kl. 09.00 – 17.54
19.00 – 22.49

1 § Anförande med anledning av Europarådets 50-årsjubileum

*Europarådets
50-årsjubileum*

Anf. 1 TALMANNEN:

Ärade riksdagsledamöter! Europa i maj 1999 – en världsdel där människor i samtal och överenskommelser över gränserna, inom internationella samarbetsorganisationer, lyckas lösa sina gemensamma problem i sant humanistisk och demokratisk anda. Europa i maj 1999 – en världsdel som än en gång skakas av krig och våld och där människor drivs från sina hem och sitt land.

I dag när vi högtidlighåller Europarådet 50 år är det kontrasterna och ytterligheterna som möts här, mitt i vårt Europa. Krig med fred. Terror med frihet. Våld med försoning. Tilltro och hopp möter, trots allt, förtyvlan och nederlag.

De är alla de sanna bilderna av Europa. Men i dag är det de mörka bilderna av hela vår värld som står i förgrunden – i TV:s direktsändningar, i radio och tidningsreportage. Vi möter dem varje dag, medmänskorna i vår omvärld, för vilka högtidliga deklARATIONER om mänskliga rättigheter inte fick någon betydelse.

Vi möter barnen som försöker fly från sin outhärdliga vardag av svält, vanvård och förnedring på städernas bakgårdar genom att berusa sig på lösningsmedel. Vi möter kvinnorna som utsätts för massvåldtäkter, som i sin ohyggliga systematik utgör ett planerat led i den yttersta kränkningen av ett land, ett folk. Vi möter männen som slaktas på de många slagfält som brinner runtom på vår jord, just nu.

Vi möter ett Europa som just i denna stund ännu en gång plågas av ett krig – det fruktansvärda, som inte fick hända igen, som inte skulle få hända igen.

Det var beslutsamheten efter andra världskrigets fasor – att det ohyggliga inte skulle få upprepas – som bidrog till att deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna blev möjlig. Det var också i denna anda av tillförsikt och tilltro till framtidens möjligheter som Europarådet – och med detta hoppet om ett Europa i fred, frihet och säkerhet – en gång föddes för i dag 50 år sedan.

Den 5 maj 1949, i St. James' Palace i London, skrev tio länder – däribland Sverige – under överenskommelsen om Europarådets grundande.

I augusti samma år hölls rådets första session, och man kunde samtidigt välkomna ytterligare tre länder i gemenskapen.

Nästa år, det första under det nya årtusendet, kan vi högtidlighålla 50-årsminnet av att *Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna* öppnades för under-tecknande – en av milstenarna på vägen mot demokratisk och fredlig utveckling under efterkrigstiden.

Men i dag, när vi högtidlighåller Europarådets 50-årsjubileum, är det inte framgångarna och den goda utvecklingen för mänskligheten vi först kommer att tänka på. Det vore omöjligt inför den onda verklighet som omger oss.

I dag är det världssamfundets, de internationella organisationernas och därmed staters och individers, våra egna, tillkortakommanden i försvaret av demokrati och mänskliga rättigheter som står i blyxtbelysning. I dag kommer dessa misslyckanden till oss genom alla de människor – medmänniskor – som vittnar om våld, terror och övergrepp.

De bär vittnesbörd till oss från Kosovo, från Angola, från Sierra Leone, från Östtimor och Kina, från alltför många platser på vår jord.

Vi skall lyssna till deras vittnesbörd. Men ohyggligheterna i det skedda, i det som sker, får inte paralysera oss. Den övermäktiga uppgiften skall inte få oss att krympa. Uppdraget som dessa människor ger oss är att växa, att ta ansvar för att återupprätta och stärka de mänskliga rättigheterna.

Ett 50-årsjubileum som detta innebär också en möjlighet – ja, en skyldighet – att se tillbaka och hämta styrka ur de framsteg som vi människor ändå har varit mäktiga, i samarbete över gränserna, mellan individer, inom och mellan organisationer och stater.

Europarådet tillkom, enligt dess stadga, i syftet att ”åstadkomma en fastare enhet mellan dess medlemmar för att skydda och förverkliga de ideal och principer, som utgör deras gemensamma arv, och för att underlätta deras ekonomiska och sociala framsteg”.

I dag – 50 år efter det att dessa ord nedtecknades – är Europarådet en organisation av 41 medlemsstater med över 700 miljoner människor, som i ministerkommittén, parlamentarikerförsamlingen och kommunalkongressen samarbetar för demokrati, mänskliga rättigheter och en fungerande rättsstat.

Europarådets verksamhet och historia återspeglar de framsteg som gjorts i Europa för demokrati, för fredliga lösningar, för respekten för mänskliga rättigheter. Det bör vi påminna oss i dag.

Fascistdiktaturernas fall och den demokratiska utvecklingen i Sydeuropa, liksom kommunismens och Berlinmurens fall, de politiska omvälvningarna och demokratiseringsprocessen i Öst- och Centraleuropa, med den snabba utvidgningen av medlemskretsen under det senaste decenniet, utgör språng i Europarådets historia.

Europakonventionen har utvecklats till ett av de effektivaste instrumenten till skydd för mänskliga rättigheter. Den är unik i sin egenskap av att ge enskilda personer möjlighet till prövning i en internationell instans om en stat brutit mot sina åtaganden. Detta kontrollsystem, de särskilda inträdeskraven för kandidatländer och uppföljningen av medlemsstaters åtaganden, är några av Europarådets kännetecken.

Till Europarådets kännetecken hör också den demokratiska förankringen, som varit en grundsten sedan tillblivelsen. Den parlamentariska församlingen – som också kan högtidlighålla sitt 50-årsjubileum i år –

var vid sin tillkomst 1949 det första internationella parlamentariska organet i världen.

Denna parlamentariska, och därmed demokratiska, förankring har under senare fått sin efterföljd i många andra internationella forum – däribland OSSE.

Det är en riktig och naturlig utveckling. Demokrati och mänskliga rättigheter hör samman och är varandras förutsättningar. Det är endast i demokratier som respekten för varje människas okränkbarhet och unika värde kan upprätthållas. Det var grundtanken och drivkraften bakom freds- och demokratirörelsen i Sverige och i Europa vid förra sekelskiftet. Man tänkte att demokratier, styrda av fria och jämlika medborgare, skulle inte ta till vapen, inte tillåta våld och övergrepp.

Sverige var en av grundarna av Europarådet. Sverige och svenskar har, under det halvsekel som sedan förflutit, på många sätt spelat – och spelar i dag – en avgörande roll för rådet och dess verksamhet.

Jag vill att detta tillfälle, då vi högtidlighåller Europarådets 50-årsjubileum, också skall forma sig till ett uttryck för stor erkänsla och respekt för de insatser som görs, inom Europarådet och av nuvarande och tidigare medlemmar i riksdagens Europarådsdelegation, för demokratin och för respekten för de mänskliga rättigheterna i internationellt samarbete. Detta är särskilt viktigt i en stund och i en mörk tid som denna, då dessa djupt humanistiska värden hotas i vår närhet, i Europa och på alltför många platser i världen.

Vi vet att vi också i framtiden kommer att hotas av krig och diktatorer, beredda att kränka människovärdet och folkrätten. Men vi vet också att ett enat agerande och fördömande från demokratiska stater inrymmer en möjlighet – den enda möjligheten – till fredlig utveckling och återupprättande av humanismen för hela mänskligheten.

Nu, ärade ledamöter, är det hög tid att ta ansvar och tillvarata de möjligheter vi har. Vi saknar inte insikt, inte kunskap, inte medmänniskor att samverka med. Vi saknar inte forum för möten, för förhandling, för kompromisser, för utveckling.

Vår utgångspunkt måste vara att det vi, som enskilda människor och i samarbete med andra, förmår bidra med, förmår uträtta, har betydelse, gör skillnad – i dag och inför vår gemensamma framtid.

(Applåder)

Prot. 1998/99:91

5 maj

Europarådets

50-årsjubileum

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 29 april.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Motioner

1998/99:N14–N17 till näringsutskottet

4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Åtgärder mot utsläpp av gas- och partikelformiga föroreningar från motorer avsedda för jordbruks- eller skogsbrukstraktorer och om ändring av rådets direktiv KOM (98) 472

Fördelning av tillstånd för tunga lastbilar som körs i Schweiz
KOM (99) 35

5 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Utbildningsutskottets betänkanden 1998/99:UbU9–UbU12

Skatteutskottets betänkande 1998/99:SkU17

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att utrikesutskottets betänkande UU8, konstitutionsutskottets betänkanden KU26 och KU29, finansutskottets betänkanden FiU19, FiU21 och FiU22 samt justitieutskottets betänkande JuU22 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

*Verksamheten inom
Europarådet under
1998*

6 § Verksamheten inom Europarådet under 1998

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU8
Verksamheten inom Europarådet under 1998 (skr. 1998/99:55 och redog. 1998/99:ER1)

Anf. 2 JAN BERGQVIST (s):

Fru talman! Med Kosovotragedin på näthinnan känns Europarådet nödvändigare än någonsin, inte därför att Europarådet har några enkla lösningar på konflikten men därför att en framtid för flyktingarna bara kan skapas genom respekt för de mänskliga rättigheterna – just det som Europarådet arbetar för.

Flyktingkatastrofen på Balkan var givetvis den helt överskuggande frågan när Europarådets parlamentariska församling möttes i Strasbourg förra veckan. Överläggningarna visade tydligt att om vi inte snart får en politisk lösning på konflikten kommer en redan fruktansvärd situation att bli än värre, än mer ohygglig.

För oss i den svenska parlamentarikerdelegationen är det en stor utmaning att diskutera tillsammans med kolleger från de 40 andra medlemsländerna: Hur skall vi kunna bygga framtidens Europa på demokra-

tins grund, ett Europa där vi slår vakt om de mänskliga rättigheterna, ett Europa där det råder rättssäkerhet och rättstrygghet? Det handlar både om att vi får en stark uppslutning kring våra ideal och om hur vi tillsammans kan gå från ord till handling, från resolutioner till handfasta insatser.

Kampen för demokratin har ofta varit tung och svår. Inte sällan har demokratin lidit nesliga nederlag. Men om vi nu på tröskeln till 2000-talet ser utvecklingen i Europa mot bakgrund av fascismens, nazismens och kommunismens illdåd under 1900-talet kan vi ändå glädja oss åt stora framsteg. Vilken befrielse var det inte när Berlinmuren föll 1989. För Europarådet innebar det att medlemsantalet har fördubblats.

Därför inriktas arbetet just nu på att stärka de demokratiska krafterna i de forna diktaturerna i Östeuropa och Centraleuropa, skydda de mänskliga rättigheterna, hävda de nationella minoriteternas rättigheter, bryta upp alla dessa unkna traditioner i rättsväsendet, med godtycke, diskriminering och politisk inblandning i rättegångarna.

Bismarck, den gamle järnkanslern, sade en gång att det är med lagar som med korvar; man mår allra bäst om man inte ser hur de lagas till. Det var i diktaturens Preussen. Men i dagens Europa vill medborgarna veta hur både lagarna och korvarna tillverkas. Det räcker inte med det, utan hela rättsprocessen måste vara öppen. Domstolarna måste vara oberoende. Tillämpningen av lagarna måste följa sunda rättsprinciper.

I Strasbourg ligger domstolen för de mänskliga rättigheterna. Det är en unik domstol, alldeles unik. Dit kan de över 700 miljoner medborgare som bor i Europarådets medlemsstater vända sig om deras mänskliga rättigheter kränks och de inte lyckas få sin rätt i det egna hemlandet. Då kan den enskilde överklaga till domstolen för de mänskliga rättigheterna. Detta är också vad som sker alltmer i verkligheten.

Dödsstraffet, det barbariska straffet, var något som Amnestyföreträdaren och riksdagsmannen Hans Göran Franck starkt engagerade sig mot. Hans övertygande rapport till Europarådet fick rådet att ställa som ett villkor på de nya medlemmarna att dödsstraffet skulle avskaffas. Även om kampen mot dödsstraffet har stött på många bakslag – det måste erkännas – har Hans Göran Francks rapport och Europarådets krav räddat livet på många människor som annars skulle ha blivit avrättade.

Jag är stolt över att få arbeta i en sådan organisation och över att få representera Sverige och den svenska riksdagen i denna stora alleuropeiska samarbetsorganisation. Det är något som fyller mig med både glädje och entusiasm. Det känns viktigt. Det känns meningsfullt.

Men om Europarådet skall kunna vara en verkligt drivande kraft för demokrati i Europa måste det också få ett starkt och brett stöd. Då måste vi också få en bred och folklig debatt om Europarådsfrågorna.

Europarådet är en angelägenhet för oss alla. Men handen på hjärtat – hur många svenskar känner till Europarådet? Hur många är det som verkligen vet vad Europarådet är för någonting? Jag tror inte att det finns någon så stor och så viktig organisation som är så okänd för den breda allmänheten. Det måste vi ändra på. Det är helt nödvändigt.

Nationalkommittén för Europarådets 50-årsjubileum ordnade en Europarådsdag i riksdagen den 23 april. Inbjudna var gymnasieelever, folkhögskolelever, ungdomsorganisationer, idrottsorganisationer och andra folkrörelser.

Europarådsdagen mynnade ut i en rad viktiga rekommendationer för det fortsatta arbetet. De handlade om Europarådets roll i det nya Europa, Europarådets arbete mot tortyr, skyddet för nationella minoriteter och framtiden för unga människor. Dessutom fick vi förslag till Europarådets idrottsministerkonferens år 2000.

Men nog återstår fortfarande ett tålmodigt arbete för att öka kunskaperna om vad vi kan göra via Europarådet för rättssäkerhet, för demokrati och för mänskliga rättigheter. Vår värld behöver mera av gemenskap – gemenskap byggd på rättfärdighet. Jag vet att Europarådet kan göra en insats för en bättre värld. Varje gång vi kan stärka rättssäkerheten, demokratin och de mänskliga rättigheterna blir människorna friare och tryggare, och vår värld blir en bättre värld.

Fru talman! Finns det en uppgift som kan vara viktigare?

Anf. 3 BERTIL PERSSON (m):

Fru talman! Betydelsen av Europarådets första 50 år kan aldrig nog överskattas. Det föddes ur askan av det för andra gången av världskrig så hårt krigshärjade Europa. Redan 1947 bildades samarbetsorganisationen Europarörelsen, och i samband med en kongress i Haag 1948 inbjöd Belgien, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna och Storbritannien ytterligare fem andra länder, däribland Sverige, att bli medlemmar i den planerade organisationen. 1949 bildade så tio stater Europarådet. Stadgan antogs den 5 maj, som sedan dess firas som Europadagen.

Europarådet tog sin utgångspunkt i förklaringen om de mänskliga rättigheterna, som FN antagit 1948. En grundtanke var att skapa ett rättsligt system för att värna dessa rättigheter. Europakonventionen om skydd för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter skapades, liksom en kommission och en domstol som har att övervaka staternas efterlevnad.

Medlemskapet i Europarådet har varit eftertraktat. 41 länder med ca 850 miljoner invånare – nästan hela Europa – är nu förenade under ett tak. Europarådets inträdeskrav, att länder kan bli medlemmar endast om de verkar för och söker respektera demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer, har haft en enorm betydelse för utvecklingen i Europa och också påtagligt påskyndat utvecklingen mot humanism och etik i många av Europas tidigare totalitära nationer.

Betecknande är dock att f.d. Jugoslavien inte är en av Europarådets medlemmar. Den pågående katastrofen i tidigare Jugoslavien måste bringas till en lösning på demokratins, de mänskliga rättigheternas och rättvisans grund – de värden som Europarådet står så starkt för.

Europarådets framgångar har inte minst betingats av det starka parlamentariska inflytande som den parlamentariska församlingen och dess förankring i de nationella parlamenten har inneburit. Många svenskar har gjort väsentliga insatser för rådets utveckling. Från senare tid vill jag peka inte minst på Anders Björck, som flerårig ordförande i den parlamentariska församlingen, och Daniel Tarschys, som rådets nuvarande generalsekreterare.

Inför det nya millenniet väntar nya utmaningar: globaliseringen, utbildningen, sysselsättningen, migrationen och fredliga lösningar på de urgamla konflikterna från det sönderfallna ottomanska imperiet.

Konceptet bakom Europarådet har hittills ändå varit framgångsrikt när det gäller att skapa en långvarig fred i det Europa som ständigt krigs-

härjades århundrade efter århundrade. Det borde därför också kunna vara en modell att pröva för exempelvis Afrika, som nu efter alla sina krig står inför samma utmaningar som Europa gjorde på 1940-talet. Det är inte så att vi skall påtvinga Afrika våra lösningar, men det kan många gånger vara praktiskt att ta upp lösningar som visat sig framgångsrika på ett håll till prövning även på andra håll i världen.

Europarådets flagga – de tolv gula stjärnorna på blå botten – är en viktig symbol för det nya Europa. Den har också lånats av den europeiska unionen, som likaledes står öppen för alla de europeiska länder som uppfyller kvalifikationerna. Europaflaggan – denna viktiga symbol för europeiskt samarbete – vajar parallellt med nationsflaggorna på flaggstänger Europa runt. Den borde göra det lika ofta i vårt land. Jag tycker att det vore en utomordentlig gest av solidaritet gentemot det 50-årsjubilerande Europarådet och den europeiska fredstanken om Europaflaggan fr.o.m. i dag tilläts vaja bredvid den svenska även framför det svenska riksdagshuset.

Fru talman! Europarådets första halvsekel har varit framgångsrikt. Det ligger nu på denna riksdag att bidra till en lika betydelsefull framtid för rådet.

Anf. 4 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! När jag som ny riksdagsledamot i höstas lät mig nomineras till suppleant i svenska delegationen till Europarådets parlamentariska församling hade jag nog inte fullt ut klart för mig vad uppdraget innebar i alla dess enskildheter. Det kan skyllas på min egen bristande orientering, men jag tror att det är ganska många – kanske t.o.m. någon enstaka i detta hus – som har tämligen oklara uppfattningar om Europarådets roll och verksamhet.

Europarådet spelar en undanskymd roll i den politiska debatten, inte bara i vårt land. Det är delvis oförtjänt. Europarådets olika instanser – den parlamentariska församlingen, ministerrådet, domstolen osv. – utför faktiskt ett omfattande arbete när det gäller mänskliga rättigheter och demokratisk utveckling i Europa. Det har jag förstått. Men Europarådets undanskymda roll speglar också det faktum att Europarådet inte spelar den aktiva och pådrivande roll som rådet borde kunna spela. Europarådet är en delvis outnyttjad resurs i det alleuropeiska samarbetet.

Förra veckan genomfördes den parlamentariska församlingens andra session i Strasbourg. Självfallet stod situationen i Kosovo och Natos krig mot Jugoslavien i fokus. Jag har två intryck av den långa debatten i Strasbourg. Det ena är att det bland Europas parlamentariker från Ryssland i öster till Island i väster finns kunskap, engagemang och vilja att bidra till fred och demokrati på vår kontinent. Det andra är att det finns en oerhörd frustration inför det faktum att Europarådet står maktlöst inför de övergrepp och det krig som just nu pågår på Balkan.

Vad beror då den här maktlösheten på? En del av förklaringen är säkert att det är brist på resurser. Men den kanske viktigaste förklaringen ligger i att USA och de dominerande nationerna inom Nato inte har tillåtit Europarådet att spela den aktiva och konstruktiva roll som det hade kunnat spela och borde spela. USA och Nato har för att etablera, som det heter, sitt nya strategiska koncept ställt FN och Europarådet åt sidan, inte av omsorg om de mänskliga rättigheterna på Balkan utan av egna makt-

politiska skäl. Jag beklagar att Sverige inte mer resolut har ställt upp till försvar för den internationella rättsordning som förkroppsligas i FN och i Europarådet. Det finns tid att reparera den skadan.

Kriget på Balkan är ett misslyckande för det internationella samfundet. Det är ett nederlag för den internationella rätten, för de mänskliga rättigheterna. Och det måste till en politisk lösning på konflikten på Balkan, som Jan Bergqvist underströk i sitt anförande.

Efter kriget – det kommer en tid även efter detta krig – kommer återuppbyggnaden. Det handlar då inte bara om återuppbyggnad av de materiella värden som har förstörts i kriget. Sådant är relativt lätt. Den svåra uppgiften är att bygga upp de mänskliga relationer – solidariteten och tilliten mellan människor – utan vilka varje samhälle är omöjligt och som under lång tid har brutits ned och förstörts av nationalistisk chauvinism, av förtryck och av krig. I detta återuppbyggnadsarbete kan och måste Europarådet spela den ledande och pådrivande rollen. Det handlar om mer än att bygga upp det krigshärjade Balkan. Det handlar om att restaurera den internationella rätten, som i dag är allvarligt hotad.

Anf. 5 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Europa var för mig allra först kriget, men det var på avstånd från Sveriges trots allt tämligen lugna horisont. Mörkläggningen och närheten till Norge kändes förvisso hotfull hemma i Dalsland. Man kände sig aldrig riktigt säker på om kriget också skulle drabba oss. När pappa under sista krigsåret ryckte in i vinterkriget som frivillig ambulansförare i Finland kom det ändå nära. Och transittågen med tyska soldater gick genom hemstaden Åmål och väckte förvåning och även ett visst medlidande. Det rörde sig om så unga pojkar som kanske aldrig skulle komma hem igen.

Sedan kom krigsbarnen från Finland och Tyskland, som fick ett mer eller mindre tillfälligt hem i svenska familjer. Det var Ritva från Åbo, som vi lärde känna i mormors trappuppgång och som kunde berätta de mest fantastiska historier. Det var Eva Henkel från Tyskland, som nog var av judisk börd. Judarnas hemska öde i koncentrationslägren hade inte mamma undanhållit oss barn. Dessa människor ingick i våra aftonböner. Det var omöjligt att förstå hur man kunde behandla människor så grymt.

Europa var något senare, under studieåren, vägen ut i världen mot äventyren. Men känslorna från krigsåren väcktes till liv i tågkupén när vi åkte genom Tyskland. Där hade min syster och jag hamnat ihop med *to norske piker*. De ville helst dra för gardinerna i kupén för att slippa se det avskydda Tyskland och de förhatliga tyskarna. Vi får aldrig lov att sluta hata dem, sade de. Vi som hade varit besparade krigets fasor hade svårt att förstå detta. Känslorna av hat var mycket levande och äkta och skrämde oss. Hur kunde unga människor tänka så?

Visst fanns hatet hos många och levde kvar länge. I Frankrike var det svårt att hitta någon familj som inte hade förlorat någon anhörig. Och detta gick tillbaka i flera generationer. Det var farfars far som hade mist livet i slutet av 1800-talet i fransk-tyska kriget. Det var morfar som hade dött i första världskriget och storebror som var saknad efter det andra världskriget. Jag minns en kvinna som körde taxi i tyska Alperna som jag mötte på 1980-talet. Hon uttryckte fortfarande generationers misstro mot

tyskarna. Hon hade trots allt kommit fram till att den enda vägen till fred var att samarbeta med dem även om misstron levde kvar.

Det fanns människor som började tänka andra tankar de första åren efter kriget, tankar om försoning, förståelse och fred. Unga människor brukar ju tillskrivas de nya idéerna, men nu rörde det sig om dem som hade varit med i både första och andra världskriget och som hade den tidigare krigshistorien mycket levande för sig.

Det är ingen slump att både EU:s föregångare och Europarådet bildades under samma tid. Tanken hade väckts om att samarbete var den enda vägen till förståelse, försoning och fred. Europarådet bildades för i dag precis 50 år sedan, som vi har hört flera gånger. Europakonventionen till skydd för de mänskliga friheterna och grundläggande rättigheterna utgör grunden för Europarådets arbete. Europarådets styrka är dess starka förankring i en människosyn av kristen och humanistisk tradition som kräver respekt för varje människa som en unik varelse med lika värde oberoende av ras, etnisk tillhörighet, religion, kön, ålder, samhällsställning eller produktionsduglighet. Det är ett människovärde som inte får kränkas. Det mycket unika är också att en enskild människa kan få rätt gentemot en stat via Europadomstolen i Strasbourg även om det är en lång och svår process.

Till skillnad från EU, som har 15 medlemsstater, har Europarådet sedan Georgiens inträde i förra veckan 41 medlemmar. Det rör sig om en organisation där alla Europas stater utom sju nu är medlemmar, och fler är på gång. Bosnien-Hercegovina har exempelvis ansökt om medlemskap, och landets utveckling följs nu noga av Europarådet. Möjligheten för Europarådet att påverka medlemsstaterna att ta sitt ansvar för att skydda medborgarnas rättigheter i så gott som hela Europa får inte underskattas.

När det gäller länderna i Öst- och Centraleuropa, där de mänskliga rättigheterna grovt förtrampades under Sovjetregimen, är en lovande utveckling på gång i vissa länder. Den går långsamt, och det sker många övertramp i andra länder. Det tar lång tid innan den människosyn som bygger på respekt för varje människas unika och lika värde genomsyrar ett samhälle.

För att ett land skall få bli medlem i Europarådet ställs bestämda krav, dock inte på fullkomlighet. Vem skulle i så fall bestå provet? När ett land ansöker om medlemskap inleds en process. Landet får klara besked om vilka förändringar som behöver ske när det gäller lagar och deras tillämpning. Det kan gälla dödsstraff, där moratorium med omedelbar verkan förväntas träda i kraft vid inträdet i Europarådet. Ingen skall avrättas i ett medlemsland. Sedan skall lagarna förändras så att dödsstraff förbjuds, men det kan ta sin tid. Det är inte lätt för ett parlament att gå emot en opinion med kanske 70–80% av befolkningen som vill behålla dödsstraffet, men det sker.

Ukraina är ett tänkvärt exempel på hur problematiskt det kan vara och vilket tålamod som krävs för att driva arbetet för de mänskliga rättigheterna framåt. Ukraina införde ett moratorium 1995, men det visade sig att mellan 1995 och 1997 avrättades 212 personer, trots detta moratorium.

Nu har man sagt ifrån från Europarådets sida. Avrättningarna måste omedelbart upphöra. Nu tror man att de gjort det. Man följer noggrant upp hur det går med lagstiftningen, om Ukraina är på väg att bli en rätts-

stat. Man har fått tiden på sig fram till juni för att en hel del saker skall ha genomförts. Jag kan inte låta bli att undra om det är möjligt att på den korta tid som återstår genomföra alla dessa förändringar. Men man fick det här budet för ett par år sedan, och man har varit väldigt långsam i starten. Det är nog den goda viljan till en utveckling i rätt riktning som till sist kommer att räknas.

Turkiet, som länge varit medlem, är ett problembarn. För en del år sedan lämnade Turkiet Europarådet på egen begäran, då de annars med all säkerhet skulle ha blivit uteslutna. Turkiet har sedan blivit medlem igen. Frågan om tortyr i fängelser har varit aktuell. En fördel är att ett land som misstänks inte leva upp till Europarådskonventionen inte kan neka Europarådets representanter tillträde för att undersöka hur saker och ting ligger till. Nu har Europarådets representanter fått tillträde att träffa Öcalan i fängelset innan någon annan har fått göra det.

Turkiets behandling av minoriteter är ett annat stort problem, som jag inte förstår hur man kunnat se genom fingrarna med så länge. Assyrier/syrianer har ju nästan helt fördrivits från sydöstra Turkiet, och behandlingen av kurderna är en fråga som måste få en lösning.

Det är mycket prestigefyllt att vara medlem i Europarådet, och det gör att även ett stort land som Ryssland försöker uppfylla de krav som ställs. Naturligtvis stöter det på stora problem att kunna följa vad som händer på de mänskliga rättigheternas område i ett så stort land. Europarådet undersöker nu i samband med en rapport om den omdiskuterade nya religionslagen och dess tillämpning står i överensstämmelse med Europakonventionens krav på religionsfrihet. Det skall bli intressant att följa den rapporten.

Trots den stora respekt jag har för allt det värdefulla arbete som Europarådet utför på många områden vill jag till sist nämna en rapport som är på gång och som förvånat mig lite grann. Vi får väl se var den hamnar. Jag blev medlem först i januari i delegationen, eftersom Kristdemokraterna inte varit tillräckligt stort förut för att ha en representant där. Jag hamnade i utskottet för *legal and human affairs*. Där har man tagit upp en rapport: *The Illegal Activities of Sects*. Vi vet att en sektrapport mycket länge diskuterades i EU men att man där kom fram till att detta inte var någonting som borde tas upp av EU utan var en enskild angelägenhet för de olika länderna.

Nu har man tagit fram en sådan rapport i Europarådet. Det är stora svårigheter därför att man inte kan definiera vad sekt betyder. Man har inte heller definierat vad dessa olagliga aktiviteter skulle bestå i. Därför menar jag att man är ute på farlig mark även om intentionen är god, att försöka skydda ungdomar som eventuellt kan bli inblandade i någonting som de inte behärskar. Det skall bli intressant att se när den kommer upp till debatt i plenum, vilket kommer att ske i juni. I den debatten tänker jag delta. Jag hoppas att rapporten hamnar på en nivå som gör att jag känner att Europarådet fortsätter att försvara de mänskliga friheterna och rättigheterna, däribland religionsfriheten.

Anf. 6 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Vem kunde tro när Europarådet bildades för 50 år sedan – och Sverige var bland de första medlemmarna – att organisationen 50 år senare skulle ha den omfattning den har i dag? Vem kunde tro att

samma stadga skulle gälla nu som då? Kanske inte så många, inte heller de som upplevde Europarådet under 80-talet då det levde ett undanskymt liv i EU:s skugga – eller EG som det då hette. EG tog t.o.m. över den vackra symbolen av stjärnor på blå botten. Många var nog de som då ansåg att Europarådets roll var lite överspelad. Det är kanske en av orsakerna till Europarådets anonymitet i dag.

Lyckligt nog fick inte de tankarna genomslag. Genom murens fall och öppningen österut kan vi i stället i dag med rätta påstå att firandet av Europarådets 50-årsjubileum är en viktig milstolpe i arbetet för fred, säkerhet och mänskliga rättigheter i Europa, trots att Europarådets verksamhet är tämligen okänd bland den stora allmänheten. De flesta människor blandar ihop Europarådet och EU, vilket i sig inte är underligt med tanke på den uppmärksamhet som EU-medlemskapet har. Men Europarådet är äldre, geografiskt mer omfattande och har en annan inriktning än EU. Det handlar om rättssamhälle, fungerande institutioner, skydd för minoriteter, utbildning och kultur, naturvetenskap och teknik, sociala frågor, familj och hälsa, stort arbete mot rasism, mot tortyr och sexuella övergrepp på barn, regional och lokal planering och förvaltning. Ja, det är några av de frågor som Europarådet arbetar med – inte minst samarbete mellan ungdomar.

I början av 90-talet besökte jag vid flera tillfällen Strasbourg. Det var då länderna i Östeuropa började sitt inträde i Europarådet. Det var då Europarådet visade förmågan som det främsta internationella instrumentet för att lotsa nya länder mot demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Det var en fantastisk stämning varje gång en ny flagga hissades som symbol för en ny medlemsstat. Nu är antalet medlemmar i Europarådet 41. Den senaste anslutna medlemmen är Georgien, som blev medlem alldeles nyligen. Några till står på kö.

Europarådet är i bästa mening symbolen för en alleuropeisk gemenskap – från Ryssland i nordöst till Portugal i sydväst. För att bli medlem måste de nya länderna uppfylla vissa tydliga åtaganden, men inriktningen har hela tiden varit att demokratiseringsprocessen gynnas mer av att ett land tas in i gemenskapen än av att vara utanför. Stöd och hjälp till blivande medlemmar är en viktig del i Europarådets arbete.

Europakonventionen för mänskliga rättigheter och Europadomstolen är fundament i Europarådets arbete. Domstolen är unik, som flera sagt här, och den enda i världen dit den enskilde kan vända sig för att få rätt mot sitt eget land. Inget land kan slå sig för bröstet och säga att vi är perfekta. Sverige har flera gånger blivit fällt inför Europadomstolen. I takt med att människor i de nya medlemsländerna upptäcker den möjlighet som domstolen erbjuder ökar också belastningen. Det är en av utmaningarna för Europarådet inför 2000-talet.

Det finns en liten kommitté här i riksdagen – Nationalkommittén för Europarådets 50-årsjubileum – som arbetar med att uppmärksamma Europarådets arbete under hela det här jubileumsåret. I slutet av april hölls ett seminarium för ungdomar och folkrörelser här i huset. Avsikten var att de dels skulle få information om vad Europarådet arbetar med, dels skulle få chansen att ställa krav som den svenska delegationen sedan skall föra vidare. En hel del sådana krav kom fram, bl.a. på arbete mot tortyr och för minoriteter samt en del andra konkreta krav. Det är viktigt att få alldeles särskilt ungdomar engagerade i arbetet med att bygga det

nya Europa inför alla de utmaningar vi står inför i det nya millenniet. Det gäller att involvera skolorna, vilket kommittén arbetar med, och få med folkrörelser i arbetet för mänskliga rättigheter och rättssäkerhet i Europa. Utmaningarna nu är inte mindre än för 50 år sedan.

Många har berört kriget i Kosovo på Balkan, som kastar sin tunga skugga över allt det positiva som händer och har hänt i Europa under det senaste decenniet.

Trots denna oerhört mörka sida i Europa i dag får vi alla, parlamentarikerna, organisationerna och enskilda, aldrig förtröttnas i arbetet för en bättre framtid i Europa och därmed också i världen för gemenskap, samarbete, solidaritet och mänskliga rättigheter.

Europarådet är ett oerhört viktigt verktyg i det arbetet. Det är aldrig värdigt att ge upp någon gång. Och det får naturligtvis inte Europarådet och dess medlemmar heller göra.

Europarådet har inte möjlighet att agera i en konflikt på något sätt. Men Europarådet har en stor uppgift i att bygga upp samhället efter konflikter. Alla konflikter har ett slut. Vi får aldrig glömma det när det ser dystert ut. Även konflikten på Balkan måste få ett slut, och vi hoppas att det sker snart. Då kommer Europarådets nästa stora uppgift och utmaning inför framtiden. Jag hoppas att Europarådet också kan motsvara förväntningarna.

Anf. 7 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Under 1990-talet har Europarådet expanderat kraftigt. När Europarådet för tio år sedan, alltså 1989, firade sitt 40-årsjubileum bestod det av 23 medlemsstater. Efter decennier av hård, omänsklig kommunistisk diktatur föll äntligen Berlinmuren, och en kraftig demokratiseringsvåg svepte in över Östeuropa. De nyfödda demokratierna var ivriga att komma in i Europarådet och den demokratiska gemenskapen.

När vi så i år firar Europarådets 50-årsjubileum har ytterligare 17 länder blivit medlemmar under det senaste decenniet. Denna utveckling skulle storligen glädja dem som en gång, för 50 år sedan, drog upp riktlinjerna för hur Europas länder skulle lyckas med den svåra historiska uppgiften, nämligen att stärka och fördjupa demokratin och säkra freden i vår del av världen, eller som det står i rådsstadgans artikel 1, för att "åstadkomma en närmare förening mellan medlemmarna, för att trygga och realisera deras gemensamma ideal och principer och att främja deras ekonomiska och sociala utveckling". Sedan det skrevs har Europarådet fyrdubblats vad gäller antalet medlemmar. Det är en glädjande utveckling.

De som drev på idén att försöka forma ett nätverk av demokratier som fullt ut respekterar mänskliga rättigheter förstod att detta arbete skulle ge freden en chans. Vår historia visar nämligen att demokratier inte startar krig med varandra. Just därför var det och är det så viktigt att stärka, fördjupa och sprida de demokratiska idealen för att åstadkomma en säkrare och fredligare framtid för Europas folk. Alla vi som har haft förmånen att få leva i ett fredligt Europa under den senare halvan av detta sekel bör i dag sända en tacksamhetens tanke till dem som klarsynt såg vilken väg Europa måste anträda efter andra världskrigets slut för att inte ännu en gång hamna under krigets gissel och fasor.

Fru talman! Demokratien behöver mötesplatser, många mötesplatser människor emellan, för att kunna överleva och fördjupas. Europarådet erbjuder just sådana mötesplatser.

Verksamheten omfattar många områden där tankar, idéer och förslag bryts mot varandra. På sitt schema har Europarådet sådant som massmediafrågor, sociala och socio-ekonomiska frågor, handikappfrågor, migrationsfrågor, jämställdhetsfrågor, utbildningsfrågor och kulturfrågor, idrottsfrågor, ungdomsfrågor, miljö- och naturskyddsfrågor, regionala och kommunala frågor, rättsfrågor, för att nämna några områden.

Nu gäller det att bygga vidare på den fasta grund som är lagd. Demokratiseringsprocessen står inför nya utmaningar nu när vi går in i ett nytt millenium och då Europarådet står på tröskeln till andra halvan av sitt första sekel.

Jag framhöll tidigare här att mycket har hänt i Europa under det senaste decenniet. Låt mig citera några rader ur den skrift som gavs ut av UD för tio år sedan vid Europarådets 40-årsjubileum. Där står bl.a. följande:

”För de Europarådsländer, vilka i likhet med Sverige *inte* tillhör EG, har Europarådet varit *den enda* organisation där de som fullvärdiga medlemmar och på jämställd basis kunnat delta i det västeuropeiska samarbetet på såväl regerings- som parlamentarikernivå.”

Ja, så kunde man skriva för tio år sedan, men inte i dag. Sverige ingår ju numera i ytterligare en viktig mötesplats för Europas demokratier, i Europeiska unionen, och alltfler länder knackar på dörren.

Jag sade tidigare här att demokratin fordrar många mötesplatser. Och många mötesplatser har skapats under årens lopp, vilket vi välkomnar. Det är bra. Vare sig mötesplatserna går under förkortningsnamnet OSSE, OECD, EU, PFF eller vilken bokstavsförkortning det än är fråga om så skall vi välkomna detta. Och det betyder inte att Europarådets uppgift devalveras – tvärtom. Europarådet kommer att ha sin givna, kompletterande roll bland övriga även i framtiden.

Detta framkom bl.a. vid den Europarådsdag, som har nämnts här tidigare, som anordnades här i riksdagen den 23 april för unga européer. Vid de gruppdiskussioner som då ägde rum kom det fram förslag på framtida uppgifter och utmaningar för Europarådet. Jag skall här ge några exempel.

”Arbeta för stärkt internationell insyn i de enskilda länderna.”

”Utbilda polis, fängvårdspersonal etc. i mänskliga rättigheter.”

”Arbeta för rehabilitering av tortyroffren.”

”Verka för synen att idrotten är ett redskap för social samverkan. Framhålla att idrotten skapar kontakter och är av glädje inte minst för de funktionshindrade.”

”Rikta uppmärksamheten på idrottens kommersialisering och dess för- och nackdelar.”

”Information om hur gränsöverskridande föreningsaktiviteter kan skapas.”

Förvisso har Europarådet stora och viktiga arbetsuppgifter även i framtiden för att säkra freden och mänskliga rättigheter i vår del av världen genom att erbjuda många mötesplatser människor emellan.

När någon fyller 50 år är det ju brukligt att framföra gratulationer och lyckönskningar. Låt oss göra det till dagens jubilar, Europarådet, och

samtidigt önska framgång i arbetet för ett fredligt och demokratiskt Europa för kommande generationer.

Anf. 8 SÖREN LEKBERG (s):

Fru talman! Jag skall också sälla mig till hyllningskören över Europarådet. Många vackra och sanna ord har redan sagts här i dag om Europarådets betydelse, den mellanstatliga organisation som föddes i ruinerna efter andra världskriget och som man kan säga är den europeiska integrationens vagg.

Några har redan sagt det, men det är väl värt att understryka detta, att Sverige var med från början i Europarådet och i dess arbete. Jag säger det därför att jag i går fick se en liten programinbjudan från en stiftelse som heter Sverige i Europa och som har riksdagsman Per Unckel som ordförande. I det brevet står det i ingresstexten: Det europeiska samarbetet inleddes den 9 maj 1950.

Det är en märklig historieskrivning. Jag vet inte varifrån man fått det – om man nu begränsar Europa till att bara gälla samarbetet inom Kol- och stålunionen. Det europeiska samarbetet började, som sagt, tidigare. Det började efter andra världskrigets slut, och Sverige var med från början i det samarbetet.

Europarådets främsta uppgift är att försvara mänskliga rättigheter, att verka för en parlamentarisk demokrati och att försvara rättsstatens principer. Det gjorde att Europarådet var den demokratiska klubben i Europa. Därför kunde inte alla länder vara med. Det var bara de genuint demokratiska länderna som kunde vara med i Europarådet.

Under 50-, 60- och 70-talen gjordes det stora framsteg i Europarådet. Europarådet syntes då mycket i svenska medier. Men så småningom hamnade Europarådet i skuggan av Europeiska gemenskapen och Europeiska unionen. Men, som flera här har påpekat, i samband med att muren föll fick Europarådet en helt annan roll. 90-talet blev så att säga den paneuropeiska dimensionen för Europarådet. Det blev en bro mellan gamla och nya demokratier där gamla och nya demokratier kan samverka på lika villkor.

Under årens lopp har också den här mellanstatliga organisationen fått tänder i form av sina övervakningsorgan och framför allt i form av sin domstol. Domstolen har nyligen reformerats, och det är numera heltidsanställda domare. Domstolen innebär, som flera har påpekat, att över 700 miljoner européer, från Grönland i väster till Kamtjatka i öster, kan appellera till domstolen och få sin sak prövad. Det är naturligtvis en oerhörd framgång.

Låt mig citera ur några stycken i utrikesutskottets betänkande. Först vill jag citera följande:

”En bidragande orsak till Europarådets framgångar har varit det starka parlamentariska inflytande som funnits i form av den rådgivande parlamentariska församlingen – – –.”

Jag vill stryka under detta, inte därför att jag själv tillhör den parlamentariska delegationen utan därför att jag har fått många bevis för att det är just den parlamentariska församlingen som har fungerat som en motor och som har drivit samarbetet framåt och tagit viktiga initiativ.

Jan Bergqvist nämnde inledningsvis kampanjen mot dödsstraff. Att låta Europa bli en kontinent fri från dödsstraff är ett initiativ som den

parlamentariska församlingen har tagit och hårt drivit. Nu håller faktiskt Europa på att bli just en kontinent fri från dödsstraff. Det är en stor framgång för den parlamentariska församlingen. Det visar just att mellanstatliga organisationer som har ett starkt parlamentariskt inflytande också blir viktiga och betydelsefulla.

Jag skall nu citera ur ett annat stycke i betänkandet som jag anser vara viktigt:

”Enligt utskottets uppfattning har Europarådet, med sin omfattande erfarenhet, med sina normer och med sin demokratiska värdegemenskap, alla förutsättningar att även i framtiden spela en central roll för en fredlig utveckling på vår kontinent samtidigt som organisationen kan tjäna som inspirationskälla för uppbyggnad och fördjupning av demokratin och de mänskliga rättigheterna på andra håll i världen.”

Jag tror faktiskt att Europarådet just kan vara denna värdefulla inspirationskälla.

Slutligen, fru talman: Många talare har sagt att Europarådet måste göras mera känt i Sverige och att Europarådet måste bli mera synligt. Jag håller med om det, men ytterst är det ett ansvar som inte åvilar Europarådets institutioner och dess generalsekreterare. Det yttersta ansvaret för att Europarådet skall bli mera känt och mera synligt ligger i stället på medlemsstaternas regeringar och nationella parlament.

Anf. 9 LISBET CALNER (s):

Fru talman! På vägen i mitt arbetsrum här i riksdagen har jag satt upp en liten lapp. På den står det: Mänskliga rättigheter – ett ofullbordat mästerverk.

Europarådet anser jag här vara ett av de många instrument som finns för att fortsätta arbetet för mänskliga rättigheter.

Kan det någonsin bli ett fullbordat mästerverk? frågar sig en del. Ja, jag tror på ett sådant mål, lika väl som våra föregångare – de tio likasinnade länderna i Europa, däribland Sverige, som för 50 år sedan bildade Europarådet, i den fasta förvisningen om att det efter andra världskrigets slut var alldeles nödvändigt med samarbete för att värna demokrati, respekt för mänskliga rättigheter och rättsstatens principer.

Men det är också viktigt att ha en verklighetssyn, inte minst med tanke på vad som i dag pågår i Europa. Mina tankar går i dessa dagar till alla dem som på ett eller annat sätt påverkas av den politiska och mänskliga krisen i och utanför Kosovo.

”De ville komma med fred – men förde med sig kriget.” Så uttryckte sig en ung människa förra veckan i Strasbourg där ett ungdomsparlament gick av stapeln med ungdomar från alla de numera 41 medlemsländerna.

Det var en glädje att lyssna till de ungdomar från olika länder som med stor kunskap, entusiasm och bestämda åsikter diskuterade huruvida det är rätt av Nato att bomba i Kosovo eller inte. Åsikterna skilde sig ungefär som de gör i våra diskussioner här hemma.

Kan vi se till att mänskliga rättigheter blir ett mästerverk? Verklighetssyn, ja – men ändå en fot in i visionen. Så kommer vi vidare i det viktiga arbetet med att, med 50 års erfarenhet av mellanstatligt samarbete, även i fortsättningen spela en viktig roll i Europa.

När vapnen tystnar i Kosovo, när demokratin får en chans i Serbien – det ögonblicket kommer, och måste komma – kommer Europarådet att vara där för att hjälpa.

Målen som vi alla arbetar för, en kontinent med demokratisk säkerhet och välstånd, kommer att vara inom räckhåll. Så sade presidenten i Europarådet när han förra veckan öppnade sessionen i Strasbourg. Han sade också att det är många som har undrat om vi under nuvarande omständigheter verkligen skall fira 50-årsdagen. Frågan är naturligtvis helt berättigad. Det finns definitivt inte plats för vare sig banketter eller skådespel. Ändå tycker jag att vi skall ta tillfället i akt att påminna oss själva om var vi står och vad vi hittills under fem decennier har uppnått och att förnya vårt engagemang för att fortsätta med det arbetet.

Jag håller med president Lord Russell Johnston. Genom sin breda medlemskrets kommer organisationen än en gång att kunna befästa den demokratiska värdegemenskapen i Europa. Europarådet och dess arbete för mänskliga rättigheter och demokrati kommer att ha stor betydelse för att vår kontinent åter skall bli en fredens kontinent.

I förra veckan när rådet hade sin session i Strasbourg hissades den 41:a flaggan utanför huvudingången. Vid en mycket högtidlig ceremoni invaldes Georgien som medlem. Ett stolt ögonblick i landets historia, som president Eduard Sjevvardnadze uttryckte det.

Han berättade att Georgien antagit en ny konstitution med respekt för mänskliga rättigheter, oberoende massmedier och kamp mot korruption. Han beskrev Georgien som ett vägskafl mellan Europa och Asien.

Det var i vägskaflen man även i vårt land en gång i tiden möttes för att samtala och göra upp planer på hur man skulle förbättra livet för människor i Sverige. Vi lyckades. Samtal och diskussioner, ett utbyte av idéer människor emellan är det som för utvecklingen framåt.

Nu talar 41 ministrar med varandra när ministerrådet har sina sammanträden. Ca 780 miljoner européer är nu medlemmar i Europarådet. Den parlamentariska församlingen har ca 300 delegater och lika många suppleanter. Det är många människor som talar med varandra, delar åsikter och kunskap om det som är viktigt för oss människor. Under sina 50 år har Europarådet fattat beslut om ca 170 europeiska och internationella konventioner som berör och påverkar alla oss som är med i Europarådet.

Det är så vi bygger ett större, mer rättvist Europa, baserat på demokrati och solidaritet.

Jag sitter i den ekonomiska kommittén i Europarådet. Just nu håller vi på att förbereda en rapport med titeln *Vikten av demokrati för en uthållig ekonomisk utveckling*. Demokratisering av finansiella institutioner i världen var ett krav som framställdes. Jag tror att det kan bli många intressanta diskussioner kring detta.

År 1991 inrättades Europeiska banken för utveckling och rekonstruktion. Den har 59 medlemmar som ställer kapital till förfogande. Sverige är en av dem. Banken etablerades med målsättningen att hjälpa länder i Öst- och Centraleuropa att bygga upp finansiella marknader och hjälpa till med att starta entreprenörskap och privata företag, med hänsyn tagen till de fundamentala principerna om flerpartisystem, demokrati, pluralism och marknadsekonomi. Ekonomiska utskottet gör varje år en rapport om

bankens verksamhet, och 1997 fick vi efter många om och men inskrivet att:

- EBRD skall speciellt uppmärksamma finansieringen av projekt där kvinnor är involverade.

Det upplevdes som en seger i det sammanhanget, kan jag berätta för er.

Häromåret utsågs ett antal ”vise män” som skulle fundera på Europarådets framtida verksamhet och effektivisering. Bli inte oroliga! Det är hälften män och hälften kvinnor. Jag tror att det totala antalet var tio eller tolv stycken. De kom i alla fall fram till att

- effektiviteten kan öka
- kvaliteten kan öka
- synligheten kan öka

Inte minst detta skriver vi alla delegater i Europarådet under på. Det har vi hört från talarstolen i dag också. Det är därför vi vill hålla våra anföranden i dag. Det är viktigt att synliggöra Europarådet och det viktiga arbete som utförs i den organisationen. Det får inte vara som en av de kandidater som i höst vill bli ny generalsekreterare efter Daniel Tarschys skriver i sin valbroschyr: ”Europarådet är den största hemligheten i Europa. Bortsett från Europadomstolen är det väldigt få människor som är medvetna om organisationens existens.”

Jag hoppas att vi genom talmannens tal och våra anföranden här i dag spritt lite kännedom om Europarådet och dess viktiga arbete för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer.

Fru talman! Jag slutar med att läsa några ord ur socialistgruppens broschyr:

Låt oss bygga ett människornas Europa hellre än ett penningens Europa!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

7 § Lagstiftningsprocessen

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU26

Lagstiftningsprocessen (skr. 1998/99:103)

Anf. 10 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Detta något blandade betänkande behandlar huvudsakligen regeringens kommittéberättelse och dessutom några motioner från den allmänna motionstiden. Jag skall nöja mig med att helt kort beröra den enda moderata reservationen, som handlar om hur den kommunala självstyrelsen påverkas av olika regeringsförslag.

Yrkandet i motion K206 är att kommande regeringsförslag som berör kommunal verksamhet skall innehålla en redovisning av på vilket sätt

Prot. 1998/99:91
5 maj

*Verksamheten inom
Europarådet under
1998*

Lagstiftningsprocessen

den kommunala verksamheten påverkas. Motionären vill också ha en genomgång av hur befintlig lagstiftning inverkar på den kommunala självstyrelsen.

Som känt är betonas den kommunala självstyrelsen redan i regeringsformens portalparagraf, RF 1:1, som börjar med meningen: All makt utgår från folket. Den svenska folkstyrelsen, heter det vidare, förverkligas genom ett representativt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Jag skall i detta sammanhang inte gå in på frågan om den kommunala självstyrelsen i hela dess vidd, utan nöjer mig med att hänvisa till att det finns diskutabla inskränkningar av denna självstyrelse, inskränkningar som antyds i reservationen. Också den omdiskuterade och nu aktuella frågan om skilda valdagar hänger faktiskt ihop med frågan om den kommunala självstyrelsen. Man blir onekligen något förvånad när man erfar att demokratiminister Britta Lejon i ett förstamajtal sagt att sämre kommunalt självstyre hotar om skilda valdagar införs. Nåväl – denna fråga kommer upp i samband med ett betänkande om några veckor.

I detta betänkande kan vi hur som helst inte vara riktigt nöjda med att utskottsmajoriteten än en gång hänvisar till beredningen i Regeringskansliet av betänkandet om den kommunala självstyrelsen och grundlagen. Om senfärdigheten är ett uttryck för omtänkande i Regeringskansliet och en ny känsla för den kommunala självstyrelsen är trögheten kanske av godo, men dessvärre finns det nog anledning att tro att ett eventuellt förslag inte kommer att ha den önskvärda inriktningen. Man kan förstås också säga att inget förslag alls är bättre än ett dåligt förslag. Hur som helst kan vi inte vara nöjda med att utskottsmajoriteten än en gång skriver att det pågår beredning av ett betänkande som kom redan i september 1996 och som uppenbarligen – låt vara av goda skäl – blivit en hyllvärmare.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Anf. 11 KENNETH KVIST (v):

Fru talman! Jämställdhetsaspekter i lagstiftningsarbetet är någonting som Vänsterpartiet har tagit upp i ett par motioner som behandlas i föreliggande betänkande. Där krävs att jämställdhetsdirektivets sakliga innehåll skall återinföras i kommittéförordningen.

Vi hade tidigare ett s.k. jämställdhetsdirektiv som innebar att man på ett mycket offensivt sätt gentemot alla utredningar pläderade för att jämställdhetskonsekvenser och förhållanden kring jämställdheten skulle analyseras i utredningarnas förslag och i verkningarna av de förslag som utredningarna lade fram. Det skulle egentligen gälla alla utredningar.

Då den nya kommittéförordningen kom skrevs detta om, och det blev i stället mer upp till varje kommitté huruvida man skulle kunna genomföra en jämställdhetsanalys eller inte.

På samma sätt har det funnits ett sorts krav riktat mot propositioner. Men inte heller där tycks man egentligen leva upp till det hela.

Man kan ju säga: Är det här nu någonting som de radikala feministerna i Vänsterpartiet har hittat på? Är det någon sorts ohemula överkrav för att profilera sig?

För att granska detta tog jag KU:s majoritetsyttrande i betänkandet på allvar, och sedan granskade jag den propositionsflod som har inkommit till föreliggande riksmöte.

Utskottsmajoriteten säger så här, vilket är utomordentligt förpliktande: Som utskottet tidigare har påpekat kan riksdagen, om regeringen skulle lägga fram en proposition utan någon jämställdhetsanalys, ställa regeringen till svars för detta.

Om man gör en analys av jämställdheten bör begreppet jämställdhet rimligen förekomma. När jag gjorde en datasökning på propositioner under innevarande riksmöte för att se hur många gånger ordet jämställdhet förekommer fann jag att det förekommer 28 gånger.

I budgetpropositionen fick jag 19 träffar, och då gäller det många gånger sammansättningar, t.ex. när ordet Jämställdhetsombudsmannen upprepas. Det är ju alltså inte fråga om någon jämställdhetsanalys varje gång, om ens någon. I vårpropositionen förekommer ordet jämställdhet två gånger. Sedan förekommer det i sju övriga propositioner, en gång i varje.

Det har avgetts 106 propositioner och skrivelser. Det är löpande numrering, men det rör sig i alla fall om uppemot ett hundratal propositioner. I nio av dessa har ordet jämställdhet förekommit, och i nästan ingen av propositionerna har det funnits någon analys av förslaget betydelse för jämställdheten.

Fru talman! Spontant kan man tycka att det är någon sorts feministiskt profileringskrav, men när man sedan granskar den faktiska verkligheten och läser propositionerna i samband med konstitutionsutskottets uttalande att regeringen faktiskt kan ställas till svars om det i *en* proposition inte förekommer någon jämställdhetsanalys, visar resultat att det i varje fall i minst 93 propositioner – och kanske ännu fler – inte förekommer en tillstymmelse till jämställdhetsanalys.

Det gör ju att kravet på *main-streaming*, dvs. att synliggöra kvinnofrågorna, att synliggöra vad olika förslag får för konsekvenser för jämställdheten, är ett utomordentligt tungt och berättigat krav, därför att detta missköts gruvligt och beklagligt.

Detsamma gäller det krav som finns i en annan motion från Vänsterpartiet, nämligen kravet på att man skall könsuppdelat statistik. Det förs ekonomisk statistik och annan statistik med felaktiga och för stora aggregat där man inte delar upp statistiken så att man får klart för sig olika tendenser mellan olika sociala klasser och mellan olika etniska grupper. Statistiken döljer också de skillnader och den betydelse som olika förslag har för de olika könen.

Det är alltså helt klart att utredningsväsendet måste skärpas till. Vi måste se till att regeringen skärper sig. Det måste komma fram uppgifter, utredningar och ett tänkande som tydliggör jämställdhetsaspekterna, som tydliggör kvinnoförtrycket, som tydliggör hur långt vi har nått i kampen för jämställdhet.

Fru talman! Vi har tre reservationer till betänkandet KU26 i samma fråga, men i olika varianter. För tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 1. Samtidigt försäkrar jag att det till nästa KU-granskning kommer en skärpt anmälan från Vänsterpartiet när det gäller bristen på jämställdhetsanalyser i olika regeringsförslag.

Anf. 12 HELENA BARGHOLTZ (fp):

Fru talman! Under den senaste borgerliga regeringstiden med förre folkpartiledaren Bengt Westerberg som socialminister och jämställd-

hetsminister infördes 1994 på hans initiativ ett allmänt jämställdhetsdirektiv riktat till samtliga kommittéer och särskilda utredare med uppdrag att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser. Jämställdhetsdirektivet ålade samtliga utredningar att analysera det rådande läget när det gällde både jämställdheten inom det aktuella området och jämställdhetskonsekvenser av de egna förslagen.

Men i likhet med flera andra direktiv upphörde detta direktiv att gälla den 1 januari i år i samband med att den nya kommittéförordningen trädde i kraft. Denna förordning säger att en utredning skall ange jämställdhetskonsekvenser om förslagen i ett betänkande har betydelse för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Av ett mycket radikalt och offensivt jämställdhetsdirektiv har det alltså blivit några till intet förpliktande rader i den nya kommittéförordningen. Nu ligger det på varje enskild kommitté eller utredare att avgöra om de egna förslagen kommer att påverka jämställdheten eller inte. Tidigare förutsattes alla förslag påverka jämställdheten, och utredningen måste motivera ett undantag från den regeln.

Detta är inte alls bra. Det handlar om en försämring av de jämställdhetskrav som den borgerliga regeringen införde på det statliga utredningsväsendets område. Jag som folkpartist är därför både glad och tacksam över att Vänsterpartiet i sin motion har uppmärksammat dessa negativa förändringar för jämställdheten och att man vill göra något åt dem. Så vill ju även Miljöpartiet.

Vi är flera, både kvinnor och män, som över de politiska blockgränserna känner oss som jämställdhetens vakthundar. Vi måste alltid skälla till när jämställdheten attackerats.

Men, fru talman, det räcker inte bara med att anlägga ett jämställdhetsperspektiv i det statliga utredningsarbetet. Regeringen måste också i sina egna propositioner redovisa förslagens konsekvenser för jämställdhet mer regelmässigt och på ett tydligare sätt.

Det är också viktigt när regeringen, och naturligtvis också utredningar, i sina olika förslag redovisar statistik, att denna är uppdelad på kön. Risker är annars att det skapas ett underlag för könsblinda politiska förslag som inte tar hänsyn till den inbyggda bristen på jämställdhet mellan män och kvinnor. Dessa synpunkter framgår av reservationerna 1, 2 och 3, vilka jag naturligtvis stöder.

Fru talman! I regeringens skrivelse framhålls i sista avsnittet behovet av fler kvinnliga ordförande respektive särskilda utredare. Detta är också ett gammalt önskemål från konstitutionsutskottet.

Även om andelen kvinnor på dessa poster kraftigt har ökat är könsfördelningen fortfarande i obalans. Regeringen uppmärksammar också i skrivelsen att alltför många kvinnor utses till chefer inom den statliga förvaltningen. I det sammanhanget vill jag göra några reflexioner.

Enligt uppgifter som jag har fått är 25 % av generaldirektörerna i dag kvinnor. Eftersom jag har mött flera kvinnliga generaldirektörer som lämnat sina poster innan förordnandetiden har gått ut har jag tagit reda på tjänstgöringstiderna för såväl de kvinnliga som de manliga generaldirektörerna. Det gäller dem som både har utnämnts till och lämnat sina poster sedan 1978.

Då finner man att kvinnorna har tjänstgjort i genomsnitt bara i 3,5 år, medan männen tjänstgjort längre tid, 4,8 år. Det är alltså att notera att det

är väldigt ovanligt att generaldirektörer, oavsett kön, stannar hela förordnandetiden, 6 år.

Sedan kan man naturligtvis fråga sig varför de kvinnliga generaldirektörerna lämnat sina poster efter så kort tid som 3,5 år. Är det för hård press på generaldirektörer? Det här, fru talman, tycker jag är värt en mäsja i sig.

Fru talman! Jag står naturligtvis bakom samtliga fp-reservationer som är gemensamma med Vänstern och Miljöpartiet, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 13 PER LAGER (mp):

Fru talman! Det är viktigt att reformer och andra förändringar i vår verksamhet grundas på väl underbyggda beslut. Beslutsunderlaget måste hålla hög kvalitet. Det förutsätter i sin tur att arbetande kommittéer fungerar bra, att det finns en hög och allsidig kompetens inom dem och att det finns tid att överväga de frågor som behandlas.

Miljöpartiet har därför i motionen K293 yrkat på att regeringen skall ta åt sig vad revisorerna anfört beträffande kommittéväsandets roll, arbetsvillkor och arbetsformer men också remisshanteringen av kommittérapporter.

Vi anser att det är särskilt viktigt att kommittéer används för att förbereda svenska ståndpunkter i EU. Statskontorets undersökning om EU-medlemskapets effekter på den svenska statsförvaltningen visar att departementen i mycket liten utsträckning använt sig av det svenska utredningsväsendet när kommissionen lagt fram förslag eller initierat arbete inom ett område. Utredningar har i stället gjorts inom departementen eller som uppdrag på enskilda myndigheter.

EU-medlemskapet innebär en möjlighet för Sverige att väcka frågor som man vill att kommissionen skall ta upp. För det krävs förstås ett gediget sakunderlag, som med fördel kan tas fram av just en kommitté.

Vi anser också att fler bör komma in tidigt i EU:s beslutsprocess. Ett sätt är att vid viktigare frågor tillsätta t.ex. en ”skuggutredning” här i Sverige, i syfte att i tid få fram de svenska ståndpunkterna. Den genomsnittliga tiden från det att en fråga börjar beredas av kommissionen till dess att konkreta förhandlingar äger rum i ministerrådet är omkring tre år. Det betyder att det i allmänhet finns gott om tid för att förbereda svenska ståndpunkter med hjälp av kommittéväsendet.

Sedan jag skrev motionen har ju en ny kommittéförordning trätt i kraft den 1 januari 1999. Dessutom har en ny organisation, Kommittéservice, inrättats. Regeringen har alltså, i linje med vad Riksdagens revisorer anfört och Miljöpartiet yrkat i motionen, vidtagit åtgärder för att stärka kommittéväsendet. Bl.a. är man inriktad på att tillgodose behovet av att förbättra initieringsfasen i kommittéarbetet med tidig probleminentifiering och tydlig strukturering, men också att tillgodose behovet av att göra direktiven mer tydliga. Mina motionsyrkanden är därmed uppfyllda. Det är jag nöjd med och behöver inte reservera mig på dessa punkter.

När det däremot gäller jämställdhetsaspekterna i lagstiftningsarbetet finns det anledning att kräva mer än det som regeringen nu är inriktad på. Det var inte bra att ta bort det generella jämställdhetsdirektivet för alla utredningar och att i den nya kommittéförordningen ersätta det med att jämställdhetskonsekvenser skall anges när förslagen i ett betänkande har

betydelse för jämställdhet mellan män och kvinnor. Detta är en klar försämring.

Argumentet att det generella direktivet varit svårt att hantera duger inte som argument i förhållande till frågans betydelse, menar jag. Jag tror att det i stället visar på en brist på insikt om hur nära nog alla beslut i samhället får konsekvenser i ett jämställdhetsperspektiv. En del vill gärna ringa in bestämda och hanterliga frågor och områden som relaterade till våra roller som män och kvinnor, medan andra anses oviktiga i det avseendet. Detta är alltså något av en innovation i förhållande till den breda samsyn som skapade det tidigare gällande generella jämställdhetsdirektivet.

I verkligheten är det inte så väl ställt, fru talman. Även om vi kan se och mäta inte obetydliga framsteg på området, är det mycket som återstår, och framstegen kan lätt förloras om vi inte konsekvent driver jämställdhetsfrågan vidare.

Det generella jämställdhetsdirektivet eller något med lika kraftig innebörd bör därför införas som ett särskilt stycke om jämställdhetsaspekter i kommittéförordningen. För att framstegen inte skall gå förlorade måste regeringen också konsekvent och noggrant följa upp jämställdhetsfrågornas hantering i utredningarna.

Regeringens propositioner bör vara föredömen när det gäller att tydliggöra konsekvenserna för jämställdheten. Det är de inte i dag, som Kenneth Kvist så riktigt påpekade. Därför är det också viktigt att all statistik är könsuppdelad i regeringens förslag, så att eventuell brist på jämställdhet åskådliggörs och därmed kan åtgärdas.

Fru talman! Jag stöder reservationerna 1, 2 och 3, som bygger på Vänsterns motioner, men yrkar bifall bara till reservation nr 1.

Anf. 14 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Det är naturligtvis en viktig debatt som vi nu för kring jämställdheten. Men jag kan inte undgå att konstatera att det väl knappast finns någon representerad i riksdagen eller i konstitutionsutskottet som är emot jämställdheten, utan alla försöker vi på olika sätt främja jämställdheten. Vad debatten lite grann kommit att handla om är egentligen vem som är ännu mer för jämställdhet än några andra. Jag tycker att Kenneth Kvists inlägg här handlade väldigt mycket om det.

Det som riksdagen nu har att ta ställning till är alltså regeringens kommittéberättelse och den redogörelse som regeringen har lämnat för hur kommittéväsendet är organiserat, eller snarare sagt omorganiserat, därför att det har ju skett väldigt mycket vad gäller möjligheterna för kommittéerna att arbeta. Kommittéservice har inrättats, och man arbetar på olika sätt med att skapa ännu bättre förutsättningar för utredningarna att producera väldigt bra analyser och underlag för regeringens propositioner och så småningom också för riksdagens beslut.

Jag tänker inte, fru talman, uppehålla mig mer vid denna fråga just nu, utan återvänder till frågan om jämställdheten.

Enligt min mening är det mer en fråga om sättet att formulera arbetsuppgifterna för kommittéerna än en fråga om att vara mer eller mindre intresserad av, eller mer eller mindre för, jämställdhet mellan könen.

Jag vill erinra om att det redan i regeringsformen är fastslaget att ett grundläggande mål för politiken är jämställdhet mellan könen. Överst på

s. 10 i utskottets betänkande uttrycks följande: "Utskottet kan konstatera att genom målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § regeringsformen har jämställdheten mellan könen upphöjts till en grundläggande statsrättslig norm, som skall ligga till grund för de politiska beslutens innehåll."

Mot detta mycket klara stadgande kan man ju fråga sig om det egentligen alls behövs direktiv till kommittéer att beakta jämställdheten i sitt arbete. Jag tror dock att det kan vara nödvändigt att upprepa förutsättningarna. Men vad det handlar om är ju huruvida det skall vara, som det var tidigare, ett generellt gällande direktiv till kommittéerna eller om varje kommitté får se över vilka behov som finns av att just i det kommittéarbetet diskutera dessa frågor. Det är denna diskussionen handlar om.

Här får man då erinra om att bl.a. våra kolleger i Riksdagens revisorer har kritiserat dessa generella kommittédirektiv och menat att man skall ha mer specifika direktiv för de olika kommittéerna. Denna kritik som Riksdagens revisorer har riktat mot de generella kommittédirektiven har denna kammare ställt sig bakom. Och när sedan regeringen har inrättat och ordnat systemet i enlighet med vad riksdagen har sagt, då ställer sig riksdagsledamöter upp och säger: Detta är ju alldeles fel. Det måste ju vara så att det skall vara generella direktiv för att kommittéarbetet skall fungera väl. Jag tycker inte, fru talman, att det är särskilt lätt att få detta att gå ihop.

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Kenneth Kvist, som ju tog till ganska rejäla brösttoner i den här frågan. Såvitt jag vet var Kenneth Kvist ledamot i Medborgarskapskommittén, den kommitté som nyligen avlämnade ett betänkande om medborgarskapet. Jag skulle vilja fråga Kenneth Kvist hur långt det avsnitt som upptar jämställdhetsanalysen på det här området är i detta kommittéarbete. Det skulle vara intressant att få en liten redogörelse för jämställdhetsanalysen i den kommitténs utredningsarbete för att belysa att Kenneth Kvist i olika sammanhang aktivt beaktar de här frågorna.

Fru talman! Nils Fredrik Aurelius pläderade för motioner som handlade om att den kommunala självstyrelsen skall grundlagsfästas, eller kanske snarare på ett bättre sätt grundlagsfästas. Det finns ju redan i dag stadganden i grundlagen om den kommunala självstyrelsen. Jag vill på den punkten konstatera det som också sägs i utskottsbetänkandet, att det gjordes en ingående analys av den kommunala självstyrelsen och grundlagen. Där konstateras ju att denna fråga förvisso på intet sätt är enkel att lösa.

Den utredningen finns nu i Regeringskansliet, och den är såvitt jag kan förstå föremål för en del överväganden. Man kommer dock ganska snabbt fram till att det är ett utomordentligt stort problemkomplex när det gäller diskussionen om att grundlagsfästa den kommunala självstyrelsen.

Jag skulle vilja fråga Nils Fredrik Aurelius om han ser någon motsättning eller något problem i den generella lagstiftning som vi har beträffande en rad olika välfärdsfrågor, exempelvis vård och omsorg, där det skall vara lika över hela Sverige. Människor skall inte ha olika behandling beroende på var man bor i Sverige. Finns det någon motsättning mellan detta och ett, som jag uppfattar det, fundamentalistiskt moderat krav på grundlagsfästande av den kommunala självstyrelsen?

Fru talman! Jag vill med det här yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 15 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Jag får väl börja med den här direkta frågan om Medborgarskapskommittén som Göran Magnusson ställer. Jo, där diskuteras faktiskt också jämställdhetsfrågor. Jag vet inte om Göran Magnusson har uppmärksammat det. Bl.a. förstärker vi detta så att också barn till svenska fäder kan bli medborgare på ett enklare sätt i parförhållanden med två nationaliteter. Detta gör vi för att mannen egentligen, den svenske mannen i det här fallet, har varit diskriminerad. Så visst finns det jämställdhetsaspekter också i den kommitténs arbete.

Ingen är emot jämställdhet, säger Göran Magnusson. Nej, det är gott och väl. Men det finns någonting som heter repressiv tolerans, dvs. att visst är man för, men man vill ändå inte ta ut några praktiska konsekvenser av det hela. Jag vill inte säga att det gäller Göran Magnusson på något sätt, fru talman. Jag menar bara att om vi verkligen är för jämställdhet måste vi också se till att ojämställdheten synliggörs. Annars förlorar ju kampen för jämställdhet i argument, slagkraft och tyngd. Därför är det nödvändigt att granska t.ex. regeringens propositioner.

Det här står ju, som Göran Magnusson säger, i KU:s yttrande. Göran Magnusson citerade ju meningen innan den jag citerade, alltså att det är en statsrättslig norm och att om en proposition inte innehåller någon jämställdhetsanalys är det ett skäl att dra regeringen inför KU. Det säger KU:s majoritet i sin skrivning. Och jag kunde visa med statistik att det är omkring 100 propositioner som faktiskt saknar jämställdhetsanalys. Nog kan man säga att det finns en brist på sådan.

Anf. 16 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Får jag först säga att när det gäller Medborgarskapskommittén frågade jag egentligen inte om det fanns förslag i den här riktningen. Det gällde mer den här övergripande analysen som enligt Kenneth Kvist och Vänsterpartiet skall finnas i alla sammanhang. Det var den jag var ute efter, och jag blev inte övertygad om att ens den kommitté som Kenneth Kvist har varit ledamot i hade gjort en ordentlig jämställdhetsanalys som skulle kunna få betyget A utifrån Kenneth Kvists värderingar när det gäller att det i regeringens förslag skall finnas jämställdhetsanalyser. Jag tycker inte att jag känner mig övertygad om att Kenneth Kvist tar sig ur den där frågan genom att hävda att det finns ett eller annat förslag i sammanhanget.

Sedan gäller det Kenneth Kvists genomgång av ett antal propositioner och datasökningen. Det skedde väl i går, eller ganska sent i alla fall. En annan fråga som inställer sig är naturligtvis hur många motioner Kenneth Kvist har medverkat till i anslutning till de propositioner som innehåller frapperande brister när det gäller jämställdhetsanalyser, motioner som tar sikte på att åstadkomma dessa jämställdhetsanalyser.

Det är ju inte så att den enda möjligheten för en riksdagsledamot eller för riksdagen att diskutera med regeringen eller påpeka för regeringen att det brister i något avseende är att dra regering eller statsråd inför konstitutionsutskottet, som jag tror att Kvist uttryckte saken. Det finns ju faktiskt möjligheter att motionera, ta upp det i debatten och på olika sätt försöka påverka. Det skulle vara intressant med en redovisning av antalet motioner i förhållande till det hundratal propositioner som har brister i

Anf. 17 KENNETH KVIST (v) replik:

Fru talman! Visst kan vi diskutera Medborgarskapskommittén, men det är klart att dennas analys av medborgarskapslagarna i förhållande till jämställdheten ledde fram just till detta förslag. Och där förekom det en analys. Men det är klart, att hade det generella direktivet funnits och slagit med lite ökad kraft hade man kanske kunnat prestera ännu mer.

Sedan är det ju så, fru talman, att Göran Magnusson försöker komma ifrån vad konstitutionsutskottet självt säger här. Man ålägger inte riksdagens oppositionspartier att i sina motioner skriva någonting om jämställdheten. Men det står faktiskt i utskottsmajoritetens bedömning, som jag förmodar att utskottets vice ordförande till fullo delar och väl också påyrkar sitt bifall till, att om regeringen skulle lägga fram *en* proposition utan någon jämställdhetsanalys så kan riksdagen ställa regeringen till svars för detta. Och jag har visat att det i åtminstone 100 propositioner till nuvarande riksdag saknas jämställdhetsanalys. Det här är ju ord som utskottet självt tar i sin mun om propositioner.

Sedan tror jag att jag kan gå i god för att där det finns skäl att påpeka jämställdhetsaspekter så är nog inte Vänsterpartiet precis det parti som missar den saken.

Anf. 18 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill på intet sätt förringa svårigheterna att åstadkomma jämställdhet mellan könen. Jag är väl medveten om att det finns problem på detta område och att man inte bara kan säga att arbetet är på god väg och att det går åt rätt håll. Det fordras insatser på en rad olika områden för att åstadkomma en bra jämställdhet mellan könen. Det känns angeläget att få säga det, så att ordklyveriet om olika formuleringar inte skymmer det väsentliga i detta sammanhang. Det är ett övergripande mål för politiken att åstadkomma jämställdhet mellan könen.

Någon redovisning av motioner fick jag inte från Kenneth Kvist. Låt mig också konstatera att medborgarskapsutredningen tillsattes och arbetade under det generella jämställdhetsdirektivet. Ur den synpunkten fanns det väl, enligt Kvist, inte några brister.

Konstitutionsutskottet upprepar i betänkandet sitt uttalande att om regeringen lägger fram propositioner – jag tror inte att betoningen skall läggas på *en* proposition – som enligt riksdagen saknar en nödvändig jämställdhetsanalys, kan riksdagen ställa regeringen till svars. Det är en självklarhet att jag inte har någon invändning mot det. Jag står bakom detta uttalande, som konstitutionsutskottet har gjort i ett tidigare sammanhang och nu upprepar. Självklart skall vi ställa krav på nödvändiga jämställdhetsanalyser i olika sammanhang, så att det skapas förutsättningar att fatta bra beslut.

Fru talman! Man arbetar med könsuppdelad statistik på olika sätt. Det är på väg, och det kommer att förbättra våra förutsättningar att bedöma jämställdhetsfrågor med hjälp av statistik.

Anf. 19 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Jag har nu fått bra belägg för att Göran Magnusson också tillhör jämställdhetens vakthundar. Det låter lovande.

Göran Magnusson och Kenneth Kvist har diskuterat statistik. Jag vill nämna ett konkret exempel, något som både Göran Magnusson och jag upplevde i går kväll. Tillsammans med konstitutionsutskottets övriga medlemmar var vi på besök hos demokratiministern. Då kom frågan upp om den parlamentariska utredningen om regional utveckling, PARK. En kvinnlig ledamot tog upp jämställdhetsaspekterna. Utredaren förklarade att man kanske inte hade tänkt på dem men att det nu var läge att göra det.

Risken finns hela tiden att dessa aspekter glöms bort och att vi måste påminna om dem. Hur får man in detta i ryggraden på alla dem som har ansvaret för de utredningar som kommer till?

Anf. 20 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Opinionsbildning är alltid ett svårt kapitel. De som ansvarar för eller deltar i utredningsarbete skall vara medvetna om regeeringsformens stadganden om jämställdhet mellan könen. De skall också ta hänsyn till det i varje enskilt kommittéarbete, enligt den kommittéförordning vi har nu. Det finns inget annat sätt att förbättra förutsättningarna för jämställdhet än att i olika sammanhang alltid bilda opinion – tala om det och diskutera det. Det kan finnas situationer då jämställdhetsaspekterna sjunker undan. Då är det bra om vi som jämställdhetens vakthundar, som Helena Bargholtz kallar oss, gläfsar till och pekar på att det är nödvändigt att diskutera frågan ur ett jämställdhetsperspektiv.

Anf. 21 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik:

Fru talman! Tack, Göran Magnusson, för det svaret. Jag skulle också vilja ta upp en annan aspekt som jag tog upp i mitt anförande, nämligen kvinnorepresentationen på tunga poster i olika statliga utredningar. Fortfarande är 30 % av ordförandena och utredarna kvinnor. Resten är män. Tydligt är det svårt att få en jämnare könsfördelning, trots att alla partier är ålagda att till varje utredning nominera både en man och en kvinna. Jag skulle vilja höra Göran Magnussons kommentar till varför det inte har fungerat bättre.

Anf. 22 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall ärligt säga att jag inte har något bra svar. Jag är inte tillfredsställd eller nöjd med tingens ordning. Jag kan bara konstatera att jag har en idé om hur det kan hänga ihop. Nominerande partier är ålagda att nominera personer av båda könen. Men t.ex. när vi skulle sätta samman den nya polisstyrelsen i Västmanland blev slutresultatet inte särskilt bra ur jämställdhetssynpunkt. Min fundering är att regeringen inte fick in förslag på både män och kvinnor från de olika partierna. Man fick förslag på en person, och det var en man. Jag antar att regeringen

känner sig ganska bunden av partiernas nomineringar. Det skall man också göra, utifrån andra utgångspunkter. Därmed hade man inte möjlighet att påverka sammansättningen ur jämställdhetssynpunkt i någon större utsträckning i just denna polisstyrelse. Detta är ett problem som man får arbeta med på olika sätt.

Det kan vara så att Folkpartiet anser att partiets främste företrädare är t.ex. en man och sedan ombeds att med hänsyn till den totala jämställdheten i styrelsen nominera den man ville ha i andra hand. Jag är inte så säker på att Folkpartiet – eller något annat politiskt parti – är så entusiastiskt över situationen just i det läget. Det finns en rad hinder som kan uppstå i skilda sammanhang. Det får vi försöka motverka tillsammans på olika sätt.

Anf. 23 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Göran Magnusson frågade om det kan tänkas uppkomma en motsättning mellan statligt formulerade krav, antagna av riksdagen, och det kommunala självstyret. Svaret är att det finns områden där det kan uppkomma konflikter. Om staten genom riksdagen föreskriver taxekonstruktioner, maxtaxor och bidragsnivåer inom områden som kommunerna hanterar kan det från kommunal sida uppfattas som en inblandning och olämplig styrning. Där vill man gärna se det som att de kommunala besluten växer fram genom kontakt med väljarna på lokal nivå. Visst kan det uppkomma en sådan konflikt ibland, som också är av konstitutionell betydelse. Det framgick av Göran Magnussons inlägg att han insåg att det kunde vara ett problematiskt område. Han använde uttrycket ”problematiskt område” några gånger.

Om det nu är ett problematiskt område kan inte den riktiga åtgärden vara att göra ingenting. Om man tycker att underlaget, t.ex. i form av betänkandet från 1996 om den kommunala självstyrelsen och grundlagen, inte är tillräckligt får man ta fram ytterligare underlag. Man får försöka något nytt och tänka bättre. Men det verkar mer än lovligt passivt att göra ingenting eller, som Göran Magnusson, hänvisa till en utredning och säga att den såvitt han förstår möjligen är föremål för en del överväganden. Kommer Göran Magnusson även om ett år att hänvisa till utredningen från september 1996, om ingenting har hänt?

Anf. 24 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! De svårigheter man ser om man studerar utredningen om grundlagsskyddet för kommunerna gör att det finns anledning att fundera på allvar. Jag tror inte det behövs så mycket mer utredningar, även om det är möjligt att det också är en lösning. Detta är mycket komplicerade och intrikata förhållanden.

Motsättningar mellan riksdagsbeslut och det kommunala självstyret handlar inte i första hand om taxorna. Det går nog att hantera maxtaxor både i barnomsorgen och i äldreomsorgen. Jag talade mera om medborgarnas rättighet att ha tillgång till vård, omsorg och skola av en viss kvalitet. Riksdagen har beslutat att det skall vara lika över landet ur standardsynpunkt. Det behöver inte vara lika utfört, men man skall ha samma möjligheter till vård, skola och omsorg. Där kan det finnas en motsättning i förhållande till en fundamentalistiskt inriktad kommunal självstyrelse.

Det är bl.a. den svårigheten jag ser och som gör att man inte utan vidare kan säga att man måste ändra nuvarande förhållanden. De är på många sätt ganska väl avvägda. Jag är inte så säker på att ett hävdande av att den kommunala självstyrelsen skall grundlagsfästas faktiskt kommer att öka den kommunala självstyrelsen. Det finns en fara, och det gör också att jag känner mig tveksam, att den kommunala självstyrelsen i stället i praktiken blir mer begränsad.

Nu är också tiden begränsad. Det är inte alldeles lätt att föra ett stort resonemang om detta. Det är bl.a. faran för att det i praktiken leder till en begränsad kommunal självstyrelse som gör att i varje fall jag inte känner att det är jättebråttom att fatta beslut på den här punkten.

Anf. 25 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Jag uppfattar det sista inlägget som att Göran Magnusson vill slå vakt om den kommunala självstyrelsen. Då tycker jag kanske att det är lite konstigt att i samma inlägg samtidigt tala om fundamentalistiska krav på kommunal självstyrelse.

Det blir ändå lite motsägelsefullt att, som Göran Magnusson gör, å ena sidan säga att det är så problematiskt att det tål att tänka på och å andra sidan i nästa mening säga att det ändå är ganska bra som vi har det för närvarande. Det tyder inte på något riktigt stort intresse och någon riktig strategi för hur de här frågorna skall hanteras.

Jag vill sluta med att säga två saker. Det första är att vi naturligtvis får återkomma i ett annat sammanhang och i ett annat betänkande till frågan om den kommunala självstyrelsen. För det andra vill jag upprepa min fråga till Göran Magnusson om han tycker att det är tillräckligt att år efter år hänvisa till en utredning som inte leder till någonting.

Anf. 26 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Om man har uppfattningen att man absolut måste grundlagsfästa och göra väsentliga förändringar av nuvarande lagreglering är det naturligtvis inte tillfredsställande med den utredning som gjordes och de funderingar som finns, utan då vill man naturligtvis gå längre.

Det jag gärna vill peka på i det här sammanhanget – och jag tror att jag använde det uttrycket i en tidigare debatt – är att det för er moderater går en blå tråd i resonemangen kring den kommunala självstyrelsen. Det handlar om att grundlagsfästa den kommunala beskattningsrätten och ifrågasätta den kommunala skatteutjämningen, eller rättare sagt upphöra med den inomkommunala skatteutjämningen, och på det sättet frigöra kommunerna från inflytande från statens sida.

Det är där komplexiteten ligger. De stora kommunala arbetsuppgifterna är sådana uppgifter som kommunerna egentligen är ålagda av riksdagen att utföra: vård, skola och omsorg. Nils Fredrik Aurelius och moderaterna menar väl inte att man skall ha kommunala beslut om standarden i skolan, läroplansmålen och annat?

Utrymmet för den faktiska kommunala självstyrelsen är ganska begränsat. Det är inte begränsat för att man skall hindra kommunerna från att fungera. Begränsningen ligger i riksdagens uttalade önskemål om att levnadsbetingelserna och förutsättningarna för medborgarna skall vara hyggligt lika över hela landet.

I det ligger en konflikt. Om en individ inte får sina rättigheter tillgodosedda är inte hans främsta korrekionsmedel den lokala kommunala politiken, utan det är att gå till domstol. Det är också en implikation i hela det här resonemanget.

Anf. 27 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Jag vill fullfölja det senaste replikskiftet mellan Göran Magnusson och Nils Fredrik Aurelius eftersom jag ingick i kommittén om den kommunala självstyrelsens grundlagsskydd. Jag har också noterat att regeringen trots att nu tre år har gått sedan betänkandet avlämnades inte har vidtagit någon åtgärd. Jag skulle gärna vilja höra Göran Magnussons kommentar, om han tror att betänkandet kommer att föranleda något förslag från regeringens sida.

Därutöver vill jag ställa en fråga med anledning av att utskottets majoritet har hänvisat till att man beträffande kommittéväsendet har skrivit i kommittéförordningen att när kommittéer lägger fram förslag som berör kommunerna skall man redovisa hur det förhåller sig till den kommunala självstyrelsen. Det kan tyckas vara bra. Men kommittén om grundlagsskyddet föreslog att man skulle gå längre, nämligen att principen om kommunalt självstyre skall tillmätas särskild betydelse vid all normgivning rörande kommuner och landsting.

Det är egentligen inte särskilt långtgående. Men det innebär att det som regeringen nu har ålagt kommittéerna också skulle åvila regeringen. När regeringen lägger fram förslag som berör den kommunala självstyrelsen skulle regeringen för riksdagen också tydligt få ange hur det förhåller sig gentemot den kommunala självstyrelsen, som ju i princip är grundlagsfäst, även om regeringen ofta går förbi den.

Jag skulle vilja fråga Göran Magnusson om han inte tycker att det är rimligt att också regeringen skall ha ett krav på sig att för riksdagen ange hur förslagen förhåller sig till den kommunala självstyrelsen. Då blir det genast intressant hur regeringen t.ex. skall motivera en maxtaxa utifrån den kommunala självstyrelsen.

Fru talman! Jag vill också notera att det i betänkandet föreslogs andra grundlagsändringar som förvisso var ganska långtgående och som vi från moderat håll självfallet hade anledning att motsätta oss men som var följdriktiga utifrån regeringens hittillsvarande agerande. Det handlade om att göra det inomkommunala systemet grundlagsenligt. Det är ju i dag grundlagsvidrigt.

Kommitténs majoritet med socialdemokraterna i spetsen lade fram ett förslag att man skulle ändra grundlagen så att det kommer att stå: Kommuner och landsting får i lag åläggas att bidra till kostnaden för andra kommuners respektive landstings uppgifter om det görs för att uppnå en jämlik fördelning av resurser mellan kommuner och mellan landsting. Det var en mycket långtgående ändring. Men den var onekligen sådan att om man genomförde den ändringen skulle det inomkommunala utjämningsystemet blir grundlagsenligt.

Fru talman! I dag lever vi i ett system där vi har ett inomkommunalt utjämningsystem som strider mot den svenska grundlagen. Det har regeringen inte gjort någonting åt. Det borde man i första hand göra någonting åt genom att avskaffa detsamma.

Anf. 28 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Lennart Hedquist tar upp mycket intressanta frågor. Jag har naturligtvis inte möjlighet att utifrån regeringens perspektiv tala om hur man ser på de olika frågorna. Men det finns heller ingen anledning för mig att sticka under stol med att de frågor som behandlades och de förslag som kommittén lämnade är så komplexa att regeringen har anledning att överväga dem mycket noga.

Jag tror inte att det i varje fall under den närmaste tiden kommer förslag från regeringen på de för Lennart Hedquist mest angelägna områdena. Frågorna behöver ytterligare diskuteras mycket ingående.

Det är naturligtvis bra att utredningsväsendet åläggs att bedöma effekterna på den kommunala självstyrelsen. Jag utgår ifrån att regeringen också gör bedömningar av det slaget när man lägger förslag som har stor betydelse på det här området.

När det sedan gäller exempelvis maxtaxa i barnomsorgen eller maxtaxa i äldreomsorgen kan man väl beklaga att diskussionen blir nödvändig ur ett rättviseperspektiv bl.a. därför att taxorna skiljer på ett så avsevärt sätt att det har oerhört stor betydelse för bl.a. barnfamiljernas levnadsstandard.

Jag delar inte uppfattningen att man skall ha ett grundlagsskydd för den kommunala självstyrelsen utformat på ett sådant sätt att det t.ex. skulle vara en omöjlighet att införa maxtaxa i äldreomsorgen. Jag tror att det är en rättvisaspekt som är väldigt viktig att leva upp till.

I mitt nästa inlägg skall jag också ytterligare utveckla varför den kommunala skatteutjämnningen är nödvändig ur solidaritetssynpunkt.

Anf. 29 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Jag tolkar Göran Magnusson på så sätt att vi inte kommer att få någon förstärkning av den kommunala självstyrelsen under överblickbar tid, dvs. åtminstone denna mandatperiod, så länge Socialdemokraterna sitter kvar.

Jag tolkar också Göran Magnussons anförande så att vi kommer att fortsätta leva i ett tillstånd där vi har ett inomkommunalt utjämningsystem som strider mot den svenska grundlagen. Det kommer inte att göras någon förändring som gör det systemet grundlagsenligt.

Beträffande diskussionen om avvägningen mellan kommunal självstyrelse och normgivning vill jag säga att det är klart att det finns vissa principer som kan fastställas som gäller för hela landet. Dit skulle en relativt självskriven princip kunna höra, nämligen att man inte skall ha inkomstrelaterade taxor. Fördelningspolitiken i landet bedrivs ju genom skattepolitiken. Då är det i grunden felaktigt att ha inkomstrelaterade taxor. Men det gäller naturligtvis över hela området. Man skall inte gå in för maxtaxa inom ramen för en misslyckad familjepolitik.

Anf. 30 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag vill gärna upprepa att om det är så – och det är det när Moderaterna talar om den kommunala självstyrelsen – att den kommunala självstyrelsen skall grundlagsfästas på ett sådant sätt att den omöjliggör eller i alla fall ordentligt försvårar möjligheterna för riksdagen att föra en rättvis och solidarisk politik, finns det all anledning för alla som är intresserade av rättvisa och solidaritet att på allvar fundera

över vad Moderaterna egentligen är ute efter när det gäller den kommunala självstyrelsen.

Låt mig också säga ett par ord om den kommunala skatteutjämningen. Den är ju ett solidariskt system för att betala kommunal service och se till att alla kommuner i hela landet har möjligheter att erbjuda den standard som krävs för att man skall ha en god vård, skola och omsorg.

Det är Lennart Hedquist och Moderata samlingspartiet som påstår att systemet är grundlagsvidrigt. Konstitutionsutskottet har ju sagt att det är inom ramen för grundlagen. Men Lennart Hedquist vill ju att detta solidariska system skall upphöra och att man skall låta välbeställda kommuner leva sitt välbeställda liv.

Sedan är det fråga om hur man i övrigt skall kunna finansiera god vård, skola och omsorg i de kommuner där inkomstnivån ligger på en sådan låg nivå att skatteintäkterna inte räcker till. Detta handlar ju inte bara om grundlagsprinciper. Det handlar faktiskt om solidariteten i politiken, och det tycker jag är ett utomordentligt tungt vägande skäl för att slå vakt om möjligheterna till kommunal skatteutjämning.

Anf. 31 LENNART HEDQUIST (m):

Fru talman! Det är ingalunda så att det är jag som säger att det är grundlagsvidrigt, utan det är en mycket allmän uppfattning. Det är bara att läsa i den svenska regeringsformen. Om det här systemet vore grundlagsenligt, varför skulle då en kommitté som består av experter i svensk statskunskap och politiker från olika partier lägga fram ett förslag om en grundlagsändring? Man har ju lagt fram förslaget till grundlagsändring för att göra det här systemet grundlagsenligt.

Det handlar ingalunda om solidaritet med de kommuner som har låg skattekraft eller för sina uppgifter otillräcklig skattekraft, Göran Magnusson. Det är självfallet en statlig uppgift att tillföra medel till dessa kommuner så att de kan svara upp till sina uppgifter gentemot medborgarna. Det är inte en uppgift för andra kommuner att betala för dessa angelägenheter. Det framgår av den svenska grundlagen.

Anf. 32 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag vill bara tydliggöra det som Lennart Hedquist nu säger. Han verifierar min uppfattning. Den moderata politiken går ut på att de kommuner som är välbeställda skall få vara välbeställda och leva sitt välbeställda liv. I de kommuner där man inte kan klara en ordentlig vård, skola och omsorg skall staten svara för detta. Då får i och för sig även medborgare i Djursholm, och vad det nu kan finnas för välbeställda kommuner, bidra med en skärv till detta. Men man slipper ju undan på ett helt annat sätt än vad som sker inom ramen för det nuvarande skatteutjämningssystemet som är solidariskt utformat. Alla medborgare är med och betalar, och man får en bra och hyggligt jämn standard på den kommunala verksamheten. Här skiljer sig ju Socialdemokraterna och Moderaterna åt.

Vi konstaterar att solidariteten och rättvisan kräver att man har ett system med inomkommunal skatteutjämning på det sätt som vi för närvarande har.

Intresset från Lennart Hedquists och Moderaternas sida är ju att grundlagsfästa den kommunala självstyrelsen och den kommunala be-

skattningsrätten och på det sättet få en gräddfil för de välbeställda kommunerna. Det är ju kärnan i det moderata tänkandet kring den kommunala självstyrelsen. Det handlar inte om omsorgen om grundlagen i sig utan om omsorgen om de välbeställda.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

8 § Ändring i sekretesslagen med anledning av regeringens uppföljning av myndigheters arbetsgivarpolitik, m.m.

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU29
Ändring i sekretesslagen med anledning av regeringens uppföljning av myndigheters arbetsgivarpolitik, m.m. (prop. 1998/99:54)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

9 § Lag om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU19
Lag om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (prop. 1998/99:53)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

Kostnadsinformation till fondsparare i det individuella pensionsparandet, m.m.

10 § Kostnadsinformation till fondsparare i det individuella pensionssparandet, m.m.

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU21
Kostnadsinformation till fondsparare i det individuella pensionssparandet, m.m. (prop. 1998/99:93)

Anf. 33 FREDRIK REINFELDT (m):

Fru talman! Med dagens ärende läggs ytterligare en punkt till listan över ofördelaktiga villkor för dem som tycker att det är viktigt att den finansiella sektorn kan växa i Sverige. Vi inför i dag en obligatorisk lagstiftning om att kostnadsinformation skall gå till fondsparare i det individuella pensionssparandet. Det är naturligtvis en följd av den lagstiftning som vi beslutade om före jul och som hade samma inriktning när det gäller det större fondsparandet i Sverige.

Vi har fyra stycken grundläggande invändningar mot denna lagstiftning.

Vi menar att den här följdregeringen, liksom den i höstas, utgör exempel på nationellt för Sverige avvikande regleringar på ett område där kapitalet är lätttröligt och där vi alltid måste titta på hur andra, närliggande länder har valt att bygga upp sitt regelverk. Att då införa avvikande nationella svenska regleringar hotar naturligtvis att leda till ett utflöde av arbetstillfällen, av möjligheter att starta nya finansiella verksamheter i Sverige. I förlängningen urholkar det möjligheterna för vanliga sparare att ha tillgång till olika alternativ att välja mellan.

Det är också en kritik som jag vill rikta till mina goda vänner inom Folkpartiet och Kristdemokraterna. Det blir ju inte så mycket bättre om man halvt reglerar detta, även om det är lite bättre. Men det är ju inte bra.

Det är väl Erik Åsbrink, salig i åminnelse, som egentligen är pappa till de här regleringarna och som började att följa upp en folklig storm som fanns mot dessa avgifter. Det har lett till att hela diskussionen om detta med fondsparande har fokuserat för mycket på avgifterna.

Viktigare för fondspararen, för den som följer utvecklingen, är naturligtvis värdetillväxten i fonderna. Den här lagregleringen, precis som den tidigare, fokuserar mycket just på vilka avgifter som betalas. Jag tror att vi därmed lite grann bidrar till en felsyn som småsparare kan få när det gäller vad de skall leta efter, vad som så att säga är framgångsfaktorn.

Vi tycker också att det är märkligt att majoriteten har agerat med sådan skyndsamhet att man inte ens har respekterat varningsflagg som har hissats för att år 2000-problematiken faktiskt kommer att sammanfalla med den här regleringen och att man från branschen därför önskade att detta skulle kunna skjutas upp något. Men det har man inte brytt sig om. Det är nu så bråttom att sådana hänsyn inte kan tas.

Det finns en annan rätt grundläggande invändning, som borde ligga nära alla dem som i dag skall sjunga småspararnas lov. Det är att ställa sig frågan vem som egentligen gynnas av den här lagstiftningen. Då måste man ställa sig frågan vilka det är som betalar stora avgifter till fondsparbolagen. Man brukar ibland säga att vi har haft en väldig ökning av fondsparande i Sverige. Man brukar säga att hälften av svenskarna nu fondsparar. Det är naturligtvis för många svenskar ändå till ganska ringa belopp. De som har stora kapitalstockar i olika typer av fondsparande är fortfarande rätt få. Vi talar om promillenivå. Det är också de som de facto betalar några betydande avgifter till dessa bolag. Det är de som med den information som den här regleringen är tänkt att ge skall få större kunskap – det kan man ju diskutera om de inte redan har – om vilka avgifter de betalar.

Vad blir då effekten? Jo, naturligtvis att de klagar och försöker få lägre avgifter, avgifter som dessa fondbolag i stället får flytta över till småsparare som kanske inte har samma anledning att ställa sig frågan om de har råd att betala dessa avgifter.

Det blir i det här fallet som det ofta blir, en beskrivning i den offentliga debatten av vem man har gynnat. Men i verkligheten när lagstiftningen träder i kraft gynnar det andra krafter, kanske t.o.m. i motsats till det man har beskrivit.

Vi noterar också att man har gått ett steg ytterligare i denna lagreglering eftersom man nu lagstiftar om att utländska fondförvaltare som vill

*Kostnadsinformation
till fondsparare i det
individuella pensions-
sparandet, m.m.*

träffa samarbetsavtal med Premiepensionsmyndigheten också måste bistå med den här kostnadsinformationen, som faktiskt inte fanns med tidigare i höstas. Det är alltså ytterligare lite värre denna gång än vad det var i höstas.

För att sammanfatta tycker vi från moderata utgångspunkter alltså att det är olyckligt att vi har slagit in på den här vägen att försöka reglera och att använda konsumentpolitiska formuleringar för att skydda den här typen av regleringar. Vi menar att de i stället hotar en potentiellt mycket värdefull arbetssektor, den finansiella sektorn, och i förlängningen förutsättningarna för att spara och få värdetillväxt i olika sparformer i Sverige. Vi har därför yrkat avslag på den del av propositionen som handlar om det. Det kommer jag att markera i dag genom att vi yrkar bifall till reservation 1. Vi har dock ställt oss bakom det som "m.m." betyder i propositionen som handlar om AP-fonden. Men som sagt, vi kommer att yrka bifall till reservation 1 och för tids vinnande avstå från de övriga reservationerna.

Anf. 34 SIV HOLMA (v):

Fru talman! Vi anser att det är hög tid att vidga debatten om demokratin så att den också omfattar ekonomin. Vänsterpartiet vill bryta ned den ekonomiska maktkoncentrationen. Ägandeförhållanden är grundläggande för maktförhållandena i samhället. Socialt och politiskt sett beskriver kapitalägande i alla former maktförhållandet mellan lönearbete och kapital. Vänsterpartiet menar att löntagare och offentliga institutioner aktivt bör engagera sitt långsiktiga sparande i näringslivet och därigenom utveckla en mycket mer aktiv ägarroll än hittills.

Vänsterpartiet välkomnar också den alltmer livliga debatten inom svensk och internationell arbetarrörelse om att organisera löntagarägandet i kollektiva former. Det gäller bl.a. LO:s engagemang i att hitta alternativ till de stora privatfondförvaltarna när löntagarna skall placera sina pensionspengar i det nya premiereservsystemet. Positiva inslag är regionala fonder som byggs upp i bl.a. Västsverige och Västerbotten.

Vi anser att löntagarintresset är långsiktigt, och på det sättet blir det en bra motvikt till det ökade utrymmet för spekulativt kapital på aktie- och marknaderna. Vi vill använda de gemensamma kapitalresurserna så att de kan bli viktiga redskap för att påverka företagens långsiktiga utveckling, och därmed kan de också bli ett strategiskt inslag i arbetet för ekonomisk demokrati. Det kan bidra till ökad stabilitet inom näringslivet när den nationella investeringsfonden kan kanalisera nödvändigt kapital till speciellt utsatta sektorer.

Vid enkäter med företagare i de speciellt utsatta regionerna framträder mycket tydligt brister när det gäller riskkapitalförsörjningen. Det visar sig att större delen av det riskkapital som i dag finns på marknaden söker sig till storstäder och universitetsorter. Vi anser att dessa skulle behöva kompletteras med regionala fonder och börser för att garantera att alla regioner kan få tillgång till riskkapital.

Vänsterpartiets viktigaste prioritering i samarbetet med den socialdemokratiska regeringen är att skapa förutsättningar för fler jobb. I finansplanen har målet satts att sysselsättningen skall öka till 80 % av arbetskraften år 2004. Vänsterpartiet anser att AP-fondsmedlen kan an-

vändas för att nå denna målsättning, detta bl.a. genom att förändra regelverket som styr AP-fondernas placeringar.

Fru talman! Propositionen föreslår och finansutskottets majoritet ställer sig bakom, vad gäller fjärde–sjätte AP-fondernas utlandsplaceringar, att en undantagsregel införs i avvaktan på resultatet av den översyn av AP-fondens organisation och placeringsregler som bedrivs i samarbete mellan de fem partier som står bakom pensionsöverenskommelsen.

Sedan 1997 pågår den här översynen. Vänsterpartiet anser att översynen omfattar mer än enbart genomförandet av det nya pensionssystemet, och därför borde det parlamentariska underlaget i utvärderingen utökas. Vi anser att alla partier skall vara med i översynsarbetet. Enligt pensionsöverenskommelsen kommer medel från AP-fonderna att överföras till staten.

Motivet bakom dessa överföringar är att det nya pensionssystemet, som vad gäller finansieringsfrågor ännu är på utredningsstadiet, inte sägs behöva den stora buffert som AP-fonderna utgjort i det gamla systemet. För de närmaste åren föreslås att ca 45 miljarder kronor förs över från AP-fonderna till staten. Mycket talar för att dessa medel i huvudsak kommer att användas för att amortera på statsskulden.

Vänsterpartiet motsätter sig bestämt denna utveckling. Vi menar i stället att fondmedlen i större utsträckning borde utnyttjas för att främja löntagarnas kollektiva ägarengagemang och i näringspolitiska syften.

Fru talman! Intresset för avkastningen av AP-fondernas fondkapital har ökat under senare år. Pensionskapitalet uppgår till totalt 700 miljarder kronor. En sjätte AP-fond inrättades i juni 1996. Fonden omfattar drygt 10 miljarder kronor. Den skall framför allt göra placeringar i små och medelstora företag. Det finns anledning att utvärdera AP-fondernas verksamhet från närings- och miljöpolitisk synpunkt. Speciellt gäller detta sjätte AP-fonden, eftersom det när den skulle inrättas uttalades krav på att styrelsen skulle ta hänsyn till miljöaspekter i sin verksamhet. Det sades också att skälet för att inrätta AP-fonden var att skapa goda förutsättningar för näringslivet i syfte att främja tillväxt och sysselsättning.

I den senaste årsredovisningen har man inte tagit hänsyn till miljöaspekter eller till hur sysselsättningen har främjats, och det är beklagligt. Vi tycker att det här behövs en skärpning. Vi vill förstärka det sistnämnda syftet genom ett tilläggsdirektiv till AP-fonden med ett klart uttalat mål för främjande av sysselsättningen.

Det finns också anledning att se över de regler som styr AP-fondernas placeringar av pensionskapitalet. Enbart ca 70 miljarder eller knappt 10 % av fondernas tillgångar kan utnyttjas för aktieplaceringar. Vänsterpartiet har under en längre tid krävt att en större andel av AP-fondsmedlen skall kunna utnyttjas härför. Vi menar att den begränsningsregel som innebär att fjärde och femte AP-fonderna bara får äga upp till 10 % av aktierna i ett börsföretag bör avskaffas. Detta skulle gynna företagsklimatet, eftersom fondkapitalet blir ett arbetande kapital i förnuftiga investeringar i stället för att det skall användas i kostsamma spekulationsaffärer.

Ägandet har stor betydelse för näringslivets utveckling. Vi ser ett pluralistiskt ägande som något som kan ge både dynamik och effektivitet. Med flera aktiva engagerade ägarintressen undviks såväl privata som

offentliga monopol. Svenskt näringsliv behöver seriösa ägare med långsiktiga placeringshorisonter. Under senare år har utländska ägare och spekulativa intressen ökat sin ägarrepresentation i Sverige. Vi menar att det organiserade löntagarägandet och AP-fonderna i samarbete kan spela viktiga roller både som riskkapitalförsörjare och som stabila och aktiva ägarintressen i svenskt näringsliv.

Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets reservation 6 under mom. 6.

Fru talman! Historiskt har det statliga ägarengagemanget haft avgörande betydelse för det svenska näringslivets styrka. Dagens största svenska börsbolag är intimt förknippade med den offentliga sektorn och den statliga näringspolitiken. Samarbetet inom det militärteknologiska området har haft en stor betydelse för att utveckla spetsteknologi. Ericsson har till mycket stor del levt på samarbetet med det statliga telemonopolet. Astra bygger till stor del på en forskning som på ett avgörande sätt berott på en stark offentligt finansierad sjukvård. Det finns fler sådana exempel.

Under 80-talet ansågs kommunerna och staten inte duga som ägare i näringslivet. Statliga företag ansågs präglade av byråkratisering och ovilja att ta ansvar. Berättigad kritik fanns när de offentligägda företagen imiterade det sämsta i de privata, dvs. när de satsade kortsiktigt och inte vågade formulera en egen långsiktig ägarstrategi. Det finns positiva tecken på en omprövning av synen på staten som ägare, i riktning mot en mer aktivistisk hållning.

Trepartiöverenskommelsen om kärnkraftsavvecklingen bygger på att Vattenfall ges en sådan aktiv roll i omställningen. Demokratien i ekonomin och den ekonomiska politiken kan utvecklas. En viktig åtgärd vore t.ex. att låta Postgirot utvecklas till en bank. På det sättet skulle staten kunna bedriva ett aktivt ägande för att stärka näringslivet och öka den svenska sysselsättningen.

På det här sättet kan också staten som aktiv ägare bli en förebild för ett kommunalt ägande. Vad gäller kommunala pensionsfonder måste det vara enklare för kommunerna att ha en insyn i vilka lokala företag som det kan vara värt att satsa på. Lokala fonder ger ett ökat riskkapital ute i kommunerna och kan på rätt sätt öka sysselsättningen. Alla regioner behöver sina marknadsplatser.

Här menar vi att den lokala och regionala förankringen alltför lite uppmärksammas som en viktig beståndsdel i en lyckad företagsutveckling. Däremot måste man naturligtvis ha några slags regleringar, så att kommunerna inte kan satsa hur som helst på lokala företag eller så att kommuner inte pressas att satsa på rena förlustaffärer.

Företag som genom sin lokala förankring även har en social dimension har i studier visat sig ha en betydande förmåga att överleva ekonomiska nedgångar och bli ekonomiskt lyckade. Vi vill att regeringen tillsätter en utredning om hur statsmakterna kan underlätta för kommuner, landsting och regionala självstyrelseorgan att engagera sitt pensionskapital och andra finansiella tillgångar i ett långsiktigt ägarengagemang.

Jag yrkar bifall till reservation 7 under mom. 8.

Anf. 35 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Fru talman! Det har spekulerats i vilka ledamöter det växande Vänsterpartiet egentligen består av. I en tid när det gamla vpk hängt av k:et

har vi ett läge där det förmodligen finns fler troende kommunister i denna kammare än tidigare. Det anförande som vi just har hört är ett typexempel på hur gamla kommunistiska slagdängor håller på att väckas till liv igen. Positionerna flyttas fram i långtgående krav på en politisk kommandoekonomi av det slag som nu Siv Holma har gjort sig till tolk för.

Detta skulle man bara kunna låta passera utan kommentar, men nu råkar det vara regeringens stödben här i parlamentet som bl.a. talar för en mycket aktivistisk inriktning av den ekonomiska politiken. Det förtjänar en del kommentarer från andra partier här i dag.

Låt mig bara anföra ett par invändningar mot den världsbild som här målas upp när det talas om ett pluralistiskt ägande som dock bara får innebära att olika offentliga institutioner skall bli mer aktiva. Det är oklart vem som då skall styra dessa institutioner. Förmodligen är det heltidsengagerade fackliga ombudsmän som skall fatta besluten.

Vilka är det som har visat långsiktighet i ägandet på börsen? Det är naturligtvis inte stora institutioner utan vanliga småsparare – de småsparare som fortfarande har ork och kraft att spara i svenska bolag.

Siv Holma pratar om att det har kommit in fler utländska ägare. Vad beror det på, Siv Holma? Vi har ju en lagstiftning som bokstavligen talat skänker ut svenska företag, eftersom den skattegynnar alla andra än just dem som privat äger svenska bolag. Det har varit väldigt trevligt för utlänningar att komma in utan den typ av överbeskattning som drabbar svenska privatpersoner och köpa ut gamla svenska kronjuveler.

Vänsterpartiet tycker att utvecklingen är märklig men vill t.o.m. skärpa skatterna. Ni skulle alltså vilja driva på den här utvecklingen. Hur menar Siv Holma att vi skulle kunna få ett pluralistiskt ägande med förespråkande av den typ av högskattepolitik som Vänsterpartiet står för?

Anf. 36 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Det var en svada av Guds nåde som den moderata ledamoten riktade mot mig på grund av att jag i ett anförande har framhållit att jag vill att den ekonomiska demokratin ökas. Jag vill utöka den med förslaget om användningen av det pensionskapital som löntagarna har arbetat ihop. Jag tycker att det är väldigt naturligt att de som har arbetat ihop detta kapital också skall få rätt att besluta om hur de pengarna skall placeras.

Det är i demokratin också viktigt att man för olika syften skall kunna placera de pengar som man själv har arbetat ihop. Framför allt gäller det att skapa fler arbetstillfällen, en bättre miljö och möjligheter till överlevnad i Sverige oavsett om det gäller storstad eller landsbygd.

Det system som moderaterna företräder innebär att alla problem löses genom att sänka skatterna och ge de fria marknadskrafterna fullständig frihet. Vi har sett vad det har skapat, nämligen precis motsatsen. Det har skapat massarbetslöshet, hög arbetslöshet i vårt land. Det har också ökat de sociala klyftorna och de regionala klyftorna. Det har också ökat klyftorna mellan män och kvinnor.

Här försöker vi hitta en möjlig väg att öka demokratin, att komplettera den parlamentariska demokratin med demokrati även på det ekonomiska området. Det vore ansvarsfullt av moderaterna att inse att den möjligheten bör finnas.

Anf. 37 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Fru talman! Jag känner igen argumenten. Nu används de på en verklighet som inte passar med hur det var på 60- och 70-talen. Här talas det om att arbetarna själva borde få styra placeringarna av sina insparade pensionsmedel. Ja, alldeles utmärkt, Siv Holma. Varför stöder inte Vänsterpartiet det nya pensionssystem som vi hoppas kunna sjösätta senare i år? Det är precis det som det nya pensionssystemet tillåter, dvs. att var och en får styra sina egna avsättningar.

Det system som Siv Holma i dag har talat om, det gamla ATP-systemet, som i Sverige syns via den stora AP-fonden, har inte givit den möjligheten. Det enda inflytande Siv Holma vill dela ut är det inflytande som ges till heltidsanställda fackliga ombudsmän. Det är inga vanliga arbetare som kommer att styra över dessa pengar. Vänsterpartiet skulle ha stött den nya pensionsreformen, men det har man inte gjort. Det har man inte orkat, utan man har i stället hårt kritiserat den. Man fullföljer detta genom att säga att AP-fonden inte skall tas med, vilket vore naturligt i ett läge där det gamla systemet skall överges. I stället blir det en uppblåsning, aktivering och en styrning för olika politiska intressen.

Där finns en grundläggande åsiktsskillnad mellan Vänsterpartiet och Moderaterna. Det är ingen nyhet. Det är rätt allvarligt att detta sägs av regeringens stödben i parlamentet. Är detta en grund för den politik som skall föras i Sveriges riksdag och som skall föra oss framåt till pluralism och ägande spritt på flera? Jag tillåter mig att ifrågasätta detta.

Anf. 38 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Skillnaden i synen på det nya pensionssystemet är att vi inte tycker att den demokrati Fredrik Reinfeldt talar om skapas. Det individualistiska systemet blir ett svagare system. Kollektiva fonder innebär att det blir en större styrka att kunna förändra och skapa förutsättningar för fler jobb regionalt sett. Av den anledningen har vi ställt oss negativa till pensionsöverenskommelsen.

Vi tror inte på den demokratisyn moderaterna har. Vi tror att det finns fördelar att ha ett gemensamt solidariskt sätt att se på samhällsliga pengar. Det handlar inte om att det skall vara heltidsanställda fackliga förtroendevalda som skall fatta beslut, det handlar om demokrati. Demokrati handlar om att skapa förutsättningar för att det inte skall vara plånboken som skall vara avgörande för ditt inflytande på det ekonomiska området. Det handlar om människors lika värde, och det är den stora skillnaden mellan oss och moderaterna.

Anf. 39 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Ofta när man skrapar lite på ytan av ett ärende upptäcker man ideologiska skillnader. Nu när vi hörde Siv Holma behövde man inte skrapa. Här dyker fondsocialismen upp, och man bara anar en form av elitstyre, som egentligen inte är en elit utan är en typ av vänsterbetonad elit som skall ta sig in på marknaden via fonder och lagstiftning. Sådant vänder vi oss bestämt emot.

Det ämne vi i huvudsak talar om gäller kostnadsinformation till fondsparare i det individuella pensionssparandet. Det handlar om oss alla som enskilt skall spara till vår pension och om vi skall få bestämma över placeringar.

Här finns också ideologiska skillnader. Man får skrapa lite för att hitta dem. Jag tänker på regeringens och stödpartiernas iver för att reglera – reglera för mycket enligt vår uppfattning – i otakt med övriga länder i EU. Jag tänker även på moderaternas uppfattning att en lagstiftning skulle vara onödig, eftersom marknaden förväntas utföra en självreglering. Fullt så optimistisk på marknaden, som består av enskilda personer, är inte vi.

Vi kristdemokrater står för en social marknadsekonomi. Marknaden, med sina olika aktörer och olika styrkepositioner behöver, som samhället och vi andra i övrigt, etiska ramar och öppenhet – man talar om transparens nu för tiden – för att kunna fungera bra.

Placering i fonder blir en allt vanligare sparform. Det individuella pensionssparandet förväntas öka fondsparandet ytterligare. Därför är det angeläget med en förbättrad information om de kostnader som pensionsparainstituten och fondbolagen tar ut av spararna. Att lagstiftningen kompletteras kan ju tolkas som ett bevis på att marknaden inte har reglerat det hela själv. Det har rapporterats om detta i t.ex. Dagens Industri.

Nu föreslås att enskilda pensionssparare som placerar sina sparade medel i värdepappersfonder skall få kostnadsinformation, som andra fondandelsägare. Det är egentligen inte så konstigt. Det gäller kostnader som pensionsparainstitutet tar ut i form av skatt och avgifter – skatten står de egentligen inte för – men som också tas ut av fondbolagen i form av förvaltningskostnader, courtage och andra transaktionskostnader.

Till skillnad från regeringen menar vi kristdemokrater att den individuella kostnadsinformationen endast bör omfatta kostnader för förvaltning, förvaring och tillsyn, eftersom andra kostnader, t.ex. courtage, bör relateras till och redovisas tillsammans med den ekonomiska förvaltningen. Annars ges lätt en missvisande bild för den enskilde spararen. Enligt Finansinspektionens remissvar finns det dessutom inte någon enhetlig internationell definition av begreppet förvaltningskostnad. Kravet på redovisning av förvaltningskostnader skulle tvinga utländska fondförvaltare till en särskild redovisning för Premiepensionsmyndigheten. Det skulle kunna leda till att färre utländska fondförvaltare träffar samarbetsavtal med Premiepensionsmyndigheten. De föreslagna reglerna i regeringens proposition skulle också innebära konkurrensnackdelar för svenska institut om inte likvärdiga krav kan ställas via myndigheten.

Problemen som jag har nämnt visar att lagstiftningen bör genomföras först på EU-nivå och inte först i Sverige. Lagförslaget riskerar att skapa helt onödiga konkurrensnackdelar för svenska företag samt tvinga hela eller delar av deras verksamhet ut ur landet. Om lagen för fondbolagen som antogs i höstas var inledningen, visar regeringen nu en viss konsistens att med kraft försöka exportera svenska fondbolag och pensionsparainstitut. Men det är ingen melodi för Sverige och för framtiden.

Vi anser att det är viktigt med såväl konkurrensneutralitet mellan olika sparformer i Sverige som konkurrensneutralitet mellan länder inom och utom EU. Låt oss då börja i EU. Ibland undrar jag om regeringen och socialdemokraterna med stödpartier har förstått vikten av en harmonisering inom EU, att vi går i samma takt.

Det EU-direktiv som gäller för kollektivt sparande i värdepappersfonder står dessutom inför en förändring. Det räcker att kontakta Finansinspektionen så får man höra att krav ställs på EU-nivå om kostnadsin-

formation till fondandelsägare och fondsparare. Det är inte bara fråga om diskussioner, utan även förarbeten pågår.

Kristdemokraternas linje är en logisk följd av vårt tidigare ställningstagande angående fondandelsägare. När utskottsmajoriteten i utskottsberäkandet försöker bemöta våra argument med att hänvisa till gällande lagstiftning för fondbolagen, som togs i höstas, är det bara en formell argumentering och har ingenting med innehållet att göra. Om vårt förslag skulle gå igenom får vi naturligtvis göra en motsvarande ändring för fondbolagen.

I den proposition som vi nu diskuterar föreslår regeringen dessutom att lagen skall träda i kraft den 1 juli 1999. Det innebär att andelsägarna kommer att få sin information för första gången under år 2000. Flera viktiga remissinstanser inför propositionen, som Fondbolagens förening, Svenska Bankföreningen och Svenska Fondhandlarföreningen, påpekar att en nödvändig utveckling av datasystem för informationsgivning till fondandelsägarna försvåras av att problemen kring millennieskiftet redan tar och kommer att ta omfattande resurser i anspråk.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis säga att när riksdagens majoritet nu inte vill samordna med övriga länder i EU anser vi att lagen oavsett tappning bör träda i kraft först den 1 januari 2000. För oss kristdemokrater är det egentligen obegripligt att regeringen och riksdagens majoritet inte vill visa så många viktiga remissinstanser den gesten, att vänta ett halvår eller ett år med den här lagstiftningen, med tanke på att problemen med millennieskiftet är så pass stora. Det vill regeringen inte göra, trots att remissinstanserna har sagt att de här problemen kan bli riktigt stora. Det är för mig svårbegripligt.

Anf. 40 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Det här betänkandet handlar framför allt om information till dem som pensionssparar i fond individuellt. Den fråga som Siv Holma började med att ta upp, om våra statliga och kommunala pensioner, berör i och för sig också just det synsättet på individuellt pensionssparande. Vad Siv Holma säger är att det pensionskapital som människor själva har arbetat ihop skall de också få bestämma om själva. Det är ju därför som vi tycker att det är viktigt att det finns många olika möjligheter till individuellt pensionssparande. Det är därför vi tycker att det skall finnas en individuell premiereserv i det allmänna pensionssystemet.

Vi drar uppenbarligen helt olika slutsatser från liberalt håll och från vänsterhåll om hur man skall se på vad detta att bestämma själv är. Vänsterpartiet vill uppenbarligen att staten, kommunalråden och fackpamparna skall bestämma när man bestämmer själv. Det är faktiskt något helt annat än att bestämma själv.

I sitt fortsatta resonemang kallar Siv Holma det här för samhällliga pengar, som inte alls är några egna sparpengar utan uppenbarligen kollektiva pengar som inte är ens egna. Om de inte är ens egna faller ju hela resonemanget. Vi har verkligen helt olika syn på det här.

Vi i Folkpartiet, som sedan århundraden står för en marknadsekonomi som fungerar och där individerna sätts i centrum och har beslutanderätten på marknaden, tycker också att det måste vara självklart att staten är den som är domare och som sätter reglerna på marknaden. Då är det olämp-

ligt att staten också är en spelare i det spelet. Det fungerar inte särskilt väl.

Man behöver inte gå till erfarenheterna från de länder som har genomfört Vänsterpartiets politik i mer fullskalig verksamhet – det vill ni ju oftast inte höra talas om – utan det räcker med att gå till Älvsborgstvädden och Pitebuss, eller varför inte Haningebosträder, för att se hur det kan gå när man tycker att det är kommunalråden, fackpamparna eller andra statliga organ som skall vara med och styra i ekonomin, i stället för att sätta regelverken för hur ekonomin skall fungera.

I själva verket anser vi att det skall vara precis tvärtom. Adam Smith påpekade redan i sitt stora verk *Wealth of Nations* 1776 att konsumtionen är meningen och målet med all produktion och att producenternas intressen skall tillgodoses endast i den mån det är nödvändigt för att tillgodose konsumenternas intressen. Det är politikernas uppgift att se till att marknaden fungerar på just det sättet. Då måste man skapa förutsättningar för en sund marknad, bl.a. med fritt in- och utträde och med en god information. En god information för konsumenterna är nödvändig för att det skall vara konsumenterna som har makten på marknaden.

När det gäller enskilda konsumenter har vi ofta i modern tid under 1900-talet tyckt att reglering av marknader och en förmyndarmentalitet skulle vara det bästa sättet att tillgodose konsumenternas intressen. För oss liberaler är det naturligtvis helt fel. Vi individer och konsumenter kan ju bestämma själva både vilken korv vi skall köpa till middag och var vi skall spara våra pensionspengar. Men det förutsätter att vi på ett bekvämt sätt har tillgång till bra och korrekt information. Det är i det sammanhanget det här skall ses.

Vi tycker att det är mycket viktigt att vi får en väl fungerande konkurrens även på det här sparområdet, så att det kommer in många nya aktörer. Så är det inte i dag, utan det är fortfarande fåtalskonkurrens. Vi ser också att den information som människor behöver för att kunna välja hur man skall placera sina sparpengar inte fungerar fullt ut. Därför finns det ett mycket starkt motiv för en offentlig reglering, att människor skall kunna få en information om vilka avgifter man betalar. Det har inte kommit fram på annat sätt.

Vad regeringen nu gör är, som vanligt, att överreglera detta och reglera fram en information som inte är helt relevant och som dessutom blir svår att jämföra med utlandsbaserade fonders, eftersom de går efter andra regler. Därmed är det inte i konsumenternas intresse att sätta upp sådana regler som regeringen och dess stödpartier nu försöker driva igenom.

Det är mycket viktigt att man kan se vilka avgifter man betalar, men det är inte korrekt och inte relevant att sätta samman dem med courtage och andra kostnader som är till för förvaltningen av fonden. Där skall man i stället se på avkastningen och räkna av de kostnaderna mot den avkastning som det blir. Vad som behövs är alltså en korrekt och jämförbar information om förvaltningskostnaderna.

Fru talman! Jag vill också påpeka att det med tanke på hur det ser ut på många ställen inför millennieskiftet kan ta en ände med förskräckelse om man tvingar fram ett sådant här regelverk redan till den 1 juli. Det vore bättre att vänta till efter millennieskiftet.

Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Anf. 41 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Det var en intressant skillnad i vår syn på demokrati som Karin Pilsäter tog upp. Hon menade att demokrati bara kan bedrivas utifrån ett individuellt perspektiv. Så fort människor sluter sig samman i t.ex. en fackförening finns det inte demokrati, och om man har någon form av kommunal pensionsfond finns det inte ett demokratiskt perspektiv.

Jag skulle gärna vilja ställa frågan: Varför ser Folkpartiet så negativt på kommunalt ägande, att det skulle vara sämre än privat ägande, t.ex. när det gäller bostadsföretag? Det finns ju mycket mer insyn i kommunala företag, på grund av att de är kommunala, än i t.ex. ett privat företag.

När det gäller demokratiaspekten, kan Karin Pilsäter då tänka sig att arbeta för att få samma transparens eller insyn i de privata företagen som finns i kommunala företag? På vilket sätt vill Karin Pilsäter öka demokratin i den privata sektorn, som egentligen har den ekonomiska makten?

Anf. 42 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Det är uppenbart att vi har helt olika syn på individen, på marknadsekonomin och på demokratin. Vi har aldrig sagt att demokrati skall vara individuell. Vi har en demokrati i vårt land. Liberaler har världen över varit de som har kämpat kanske allra hårdast för att vi skall ha demokratiska statsskick i vårt land och i andra länder. Men det betyder inte att varje beslut skall fattas i den formen. De beslut vi skall ta i Sveriges riksdag skall vara beslut som gäller sådant som vi måste besluta gemensamt och som blir bäst om vi beslutar gemensamt.

Sedan har vi liberaler en helt annan syn än ni i Vänsterpartiet på vilka beslut som skall fattas gemensamt. Den bästa makten över ekonomin får man inte genom att socialisera ekonomin och föra in den i de demokratiskt valda organen, utan den bästa makten över ekonomin får vi genom att stärka marknadsekonomin. Där styr vi konsumenter genom god information och genomskinlighet vad gäller besluten. Vi styr genom att besluta oss för att köpa eller för att icke köpa. Det är så vi styr över marknadsekonomin.

Det är självklart att vi inte skall ha samma insyn i alla sammanhang. Ibland är det politiska beslut. De skall vara genomskinliga, och medborgarna skall ha full insyn. Det är därför vi är så starka motståndare till kommunala bolag. Medborgarna i kommunen – för den delen medborgarna i staten när det gäller de statliga bolagen – har inte samma insyn i bolagsverksamhet som man har i verksamhet som är bedriven i förvaltningsform och som beslutas i kommunfullmäktige eller Sveriges riksdag. Det är det som är skillnaden.

Ert problem är att ni inte kan skilja på politik och ekonomi utan vill blanda ihop dessa i en socialisering av ekonomin. Det är vi motståndare till. Det är snarare ni som skall förklara vilken grundsyn ni har när det gäller vilket ekonomiskt system vi skall ha i detta land.

Anf. 43 SIV HOLMA (v) replik:

Fru talman! Det ekonomiska system vi har, det har vi. Vi är för ett pluralistiskt ägande. Men vi vill inte lämna de fria marknadskrafterna fullständigt fria, därför att det i dag finns en ojämlikhet. Det handlar inte

bara om att vi som konsumenter skall ha information. Det handlar också om att konsumenterna har olika tjocklek på plånböckerna. Vi vill ha ett mer jämlikt förhållande. Därför vill vi också ge dem som har arbetat ihop pensionspengar makten över hur de skall placeras. Det tycker jag är en väldigt viktig demokratiaspekt som jag är förvånad över att Folkpartiet med sin historiska liberala demokratikamp inte kan ställa sig bakom.

Jag blir förvånad över att kommunala och statliga företag skall säljas ut till varje pris. Därmed minskar också insynen. Det är faktiskt det som händer. Det är skillnad mellan den insyn man kan ha i ett kommunalt eller statligt sammanhang och den insyn man kan ha i ett privat sammanhang.

Här borde det finnas en lite mer nyanserad bild även från Folkpartiets sida.

Anf. 44 KARIN PILSÄTER (fp) replik:

Fru talman! Tjockleken på människors plånböcker är förvisso olika. Det är klart att den som har mycket pengar kan köpa mer saker och bestämma mer i sin vardag än den som har lite pengar, men detta kan man inte förändra genom att socialisera näringslivet. Det är snarast tvärtom. Alla exempel som finns – det har prövats antingen i full skala av era systerpartier runtom i världen eller i liten skala i form av enskilda kommunala och statliga företag – visar att detta bara leder till sämre ekonomi.

Fråga dem som bor i Haninge om de tyckte att det var bra att man drev bostadsföretag med stora underskott, så att de som bor där har fått betala jättemycket pengar för att få det på fötter igen. Det är klart att det är negativt. Det ger de människor som nu har fått betala ett högt ekonomiskt pris mindre att säga till om.

Vi är för marknadsekonomi. Kring en fungerande marknadsekonomi måste det finnas ett starkt regelverk, så att man skyddar konsumenterna och miljön, och så att man ser till att ingångna avtal hålls, osv. Det är det som är statens uppgift. Staten skall sätta upp reglerna och vara domare, men staten skall inte också vara medspelare på planen. Det blir ett sämre resultat. Staten är inte bäst på att bedriva sådan verksamhet. Staten är den rätta instansen för att sätta upp reglerna runtomkring. Ni blandar ihop alla dessa kort.

Om man tycker att det är viktigt att de människor som har lite pengar och därmed få möjligheter att bestämma över sin vardag skall få en bättre ekonomi kan jag försäkra er att man måste se till att marknadsekonomin kan fungera så bra som möjligt. Då kan dessa människor få bättre betalt och slippa betala fullt så mycket i skatt som de gör i dag, och då får de mer att säga till om. Det sker inte när man förstatligar verksamheter och kör dem i botten.

Anf. 45 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Fru talman! Var och en bör få styra sina egna avsättningar, sade Fredrik Reinfeldt. Det låter väldigt vackert. Men om var och en skall kunna ha denna frihet är det rimligt att man också får tillgång till information och kan jämföra kostnaden mellan olika fonder. Logiken i det resonemanget var väl inte helt knivskarp.

Den 25 november i fjol beslutade vi här i riksdagen att en bestämmelse om s.k. individuell kostnadsinformation skulle införas i lagen om

*Kostnadsinformation
till fondsparare i det
individuella pensions-
sparandet, m.m.*

värdepappersfonder. Nu skall vi ta ställning till ett kompletterande förslag, nämligen att också individuella pensionssparare som placerar sina sparmedel i värdepappersfonder skall få samma information som andra fondandelsägare. Dagens beslut är alltså en logisk uppföljning av det tidigare riksdagsbeslutet.

Det borde, liksom vid andra slags tjänster, vara en självklarhet att fondsparare får samma information om vad den tjänst han eller hon köpt kostar. Det handlar alltså ytterst om att stärka konsumentintresset.

Det gäller inte minst mot bakgrund av den snabba utveckling som denna typ av sparande genomgått. Bara under de tre senaste åren har hushållens direkta innehav av fondandelar ökat från 125 miljarder till ca 270 miljarder. Därtill skall läggas de fondandelar hushållen äger indirekt t.ex. genom sparande i försäkringar. Det handlar faktiskt om en dramatiskt växande marknad av konsumenttjänster. Det är viktigt att de som sparar i det individuella pensionssystemet får samma kostnadsinformation som andra fondsparare. Denna sparform är ett viktigt alternativ till annat bundet pensionssparande.

När Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna nu beklagar sig över vilken betungande börda det skulle vara om fondbolagen skulle åläggas en något utvidgad informationsskyldighet kan jag konstatera att bolagen visar en synnerligen god lönsamhet. Förvaltningsavgifterna är mycket höga och i vissa fall t.o.m. oskäligen, eftersom de i många fall bara delvis går till förvaltning. En undersökning visar att inget av marknadens fyra största fondbolag avsätter mer än 20 % av förvaltningsavgifterna till ren förvaltning. Resten går till marknadsföring, vinst och bidrag till bankkontor.

I reservation 1 yrkar moderaterna avslag på propositionen och framhåller bl.a. att småsparare i allmänhet inte har den minsta nytta av att kunna jämföra förvaltningskostnader mellan olika fondbolag. En god kostnadsinformation torde bidra till att spararen bättre kan bedöma värdet av den tjänst som köps och göra effektiva val vad gäller sitt sparande. Kostnadsinformation är lika viktig för stora som små sparare. Även om sparandet avser små belopp sker det ofta regelbundet under en längre tid och i fråga om individuellt pensionssparande ända fram till pensionsåldern. För den enskilde spararen kan det sammantaget vara fråga om avsevärda kostnader. Om jag skall sätta den enskilde spararen i fokus – något som moderaterna brukar framhålla som sin paradgren – kan jag säga att denne i många fall genom orimlig avgiftssättning har fått se en fjärdedel av sitt nysparande försvinna i avgifter. Så var det med värnandet om individen i detta fall.

Det kan knappast heller tas för givet att tillhandahållandet av individuell kostnadsinformation i sig skulle behöva innebära någon konkurrensnackdel för svenska fondbolag. Vid valet av förvaltare torde det för den enskilde spararen snarast vara en fördel att kostnaderna redovisas på ett tydligt sätt.

I reservation 2 visar Kristdemokraterna verkligen de obotfärdigas förhinder när de skriver att de anser att den aktuella lagstiftningen först bör genomföras på EU-nivå och därefter i Sverige. Det ligger verkligen, Per Landgren, i konsumenternas intresse att en lagreglering genomförs så snart som möjligt.

Har man uppfattat EU-medlemskapet som att vi hela tiden skall vänta och se? Vi kan faktiskt gå före, och vi driver den här frågan från svensk sida inom EU. Men dessa förhandlingar har ännu inte kommit så långt, och det skulle dra ut alltför länge på tiden om vi skulle avvakta ett EU-ställningstagande. Vi har fattat ett riksdagsbeslut som nu omfattar alla fondsparare utom den växande grupp som sparar i individuellt pensionssparande. Vad är det för logik i det? Varför skall inte den gruppen ha samma möjlighet? Jag tycker verkligen inte att det här handlar om att man värnar konsumenten, och det har inte heller särskilt mycket med social marknadsekonomi att göra.

Jag tycker att den här debatten har sparat ur i vissa avseenden. Vi kan kanske ta upp det här vid ett annat tillfälle. Men det finns definitivt inget skäl att vänta. Med den här reservationen ligger faktiskt Kristdemokraterna mycket nära Moderaterna. Den här gången märkte jag en tendens till att Per Landgren fjärmade sig. Men Per Landgren är annars den som står för ett klassiskt uttalande i Sveriges riksdag som fällt i finansutskottet. När Moderaterna har reserverat sig säger Per Landgren ofta: Vi hakar på. Det är faktiskt vad man har gjort också i den här frågan. Man har hakat på genom att man inte nu vågar göra det här ställningstagandet till förmån för den enskilde konsumenten.

I reservation 3, som Kristdemokraterna och Folkpartiet står bakom, försöker man också först säga att man är positiv och inte så negativ som Moderaterna. Men det gäller bara till en viss del. Man säger: hit men inte längre.

Det är väsentligt att konsumenterna får information om den totala kostnadsbilden. Annars kan informationen inte användas som underlag vid en jämförelse med andra sparformer.

Reservation 4 handlar om ikraftträdandet. Bakom den står också Kristdemokraterna och Folkpartiet. Det är samma sak här. Det handlar om den obotfärdiges förhinder. Det skall vara kostnadsinformation men bara när det gäller en liten del och inte just nu. Man skall vänta lite.

Riksdagen har redan beslutat att bestämmelserna om kostnadsinformation för vanliga fondsparare skall träda i kraft den 1 juli 1999. Det är lämpligt att dessa lagändringar träder i kraft samtidigt. Det ligger logik också i detta.

Reservation 5, som Kristdemokraterna och Moderaterna står bakom, gäller fondbolagens information till Premiepensionsmyndigheten. Det är angeläget att kraven för att träffa avtal med PPM så långt som möjligt är konkurrensneutrala för svenska och utländska fondförvaltare. Konsumenterna bör givetvis ha samma rättigheter till information, oavsett om de väljer att spara i en svensk eller i en utländsk fond.

Vänsterpartiet har reservationerna 6 och 7. När det gäller fjärde–sjätte AP-fondernas utlandsplaceringar för Siv Holma fram mycket viktiga argument när det gäller näringspolitiska aspekter och ekonomisk demokrati, men de ligger faktiskt i periferin av det här ämnet. Jag återkommer gärna och tar upp den diskussionen där den hör hemma.

Vad det här handlar om är att vi har en fempartiuppgörelse. Socialdemokraterna står fast vid de uppgörelser som har ingåtts. Det gäller de uppgörelser som vi har gjort med de borgerliga partierna i pensionsfrågan. Och när det gäller statsbudgeten och konsekvenserna av bl.a. den här överföringen av AP-fondsmedel, som Siv Holma och Vänsterpartiet

nu är emot, vill jag säga att Vänsterpartiet faktiskt står bakom en uppgörelse om budgeten. Och den här frågan har vi också anledning att återkomma till.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 46 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Fru talman! På känt maner företräder Bengt Silfverstrand åsikten att det som riksdagen inte har fattat beslut om inte finns; det som inte finns i dag är information om hur stora kostnader som är kopplade till fondsparande.

Jag vet inte om Bengt Silfverstrand tillhör den halva av befolkningen som redan har sparmedel i olika former av värdepappersfonder. Om han gör det skulle han veta att det redan i dag finns betydande information om de kostnader som är förknippade med sparande. Det har dessutom utvecklats en helt ny nisch när det gäller detta. Kvällstidningar och morgontidningar har bilagor, i form av tidningar, där man berättar hur olika fonder belastas med olika typer av kostnader. Och man bedömer också den totala värdetillväxten på sparandet, vilket jag tog upp i mitt inledningsanförande.

Vår invändning i dag handlar om att vi nu inför en nationell, avvikande reglering. Med tvingande verkan påförs detta dem som agerar på den svenska marknaden i ett läge när inte samma krav påförs utländska aktörer. Vi menar att det finns en risk att det inte blir den konkurrens som skulle behövas. Det här är ju också en klassisk konflikt mellan högern och vänstern. Vi ser, vilket Bengt Silfverstrand också påpekade, naturligtvis en god lönsamhet i en bransch som har vuxit snabbt på några få år. Vänsterideologer vill lösa det här via olika former av regleringar. Jag tror mer på konkurrensens inverkan, men då behövs det fler aktörer. Då skall vi inte skapa regelverk som hindrar fler aktörer från att komma fram. Vi menar att dagens beslut är ett litet bidrag till den lista som blir allt längre och som gör att inte fler aktörer etableras.

Anf. 47 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Nu försöker Fredrik Reinfeldt att kringgå hela diskussionen om vikten av ett individuellt sparande, som vi ser växer. De enskilda spararna är i ett klart underläge gentemot fondbolagen om de inte får tillgång till relevant information. Därmed kan de inte avgöra vilken fond som det är mest fördelaktigt att placera i.

Fredrik Reinfeldt säger att detta inte skulle gälla utländska bolag. Jag har samma argument som jag tidigare framförde gentemot Kristdemokraterna och Per Landgren: Vi kan gå före. Andra kommer snarare att följa efter när den här möjligheten finns.

Det är också viktigt att höra hur folk uppfattar det här. Hur uppfattar de individuella fondspararna sin situation? Vem är det egentligen som har stöd för sin uppfattning när det gäller frågan om vi skall genomföra den komplettering, som det nu handlar om? Det gäller en viss grupp som är kvar. Vi har ju redan fattat ett riksdagsbeslut, Fredrik Reinfeldt, även om ni inte gillar det. Men det framstår ju ännu klarare nu att ni diskriminerar en minoritet. Det är förvisso en minoritet men en ganska stor.

I en undersökning som gjordes visade det sig att 70 % av 1 550 tillfrågade fondsparare inte visste hur stor deras avgift till fondbolagen var. Sex av tio fondsparare efterlyste därför en specifikation av avgiften i kronor och ören. Lyssna på rörelserna i folkdjupet, Fredrik Reinfeldt!

Anf. 48 FREDRIK REINFELDT (m) replik:

Fru talman! Även här dyker denna felsyn upp, att det enda som avgör vilken fond man skall spara i är avgifternas storlek. Jag menar att Sveriges riksdag inte bör ägna sig åt att försöka få den synen etablerad. Det är av betydligt större vikt vilken total värdetillväxt de olika sparalternativen har.

En fondförvaltare som har lite högre avgifter kan använda dessa högre avgifter till att skaffa sig tillräcklig kompetens för att faktiskt åstadkomma en större avkastning på kapitalet. Den kan då t.o.m. vara bättre för den enskilde småspararen än den som går fram med låga avgifter.

Vi sänder signaler när vi stiftar lag. Bengt Silfverstrand har i dag sänt tydliga signaler om att det bara är avgifterna som gäller. Jag menar att det i grunden är en felsyn. Dessutom finns den här informationen tillgänglig. Det har t.o.m. utvecklats till ett stort folknöje att följa de olika rankningar som finns när det gäller att se hur duktiga fonderna är och vilka kostnader som de facto belastar dem.

I dag försöker vi följa efter lite i efterhand och visa beslutskraft. Men då missriktar vi ofta denna beslutskraft så att vi skapar nationella särartsregler som i stället leder till att andra som skulle kunna komma fram, t.ex. utländska aktörer och sådana som funderar på att starta verksamhet, faktiskt avstår från det.

Jag har flera gånger påpekat att detta inte är det stora klivet. Det togs ett större kliv i höstas som vi mycket riktigt var emot. Det finns också en lång rad andra faktorer som bidrar till denna bild, inte minst de skatter som vi lägger på sparande i Sverige. Men vi behöver ju inte göra mer för att förvärra situationen. Vi borde föra en diskussion i den här kammaren om hur vi skall få fler jobb inom den finansiella sektorn, om hur vi skall uppmuntra fler alternativ för svenska småsparare, som ju faktiskt sedan början av 1990-talet har visat ett stort intresse för att spara. I morse hördes signaler om att vi ånyo börjar konsumera för lånade pengar, men vi bör uppmuntra sparande, och det är det som det här i grunden handlar om.

Anf. 49 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Förvisso, Fredrik Reinfeldt, är det inte bara avgiften det gäller. Men jag förmodar att Fredrik Reinfeldt fäster vikt vid vad han betalar för en vara och också vid vilken avgift som gäller för andra typer av tjänster. Då är det helt rimligt att konsumenten också för den här typen av tjänster, i synnerhet som det är en växande marknad som attraherar fler och fler individer, får en fullgod och fullständig information om vilken kostnad den tjänsten betingar. Här har moderaterna delat in spararna, pratar om storsparare och system med rabatter som om småspararna inte skulle vara så viktiga i samhället. Snarare är det väl tvärtom. Småspararna är och kommer även fortsättningsvis att vara viktiga för fondbolagen, inte minst på grund av premiepensionssystemet och det

*Kostnadsinformation
till fondsparare i det
individuella pensions-
sparandet, m.m.*

individuella pensionssparandet. En förbättrad kostnadsinformation får till följd att småspararna blir mer medvetna och lättare kan undvika fonder med rabattsystem för stora sparare.

Anf. 50 PER LANDGREN (kd) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till reservation 2, en av dem som Bengt Silfverstrand uppenbarligen inte alls har förstått innebörden av. Jag skulle ha valt en helt annan strategi i den svåra uppgift som Silfverstrand har att försvara ett valhänt och ganska klumpigt ingrepp i den finansiella sektorn genom lagstiftningsinstrumentet.

Nu framställer Silfverstrand det som att det är någon typ av handlingskraft i Sverige, att vi går före, när vi i stället skapar konkurrensnackdelar och försvårar för företag och nya jobb inom en expanderande sektor. I stället skulle jag ha valt att betona kostnadsinformationen som en konkurrensfördel, som skulle kunna attrahera fler småsparare. Men Silfverstrand väljer att framställa den svenska styrkan här på hemmaplan, när det kanske snarare kan tolkas som så att den svenska regeringen inte alls klarar av att driva frågorna tufft och rejält nere i kontinentala Europa för att undvika de konstiga effekter som ett sådant här okänsligt användande av lagstiftningsinstrumentet ändå innebär.

Jag skulle vilja lägga till ytterligare några saker. Jag tycker att det är en okänslig hantering av remissinstanserna, som är ganska svårbegriplig, såväl vad gäller konkurrenssituationen som vad gäller millennieproblematiken. Jag fattar inte detta.

Sedan skulle jag vilja höra Bengt Silfverstrands kommentar till Siv Holmas fondsocialism. Det är ändå en väldigt viktig samarbetspartner som har lagt fram ett program om hur AP-fonderna skulle kunna användas.

Anf. 51 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! I den operettliknande debatt som både Pilsäter och Reinfeldt försökte föra om "från fondsocialism till social marknadsekonomi" tänker jag definitivt inte delta i dag. Däremot skall jag kommentera Per Landgrens reservation 2 en gång till och förtydliga.

Å ena sidan var Per Landgren i sitt inledningsanförande mån om att framhålla hur viktigt det var att alla typer av fondsparare får relevant kostnadsinformation. Å andra sidan lägger han nu ned all kraft han kan på att prata om okänslighet från den svenska regeringens och riksdagsmajoritetens sida för att man vill gå före och se till att också de som sparar individuellt i pensionssparande får tillgång till samma information om sitt sparande som alla andra typer av fondsparare får såsom vi fattade beslut om i november i fjol. Det ligger faktiskt, Per Landgren, i konsumenternas intresse att den lagregleringen genomförs så snart som möjligt.

De stora kostnader för fondbolagen som det nu skulle vara fråga om handlar om initialkostnader för dessa bolag. När beslutet genomförts har man konkurrensneutralitet, och då är alla sparare oavsett vilken typ av sparande de deltar i med på lika villkor.

Anf. 52 PER LANDGREN (kd) replik:

Fru talman! Det ligger i fondspararnas intresse att få information. Det är helt klart, men det skall inte ske till förfång för samma fondsparare genom att de svenska företagen drabbas negativt och att det är konkurrensnackdelar som gör att kanske utbudet och alternativen minskar. Bengt Silfverstrands resonemang är kontraproduktivt.

Anf. 53 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Fru talman! Det är ett ännu märkligare uttalande. Det finns det definitivt inte någon anledning till. Vad har Per Landgren för grund? Har utvecklingen på det här området gestaltat sig så att man kan säga att det här skulle innebära någon konkurrensnackdel? Vid valet av förvaltare tror jag att det för den enskilde spararen snarast är en fördel att kostnaderna redovisas på ett tydligt sätt så att man kan avgöra vilken typ av fond man vill sätta sitt sparande i.

Anf. 54 LENA EK (c):

Fru talman! Åhörare och ledamöter! För Centerpartiet är utgångspunkten alltid den enskilda människan och varje persons möjlighet att skapa sig ett bra liv och hög livskvalitet. Det innebär att vi tror på den fria marknaden men att den fria marknaden måste kompletteras med regler som skyddar enskilda människor från att utsättas för oegentligheter. Därmed tycker vi att de konsumenträttsliga reglerna och konsumentskyddet är väldigt viktiga.

Siv Holma från Vänsterpartiet hade en lång diskussion runt en del av det som utskottsbetänkandet innehåller. Bl.a. pratade hon om hur AP-fonderna, den fjärde t.o.m. den sjätte AP-fonden, skall användas. Vänsterpartiet har i sin reservation sagt att AP-fonderna i större utsträckning bör utnyttjas för att befrämja löntagarnas kollektiva ägarengagemang. Samtidigt säger hon i sitt anförande att man är för ett pluralistiskt ägande. De två sakerna går inte ihop över huvud taget. Pluralism betyder mångfald. Om man organiserar den svenska ekonomin i stora fonder är det på pluralismens bekostnad. Det tar ut mångfalden i ekonomin.

Efter det säger hon att de som arbetar ihop pensionspengar skall ha makten över pengarnas placering. Ja visst, det är jätteviktigt. Men vilken löntagare av mina vänner som kanske arbetar på Gusums Bruk eller någon annanstans känner att de har makt över AP-fonderna? Jag tror att det blir svårt att hitta någon enskild löntagare som känner sig ha makt över AP-fonderna och hur de placerar pengarna. Det där svär helt och hållet emot vad vi i Centerpartiet står för. Vi anser att det som Siv Holma ger uttryck för här, den fondsocialism som kommer fram i anförandet, är mycket farligt för det här landet, för ekonomin och för den enskilde löntagaren.

En annan del av betänkandet handlar om förbättrad kostnadsinformation för fondsparare. För oss i Centerpartiet är det, som jag började med, viktigt med den enskilda människan och den utgångspunkten. Våra framtida pensioner är mycket viktiga för alla. Många svenskar kommer att leva både 20 och 30 år eller mer efter sin pensionsdag. Pensionsnivån avgör helt hur livskvaliteten blir, vilken bostad man kan bo i, vilken mat man kan handla, om man kan betala sin tandläkarräkning, sin medicin och kanske bil eller buss för att hälsa på vänner eller barnbarn.

I dagarna kommer de röda pensionskuverten. De dimper ned i brevlådan och väcker ibland förvåning men hos många fler stor förskräckelse när de ser hur låga pensionsbeloppen blir.

Det är många som arbetar t.ex. inom vården och som i detta brev ser den summa som de kommer att få om de pensionerar sig vid 65 års ålder. Det handlar om kanske 3 000 kr i månaden. Och det är inte lätt att överleva på en sådan summa. Det blir en tankeställare hur lite pengar som faktiskt kommer att betalas ut.

Fru talman! Därför är det extra viktigt att alla svenskar vet att deras pensionsmedel förvaltas rätt och vad kostnaden för denna förvaltning är. Därför är det bra med den föreslagna lagändringen som förslås träda i kraft i år, där även pensionssparare inom premiepensionssystemet får en kostnadsinformation som är likvärdig den som man får om man sparar i värdepappersfonder. Det är också värdefullt att informationen från de båda systemen ser likadan ut för att spararen och den blivande pensionären skall kunna värdera de olika fonderna och kunna jämföra dem med varandra.

Här ingår uppgifter om placeringar och kostnader för placeringar, redovisning för hur kapitalet förvaltas och uppgifter om avgifter som drags från kontot under året. Det är väldigt bra att lagförslaget säkerställer att pensionsspararen får denna individuella information om dessa faktum och inte bara en klumpinformation som vi annars hade riskerat.

Moderaterna anser att lagförslaget skulle få sparkapital att lämna Sverige. Jag tror tvärtom, eftersom det är värdefullt för spararna att få denna information, och därför kommer de att välja de fonder som faktiskt är redovisade på detta sätt.

Erik Arthur Egervärn och Ola Sundell från Jämtland har motionerat om undantag från reglerna för en liten aktiesparklubb som heter Kraft i Jämtlands län. Syftet med denna klubb är att genom aktieköp särskilt gynna utvecklingen av riskkapital och arbetstillfällena och därmed företagsamhet i Jämtland. Sådana privata initiativ finns det inte många av i Sverige. I de områden i världen som har en god tillväxt finns det däremot gott om privat riskkapital. Att privata initiativ som detta med aktiesparklubben Kraft kommer till stånd är bra. Jag är därför glad över att utskottet har kunnat hitta en majoritet för att frågan om förenklade regler för regionala fonder skall ingå i det nya utredningsuppdrag som förbereds inom Finansdepartementet för att förnya fondlagstiftningen, bl.a. med anledning av direktivet UCITS från EU.

Fru talman! Centerpartiet har alltid värnat om konsumentens ställning, och konsumentupplysning om pensionssparande är mycket viktigt för den enskilde konsumenten. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Anf. 55 SIV HOLMA (v):

Fru talman! Jag skulle gärna vilja bemöta Centerpartiets demokratisyn när det gäller att även demokratisera den ekonomiska makten. Tydlig utgång då Centerpartiet från att vi inte behöver öka demokratin inom denna sfär, ekonomin. Då kan man fråga sig vad alternativet är. Om löntagarna inte skall få bestämma över hur pengarna skall placeras, vem är det då som bestämmer? Vem är det som bestämmer i dag? De förslag som jag talade för innebär faktiskt att man ökar möjligheterna för de

människor som har sparat ihop pensionskapitalet så att de får bestämma hur de pengarna skall användas, t.ex. till någonting som jag har förstått att Centerpartiet vurmar för, nämligen regionalpolitiken och att landsbygden också skall få möjligheter att överleva så att inte allting går till storstadsregionerna. Här finns ju möjlighet att använda regionala fonder på ett sådant sätt att man minskar skillnaderna mellan en överbefolkad storstadsregion och en avfolkad landsbygdsregion.

Anf. 56 LENA EK (c):

Fru talman! Ja, Siv Holma, det är alldeles riktigt att vi jobbar jättehårt för att vi skall ha tillväxt i hela landet och för att människor skall kunna bo kvar där de faktiskt vill bo och faktiskt också för att öka den ekonomiska demokratin. Men det som Vänsterpartiet har skrivit i denna reservation är ju att AP-fonderna, pensionspengarna, skall användas – man använder t.o.m. ordet utnyttjas – för att befrämja löntagarnas kollektiva ägarengagemang. Man vill alltså använda vanligt folks pensionsmedel, som är fonderade för att garantera deras ålderdom, som ett politiskt spjutspetsinstrument. Det är det som jag tycker är fel.

Anf. 57 SIV HOLMA (v):

Fru talman! Löntagarnas kollektiva ägarengagemang handlar faktiskt om att vi vill att löntagarna i stället för att vara passiva ägare, som de faktiskt är i dag när man placerar deras pengar på ett väldigt passivt sätt genom att se till att det bara handlar om att få ut största möjliga vinst på pengarna, skall gå in i en aktiv ägarroll. Då kan de placera de pengar som de faktiskt har på ett sådant sätt att vi får tillväxt i hela Svea rikes land. Då handlar det också om landsbygden. Jag kommer ju från ett län som har stora problem med en hög arbetslöshet och där det saknas en god riskkapitalförsörjning. Jag tycker att det skulle vara mycket välkommet om också Centerpartiet kunde ställa sig bakom denna möjlighet. Det handlar inte om det som Lena Ek vill förespegla. Det handlar faktiskt om att man ökar möjligheten för löntagarna att vara mera aktiva ägare och placera pengarna där de skulle kunna skapa ytterligare ekonomisk tillväxt.

Anf. 58 LENA EK (c):

Fru talman! De medel som ligger i pensionsfonderna skall garantera pensioner för de människor som har arbetat och slitit under hela sitt liv. De skall inte användas, eller utnyttjas som Vänsterpartiet skriver i reservationen, för att befrämja några kollektiva engagemang eller andra syften. De skall bara vara till för att garantera de pensioner som behövs för de människor som har arbetat i hela sitt liv.

Att säga att löntagare har inflytande över pensionspengar i AP-fonder är ju inte ärligt, eftersom AP-fonderna förvaltas av professionella penningplacerare, i och för sig med en politisk styrelse tillsatt. Men det är inte någon löntagarrepresentation i AP-fondernas styrelse på det viset. Och framför allt är det inte en individuell påverkan av pensionspengar, utan den individuella påverkan av pensionspengar har vi en ansats till i det nya pensionssystemet, och det tycker jag är bra. Enskilda löntagare upplever sig nog väldigt långt ifrån någon som helst form av styrning när det gäller AP-fondsmedlen. Och jag tycker inte att AP-fonderna skall

användas för att omforma samhället. Det har vi andra medel och verktyg till. Och det skall ske i denna kammare. Det skall vi inte använda pensionspengarna till.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

11 § Riksdagens revisorers årsredovisning för 1998

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU22
Riksdagens revisorers årsredovisning för 1998 (redog. 1998/99:RR1)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 12 §.)

12 § Straffrättsliga frågor

Föredrogs
Justitiekommitténs betänkande 1998/99:JuU22
Straffrättsliga frågor

Straffrättsliga frågor

Anf. 59 JEPPE JOHANSSON (m):

Fru talman! Det betänkande som vi nu skall debattera innehåller straffrättsliga frågor från motioner som väckts under den allmänna motionstiden. Lite slarvigt och lite ironiskt brukar vi från oppositionen kalla ett sådant betänkande för motionsslakt. Men namnet är inte helt fel, därför att regeringspartiet har en tendens att konsekvent gå emot alla förslag från andra partier utom i de fall då man fått en majoritet emot sig. Då som först är det möjligt att man visar lite handlingskraft och ibland åstadkommer omvändelser under galgen.

I detta betänkande, som i stort sett alltid, kännetecknas regeringspartiet av att sakna nya idéer. Signalen är: vänta och se, åtgärder kommer senare. Antingen vill man inte komma med några nya idéer till den egna regeringen eller också har man inga egna idéer, naturligtvis med undantag för de fall då man inte lyckas få med sig tillräckligt med stödpartier.

Fru talman! Ett glädjande konstaterande är att Vänstern inte stöder sin egen motion om att avkriminalisera eget bruk av narkotika – detta trots att motionen undertecknats av åtta vänsterpartister, inklusive Vänsterns båda ordinarie ledamöter i utskottet.

En liknande motion kom från Vänstern förra året. Jag vill gärna fråga Vänstern: Är detta sista gången som ni försöker spräcka enigheten om att även eget bruk av narkotika skall vara kriminaliserat? Vilken är er grundinställning?

Sedan denna lag infördes och fängelse infördes i straffskalan är det möjligt att ta urinprov på dem som misstänks vara påverkade av narkotika. I utskottstexten refereras det till en utvärdering som gjorts av Rikspolisstyrelsen, rapport 1995:9. På s. 19 i betänkandet står det: ”I

rapporten konstateras --- att den nya lagstiftningen om eget bruk av narkotika blivit ett effektivt verktyg för polisen i kampen mot narkotikahandlingen. Lagändringen har enligt rapporten underlättat polisens arbete när det gäller att upptäcka missbrukare i början av karriären, att hålla etablerade missbrukare under uppsikt och att motivera dem till frivillig vård samt att visa unga och presumtiva narkotikamissbrukare att upptäcktsrisken är hög.”

Fru talman! Till betänkandet har fogats elva reservationer och tre särskilda yttranden. Vi moderater finns med när det gäller fem av de här reservationerna samt samtliga särskilda yttranden.

Jag skall inledningsvis kommentera en motion som till slut inte krävde någon reservation. Jag syftar på den moderata motionen om att effektivisera videohandlarnas ansvar.

Det finns en lag som reglerar vilka filmer eller videogram som får lämnas ut till barn under 15 år men i praktiken tillämpas egentligen inte denna regel. Det är definitivt inte för mycket begärt att de regler vi har skall tillämpas. Efter en bordläggning från torsdag till tisdag gick det att åstadkomma en majoritetsskrivning som innehåller bl.a. följande:

”Utskottet har erfårit att regeringen tänker ta initiativ till att en utvärdering sker --- av den aktuella straffbestämmelsen.” Om det, fru talman, gick att från torsdag till tisdag få kännedom om att regeringen tänkte utvärdera hur nuvarande bestämmelser fungerar i praktiken, bör det också kunna vara möjligt att redan till hösten få resultatet av utvärderingen presenterat för utskottet.

Vi är dock, fru talman, ganska luttrade. I flera år har vi drivit frågan men först när höstens valresultat visade att de partier som stött vårt krav var i majoritet i kammaren kom det till handling. Vi skriver i ett särskilt yttrande under mom. 7 att vi gärna vill se att utvärderingen är klar före höstens motionstid. Jag utgår från att socialdemokraterna i utskottet kommer att driva på i frågan. I alla fall den här gången har det ju visat sig att man hade kontakter i departementet.

Fru talman! Jag övergår nu till att kommentera de motioner för vilka det ännu inte finns en majoritet i utskottet.

Ett stort problem inom domstolsväsendet är det stora antalet inställda brottmålsrättegångar. Det här är ett stort slöseri med domstolarnas resurser men ännu allvarigare är att det innebär stora negativa konsekvenser för brottsoffret.

Vi moderater sätter alltid brottsoffret i centrum. En misstänkt brottsling kan i dag hålla sig undan delgivning så lång tid att brottet kan preskriberas. Även om det inte går så långt kan de nuvarande delgivningsproblemen leda till att brottsoffret förlorar möjligheten att erhålla brotts-skadeersättning. Detta är inte acceptabelt i en rättsstat. Ett sätt att komma till rätta med problemet är att ändra delgivningsreglerna så att åtalspreskriptionen avbryts redan då den misstänkte delges förundersökningsprotokollet.

Min fråga till majoriteten är: Varför är det omöjligt att ställa sig bakom denna förbättring för brottsoffret?

Från mitten av 1970-talet fanns det en praxis i svenska domstolar att personer som nekas tillträde till butik och som trots detta bereder sig tillträde till butiken kunde åtalas för olaga intrång. 1995 kom en HD-dom

som ändrade praxis och i princip tog bort det skydd som lagstiftaren gett butiksägaren.

Jag har själv vid ett antal tillfällen träffat uppgivna butiksägare som gång på gång utsatts för snatterier. Jag har sett karlar i 40-årsåldern stå och gråta över sin situation och över hur jobbigt de har det. Det är inget fel i att karlar gråter men att man gör det av uppgivenhet och av brist på samhällets stöd tycker jag faktiskt är upprörande.

Handlare har ofta väldigt långa arbetsdagar. De har öppet sju dagar i veckan. Ovanpå allt skall de sedan ha dessa upprepade snatterier. För oss är det en självklarhet att ge handlarna det stöd som ett bifall till motionen skulle kunna innebära. Men vi får i dag nöja oss med att tre partier stöder motionen. Vi kommer dock att fortsätta att driva frågan. Förhoppningsvis kommer fler av er att ställa er på de drabbades sida i framtiden och våga ta ett beslut som skyddar butiker från kända brottslingar.

Det nuvarande förbudet att döma psykiskt störda brottslingar till fängelse bör avskaffas. Det är bara ett fåtal brottslingar som är så psykiskt störda att de inte är medvetna om vad de har gjort sig skyldiga till. Endast dessa bör straffrättsligt förklaras och ges vård under sådana former att allmänhetens skyddsintresse tillgodoses.

Vi har säkert alla varit med om att grova brottslingar, som t.o.m. har mördat medmänniskor, kommer ut efter en ganska kort tid. Jag känner i alla fall till några sådana fall. Det här är mycket allvarligt.

Övriga psykiskt störda brottslingar bör dömas till straff. Om den dömde är i behov av psykiatrisk vård skall en del eller hela straffet kunna avtjänas på psykiatrisk vårdinrättning *under kriminalvårdens ansvar*. Om/när det inte föreligger ytterligare vårdbehov skall återstoden av straffet avtjänas i fängelse. Föreligger ytterligare vårdbehov efter strafftiden skall vården fortsätta *med tvång* tills vederbörande är frisk, innan det kan bli aktuellt med ett liv i frihet.

Straffansvarsutredningen behandlade frågan i december 1996. Sedan dess har det gått tre år. Enligt uppgift till utskottet skall regeringen under våren 1999 tillsätta ännu en utredning som utifrån Straffansvarsutredningens förslag skall arbeta vidare med frågan om påföljden för psykiskt störda lagöverträdare.

I dag är det den 5 maj. Våren tvekar kanske ibland men det är faktiskt dags att handla. Vi ser fram emot det här beslutet i vår. Jag hoppas att majoriteten ser till att det drivs på så att det verkligen händer någonting.

Narkotikahanteringen är aktuell i dagens tidningar. Vi har kunnat läsa om en förmodad dom i Danmark. Det finns enorma vinster att göra på det här området. Det handlar ju om att profitera på andra människors beroende, olycka och, i många fall, död. Vi moderater tycker inte att dagens straffsatser är tillräckliga. Vi vill införa möjligheten att döma till lagens strängaste straff, livstids fängelse, för grova narkotikabrott.

Ett mycket stort antal brott begås av ett mindre antal brottslingar. Vi anser att det regelsystem som innebär att den s.k. mängdrabatten skulle kunna tillämpas på ett mera restriktivt sätt skulle ge flera goda effekter. Det skulle ge färre brott, och därmed färre brottsoffer. Det skulle ge en kraftigare signal från samhället att ytterligare brottslighet inte accepteras. Rättsväsendet bör tydligt sätta brottsoffret i centrum.

Fru talman! Vi moderater står givetvis bakom samtliga våra reservationer men yrkar för tids vinnande i kommande voteringar bifall endast till reservation nr 3.

Prot. 1998/99:91
5 maj

Straffrättsliga frågor

Anf. 60 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 9. Vi står givetvis också bakom våra andra reservationer men för tids vinnande yrkar vi alltså bifall endast till reservation 9.

Som tidigare talare sade gäller det motioner från den allmänna motionstiden där straffrättsliga frågor behandlas. De innehåller mycket som är bra. Där finns olika delar och man skulle säkert kunna ta till sig av varandras förslag. Partierna lägger också stor vikt vid att kunna formulera sin politik och ge en helhetsbild av den. Jag tycker att det är ganska synd att väldigt många av de här motionerna blir styckade till mindre betänkanden, där man rycker ut enskilda frågor.

Dessutom finns det, som tidigare talare sade, också ett uttryck för hur motionerna från allmänna motionstiden behandlas och hur de samlas. Jag tycker att de här motionerna i de flesta fall är värda en större diskussion och en större debatt än det oftast lyckas bli. Men hur man skall kunna debattera de här frågorna i ett större perspektiv och i ett större sammanhang är väl någonting som man får återkomma till.

Fru talman! Jag skall beröra några av Vänsterpartiets reservationer.

Vår första reservation handlar om utvidgat förbud mot olaglig diskriminering. Vi vet att rasism och andra former av diskriminering har växt i Sverige. Det finns en daglig rasism som utövas både av enskilda medborgare och av myndighetsutövare. Arbetsgivare, hyresvärdar och andra stänger ute mörkhyade människor som talar med accent. Det finns rasistisk diskriminering hos bostadsföretag, i butiker, på restauranger och i andra offentliga lokaler.

Tyvärr har vi inte lyckats komma åt den här rasismen och den formen av diskriminering. Den sprider sig. Även om vi här i riksdagen skärper lagstiftningen mot olaga diskriminering på många olika punkter, både i arbetslivet och i andra sammanhang, räcker inte det. Man skulle behöva utvidga förbudet mot olaga diskriminering på det sätt som Diskrimineringsombudsmannen formulerade det den 29 april 1996 för att ge ett bättre skydd för dessa människor.

Men det allra viktigaste i fråga om rasism och diskriminering är hur lagstiftningen tillämpas, hur polis, åklagare och domstolsväsende behandlar de här frågorna. Det är inte bara ytterligare straffskärpningar eller ytterligare lagstiftning som kan lösa problemen. Vi måste också ta ett gemensamt ansvar för att se till att de lagar som vi som lagstiftare stiftar också följs upp ute i rättsväsendet. Där finns det fortfarande stora brister.

I reservation 2 av Siw Persson, Folkpartiet, om brott mot homosexuella, lyfter man fram en mycket viktig fråga. Det är viktigt att ta krafttag mot våldet mot homosexuella. Var fjärde homosexuell har enligt en undersökning någon gång blivit utsatt för våld eller hot om våld. Detta är självklart oacceptabelt. Vi är som lagstiftare, som politiker och som medmänniskor skyldiga att reagera, att ta avstånd från detta och se till att vi får en lagstiftning som ger människor det skydd de har rätt att kräva.

Att bli utsatt för våld och förföljelse för sin sexuella läggning skall är ingenting som vi kan acceptera.

Men Vänsterpartiet har inte ställt sig bakom den här reservationen. Det handlar enbart om att vi tycker att de förslag som finns i reservationen inte är tillräckligt bra. Det man vill är att se över straffskärpningsbestämmelsen som har kommit till för att man skall kunna skärpa straffen vid brott där det finns rasistiska motiv eller där det finns motiv som är riktade mot homosexuella.

Den lagstiftningen har inte funnits så länge. Den har inte heller gått hela vägen inom rättsväsendet. Det har inte varit något fall uppe i Högsta domstolen där vi har kunnat få prejudikat på hur domstolarna tolkar vår lagstiftning. Innan ett sådant har kommit vet vi inte om våra intentioner i lagstiftningen, som trots allt är mycket tydliga när det gäller att stärka skyddet och att skärpa straffen för brott av denna typ, kommer att fullföljas eller om vi behöver se över lagstiftningen ytterligare.

När man dessutom säger att man vill ha särskilda utredare med specialkunskaper som skall ansvara för polisutredningar vid dessa brott, anser vi att det finns en stora fara i att vi får en specialiserad poliskår som bara inriktar sig på olika typer av brott, olika kategorier av brottsoffer. Då finns det en risk att vi får ett sönderfallande polisväsende. Då är det stor risk att de homosexuella som finns ute på landsbygden, på små orter, där det finns små polisresurser, inte kommer att möta den här specialkompetensen, inte kommer att få det skyddet av och den kunskapen hos polisen.

Det vi måste kräva är givetvis att hela polisväsendet skall ha de här kunskaperna. Hela polisväsendet måste kunna göra bra utredningar när det gäller brott mot homosexuella. Det får inte bli en specialisering, där vi rycker sönder polisväsendet. Vi skall ha det kravet på polisväsendet att man skall kunna utreda och ha kunskaper om den här typen av brott. Det är vi som lagstiftare som tydligt måste föra ut också detta.

Det är även viktigt att BRÅ, som också finns med i den här reservationen, jobbar i ett brett spektrum. BRÅ arbetar mycket med våldsbrottlighet. Man jobbar mycket med det man kallar för hatbrott. Det är brott som är riktade mot en person på grund av hudfärg, sexuell läggning eller någonting sådant. Här är det hatet mot den människa som är avvikande som är drivande. Jag tror att det är det bästa sättet att driva den här frågan, och inte att ge små resurser till varje liten grupp. Vi måste ta ett gemensamt tag mot detta.

Däremot står vi bakom intentionen att man hela tiden måste ha en skärpning och ta krafttag mot våldet mot de homosexuella. Jag hoppas att vi i framtiden också skall kunna komma fram till gemensamma ställningstaganden och gemensamma förslag till lösningar i den här frågan. Därför kommer Vänsterpartiet att avstå i den här voteringen.

Fru talman! Jag skall helt kort ta upp något om de psykiskt störda lagöverträdarna. Moderaterna tog upp att man inte skulle kunna bli dömd till rättspsykiatrisk vård om man inte är så psykiskt sjuk att man inte är medveten om brottet man har begått. Det är en väldigt hård och snäv gränsdragning av vad en psykiskt störd och psykiskt sjuk person är. Man kan vara medveten, men det behöver inte alltid innebära att man fullt ut kan ansvara för handlingarna.

Vi har en reservation, nr 7, där vi i stället säger att den lagändring som gör att flera psykiskt störda människor i dag hamnar inom kriminal-

vården snarare ökat problemen, snarare gett dem mindre möjlighet att få hjälp med sina psykiska störningar och att de snarare är mer skadade när de kommer ut från fängelset än tidigare. Det ser inte vi som någon bra utveckling. Vi vill hellre se en ordning där de psykiskt störda människorna döms till rättspsykiatrisk vård, så att de kan få vård på institutioner med den kompetensen. Det finns en utredning som ser över detta.

Människor blir utskrivna efter mycket kort tid när de har begått ett väldigt grovt brott. Det är mycket möjligt att man kommer att behöva göra regelförändringar när det gäller detta. Men att låta strafftänkandet ta över helt, som hos Moderaterna, anser Vänsterpartiet vara fel.

Sedan, fru talman, skall jag gå in på frågan om livstidsstraffet. Vänsterpartiet har under flera år motionerat om att avskaffa livstidsstraffet i den nuvarande formen. Norge, som är vårt grannland, avskaffade livstidsstraffet för elva år sedan och införde i stället ett tidsbestämt straff på 21 år som yttersta gräns.

Anledningen till att vi vill ändra detta straff är att vi ser att det är orimligt att den faktiska strafftiden inte kan förutsägas när man döms. I dag vet vi att färre och färre människor får nåd från sina livstidsstraff och får dem tidsbestämda. Detta har gjort att situationen ute på våra anstalter har blivit mycket svårare. Det är svårare att bedriva ett behandlingsarbete om människor får leva i ovisshet.

Vi anser, här precis som när det gäller övriga straff, att straffen skall vara rättvisa. De skall vara förutsägbara. Och de skall inte beslutas av politiker, utan domstolen skall självständigt kunna fatta besluten. Det är domstolarna som har den dömande makten. Regeringen skall vara det verkställande organet. Därför har vi motionerat om att avskaffa livstidsstraffet i den form som finns nu. Miljöpartiet var först, men glädjande nog har också Folkpartiet nu ställt sig bakom reservationen. Även Kristdemokraterna har signalerat att man är beredd att stödja detta.

Fru talman! Jag skall bara kort kommentera frågan om kriminalisering av eget missbruk, det faktum att vi inte har stött den reservationen och att det skulle vara sista gången.

Nej, det kommer inte att vara sista gången. Vänsterpartiet anser fortfarande att det är felaktigt att döma människor till fängelsestraff för eget missbruk. Men precis som jag tidigare sade är detta en svår balansgång. Det finns många i partiet som anser att detta är en signal om liberalisering och att det kan ge felaktiga signaler till ungdomen.

Anledningen till att vi inte yrkade bifall till reservationen var att jag själv inte var närvarande vid första mötet. Men jag vet att Yvonne Oscarsson har en totalt motsatt uppfattning. Av respekt för de olika åsikter som finns i partiet ansåg jag att vi denna gång kunde låta den här debatten vara.

Anf. 61 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Det var den här debatten som jag ville ta upp med Alice Åström. Nu har Alice Åström förklarat att i alla fall hon inte tycker att eget bruk skall vara kriminaliserat.

Enligt den rapport som jag refererade till och enligt poliser som man träffar på fältet har detta varit ett mycket bra redskap för att komma åt tidigt missbruk. Det tror vi också, och därför tycker vi att det är oerhört

viktigt. Innan fick man gärna ha narkotika på sig, bara man inte använde det själv. Det var ju näst intill löjligt.

Jag trodde att jag skulle bli lugnad på den här punkten i dag, att Alice Åström skulle redovisa att ni har lämnat de drogliberala strömningar som kom fram i fjol. Jag beklagar det, inte för min egen del, men för alla de människor som möjligtvis skulle ha kunnat bli hjälpta om ni på den här punkten hade bildat en enig front med samtliga andra riksdagspartier. Nu är det risk för att smittan sprider sig, även i Sverige.

Det finns alldeles för många drogliberala krafter i Sverige och ännu fler i Europa. Det hade varit fantastiskt bra om ni, Alice Åström, i hela ert parti en gång för alla hade slagit fast att ni inte accepterar ens eget bruk av narkotika.

Anf. 62 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jeppe Johnsson likställer hela tiden frågan om hur vi bäst bekämpar bruket av narkotika med straffrättsliga frågor. Där finns det ingen tvekan om att Vänsterpartiet vill bekämpa narkotikan. Men denna fråga handlar inte enbart om straffrättsliga frågor.

Fru talman! Jeppe Johnsson refererade till en rapport från Rikspolisstyrelsen där det konstateras att detta förbud har gett mycket bra verktyg för att bekämpa narkotikan. Man upptäcker tidigare missbrukare och man lyckas hindra unga människor från att bli missbrukare. Men hur har utfallet varit? Det är ju just det som moderaterna vägrar att se. Missbruket ökar bland våra unga. Vi har inte lyckats att hejda det. Vi har lyckats med att minska behandlingsinsatserna. Strafftänkandet i stället för vårdtänkandet har brett ut sig.

Vi i Vänsterpartiet vänder oss emot – och det har jag sagt tidigare – att man skall dömas för fängelsestraff för eget missbruk. Människor som har ett socialt problem skall få vård, stöd och hjälp och inte straff. Vi tror att det är en farlig väg att ge sig in på, och den har inte visat sig vara effektiv.

BRÅ har också tittat på detta med urinprovstagning. Av otroligt många lämnade urinprov är det en mycket liten del som är positiva. De resurser som används för kontroll hade kunnat användas mycket bättre för vård och stöd.

Jeppe Johnsson sade att man tidigare fick ha narkotika på sig bara man inte brukade den. Det är ju inte sant. Det var olagligt att inneha narkotika även tidigare.

Anf. 63 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! Det ena utesluter väl inte det andra. Lagen är ju till för att man skall kunna upptäcka narkotikabruk på ett tidigt stadium – visserligen måste man ha fyllt 15 år, men tyvärr finns det yngre som provar narkotika.

Gör ingen affär av detta med fängelse, Alice Åström. Mig veterligen är det ingen som har dömts till fängelse enbart för detta brott. Däremot måste det finnas fängelse i straffskalan för att man skall ha rätt att ta urinprov. Första gången denna lag infördes var det en tandlös lag, eftersom det inte fanns fängelse med i straffskalan. Därför kunde man inte ta urinprov.

Som jag sade inledningsvis utesluter det ena inte det andra. Jobba också då för att vård skall sättas in efter straffet. Men det är viktigt att inte ta bort detta sätt att kunna indikera narkotikaanvändning, inte minst för de föräldrar som många gånger är totalt ovetande om i vilka miljöer deras ungdomar vistas.

Fru talman! Jag vill också kommentera detta med psykiskt störda lagöverträdare. Jag väljer att läsa högt ur min reservation, så att det inte blir några missuppfattningar. Vår uppfattning är inte alls så som Alice Åström beskrev den. Så här står det i vår reservation:

Om de som döms till straff är i behov av psykiatrisk vård skall de enligt vår mening kunna avtjäna en del eller hela straffet på psykiatrisk vårdinrättning under kriminalvårdens ansvar. När vårdbehov inte längre föreligger skall den dömda avtjäna eventuell resterande strafftid i vanligt fängelse. På motsvarande sätt skall den som fortfarande är psykiskt sjuk vid tiden för frigivning med tvång kunna överföras till psykiatrisk vårdinrättning för att där vårdas för att bli frisk innan det kan bli aktuellt med ett liv i frihet.

Anf. 64 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag skall först avsluta debatten om kriminalisering innan jag går över till detta med psykiskt sjuka lagöverträdare.

Vi från Vänsterpartiet anser att dessa två olika vägar kan stå i motsatsförhållande till varandra. Jeppe Johnsson tyckte att vi kunde stå på båda benen, att man kunde ha vård ändå fast man använde sig av straff. Det är också en kostnadsfråga. De resurser som i dag används för kontroll hade bättre behövts inom vård och omsorg.

Vi vet att man drar ned väldigt mycket på insatser gentemot unga medan det satsas mer och mer på kontrollåtgärder och på den repressiva sidan. Det viktiga är kanske inte hur många gånger som polisen har tagit urinprover, utan det viktigaste är vilket resultat som det har gett. De människor som man har upptäckt, har de fått vård, stöd och hjälp? Jag och Vänsterpartiet är helt övertygade om att en sådan undersökning skulle visa att med tanke på de stora resurser som har satsats är det ett mycket fåtal människor som har kunnat få stöd och hjälp.

Då är det viktigt att välja väg. Hur ser man på missbrukarna? Ser man missbruket som ett socialt eller som straffrättsligt problem? Vi har valt att se missbruket som ett socialt problem och det är de sociala insatserna som är viktigast.

När det gäller psykiskt störda lagöverträdare anser vi att om man är psykiskt sjuk och begår ett brott och får vård så att man blir frisk, måste detta – och inte bara strafftänkandet – i vissa fall kunna vägas in. Moderaterna vill helt ta bort detta, men man är beredd att i stället förlänga strafftiden, om den dömda inte har blivit frisk nog, men moderaterna kan inte se en utveckling åt andra hållet. Det tycker vi är orimligt.

Anf. 65 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Det betänkandet som vi behandlar just nu berör alltså frågor om brott, straff och andra påföljder. Inledningsvis vill jag säga att vi ställer oss bakom de reservationer och yttranden som vi har i betänkandet men vill yrka bifall till reservation 11 under mom. 17.

I betänkandet har vi bl.a. skrivit oss samman i en reservation med Folkpartiet och Moderaterna angående olaga intrång i butik. Det är en viktig fråga som behöver bli ytterligare belyst och som även har debatterats en hel del den senaste tiden, åtminstone i storstäderna.

Vi anser i likhet med Moderaterna och Folkpartiet att det är viktigt att regeringen återkommer med lagförslag som tillåter tillträdesförbud för personer som begått upprepade snatterier eller uppträtt störande i butikslokal.

Vi har också ett särskilt yttrande tillsammans med Folkpartiet, Moderaterna och Centern angående otillåten utlämning av videogram. I yttrandet påpekar vi att det är bra att regeringen har insett att regler rörande otillåten utlämning av videogram kräver extra insatser för att fungera i praktiken. Vi ser fram emot den utvärdering som regeringen avser att genomföra och utgår ifrån att densamma inleds omedelbart.

Fru talman! Vad jag skulle vilja stanna inför en liten stund här i dag är de två motioner som kristdemokraterna har väckt och som handlar om klotter.

Klotter har i dag blivit ett stort och kostsamt problem. Det skadas, klottras och vandaliseras för cirka en halv miljard årligen.

Under senare tid har klotterproblemet faktiskt börjat att tas på mer allvar, i alla fall av kommunerna, av trafikföretag som är oerhört drabbade, av polis och andra myndigheter. Men fortfarande finns det dock på väldigt många håll brister i kunskapen om problemets omfattning och om vilka åtgärder som är nödvändiga och också effektiva. Det finns flera exempel på att man genomför åtgärder som faktiskt gör större skada än nytta, bl.a. klotterskolor och legala klotterväggar.

Kampen mot klotter och annan skadegörelse måste föras på bred front i samhället. Det är nödvändigt med både förebyggande arbete och snabba insatser för att sanera klotter. För detta krävs att kommunala instanser inom teknik, skola, socialtjänst, kultur och fritid m.fl. arbetar samordnat och målinriktat. Arbetet måste också samordnas med de insatser som utförs av trafikföretagen, fastighetsägarna m.fl.

Björn Hårdstedt arbetar på Svenska Kommunförbundet som informator och vandaliseringshandläggare. Kan ni tänka er vilket yrke, vandaliseringshandläggare! Det innebär att han hjälper kommuner att ta fram handlingsplaner mot klotter. Han säger så här:

Klotter är ett uttryck för otrygghet. Det är också ett rop på hjälp – här är jag, se mig! Det finns i dag två sorters klottrare. Den ena är de som har blivit lite mer förhårdade klottrare som skall lagföras och tas om hand och som faktiskt t.o.m. behöver vård, därför att man säger att klotter är precis som en drog; man blir beroende. Den andra gruppen, de som inte har hållit på så länge, skall man göra allt för att stoppa.

Hårdstedt menar att klottret skapar ett kriminellt beteende, vilket ju ger oss ännu större anledning att arbeta tuffare för att komma åt klottret, alltså den brottsförebyggande insatsen.

I betänkandet svarar regeringen så här på de förslag till åtgärder som motionärerna tar upp:

”Enligt 28 kap. 11 § rättegångsbalken får, om det finns anledning anta ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för brottet för att söka efter

föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet.”

”För kroppsvisitation, liksom för övriga straffprocessuella tvångsmedel, gäller att den får vidtas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.”

Ni förstår ju att denna väldigt invecklade och kanske något otydliga lagstiftning skapar bekymmer när polisen, kommunerna och instanserna är ute och möter människor som håller på med klotter.

Enligt de signaler som kommer från polisen och de som arbetar kommunalt med att bekämpa klotter i kommunerna är det mycket svårt att realisera denna lagstiftning i verkligheten.

Vad skall man då göra för att komma åt klottraren när det är nästintill omöjligt för polisen att kunna vare sig kroppsvisitera eller agera på ett tufft sätt vid misstanke om klotter? Lagen kräver ju uppenbarligen mycket starka skäl.

Detta har vår justitieminister insett. Hon sade i ett skriftligt svar den 23 mars i år: ”Då det gäller lagstiftningen måste en noggrann analys göras av vilka åtgärder som är motiverade för att på ett effektivare sätt stävja klottret.”

I behovet av att överväga ändrad lagstiftning vill också utskottet gärna instämma i betänkandet. Man inväntar utredningar från Regeringskansliet.

Jag hoppas verkligen att det här lilla inlägget i dagens debatt kanske kan ge några signaler till Regeringskansliet om att det är mycket viktigt att ta klottrandet och de konsekvenser som klottrandet för med sig och på sikt kan leda till på allvar.

I betänkandet framhåller utskottet den vikt som uppfostran och annan normöverföring har när det gäller att motverka klotter. Detta är helt i linje med den politik som vi kristdemokrater driver. Vi menar att normöverföring, att man får lära sig vad som är rätt eller fel, är av grundläggande betydelse. Vikten av familjens, skolans och andra gemenskapers förebyggande insatser kan inte nog understrykas i detta sammanhang. Barn måste tidigt få lära sig att respektera sina medmänniskors och andras egendom.

Fru talman! Vi måste fråga oss hur vi skall få barn och ungdomar att känna sig så delaktiga i samhället att de förstår vad det innebär med klotter och kostnaderna som detta för med sig. Vilket samhälle vill vi ha? Det är viktigt att våra barn och ungdomar får positiva signaler om vad man i stället för klottrandet och saneringen av klottrandet skulle kunna göra för den halva miljarden om året, vad det skulle kunna innebära för skolan och för skolans utveckling.

Ett första steg och grundläggande för att den uppväxande generationen skall förstå vad det är vi i vuxenvärlden vill är att vi står enade mot klotter och förstörelse.

Fru talman! Jag ser verkligen fram emot att få följa den här frågan och vad Regeringskansliet kan komma fram till när det gäller övervägandet av en förändrad lagstiftning, som jag är fullständigt övertygad om är nödvändig.

Till sist vill jag också instämma i det som Alice Åström sade inledningsvis, att när vi skall behandla ett så stort antal motioner med många

olika, viktiga infallsvinklar, kan vi känna oss lite frustrerade av den begränsade tid och de begränsade möjligheter vi har att tränga in i de olika frågorna, där vi i många avseenden tycker väldigt lika.

Jag kan också förstå, precis som i den lilla debatten mellan Jeppe och Alice, att det inte känns så väldigt roligt att rösta för avslag på sin egen motion för att bevara den s.k. freden inom maktkonstellationen.

När det gäller livstidsstraffet har vi inte fattat något beslut. Vi tycker precis som Alice Åström att denna fråga behöver utredas liksom frågan om situationen på våra fängelser, där vi har mött ett antal livstidsdömda som upplever situationen som oerhört frustrerande. Det har gjort att också vi kristdemokrater vill utreda och diskutera frågan vidare.

Anf. 66 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag får tacka Ragnwi för att hon lyfte upp frågan om att rösta emot sina egna motioner därför att man ingår i något slags maktkonstellation. Jag vill bara tala om att det är viktigt i ett samarbete både med överväganden och med kompromisser, men det är också viktigt att se vad det blir för resultat av det. När det har kommit upp fall där det har varit reservationer som delvis byggt på Vänsterpartiets motioner har man från borgerligt håll varit mycket snabb med att ta ytterligare ett steg och förvränga dem lite grann så att det har varit omöjligt att bli överens i en del frågor. Den här debatten kommer vi säkert att ha flera gånger under de kommande åren, och jag tar den gärna.

Fru talman! Jag vill instämma i mycket av det som Ragnwi sade om vikten av att förhindra skadegörelse och att genomföra tidiga insatser när man ser att saker och ting händer. Men jag tror också att det finns en fara i att titta på olika rapporter där man ser på sambanden mellan klottrande och framtida kriminalitet och hittar de här tydliga sambanden. Jag tror att det är många andra faktorer som ligger bakom att vi har en sådan utveckling. De flesta unga människor som klottrar eller begår något mindre brott kommer sedan aldrig att göra det igen eller hamna på brottets bana.

Det är nog mer andra faktorer som ligger bakom att vissa fortsätter att utvecklas och gå vidare på den felaktiga vägen än själva handlingen i sig. Men det innebär inte att vi inte tycker att det är viktigt att man tidigt tar tag i de här frågorna, att man tydligt markerar och att man i skolor och familjer samarbetar kring de här frågorna för att nå fram till en god arbetsmiljö och ett gott klimat också för barnen.

Anf. 67 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Det skulle väl vara väldigt märkligt om inte Alice instämde i just den här synpunkten att vi måste motverka klotter. Det åsamkar ju samhället en kostnad på en halv miljard kronor. När vi sitter och drar i miljonerna fram och tillbaka och vill ha till skola, vård och omsorg, precis som Alice uttryckte det för en stund sedan, så förstår jag att det här är något som vi gemensamt vill kämpa för.

Men jag tror ändå att det är viktigt att vi förtydligar och stryker under att det här är en kriminell handling. Det är en kriminell handling att måla tags på andras egendom, att förstöra och att utsätta trafikföretag osv. för enorma kostnader för sanering. Om man anser att det är ett brott att göra på detta vis, då finns det ju också risk att man kan begå andra brott. Jag säger inte att det är så att alla som börjar med klotter fortsätter att hamna

i ytterligare kriminalitet. Men jag tror ändå att det är viktigt att vi tar det så allvarligt att vi ser det som en varningsklocka. Någonting har gått snett i värderingarna hos den unge när man kan förstöra på det sätt som man gör.

Många bedömare som har försökt att utreda det här med klottret har kommit fram till att det ofta har börjat redan med att man har stulit färgburken. Det går ju åt så väldigt mycket sprejflaskor för att spreja dessa *tags*, så det skulle inte gå att köpa dem. Steget har alltså tagits redan innan. Sedan fortsätter det med att man också försöker förhindra den som har åsett det här från att kunna vittna om det.

Anf. 68 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag håller med om att det finns mycket allvarliga saker och att det är höga kostnader förbundna med det här. Men jag tror, som jag brukar säga, att det är viktigt att vi inte bara ser på den kriminella handlingen och vad den är. Jag tror att det också är viktigt – och det är en brist i Sverige i dag – med möjligheter för unga människor att få utveckla sina kreativa sidor, sina konstnärliga sidor, sina skapande sidor. Kultur och uttryckssätt för unga människor är i dag en bristvara.

Samtidigt som det är viktigt att vi signalerar att vi inte tillåter klotter, att vi inte tillåter att man förstör andras egendom och tar de här stegen som att stjäla färgburkar, tror jag också att det är viktigt att vi som vuxenvärld och som politiker ser till att skapa miljöer där unga människor får utlopp för sin kreativitet och där de får utlopp för ett skapande.

Om det tror jag att vi i grund och botten är överens. Och jag tror att det är viktigt att vi lyfter upp de kulturella frågorna och frågorna om skapande i många fler sammanhang än vad vi gör i dag. Det är viktigt att vi tittar på det här även när vi diskuterar brott och kriminalitet.

Anf. 69 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Det var precis det jag ville komma fram till; att det just är den här inställningen som på många orter i landet har visat sig slå helt fel. I den här artikeln som jag hänvisar till, intervjun med Björn Hårdstedt, säger han: På flera håll i landet har man haft projekt som syftat till att ge klottrare en legal möjlighet att få utlopp för sitt intresse. De har fått måla lagligt på väggar och järnvägståg.

Projektet har dock sällan givit avsedd effekt, menar Hårdstedt. I stället för att klottret begränsats har det ökat efter projektidens slut. Våren 1997 gjordes en utställning på Kulturhuset i Stockholm där man bjöd in klottrare, som säkert hellre kallar sig grafittimålare, att visa sina alster. Den typen av tillställningar anser i alla fall Hårdstedt vara fullständigt förödande. Han uttrycker till sist att det är viktigt att vi som vuxenvärld står enade om att det här inte är något bra.

Självklart skall ungdomar få utöva sin kreativitet, få måla konst och få utlopp för alla sina känslor i en sådan handling. Men jag tror att vi skall försöka ha en enad front i fråga om att det inte skall ske på husväggar, bussar och på fönster och stolar i våra gemensamma kommunikationsmedel. Där tror jag att vi är eniga. En enad front mot klotter!

Anf. 70 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! När det gäller brott mot homosexuella vill jag börja med att yrka bifall till reservation 2. Våldet mot de homosexuella har ökat. Då vet vi också att mörkertalet är mycket stort. Alldeles för få vågar anmäla, och i anmälningar om övergrepp är det alldeles för få som vågar tala om sin egen sexuella läggning. Vi i Folkpartiet säger, och har alltid sagt med skärpa, att nu får det vara slut på våld och andra övergrepp mot homosexuella. I Folkpartiet har vi alltid tyckt att det är oerhört viktigt att försvara de grupper i samhället som av olika anledningar är extra utsatta.

Det är bedrövligt, fru talman, att det nu år 1999, när vi snart är inne i 2000-talet, fortfarande är så att man tillåter vissa grupper att vara mer utsatta och löpa större risker i livet än andra. Det måste vara så att oavsett läggning, ras eller åsikt skall man bli respekterad. Man skall inte behöva riskera att bli utsatt för olika övergrepp.

I vår reservation, och också i motionen, står det att mycket talar för att det skall vara en särskild utredare med specialistkunskaper som skall ansvara för polisutredningen vid dessa brott. Självklart skall det inom poliskåren finnas en bred, bra bas med en allmän kompetens. Sedan skall det finnas utredare som har specialistkompetens, där några är bättre på att utreda brott mot homosexuella och andra är bättre på att utreda andra övergrepp. Det behöver inte vara något motsatsförhållande i detta. Naturligtvis är det avgörande att poliskåren i grunden har vettiga och rimliga förutsättningar att arbeta även med den här problematiken.

En översyn pågår när det gäller just den här frågan. Den parlamentariska utredning som pågår skall vara klar i slutet av nästa år. Där diskuteras man att straffbelägga hets mot homosexuella på liknande sätt som hets mot folkgrupp. Man granskar argumenten för och emot. Jag vill inte föregripa den utredningen, men jag vill avsluta med att säga det som Folkpartiet alltid säger: Att leva som homosexuell skall vara att leva som vilken annan människa som helst. Det måste bli ett slut på den oproportionerligt stora risken för våld och andra övergrepp.

Sedan står vi också bakom reservation 4 om olaga intrång i butik. Det var faktiskt så att redan 1995, i november, kom Trygghetsutredningen med ett förslag i sitt slutbetänkande om att bestämmelserna i brottsbalken om olaga intrång skall göras tillämplig på alla slag av lokaler och inhägnade områden. Problemet är bara att man har hållit på att utreda det här i väldigt många år. Vi har alltså problem i många affärslokaler och s.k. inhägnade områden. Med det sistnämnda menas de här torgen som har blivit alltmer förekommande.

Vi i Folkpartiet menar att upprepade snatterier och fall av störande uppträdande i butikslokaler måste vara en anledning till att de som blir utsatta, affärsinnehavaren, affärspersonalen och kunderna, skall ha rätt att säga: Här får ni inte vara så länge ni inte lär er att uppträda korrekt och på ett lagligt sätt.

Folkpartiet tog på sitt landsmöte i följande beslut om att upphäva livstidsstraffet. Vi menar att alla som döms till fängelsestraff redan vid dömandet skall veta hur länge de skall sitta i fängelse. Därför vill vi avskaffa livstidsstraffet. Med det har vi inte sagt att det skall bli en radikal minskning av antalet år. Vi har ännu inte utrett färdigt hur lång tiden skall vara. I länder som har avskaffat livstidsstraffet och i stället har

tidsbestämt straff är den längsta strafftiden 20–25 år. Det är ganska troligt att det hamnar där.

Hur långt straff man än döms till skall alltid acceptabla krav på rätts-säkerhet uppfyllas. Man skall veta att straffet är rättvist. Det skall också vara förutsägbart. Det är definitivt inte bra att det är regeringen som avgör när ett livstidsstraff skall vara ett avslutat kapitel. I alla andra fall är det domstolarna som dömer.

Folkpartiet står också bakom några särskilda yttranden. Det gäller bl.a. otillåten utlämning av videogram. Det vill till att vi nu bestämmer oss för att verkligen ta krafttag mot otillåten utgivning av videogram. Det finns i dag studier som visar att ungdomarna genom filmerna lär sig konkreta våldshandlingar och förhållningssätt. Vi känner också till sambandet mellan ungdomars egna normer för våld och våldet i medier och att ungdomar låter sig inspireras av filmerna.

Vi har också ett särskilt yttrande om underlåtenhet att bistå nödställda. Det är viktigt att det snabbt kommer fram ett lagförslag. Eftersom ett lagstiftningsarbete pågår vill vi inte föregripa det.

Fru talman! Till sist vill jag ta upp detta med klotter. Vi måste alltid säga nej till klotter, aldrig tillåta någon form av klotter, antingen det sker på järnvägsvagnar, väggar eller klotterplank. Men det är viktigt att ställa sig frågan varför klotter förekommer. Alla vill vi vara någon. Många av dessa ungdomar känner utanförskap. Eftersom de har fått en snedvriden syn på alldeles för mycket tror de att klotter är en möjlighet att bli synliggjord. Vi som är vuxna och har ansvaret måste se till att ungdomarna får goda familjeförhållanden och utvecklingsmöjligheter i skolan. Men vi måste också se till att polisen, som vi har satt att stävja brott i olika former, får möjlighet att ta hand om sprejburkarna. Vi måste hindra ungdomarna i början av karriären, inte vänta tills de blir proffs på området. Då har de själva hunnit bli förstörda, och en massa materiel har hunnit bli förstörd. Det viktigaste är den unga personen.

Fru talman! Vi skall alltid komma ihåg att det är den unga personen vi skall hjälpa så tidigt som möjligt, antingen det gäller åtgärder mot klotter eller åtgärder mot annan ungdomsbrottslighet.

Anf. 71 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 9.

Reservation 9 är en mycket viktig reservation. Den handlar om avskaffande av livstidsstraffet. Antalet livstidsstraff har fyrdubblats de senaste tio åren. Miljöpartiet menar att detta faktum hänger samman med politikernas inställning, ytterst regeringens, och det allmänna opinionsläget.

Fram till slutet av 80-talet beviljades den intagne nåd efter ca 6 år. Nåd innebar omvandling till tidsbestämt straff. Straffet blev i realiteten 14–16 år. Då tillämpades också halvtidsfrigivning, vilket gav ett livstidsstraff på 7–8 år, oavsett vilken regering som satt.

Från 90-talets början blev det en ändring. Tidsbestämning ägde rum efter 9–10 år, och strafftiden blev 17–18 år. Den senaste tidens utveckling har inneburit att tidsbestämning sker i mycket få fall och då efter 13–14 år. Den verkliga strafftiden ligger nu på 20–21 år, för dem vars livstidsstraff omvandlats till tidsbestämt straff.

Strafftiden har gått från 7–8 år till 20–21 år. Det är ganska anmärkningsvärt.

Miljöpartiets skäl för att slopa livstidsstraff är att domstolarna skall utdöma straff självständigt. Den dömande makten skall vara frikopplad från den regerande makten. Det strider mot den grundläggande straffrättsliga principen om rättvisa och förutsebarhet att ha straff som inte är tidsbestämda. Därför är det inhumant.

Barn och anhöriga till dem som döms till livstidsstraff befinner sig i total ovisshet. Permissioner och villkorlig frigivning finns inte. Enligt vårt sätt att se är också humanitära skäl viktiga: Kan en människa bli bättre?

Avskräckningseffekten finns inte, säger kriminologer och kriminalvårdsanställda. Behandlingsinsatser på anstalten försvåras. Vad säger man då inom kriminalvården?

En mycket viktig skrift i detta sammanhang är *Med sikte på framtiden*, som nyss har kommit ut. Det är kriminalvården som står bakom den. I den skriften finns ett kapitel om livstidsstraffet. Där sägs följande: "Eftersom den som dömts till livstids fängelse idag under en avsevärd tid får sväva i ovisshet om tidsbestämningen kan livstidsstraffet nu framstå som mer inhumant än tidigare. Straffet kan också uppfattas som mer inkonsekvent mot grundläggande straffrättsliga principer om rättvisa och förutsebarhet. --- Det är idag svårt att förutse hur långt ett livstidsstraff i praktiken kommer att bli. Det innebär att det kan bli mycket stor skillnad mellan det längsta tidsbestämda straffet som är tio år för mord, och livstids fängelse. Det är därför idag betydligt svårare för domstolen, som ska bestämma fängelsestraffets längd efter brottets straffvärde, att kunna förutse hur långt frihetsberövande en livstidsdom kan komma att innebära. Detta strider mot de krav på förutsebarhet, rättvisa och klarhet som enligt de senaste reformerna bör ställas på ett straffsystem." Kapitlet avslutas på följande sätt: Det finns således kriminalvårdsspecifika faktorer som talar för att livstidsstraffet bör avskaffas.

Folkpartiet stöder vår motion. Kristdemokraternas före talesman i justitiekottet, Rolf Åbjörnsson, har tidigare i en intervju helt klart uttryckt att han också är av samma uppfattning. Det verkade som om hela partiet stod bakom honom. Vi fick dock klart för oss i dag att så inte är fallet.

En annan av Miljöpartiets reservationer gäller elektronisk kontroll, elbojan. Vi tycker att elektronisk kontroll nu skall bli en självständig påföljd. Det har tidigare varit lite osäkert hur detta med elektronisk fotboja skulle fungera i praktiken. Det har dock utfallit mycket bra. Alla är nöjda. I Straffsystemkommitténs utredning 1995 *Ett reformerat straffsystem* hade man åsikten att det skulle vara ett självständigt straff.

Man hade gjort en påföljdstrappa som i grunden skulle göra fängelsestraffet till det ultimativa straffet. Det skulle vara förebyggande steg i en trappa innan man kom dit. Tyvärr var det för mycket att genomföra på en gång, så det får ske pö om pö. Vi har fått samhällstjänst och elektronisk boja som självständiga straff. Nu tycker vi att det är dags att gå vidare med de intentioner som utredningen redovisade.

Det är viktigt att det är domstolen som avgör om det skall bli elektronisk fotboja. Det är klart att det finns osäkerhet om vad som är rätt eller fel att göra. Till min glädje har jag blivit uppvakad av nämndemän och

även av domare som tycker att detta skall införas. Det som sker i verksamheten stämmer med de förslag vi har skissat.

Man säger också något annat som är viktigt: En förutsättning för att det skall vara möjligt att nedbringa antalet fängelsestraff är att det finns bärkraftiga alternativ till fängelse. Straffsystemkommitténs förslag är att erbjuda domstolarna möjlighet att döma både till straff som verkställs med kontroll i frihet och till straff som saknar detta inslag.

Vidare bör samhällstjänst och elektronisk övervakning införas som självständiga straff i det ordinarie straffsystemet. Också kontraktsvård bör utformas som ett självständigt straff. I den skrift som jag tidigare nämnde finns många intressanta synpunkter. Här tycker man samma sak. Det gäller att gå vidare med förslagen om självständiga straff så att man kommer igång med de intentioner som jag har nämnt.

Det finns en mängd motionsförslag och reservationer som vi har att ta ställning till. Jag vill speciellt kommentera brott mot homosexuella. Miljöpartiet instämmer med det som står i början. Att ta krafttag mot våld mot homosexuella är oerhört viktigt. Vi har också på alla sätt och vis drivit de frågorna. Visst är intentionen en skärpning, men tyvärr tror inte jag att just de här förslagen leder till det. Jag skall bemöta de tre förslagen.

Det föreslås att man skall göra en översyn av de lagar som infördes 1994 och som inte har prövats vid överklagande i Högsta domstolen. Det är nästan en förutsättning för att det skall kunna bli praxis. Jag tror därför inte att en översyn skulle leda någonstans. Samtidigt finns det en utredning som föreslår det Miljöpartiet under lång tid har hävdad, nämligen att straff för hets mot homosexuella skall införas i lagen.

Jag tror inte att en särskild utredare leder till att intentionen att det skall bli bättre uppfylls. Det är mycket viktigare med en bred grund. Alla poliser skall ha kunskapen. Vi som sitter i justitieutskottet vet att det finns väldigt små resurser ute i landet. Detta ämne skall införas på Polishögskolan och genomsyra alla som kommer i kontakt med homosexuella. Det är ytterst viktigt att de har denna kunskap.

BRÅ har uppdraget att utreda hatbrott. Alla politiska partier har företrädare i BRÅ:s styrelse. I stället för att skriva att man får ta bättre tag kan man framföra det i arbetet i BRÅ:s styrelse. Jag sitter själv där, och jag har också den uppgiften.

Sedan gäller det en reservation om olaga diskriminering, som vi ställer oss bakom. Jag har yrkat bifall till den. Det gäller också en grupp som måste få bättre stöd. De förslag som DO har kommit med tycker vi i Miljöpartiet att kammaren skall bifalla.

Anf. 72 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Till att börja med vill jag helt instämma i det Kia Andreasson sade om livstidsstraffet.

Den fråga som jag vill ta upp är att låta elektronisk intensivövervakning vara en självständig påföljd. Många av de remissyttranden som kom på Straffsystemkommitténs förslag och mycket av debatten handlade just om trappan och att införa elektronisk övervakning som en självständig påföljd. Tanken var att skapa ett mindre repressivt system, men förslaget skulle i stället få motsatt verkan.

Den elektroniska intensivövervakningen är i sig en sådan oerhört starkt ingripande åtgärd att den bör jämföras med fängelse. För Vänsterpartiet är det självklart att om man inför elektronisk intensivövervakning som självständig påföljd och sedan som nästa steg har fängelse kommer det att innebära att fler människor än i dag kommer att drabbas av ingripande åtgärd.

Den konstruktion som finns i dag är att den som är dömd till fängelse har en möjlighet att avtjäna straffet med elektronisk intensivövervakning. Det tror jag är alldeles rätt väg att gå. Annars ökar vi bara repressiviteten i systemet i stället för att skapa ett system som är mer humant än det som finns i dag.

Anf. 73 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Skillnaden mellan dessa förslag är att jag vill att domstolen skall utdöma straffet. När man har fallet och den dömda framför sig och går igenom allt som hänt, och även får en bra personutredning, är det domstolen som kan avgöra. Jag vill inte att det, som i dag, skall avgöras av kriminalvården. Personutredningarna är oerhört viktiga att ta ställning till i den totala bedömningen, och man har här underlag att göra det. Denna straffform bygger också på samtycke.

Anf. 74 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Nu förstår jag egentligen ännu mindre. Denna påföljd skulle bygga på samtycke, och samtidigt skulle domstolarna döma till det straffet. Om domstolarna dömer till elektronisk intensivövervakning och man säger: Jag vill inte ha det, blir det ju fängelse. Då är det egentligen ett system där elektronisk övervakning är ett alternativ till fängelse.

Det är kriminalvården, eller snarare frivården, som har ansvar för dem som är dömda till elektronisk övervakning. Det är de som gör utredningen för att se om det är lämpligt att ha elektronisk övervakning i stället för fängelse. De har en större kunskap om vilka resurser och möjligheter som finns och hur man kan jobba med de olika enskilda individerna än vad domstolen har. Jag är helt övertygad om att det system som finns i dag är mycket bättre.

Anf. 75 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Vitsen med utredningens förslag var att kriminalvården och frivården skulle skapa förutsättningar så att de människor som gav samtycke kunde få elektronisk övervakning. Det är ytterst få som inte vill ha detta straff, men det förekommer. Då skall man ta hänsyn till det.

Jag tror inte alls att det leder till fler fängelsestraff. Det har visat sig när man har kontrollerat det. Kriminalvården och frivården skall skapa resurser så att de människor som vill skall kunna få elektronisk övervakning. Det är där skillnaden ligger.

Anf. 76 JEPPE JOHNSSON (m) replik:

Fru talman! När Kia Andreasson beskriver livstidsstraffet förr och nu kommer hon fram till att det förut var sju år och att det nu i praktiken är 20 år. Då glömmer hon att vi förut hade halvtidsfrigivning och att vi nu

har tvåtredjedelsfrigivning. Låt oss hålla oss kring 14 år i stället. Om det är rätt eller fel kan vi ta i en annan debatt.

Kia Andreasson vill avskaffa livstidsstraffet. Vill Kia då införa sju års fängelse för dessa brott? Det skulle vara intressant att veta vad hon vill ha i stället. Vårt straffsystem skall ju spegla folkviljan. Där är också jag beredd att hålla emot. Jag är till mitt sista andetag emot dödsstraff. Det kan jag deklarerera. Folkviljan är betydligt hårdare än vad jag är. Det vet också Kia Andreasson. Folkviljan skulle definitivt inte ställa upp på Kia Andreassons sätt att resonera. Men de som döms till livstid har inte alltid något brottsoffer kvar i livet. Det handlar ju oftast om mord.

Kia Andreasson visar en rörande omsorg om och bekymrar sig för barn och anhöriga till dem som döms och säger att de befinner sig i total ovisshet. Det skulle faktiskt vara klädsamt om Kia Andreasson också kunde visa samma omsorg om dem som har mist en anhörig, sin son, sin dotter, sin fru eller sin man. De vet att deras nära och kära, som kanske är mördad, inte finns längre.

I ett humanistiskt rättssystem är det faktiskt också viktigt att man har ett straffsystem som visar att samhället inte tolererar detta. Efter att ha sett delar av Stripteaseprogrammet förra veckan och sett de människor som definitivt inte för en sekund drar sig för att ha ihjäl sin medmänniska, kommer jag att fortsätta att förespråka livstids fängelse för de här brotten.

Anf. 77 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag vet egentligen inte vad Jeppe Johnsson ville fråga om och vad jag skall svara på. Han uttryckte en skiljaktig syn i den här frågan, och vi vet ju på förhand att den finns.

Jag redogjorde historiskt för hur livstidsstraffet har förändrats. Jag sade också tydligt att vi har tagit bort halvtidsfrigivningen och att det också inverkade. Men faktum är ju ändå att det förändras över tid. Ett livstidsstraff innebär inte ett livstidsstraff. På den fråga som jag kan urskilja kan jag svara att jag inte vill ha sju år. Det har jag aldrig sagt. Jag redogjorde för det historiska.

Att eventuellt tidsbestämma det, som Norge har gjort, till något över 20 år – jag har inte bestämt mig för något exakt antal år – kan ju inte vara så svårt.

Anf. 78 JEPPE JOHNSON (m) replik:

Fru talman! Jag tackar för detta resonemang. Då lutar alltså Kia Andreasson åt det norska hållet.

Att jag reagerade först berodde på att Kia Andreasson uttryckte en sådan oerhörd medkänsla med barn och anhöriga till dem som döms till livstids fängelse. De levde i total ovisshet. Är det möjligtvis så att anhöriga till brottsoffret inte lever i total ovisshet, eftersom de vet att deras nära och kära är mördade? Det skulle vara klädsamt med lite omsorg även om de anhöriga till brottsoffren.

Anf. 79 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker att Jeppe Johnsson tar fram ett argument bland många som jag nämnde och gör en stor affär av det, eftersom det passar

Jeppe Johnssons argumentation. Jag vill totalt ta avstånd från det resonemanget.

Jag sade att jag tror att människor också kan bli bättre med tiden efter ett långt fängelsestraff. I den rehabiliteringen har också barn och anhöriga del. Det var vad jag sade. Jag vill absolut inte sätta detta i motsatsställning till offrens anhöriga.

Anf. 80 MORGAN JOHANSSON (s):

Fru talman! Riksdagen behandlar nu justitieutskottets betänkande nr 22 angående straffrättsliga frågor. Betänkandet behandlar en rad frågor från den allmänna motionstiden. Jag hinner inte kommentera allihop i mitt anförande. Det är en hel uppsjö motioner. Men jag skall försöka kommentera de flesta, åtminstone de flesta av de frågor som har varit uppe hittills i diskussionen. Om jag glömmer bort något får vi i så fall ta upp det i replikskiftena.

Det här betänkandet spänner över vida fält från livstidsstraffet, som vi precis har hört en replikväxling om, till klotter och cykelstölder.

Frågorna om vilka straff och påföljder som skall följa på olika brott är naturligtvis under ständig diskussion. Som i så många andra fall måste vi som är politiker och skall göra de här bedömningarna kunna klara av att stå på två ben samtidigt. Vi måste kunna hålla flera synsätt i huvudet på en och samma gång, och vi måste kunna se målkonflikterna mellan dem och göra rationella bedömningar och avvägningar.

Å ena sidan handlar det om straffets roll som en markering av samhällets avståndstagande till gärningen. Å andra sidan handlar det om önskemålet att brottslingen inte skall göra om samma sak igen. Och då handlar det kanske inte i första hand om att sätta vederbörande på vatten och bröd utan om att utforma straffet på ett sådant sätt att det inte bara är ett straff utan också en ny chans i livet. Dessutom måste vi ta hänsyn till det som lite diffust kallas för det allmänna rättsmedvetandet eller folkviljan, som det talades om här tidigare, och som alltid har tusen och en självutnämnda uttydare.

Det pågår en ständig diskussion om hur långt man skall gå när det gäller straffvärdet för olika brott och vilka metoder som är mest effektiva när det gäller att uppnå det övergripande syftet, nämligen att förebygga och bekämpa brott.

Här har vi då hela den politiska skalan framför oss där partierna lägger sig på olika bedömningar och företräder olika tyngdpunkter i den här avvägningen. Och det är väl gott så. Så skall det ju vara. Men det blir otäckt när partier bortser från sakskalet och med berätt mod och av politiska skäl exploaterar människors rädsla för att bli utsatta för brott. Då har man hamnat snett i den politiska diskussionen.

Det är då vi kommer in på betänkandet och frågan om livstidsstraffets tillämpning. Folkpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet vill helt avskaffa livstidsstraffet. Hur Kristdemokraterna ställer sig är fortfarande osäkert. Jag blev inte riktigt klok på vilket besked Ragnwi Marcelind hade i dag. Företrädare för Kristdemokraterna har ju offentligt ställt sig på den sidan, men i utskottet har inte Kristdemokraterna skrivit under reservationen. Det finns alltså skäl att efterfråga tydlighet på den här punkten. Vad är egentligen Kristdemokraternas uppfattning om livstidsstraffet? Skall det avskaffas, eller skall det vara kvar?

På den andra sidan finns i vanlig ordning Moderaterna i extremposition. De vill utvidga användningen av livstidsstraffet också till andra brott än de som i dag ger livstidsstraff.

Här kan vi först konstatera att högeralliansen med moderater, kristdemokrater och folkpartister är kluven mitt itu. Om dessa partier skulle få tillfälle att bilda regering skulle det inte finnas någon politik i den här frågan. Eller det skulle det kanske finnas. I vanlig ordning är det väl så att de andra partierna viker det här frågefältet åt Moderaterna så att de får fria händer. Då har ju kravet från de partierna om att avskaffa livstidsstraffet farit all världens väg.

Så är den politiska situationen.

När det gäller sakfrågan kan man kanske börja med att säga att livstid faktiskt är livstid i Sverige. Det finns ju många myter om att det inte är så, men så är det. Man sitter i fängelse till dess att straffet blir tidsbestämt. Det kan dröja både 10 och 15 år innan man får det. Genomsnittet för de 16 senaste tidsbestämningar under perioden 1988–1998 var att straffen tidsbestämdes till drygt 17 års fängelse.

Jag har förståelse för den argumentation som de partier som vill avskaffa livstidsstraffet för fram. Den är i de flesta fall saklig. Kriminalvårdssituationen kan vara besvärlig när det handlar om människor som inte kan se en ljuspunkt långt borta, ett datum då man kan bli fri. Men å andra sidan finns ju alltid möjligheten att söka nåd och få en tidsbestämning. Den möjligheten finns alltid.

När det gäller de rättsliga principer som man också hänvisar till, kan man argumentera för att detta straff inte är förutsägbart, att tillämpningen av nådeinstitutet kan förändras över tid och att det är regeringen och inte en domstol som beslutar om nåd. Men å andra sidan finns det många länder som har just det här systemet. Det är faktiskt det gängse systemet i västvärlden. I den andra vågskålen ligger ju fortfarande det faktum att det finns brott som är så grova att det är motiverat med mycket långa straff av allmänpreventiva skäl.

Vår uppfattning är att rätt använt, med ett nådeinstitut som inte låter sig påverkas av enkla politiska vindkantringar, fyller livstidsstraffet sitt syfte. Den bedömningen gör vi i alla fall i nuläget.

Då har jag svårare för Moderaternas krav att utvidga livstidsstraffet till att också omfatta narkotikabrott. När vi ser på narkotikabrotten har vi i dag ett straffmaximum på 10 år för grovt narkotikabrott. Men om det rör sig om återfall och om flera brott kan domstolen döma ut upp till 18 års fängelse.

Här vill jag först, innan jag går in på själva frågan, nämna att Narkotikakommissionen just nu gör en översyn av hela narkotikapolitiken, och man tittar naturligtvis också på detta. Kanske kommer Narkotikakommissionen till en annan slutsats vad gäller straffmätningen. Men då får den vara betydligt mer sakligt motiverad för att övertyga åtminstone mig än vad moderaternas tunna motion är.

Det presenteras ju egentligen ingen argumentation från moderaterna. Man tycker att narkotikabrotten är ett stort problem. Ja, vem tycker inte det? Det gör ju varenda en av oss. Men om man vill stävja narkotikabrotten och narkotikahandeln är nog verkan av en förlängning av straffmaximum från 18 år till livstid förmodligen marginell. Skulle den avskräck-

ande verkan vara större om knarkkuriren riskerar livstid än om han riskerar 18 års fängelse? Knappast.

Däremot är han nog väldigt rädd för att bli upptäckt. Om moderaterna vill bekämpa narkotikasmugglingen skall de därför använda sin dyrbara oppositionstid, tycker jag, till att lägga förslag om hur vi ökar upptäcktsrisken i stället för att skjuta in sig på straffskalan. Där tror jag säkert att vi kan mötas i ett konstruktivt samtal.

Det här förslaget dök upp i valrörelsen förra året. Det var ju väntat. Det är i linje med moderaternas vanliga taktik att exploatera människors rädsla för att bli utsatta för brott. Det går inte längre att prata om svängdörrar på Kumla. Det är ju nästan inga människor som rymmer längre. Det har inte rymt någon från våra klass 1-anstalter på mycket länge. Det går inte heller att prata om att brottsligheten ökar lavinartat. Statistiken visar nämligen något helt annat.

Då måste man ta till något annat. I valrörelsen förra året var det just att kräva livstid för narkotikabrott. Jag har mycket svårt för den här typen av antiintellektuell populism. Det kusliga är ju att de här kraven aldrig slutar.

Det amerikanska samhället är avskräckande i det avseendet. I USA sitter sju gånger så många människor i fängelse som i Sverige, per capita räknat. Ändå är det så att amerikanen enligt statistiken löper fyra gånger så stor risk att bli ihjälslagen av sin medmänniska som svensken gör. I en rapport över internationella jämförelser som Brottsförebyggande rådet presenterade i dag hamnar USA i topp när det gäller risken att bli utsatt för grova brott. Följden har också blivit att det finns amerikanska delstater som satsar mer pengar på fängelser än på utbildning.

Så går det när man söker de enkla svaren på de svåra frågorna. Jag tror att om vi gick med på ett utökat användande av livstidsstraffet i dag skulle moderaterna hitta på ett nytt brott nästa år att kräva livstid för. Ett par andra exempel i det här betänkandet tecknar så att säga mönstret ännu tydligare. Moderaterna kräver att psykiskt sjuka skall kastas i fängelse. Man kräver längre fängelsestraff än vad vi har i dag för dem som har gjort sig skyldiga till flera brott.

Det är det som är det otäcka. Det tar så att säga aldrig slut. Gränserna kan alltid flyttas fram. Det finns alltid någon väljare man kan vinna genom att exploatera människors rädsla och lägga nya förslag till förlängda fängelsestraff. Då skulle det inte dröja länge förrän också Sverige fick bygga fler fängelser än skolor.

Fru talman! En annan viktig fråga som tas upp i betänkandet handlar om olaga diskriminering. I en motion från Vänsterpartiet yrkas att den bestämmelse om olaga diskriminering som återfinns i brottsbalkens 16 kap. 9 § ges vidgad tillämpning. Man hänvisar till förslag som Diskrimineringsombudsmannen har lagt. Här vill jag säga att vi från vår sida ser mycket allvarligt på diskriminering av olika slag. Vi skall väl kanske nämna att riksdagen nyligen har beslutat om förstärkt lagstiftning när det gäller bl.a. etnisk diskriminering i arbetslivet. Vi måste ständigt vara beredda att vässa lagstiftningen när det visar sig att den inte är tillräcklig.

Det är inte acceptabelt att människor stängs ute från restauranger och pubar med argumentet att deras hudfärg inte faller pubägaren eller dörrevakten i smaken. Det är inte acceptabelt att människor med en annan etnisk härkomst än den svenska skall ha svårare att få en bostad därför att

vissa hyresvärdar har rasistiska åsikter. Här handlar det till syvende och sist om grundläggande mänskliga rättigheter, om rätten att få bli betraktad som en människa i samhället som alla andra och som en jämlike.

I det här fallet har Diskrimineringsombudsmannen lagt förslag om att man skall ändra dagens bestämmelser för att skärpa lagstiftningen. Man föreslår bl.a. att försök, förberedelse och stämpling till olaga diskriminering skall kriminaliseras och även en ändring av rekvisitet vad gäller motiven.

Det finns som jag sade, alltid skäl att pröva lagstiftningen när det visar sig att den inte är tillräcklig. Det är bra att Diskrimineringsombudsmannen och motionärerna pekar på dessa förslag. Därför kommer regeringen i år att besluta om en översyn av just den här lagparagrafen. Självklart kommer Diskrimineringsombudsmannens förslag att finnas med i en sådan översyn. Vi vill avvakta den översynen och yrkar därför avslag på motionen.

Ett annat närbesläktat ämne som tas upp i betänkandet gäller brotten mot de homosexuella. I en motion från Folkpartiet föreslås en översyn av straffskärpningsbestämmelsen i brottsbalken 29 kap. 2 § sjunde punkten. Man vill också att Brottsförebyggande rådet skall få i uppdrag att motverka våld mot homosexuella och att särskilda polishandläggare skall hantera våldsbrott med dessa motiv.

Straffskärpningsbestämmelsen fungerar så att där räknas upp försvårande omständigheter som domstolen skall ta hänsyn till när det gäller straffvärdet. I den sjunde punkten sägs att straffet skall höjas om motivet för brottet varit att kränka någon på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller, som det står, annan liknande omständighet. När propositionen om det här kom uttryckte departementschefen att den här paragrafen också skulle täcka fall där motivet varit att kränka en människa på grund av dennes sexuella läggning.

Jag kan väl i och för sig hålla med om att det kunde ha varit tydligare i lagtexten och att man inte hade behövt gå omvägen om att hänvisa till vad departementschefen har sagt. Men samtidigt har tillämpningen av den här paragrafen inte prövats av Högsta domstolen. Därför verkar det lite tidigt att redan nu begära en översyn.

När det gäller uppdraget till BRÅ arbetar BRÅ sedan länge med att bekämpa s.k. hatbrott, bl.a. genom information i skolorna. Inom ramen för det lokala brottsförebyggande arbetet finns det också mycket att göra. Det sker med de resurser som riksdagen har avsatt.

Vi anser att det är för tidigt att göra en översyn av lagen och att motionärens önskemål i övrigt vad gäller BRÅ är tillgodosedda. Därför vill vi avslå motionen.

Fru talman! Slutligen någonting om klotter, som kristdemokraterna har tagit upp i en motion. Här förefaller det råda ett missförstånd. Motionären verkar ha fått för sig att polisen inte får lov att kroppsvisitera personer för att leta efter sprejburkar. Och så är det ju inte. Vi hörde Ragnwi Marcelind tidigare här i debatten säga att det är näst intill omöjligt för polisen att utföra kroppsvisitation. Men så är det inte.

I lagen står det i 28 kap. 11 § rättegångsbalken: om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa. Om det finns anledning att anta – det är en mycket låg misstankegrad. Det är

samma misstankegrad som finns för att inleda en förundersökning. Det är alltså inte någon riktig tolkning av den paragrafen.

Det står också: på vilket fängelsestraff kan följa. Klotter är skadegörelse och skadegörelse ger upp till sex månaders fängelse, om det är av grov art upp till fyra års fängelse. Det finns alltså visst möjlighet för polisen att utföra kroppsvisitation. Kristdemokraterna har fått det här om bakfoten.

Det underliga är att det hade de också förra året när de väckte en likadan motion. Det påpekades också då. Ett gott råd: Till nästa år behöver ni väl inte skriva motioner som bygger på ett uppenbart missförstånd. Kolla saker nästa gång!

Sedan blir det inte bättre av att de i sin reservation fortsätter att slå in öppna dörrar. Precis som reservanterna säger kan man i dag döma till samhällstjänst eller ungdomstjänst. Någon annan substans i den reservation de har lagt finns inte. Det är bara ett allmänt önskemål om att regeringen skall hasta fram en åtgärd.

Jag tycker att man också i det här kan hänvisa till det lokala brottsförebyggande arbetet. I Karlstad t.ex. fick man ned klotret med 80 % efter det att man målmedvetet från polisens, kommunens, skolans och näringslivets sida hade gått samman för att vidta åtgärder. Bl.a. fick man igenom att affärerna i stan bara fick sälja sprejburkar över disk. Man såg också till att ta hand om en ganska begränsad skara ungdomar som stod för merparten av klotret.

Vi hade en diskussion tidigare om att erbjuda legala ytor. Det gjorde man i Karlstad. Man erbjöd en bro för ungdomarna att smycka ut. Om man kom på någon som sprejade någon annanstans, fick vederbörande själv sanera och städa efter sig. Där fungerade det som Ragnwi Marcelind tidigare kritiserade så hårt. Man vidtog åtgärder över hela skalan, innefattande polisen och skolan. Inte minst var lärarna viktiga.

Det händer bra saker på det här området i Sverige. En viktig del i Brottsförebyggande rådets fortsatta arbete är att sprida sådana här goda idéer vidare.

Fru talman! Jag nöjer mig med att beröra de här frågorna. Jag får återkomma till de övriga i repliker om det blir aktuellt. Jag yrkar avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 81 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag vill bara säga att det var mycket positivt att höra att regeringen nu tänker tillsätta en utredning för översyn av diskrimineringslagstiftningen, där de här förslagen kommer att finnas med. Vi är helt överens om att det är viktigt att bekämpa diskriminering av människor.

Det som jag egentligen begärde replik för var frågan om livstidsstraffet. Jag vill börja med att säga att det var positivt att Morgan inte helt slog igen dörren när han avslutade diskussionen om livsstraffet med att säga att socialdemokraterna inte *för närvarande* är beredda att avskaffa livstidsstraffet.

Men Morgan sade också att det är viktigt att man inte har ett straff som påverkas av de politiska vindarna. Det är vi helt överens om, och rätt använt kan livstidsstraffet faktiskt fungera på ett bra sätt. Men nu är det ju så att livstidsstraffet inte har undsluppit att påverkas av de politiska

vindarna. När vi fick en borgerlig regering med en moderat justitieminister uttalade man väldigt tydligt att det skulle vara slut med de socialdemokratiska svängdörrarna, med den generella nåden när det gällde livstidsstraffet osv.

Moderaterna var vidare i sin argumentation mot Morgan tydliga i sitt sätt att tänka på straff. De vill hela tiden flytta fram positionerna. Moderaterna kräver nu också tydligt ett livstidsstraff för narkotikabrott, där det i dag går en gräns vid 18 år. Moderaterna går oändligt mycket längre i sin syn på livstidsstraffet.

Det här visar att livstidsstraffet påverkas av de politiska vindarna. Morgan och Socialdemokraterna kan inte mena att det är rimligt att den som dömts till ett brott för 10–15 år sedan skall behandlas med hänsyn till vad den allmänna opinionen tycker i dag.

Anf. 82 MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag instämmer fullständigt i det som Alice Åström säger om att nådeinstitutet måste utövas med en fast hand och med kontinuitet. Det får, precis som jag sade, inte vara utsatt för några politiska vindkantningar. Men om politiker och regering förmår upprätthålla en rakryggad inställning, anser vi att livstidsstraffet tjänar sitt syfte. Men om regeringarna är lätt påverkade av opinioner, riskerar man att hamna mycket illa. Då riskerar man att de grundläggande rättsprinciperna träds förnär.

Anf. 83 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag hoppas att vi i framtiden skall kunna få till stånd en förändring. Det är viktigt att den som döms till lagens strängaste straff inte skall behöva vara beroende av om vi har en regering som kan styra nådeinstitutet med fast hand. Det måste finnas en rimlig rättvisa, en förutsägbarhet och en likhet som inte är beroende av att det finns regeringar som inte har de här värderingarna utan lätt kan påverkas.

I Norge tog man för elva år sedan steget att avskaffa livstidsstraffet. Man hade där exakt samma konstruktion som vi har i Sverige. Man införde en tidsgräns vid 21 år, och genomsnittsstraffet för mord ligger i Norge i dag på 14–15 år. Detta har varit möjligt att genomföra. Det har blivit ett mycket tydligare instrument, och man har fått ett ganska framgångsrikt sätt att arbeta.

Jag och Vänsterpartiet hoppas att vi kan fortsätta den här diskussionen och att livstidsstraffet i framtiden blir avskaffat.

Anf. 84 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Det är många saker i Morgan Johanssons inlägg som jag skulle vilja bemöta. Han inledde sitt anförande med att man måste kunna ha flera synsätt i huvudet på en gång.

Att kd motionerar gång på gång om klotter är kanske inte så konstigt med tanke på att skadegörelsen i form av klotter 1998 uppgick till en halv miljard kronor. Vi kan fortfarande inte rycka på axlarna åt detta, utan vi tycker att det är viktigt att klottret stävjas.

När det gäller lagstiftningen, som Morgan tycker att vi är så oerhört oinsatta i, vill jag peka på att jag har tagit kontakt med kommuner och med polismyndigheter liksom med Björn Hårdstedt på Kommunförbundet, som hjälper kommunerna med klottersanering. Den samstämmiga

inställningen är den att lagtexten är så tuff att det är svårt att direkt ingripa mot ungdomar som misstänks för att ha sprejburkar på sig eller för att ha utfört klotter.

Det finns alltså en samfällig uppfattning, som det kanske vore bra om BRÅ tog till sig i det brottsförebyggande arbetet.

Vad gäller klotterväggar, klotterbroar osv. anser Kommunförbundets representant som hjälper kommunerna att sanera klotter att sådana inte är ett bra tillvägagångssätt. Det var utifrån detta faktum som jag argumenterade. Jag tror att det är viktigt att vi har en klar och tydlig argumentation.

Jag får återkomma till livstidsstraffet.

Anf. 85 MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag reagerade när Ragnwi Marcelind sade att detta var näst intill omöjligt. I lagtexten stadgas samma misstankegrad som den som stadgas för inledande av förundersökningar. Det inleds faktiskt förundersökningar i Sverige – det är inte näst intill omöjligt att göra det.

Jag undrar om Ragnwi Marcelind står fast vid sin uppfattning att det är näst intill omöjligt att kroppsvisitera folk för att leta efter sprejburkar, om man misstänker att de har gjort sig skyldiga till skadegörelse.

Anf. 86 RAGNWI MARCELIND (kd) replik:

Fru talman! Ja, att det är svårt att följa lagstiftningen och göra en kroppsvisitering hur som helst står jag fast vid utifrån den bedömning som har gjorts av människor som är mer kompetenta än jag när det gäller att arbeta med klotter.

Vår justitieminister Laila Freivalds har vidare som svar på klotter-skrivelsen sagt att hon anser att lagstiftningen kan behöva omarbetas. Jag ser fram emot att Laila Freivalds tittar ytterligare på det här.

När det gäller livstidsstraffet sade jag att vi inte har jobbat färdigt med detta i partiet. Vi har inte sagt att vi vill avskaffa livstidsstraffet, men vi vill utreda och diskutera frågan om tidsbestämningen.

Jag kan tillägga att vi har gjort besök där vi har samtalat med människor som är dömda till livstidsstraff. De sitter alltså på obestämd tid. Många har fått avslag på den ena nådeansökningen efter den andra och har en nästan omöjlig situation på fängelset. Det är angeläget att detta utreds.

Morgan sade själv i sitt inlägg att det handlar om att utforma straffet så att det blir en ny chans. Kan man ge de här människorna en ny chans genom att omformulera livstidsstraffet, är vi beredda att diskutera den frågan. Vi har dock inte som parti tagit ställning till detta.

Anf. 87 MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Ragnwi Marcelind sade när det gäller klotter att man inte kan göra kroppsvisitationer hur som helst, och det hoppas jag sannerligen att vi inte heller i framtiden skall göra. Man måste skäligen kunna anse att den som man ingriper mot också är den som har utfört brottet.

Vi är alltid öppna för att diskutera lagparagrafer och för att ändra på någonting, om det behövs, men i det här fallet är jag inte säker på att det behövs.

När det gäller livstidsstraffet respekterar jag att det förs diskussioner inom ett parti innan man har bestämt sig. Det gör vi ofta också i vårt

parti, och vi brukar då jagas från alla håll. Det finns många sådana frågor som är aktuella. Jag respekterar den goda, öppna och intellektuella hållning som man här har.

Prot. 1998/99:91
5 maj

Straffrättsliga frågor

Anf. 88 SIW PERSSON (fp) replik:

Fru talman! Morgan Johansson började på sitt förutsägbara sätt med vida svängar, men kom sedan som vanligt in på lite lugnare banor. Det var befriande. Då kom också det vanliga om Folkpartiet och ett eventuellt samarbete med Moderaterna.

Jag vädjar till Morgan Johansson att aldrig – vare sig det gäller politiskt eller annat samarbete eller en brottslig gärning – straffa någon i förväg. Kritisera gärna. Men använd konstruktiv kritik när fel har begåtts.

Rekylen från de politiska rallarsvingarna slår mest tillbaka på den som har gett dem. Men det straffar sig i det politiska klimatet. Vad är det som ökar mest? Jo, politikerföraktet.

Sedan var det frågan om livstidsstraffet. Det finns både en brottsling och ett brottsoffer. I alla sammanhang är det viktigt att veta att straffet är förutsägbart. Det är inte bra för brottslingen att inte veta i förväg hur många år som skall sittas av. Det är också omöjligt att rehabilitera den personen tillbaka till samhället.

Vi i Folkpartiet vill inte ha ett vendettastraff. Vi vill ha ett straff som ger förutsättningar att återrehabilitera den människan tillbaka till livet i samhället.

Detta är också viktigt för den person som inte känner till reglerna och tror att den här brottslingen har fått ett livstidsstraff, som sedan får reda på att det är fråga om x antal år.

Vi i Folkpartiet tycker inte heller att regeringen skall vara klåfingrig och utöva den dömande makten. Låt domstolarna sköta den delen av den dömande makten.

Anf. 89 MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag är helt med på att någon inte skall straffas i förväg. Problemet är att erfarenheterna tyvärr talar ett annat språk när partierna skall göra upp med varandra.

Det kan vara rätt att jag tog i lite när jag gjorde så. Men om det någon gång blir en ny borgerlig regering har ni en chans att visa att ni inte lämnar moderaterna fria händer, som många av oss upplevde det förra gången det begav sig.

Det är möjligt att kombinera livstidsstraffet med en human kriminalpolitik, dvs. ett humant sätt att se på hur man skall ta om hand de intagna och rehabilitera de som sitter på livstid. Det går att bevilja nåd, och då tidsbestäms straffet. Det gäller att se till att frigivningssituationen är sådan att en andra chans blir mer än bara ord.

Anf. 90 SIW PERSSON (fp) replik:

Fru talman! Morgan Johansson säger att samarbete kan vara svårt. Jag förstår att det finns goda erfarenheter av det samarbete ni har nu med flera olika företrädare. Eftersom jag utgår från att en kör över de mindre partierna, vill jag fråga: Utgår också ni i s fråga att ni skall köra över de mindre?

Nåväl. En human kriminalpolitik är alltid en bedömningsfråga. Det är inte god humanitet att inte i förväg få reda på hur jag skall lösa mitt liv i framtiden.

Anf. 91 JEPPE JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Då har jag och övriga i kammaren fått lyssna på ett intellektuellt sätt att behandla frågorna. Det stör mig inte så mycket om Morgan Johansson anser mig vara antiintellektuell. Jag anser, trots allt, att jag har både en och två fötter i verkligheten. Jag träffar ganska många människor som har blivit utsatta för brott.

Jag vet inte heller om det är så intellektuellt när Morgan Johansson pratar om att högeralliansen är splittrad i frågan om livstidsstraffet. Visserligen lyckas inte Morgan Johansson uppbåda den riktiga betoningen på ordet höger som hans partiledare är så berömd för, men om det existerar någon allians här i kammaren är det trots allt vänsteralliansen, dvs. socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister. Även om Morgan Johansson visar lite mjukhet, är ni också splittrade i frågan om livstidsstraffet. Städa framför egen dörr. Det är inte speciellt intellektuellt sagt, men det är ett gammalt och fint uttryck.

Fru talman! Vi moderater kan vara lite glada över att ge efter för alliansen. Det är vad Morgan Johansson och socialdemokraterna har gjort, i och med att de från en torsdag till fredag lyckades åstadkomma att se över frågan om otillåtet utlämnande av videogram. Det är vi glada för. Det går ibland att vara glad för vissa allianser.

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Morgan Johansson. Med utgångspunkt i de kontakter jag förmodar att ni i regeringspartiet har i departementet, undrar jag om Morgan Johansson har någon uppfattning om när en utvärdering kan vara klar. Kan Morgan Johansson lova att vara lika aktiv över sommaren som han var från torsdag till tisdag och driva på utvärderingen?

Anf. 92 MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har i dagsläget ingen uppfattning om när utredningen kan vara klar. Jag kan garantera, Jeppe Johnsson, att jag alltid är aktiv i många olika frågor, både somrar, vårar, nätter och dagar. Jag skall följa frågan.

Jag blev lite störd av att Jeppe Johnsson inledde sin argumentation med att säga att han kände människor som blivit utsatta för brott och att vi måste ta brottsoffren på allvar. Det finns ingen motsättning mellan en politik som syftar till att se till att de som döms för brott sedan inte återupprepar brotten – de ges en andra chans att komma tillbaka in i samhället – och att vara för att ta väl hand om brottsoffer. Det är en konstruerad konflikt som jag inte förstår. Det finns bara politiska skäl att måla upp den konflikten.

Anf. 93 JEPPE JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Jag kan lugna Morgan Johansson med att jag inte blev särskilt störd av att bli betecknad som antiintellektuell av Morgan Johansson. Jag ber om ursäkt om jag råkade störa Morgan Johansson.

Jag betvivlar inte ett enda dugg att Morgan Johansson är aktiv dagar, nätter och alltid. Det bådär gott för att nå någonstans i dessa frågor.

Morgan Johansson nämnde att det nu inte sker några rymningar från Kumla. Nej, det kanske beror på den regering vi hade mellan 1991 och 1994 då det vidtogs rejäla åtgärder och satsades mycket pengar mot rymningar på Kumla. Det är intellektuellt med lite historieskrivning.

I reservation nr 3, Preskriptionsavbrott, har vi lagt fram ett förslag som skulle innebära att vi skulle komma till rätta med en del fall där misstänkta håller sig undan delgivning så lång tid att brottet t.o.m. hinner preskriberas. Detta kan i sin tur leda till att brottsoffret går miste om berättigat skadestånd. Det är tydligen omöjligt för utskottsmajoriteten – där socialdemokraterna bär ansvaret – att tillstyrka vårt förslag.

Fru talman! Delar Morgan Johansson min uppfattning att det är otillfredsställande att brottsoffer på detta sätt kan komma i kläm? Kan Morgan Johansson och socialdemokraterna komma med något eget förslag för att komma till rätta med inställda domstolsförhandlingar och ge brottsoffer möjlighet att erhålla sin rätt?

Anf. 94 MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan göra mer än att lägga fram ett förslag. Det finns ett riksdagsbeslut som antogs alldeles nyligen om att väsentligt utsträcka tiden det går att få brottskadeersättning. Då har vi till stor del kommit till rätta med de problem Jeppe Johnsson pekar på i fråga om preskription. I övrigt har jag ingenting att säga.

Anf. 95 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det gäller frågan om livstidsstraffet igen. Vi kan peka på grunduppfattningen om livstidsstraffet.

Jag tyckte Morgan Johansson sade att ett livstidsstraff skall vara ett livstidsstraff. Är det socialdemokraternas uppfattning att ett livstidsstraff alltid skall vara ett livstidsstraff? Regeringen har blivit mer restriktiv vad gäller att genom nåd tidsbestämma livstidsstraff. Då stämmer den synpunkten. Det är det jag vill ha svar på.

Nådeinstitutet är labilt. Det finns ingen rätt till nåd, och det finns ingen praxis. Oavsett om regeringen avslår eller bifaller en nådeansökan motiveras aldrig beslutet. Nådeinstitutet i sig gör att de aspekter jag tidigare har pekat på blir så osäkra. Anser ni att det alltid skall vara fråga om livstid?

Anf. 96 MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag sade att livstid i Sverige är livstid, i den meningen att man sitter i fängelse fram tills någonting annat meddelas. Det var beskrivningen av straffet.

Jag behöver inte fullt ut upprepa min replikväxling med Alice Åström tidigare, men jag kan ändå säga att det är viktigt att man håller på integriteten vad gäller nådeinstitutet och har kontinuitet i tillämpningen av det, så att man inte blir offer för enkla vindkantringar. Om man lyckas med detta fyller livstidsstraffet sitt syfte. Det är vår uppfattning.

Anf. 97 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag tycker att vi har gett goda skäl här i dag för att uppfylla detta. Det sviktar. Det bekräftas också i kriminalvårdens skrift.

Anf. 98 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! När justitieutskottets betänkande över motionerna inom det straffrättsliga området nu behandlas i kammaren är det inte utan att en riksdagsledamot med ett års erfarenheter har lite funderingar.

Det är ett brett spektrum på motionerna. Jag kan instämma i vad Alice Åström sade om att det hade varit värdefullt med en längre debatt i utskottssammanhang om de här viktiga frågorna. Att det pågår ett stort och brett arbete i kulisserna är mycket tydligt när man läser betänkandet.

Mina funderingar är följande.

- Utförsel av smuggelgods: det är någonting på gång.
- Olaga diskriminering: det sker en översyn.
- Brott mot homosexuella: kommittén arbetar.
- Videogram: vi fick i utskottet till stånd en gemensam skrivning om utvärdering.
- Olaga intrång: beredning pågår av betänkande.
- Cykelstölder: det är en för liten fråga för riksdagen att ta ställning till. Jag tycker att det är viktigt att tänka på attityderna och ge bra signaler.
- Psykiskt störda lagöverträdare: det kommer snart att presenteras en studie, och en utredning tillsätts utifrån Straffansvarsutredningen.
- Underlåtenhet att bistå nödställda: det pågår lagstiftningsarbete utifrån en utredning.
- Åtgärder mot klotter: regeringen överväger en ändrad lagstiftning. Tidigare talare har redogjort för att den är så krånglig att den är svår att hantera.

Mina funderingar är då att antingen är motionärerna mycket otåliga eller också är det beslutsvända. Eller är det så svårt att finna lösningar på frågorna?

Fru talman! Vad gäller motionen om brott mot homosexuella sitter jag med i den kommitté som arbetar med denna svåra fråga. Det är en angelägen fråga, som det är viktigt att ta tag i och som kräver belysning i en utredning. Det är riktigt att våldet har ökat kraftigt mot homosexuella, och det krävs krafttag för att komma åt detta. Det är inte acceptabelt att någon, vare sig enskild eller grupp, skall utsättas för våld. Det är viktigt att kommittén får arbeta fram ett förslag och verkligen gå på djupet för att komma fram till ett väl underbyggt förslag.

Vad gäller mom. 7 om otillåten utlåning av videogram känns det bra att utskottet är överens om en utvärdering, men vi i Centerpartiet instämmer i det särskilda yttrandet att det måste ske snarast och att det just krävs extra resurser för att ta fram utvärderingen. Vi har ju alla kunnat

bevittna fruktansvärda händelser ute i världen bland ungdomar, där just våldsskildringar funnits med i bakgrunden. Det är därför viktigt att ta tag i den frågan. Jag tänker inte gå närmare in på den, och jag har inga yrkanden.

Prot. 1998/99:91

5 maj

Straffrättsliga frågor

Anf. 99 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Jag vet inte vad det är som jag känner värst i dag, om det är min förkylning eller att ha varit tvungen att lyssna på Morgan Johanssons argumentation. Det kan vara en smaksak.

Jag tänkte säga några ord i anslutning till motion Ju208 som jag har skrivit och som gäller det som har diskuterats ganska mycket här i dag, nämligen klotter.

Det visar sig dessvärre att klotter ofta är en inkörsport till mycket annan lagbrytande verksamhet. Det är ofta det första steget man tar när man är på väg att lämna den samhällsgemenskap eller den känsla av samhörighet som Ragnwi Marcelind tidigare talade om.

Det är fråga om ett ekonomiskt brott. Vi har hört att det rör sig om minst en halv miljard om året som man förstör för, förutom att man som regel dessutom har stulit de burkar som man sprejar med.

Det är ett etiskt brott. Det är självsvåld. Man kränker andra med det här.

Det är ett estetiskt brott. Det är förödande för byggnader och konst. Jag vågar påstå att en Carl Milles-staty inte blir vackrare för att någon sprejar på den.

Det är ett ekologiskt brott. Det är miljöförstöring; man förstör den miljö vi alla tillsammans skall leva i.

Vi ser att det i dag breder ut sig alltmer. Vi behöver inte gå längre bort än till Gamla stan, det kanske finaste sammanhållna byggnadsområde vi har i det här landet, som har utvecklats till något av landets största klotterplank. Nästan samma dag som man har rättat till någon av byggnaderna där är klottrarna framme.

Jag kommer ihåg för 32 år sedan, på den tiden när jag var ordförande i ungdomeraterna i Göteborg, hur några av de överentusiastiska medlemmarna rusade i väg och satte upp affischer på förbjudna ställen i staden när vi hade det första stora mötet arrangerat mot knarket. Det var ett stort möte med poliser, föräldrar, föräldraföreningen mot knark m.fl. Det dröjde inte länge förrän polisen ringde och sade att vi minsann fick se till att de som hade gjort det där skulle hutas åt och affischerna tas bort. Det var oförsvarligt, hur gott ändamålet än var.

Jag kan inte tänka mig att det sker i dag. Det är knappast någon som riskerar att åka fast för det här i dag. En del säger att de kanske inte är så medvetna om det. Nej, så mycket klotter som man ser kan det vara svårt, men det lustiga är att det alltid sker när det är mörkt. Har någon av er kommit på en klottrare? De vet självfallet om det. De går inte hem till kompisarnas föräldrars villor och klottrar, utan de gör det på ställen där det är undanskymt och när solen har gått ned.

Det är riktigt, som Ragnwi Marcelind sade, att det är fråga om att skapa samhörighet med samhället. Men det är också viktigt att vi påtalar att det också rör sig om ett personligt ansvar. Alla är ansvariga för vad man gör. När man är i yngre åldrar är det ett föräldraansvar – jag vet att det är svårt att vara förälder – att försöka bibringa dem respekt både för

andra och för andras egendom. Om man inte respekterar andras egendom är steget inte långt till att man inte respekterar dem som har den heller.

På samma sätt får vi inte falla till föga för att det numera sägs att man inte skall ta illa upp om man blir kränkt. Vi har några fall där domstolar har talat om att poliser får finna sig i att bli kallade "fascistknektar" och allt vad det är. Det skall självfallet aldrig accepteras. Första gången vi accepterar något sådant tar vi också det första steget mot att inte respektera dessa människors liv och lem.

Vi ser hur man längs våra trafikleder försöker försköna – det är väl det man tror – genom att spreja. Jag tror snart inte att det finns en enda byggnad eller klippa längs järnvägen mellan låt mig säga Stockholm och Uppsala som inte är nedklottrad. Om vi inte inser att det måste göras något åt detta är det faktiskt illa.

Jag har drivit sådana kampanjer ganska ofta under mina år i Göteborg, och blev väl betraktad som något slags klottrarnas fiende nummer ett. Det ställde jag gärna upp på. Egentligen är jag deras vän, för att genom att säga att vi måste ta itu med problemet hjälper man klottrarna från att hamna ännu snedare i en annan typ av brottslighet. Det är faktiskt en brottslig verksamhet.

Det är inte meningen att Gamla stan skall se ut som de sämsta rivningsfärdiga delarna av Bronx. Nu gäller det att vi ser till att vi förhindrar att denna förstörelse fortsätter.

Det finns de som säger att vi skall ge klottrarna ett litet klotterhorn någonstans. Då frågar jag om man inte med samma motivering kan säga att vi skall ge folk en liten park att knarka i och ett horn att supa i. Den argumentationen är så ihålig. Vi såg vad som hände. Inte blev det mindre av knarkande i Zürich därför att man upplät ett par parker till det. Inte har det blivit mindre klotter på de orter där man har låtit klottrarna få av kommunen ägda uppsatta klotterplank.

Nu vet jag att det inte lönar sig att hemställa att min motion eller den kd-reservation som jag annars sympatiserar ganska mycket med skall bifallas. Vi kan bara konstatera att man nu lovar från regeringshåll att någonting är på gång. Låt oss då hoppas att det inte blir – som det står i Shakespeares Hamlet – ord, ord, ord. Detta är ett område där vi snarast behöver handling, handling, handling.

Anf. 100 MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Lennart Fridén avslutade sitt anförande med att kräva handling, handling, handling. Det står också i motionen att åtgärderna självfallet måste vara många. Lennart Fridén ger i motionen en beskrivning av vad man kan tänkas göra för att motverka klotter.

Men det arbetet görs redan i dag på många ställen i Sverige. Jag undrar om det finns någonting utöver det som man exempelvis har gjort i Karlstad som Lennart Fridén far efter.

Anf. 101 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! När jag talar om ord, ord, ord kan jag säga att det finns väldigt många program som är antagna, Morgan Johansson. Jag kan ta min egen hemkommun Göteborg som exempel. Det har antagits ett par program de senaste 20 åren mot klotter, men man har inte samtidigt för-

sett de inblandade med en aktionsplan. Man talar om att det borde vara så och så, men då måste man också tillföra resurser.

Det är frågan om ett kontinuerligt arbete och ett sätt att backa upp. Det måste göras mycket mera t.ex. på skolområdet. Jag kan som gammal lärare säga att det finns oerhört mycket mera att göra där.

Det måste vara så att vi via hemmen och via skolorna bibringar insikten om att ingen får bära sig åt på detta vis. Så måste man snabbt se till att man tar tag i dessa figurer. De flesta är tillräckligt fåfänga för att sätta dit sin lilla signatur – eller *tag*, som man säger. Många gånger har man en ganska stor chans att hitta förövarna om man lägger manken till, men det gör man inte i de flesta kommuner.

Jag vill se att man går från ord i de program som finns på sina ställen till handling, men det är det jag i första hand saknar.

Anf. 102 MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag exemplifierade i mitt anförande med en ort som hade minskat klottret med 80 % på bara några år. Där var det väl handling, antar jag.

Jag ställde min fråga därför att det lät som om Lennart Fridén hade nya stora tankar om hur man skall göra, men det visade sig gälla ungefär samma saker som Brottsförebyggande rådet arbetar med i dag. Det är det Lennart Fridén får efter. Någonting mer var det inte.

Anf. 103 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Jag vill inte upprepa de argument som redan anförts här i dag, men jag vill säga att vi har stora svårigheter att ingripa, oavsett vad Morgan Johansson sade när han var framme i talarstolen. Går man ut och talar med våra poliser och våra socialsekreterare som ägnar sig åt ungdomar får man veta att dagens luddiga lagstiftning gör det väldigt svårt att göra ett rejält ingripande och att bromsa utvecklingen, så att det inte går helt snett för dessa ungdomar.

Jag skulle också vilja att vi gav en liten extra spark åt alla dem som försäljer denna typ av sprejflaskor. De som hamnar i händerna på klottrarna är som regel inte betalda, och de är på tok för lättillgängliga. Jag tycker att t.ex. färgbranschen och bensinmackarna borde ha ett större intresse av att vara med och se till att sprejburkarna görs mindre lättåtkomliga, för de får sedan ändå vara med och betala för rengöring. Visst finns det mycket man kan göra om man bara vill.

Det fanns en partiledare som sade att politik är att vilja. Dessvärre hade han samtidigt en justitieminister som talade om ”sommarsstugeinbrott och andra bagateller”. Det är lite svårt med splittringen även i ett stort parti.

Anf. 104 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Mitt anförande gäller mom. 5 – brott mot homosexuella. Siw Persson har redan yrkat bifall till reservation 2 från Folkpartiet. Det gäller en del av en bred motion som jag har skrivit tillsammans med Johan Pehrson och Camilla Dahlin-Andersson. Den har överrubriken *Homosexuellas rättigheter* och underrubriken *Ecce Homo – se människan – liberala förslag för homosexuellas rättigheter*. Detta är alltså bara en del av en bred motion som syftar till att vi i Sverige skall leva upp till

den Europarådskonvention som vi i morse uppmärksammade 50-årsdagen av, nämligen konventionen om de mänskliga rättigheterna. Jag menar att vi i Sverige i dag inte lever upp till den när det gäller homosexuellas situation.

För att vi skall leva upp till denna konvention har vi alltså skrivit denna breda motion. Den handlar om t.ex. utbildning av många yrkesgrupper – inte bara poliser eller rättsväsendets personal, utan också människor inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten, skolan osv., som möter homosexuella i sitt dagliga liv och som har en bristande kunskap om vilken situation de lever i och om hur man skall se på den homosexuella kärleken.

Första gången som jag blev medveten om homosexuellas utsatthet var för nästan precis 20 år sedan, när jag var chef för Socialstyrelsen och de homosexuellas organisation RFSL ockuperade Socialstyrelsens trappa. Då gällde det klassifikationen av sjukdomar, där homosexualitet stod upptagen.

Jag kunde då inte begripa varför kärlek mellan två människor av samma kön betraktades som sjukdom. Man kan möjligtvis bli sjuk av sexuellt umgänge eller av kärlekssorg, men inte av ren kärlek. Jag lovade då att denna benämning skulle försvinna ur klassifikationen.

De månader som sedan förflöt var avgörande för mig när det gällde att få kunskap om vilken situation homosexuella kan leva i här i landet med våld, övergrepp och diskriminering.

Alice Åström har redan redovisat data som finns. Jag tror också att det är ett stort mörkertal. Jag vill till den beskrivning som Alice Åström kom med här lägga till att de mord som förövas på homosexuella karakteriseras av ett mycket större hat än så att säga vanliga mord. Antalet knivhugg är förskräckande stort. Det ligger en vrede och ett hat bakom dessa mord som skrämmer.

Skrämmer gör också många av de brev som jag har fått under årens lopp, dels när jag arbetade i Socialstyrelsen med sjukdomsfrågan, dels när hiv blev aktuellt bland främst narkomaner och homosexuella. Då kom hatet upp till ytan igen. Jag fick också brev i samband med partnerskapsutredningen och nu senast i samband med utställningen *Ecce Homo* här i riksdagen.

Det finns fina, vänliga brev och insändare också. Men det som skrämmer är breven som andas hat och intolerans. Man kan se framför sig hur nära det är till våldsövergrepp. Därför känns det avsnitt i den här breda motionen som vi behandlar i dag så viktigt.

Det har diskuterats en hel del om den här bestämmelsen i brottsbalken, och jag skall inte upprepa dess lydelse. Men detta med sexuell läggning är inte nämnt i det här sammanhanget. Departementschefen uttalade att man skall tolka in detta. Men vi vet ju alla i den här kammaren att man är dålig på att läsa bakgrundstexterna till lagstiftning. Man kanske bara läser propositionen och inte det betänkande som kommer från riksdagen osv. Om en sådan här paragraf skall ha effekt måste man därför explicit uttrycka vad den omfattar. Det är det som vi är ute efter i den här motionen.

Att man inte har några prejudicerande mål tycker jag är ett argument som är av mindre vikt. Hur många av dem som har varit utsatta orkar gå hela den här rättsliga vägen? Vi har alltså baserat det här förslaget på de

erfarenheter som har presenterats för oss av människor som har varit utsatta och av människor som har företrätt denna utsatta grupp. Det samma gäller också BRÅ:s verksamhet. Det måste explicit sägas att våld mot homosexuella skall inbegripas i arbetet. Jag hoppas att de som sitter i BRÅ:s styrelse och som här i kammaren har uttalat att detta är en självklarhet också visar det i BRÅ:s styrelse.

De här 20 åren har lärt mig att det just inom det här området händer oväntade saker. Man tror att man är i mål. Man tror att det är självklart att det ena och det andra skall ske. Sedan händer någonting som slår undan benen på en. Därför menar jag att man inte kan vara övertydlig när det gäller att uttrycka att man tar avstånd från det här våldet och att man sätter in resurser på många olika områden för att bekämpa det.

När det gäller kompetensen hos polisen och andra grupper inom rättsväsendet står det mycket tydligt i vår motion att den kompetensen skall finnas hos alla. Det finns med att det här skall ingå i polisutbildningen. Det skall ingå i fortbildningen. Samma sak gäller jurister, de som skall bli domare, advokater osv.

Efter det att vi har haft kontakter med företrädare för de homosexuellas organisationer och andra som har arbetat med rättsfall menar vi att det behövs en specialkompetens. Det handlar mycket om att de som är utsatta för våld och övergrepp skall känna förtroende för den som de vänder sig till. Det är samma sak inom medicinen. Man går helst till en läkare, en sköterska eller en sjukgymnast som man känner förtroende för och som kan något om det problem som man vill aktualisera. Det är likadant i det här fallet. Därför anser vi att det behövs en specialkompetens ute i landet som det går att nå. Den behöver inte finnas på varenda polisstation. Jag har varit i Brasilien och studerat hur man har lagt upp det där. Jag såg vilken nytta polischefer som hade den här specialkompetensen gjorde.

Dessutom är vi ganska övertygade om att man kan förebygga en hel del av brotten mot homosexuella. Det handlar om upplysning och information. Skolan har en viktig roll att spela. Det kan också handla om samarbete mellan polisen, de homosexuellas organisationer, kommuner etc. för att man skall finna en bra väg till brottsprevention. Jag kan se ett stort behov i områden där det har varit särskilt frekvent med våld och övergrepp. Det finns många mörka fläckar på den svenska kartan där man också har begått våldsbrott och gjort inbrott i lokaler som homosexuella besöker. I Trollhättan har t.ex. RFSL:s lokal vandaliserats vid åtskilliga tillfällen. Det är viktigt att det sker ett samarbete mellan olika ansvariga inom kommunen för att förebygga att sådant här sker och för att man skall få tag på förövarna och tydligt visa att det här samhället inte accepterar dessa övergrepp.

Med detta vill jag avsluta anförandet. Men jag vill återigen understryka att den reservation som vi i dag skall rösta om och som finns i betänkandet är en del i ett mycket brett åtgärdsprogram som jag tycker att denna riksdag borde kunna ställa sig bakom. Med det system som vi har blir det här fragmenterat. Många utskott har tagit upp den här motionen och tagit ställning till delar av den.

Tack!

Anf. 105 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att instämma i nästan allt som Barbro Westerholm sade. Jag håller definitivt med om att det är olyckligt med det här systemet, som gör att det blir en fragmentiserad behandling av ett stort viktigt område, en stor viktig fråga.

Vi blir duktiga och får specialkompetens inom våra egna områden och ser ofta frågorna ur ett snävt perspektiv. Det kan säkert också ha betydelse för hur man tolkar, läser och ser på reservationen.

Jag tror att det är viktigt att man har förtroende för polisen. Om det finns en bred kompetens inom polisen tror jag att det kommer att utvecklas poliser som är duktigare och bättre på att handlägga den här typen av ärenden än andra. Det är viktigt att man kan förebygga och att man utvecklar den här biten också.

Det som jag egentligen skulle ta upp var det här med den särskilda straffbestämmelsen. Barbro Westerholm säger att hon vill att det explicit skall uttryckas att det gäller homosexuella. Det är mycket möjligt att det var olyckligt att det inte gjordes från första början. Just därför är det extra viktigt att man när det gäller lagstiftningen måste gå hela vägen upp till Högsta domstolen. Högsta domstolen, och över huvud taget alla domstolar, skall definitivt läsa förarbetena, besluten här i riksdagen och den konkreta lagstiftningen för att göra en sammanfattande bedömning och sätta praxis.

I dag vet vi inte. Jag tolkar det som att det är mycket klart och tydligt att brott mot någon människa just på grund av dennes sexuella läggning skall vara skäl för straffskärpning. Men det är möjligt att lagstiftningen är för otydlig. Behöver vi explicit uttrycka det här? Jag tror att det är viktigt att vi väntar när det gäller den här lagstiftningen. Jag tror att det kommer att vara svårt att utreda om det här explicit behöver uttryckas eller inte. Men det är Högsta domstolens uppgift att läsa dessa förarbeten och se vad departementschefen har sagt och vad man har uttalat i riksdagen.

När ett fall har gått hela vägen tror jag att vi kan få ett tydligt svar, och jag tror att den lagstiftning som finns räcker. Det stora problemet är att inga fall har drivits så långt. Åklagarväsendet behöver driva det här mycket längre och tydligare än man har gjort.

Anf. 106 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Det är just det som är problemet. Det handlar ju också om att människor skall orka vara med i den processen. I det avseendet kanske vi skiljer oss åt i fråga om synen på hur man skall angripa det här problemet. I grunden tror jag att vi är överens.

När det gäller fragmentiseringen vill jag säga att det nu har bildats en tvärpolitisk homogrupp i riksdagen. Jag vet genom erfarenhet av annat tvärpolitiskt arbete när det t.ex. har gällt tobaksfrågor, kvinnovåld och barnkonventionen att man kan nå ganska långt med ett sådant sätt att arbeta. Därför sätter jag stort hopp till den grupp som Tasso Stafilidis har tagit initiativ till att bilda.

Anf. 107 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Ibland ställer jag mig frågan: Varför? Det har jag kanske gjort en del gånger. I det här fallet handlar min fråga om varför texten

under rubriken Brott mot homosexuella minst sagt är torftig i betänkandet.

Bakgrunden är Barbro Westerholms motion i Ju709 som på många sätt är ypperlig och heltäckande. Jag vill egentligen inte tro annat än att justitieutskottet faktiskt tar dessa frågor på allvar, frågor som handlar om homosexuella, frågor som rör den grupp människor i samhället som klart utsätts för de grövsta vålds- och hatbrott.

Varför utsätts homosexuella för våld? Varför attackeras lokaler och samlingspunkter för homosexuella, såsom RFSL:s lokaler i Trollhättan och Linköping, som Barbro Westerholm nämnde tidigare? Jag vill för övrigt instämma i allt som Barbro Westerholm framförde tidigare i sitt anförande.

Naturligtvis handlar det om att det finns grupper i Sverige som är anti-demokratiska och mot mänskliga rättigheter och som vägrar att acceptera homosexualitet och homosexuella. Men, fru talman, att dessa främst nynazistiska grupper över huvud taget tillåts begå sådana brott är helt och hållet vårt ansvar som lagstiftare.

Vilka signaler sänder vi ut från denna kammare? Är de till fördel för nynazisterna eller för de våldsutsatta homosexuella? Genom vårt agerande, eller rättare sagt bristen på agerande, som lagstiftare är det vi som i själva verket lägger vapnet i handen på en nynazist, som i sin tur använder det mot en människa med homosexuell läggning.

Polisens underrättelseavdelning offentliggjorde innan årsskiftet en förändrad hotbild gentemot homosexuella. Man talar där om att hets, hot och våld från att riktats mot invandrare nu alltmer vänder sig mot homosexuella.

Motionsyrkandet avstyrks i betänkandet. Vissa delar nämns knappt i utskottets svar på motionen. T.ex. gäller detta särskilda insatser och polisens arbete på det lokala planet.

Fru talman! Det är det förebyggande arbetet vad gäller våldet mot homosexuella som är den mest framkomliga vägen för att på det lokala planet starta projekt och sätta in extra resurser för att upplysa och utbilda om homosexualitet. Barbro Westerholm tog upp detta tidigare och även Alice Åström.

Det är med de här frågorna som de homosexuellas reella hälsa, vilken ju våldet är en del i, kan belysas. Enligt uppgifter har man i Norge nyligen utfört en nationell undersökning om homohälsa. Undersökningen har lett till att Stortinget har fattat ett beslut om att lägga ned resurser på att titta närmare på denna hälsoproblematik. Homosexuellas ohälsa beror i alltmer omfattande grad på att samhället har dålig eller ingen kompetens alls. Det handlar om psykiska besvär, självmordsbenägenhet, drogproblem, hiv, m.m.

Fru talman! Vad ger utskottsmajoriteten för signaler? Leder signalerna till att homosexuella får bättre hälsa eller till att situationen blir ännu värre? Det nyss inträffade attentatet mot en gayklubb i London visar tydligt på kopplingen homosexuella och terror. Även om polisen inte kan bekräfta sambandet mellan förövaren och någon organisation har aversionen riktats mot en etnisk och sexuell minoritet. Dessutom är kunskaperna dåliga. Här i Sverige har man gjort samma kopplingar som tidigare.

Fru talman! Eftersom jag anmälde mig väldigt sent till debatten hinner jag inte säga mer. Jag vill bara nämna att Vänsterpartiet kommer att

avstå i omröstningen, precis som Alice Åström nämnde tidigare, just för att visa vikten och allvaret i denna fråga och för att visa att vi av rent praktiska skäl inte kunnat biträda reservationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

UU8 Verksamheten inom Europarådet under 1998

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU26 Lagstiftningsprocessen

Mom. 3 (jämfälldhetsaspekter i kommittéväsendet)

1. utskottet

2. res. 1 (v, fp, mp)

Votering:

240 för utskottet

68 för res. 1

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 70 m, 38 kd, 16 c

För res. 1: 1 m, 40 v, 1 c, 11 fp, 15 mp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 3 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Mom. 8 (lagstiftningen och den kommunala självstyrelsen)

1. utskottet

2. res. 4 (m)

Votering:

237 för utskottet

71 för res. 4

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 40 v, 38 kd, 17 c, 10 fp, 15 mp

För res. 4: 71 m

Frånvarande: 14 s, 11 m, 3 v, 4 kd, 1 c, 7 fp, 1 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU29 Ändring i sekretesslagen med anledning av regeringens uppföljning av myndigheters arbetsgivarpolitik, m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU19 Lag om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU21 Kostnadsinformation till fondsparare i det individuella pensionssparandet, m.m.

Prot. 1998/99:91
5 maj

Mom. 1 (avslag på propositionen om en lagreglering om kostnadsinformation till fondsparare i det individuella pensionssparandet)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (kd)

Förberedande votering:

71 för res. 1

38 för res. 2

200 avstod

40 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

199 för utskottet

71 för res. 1

38 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 40 v, 17 c, 11 fp, 15 mp

För res. 1: 71 m

Avstod: 38 kd

Frånvarande: 15 s, 11 m, 3 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Mom. 2 (omfattningen av kostnadsinformationen till pensionsspararna)

1. utskottet

2. res. 3 (kd, fp)

Votering:

194 för utskottet

48 för res. 3

64 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 8 m, 39 v, 17 c, 14 mp

För res. 3: 37 kd, 11 fp

Avstod: 63 m, 1 v

Frånvarande: 15 s, 11 m, 3 v, 5 kd, 1 c, 6 fp, 2 mp

Mom. 6 (fjärde sjätte AP-fondstyrelsernas utlandsplaceringar)

1. utskottet

2. res. 6 (v)

Votering:

254 för utskottet

55 för res. 6

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 117 s, 71 m, 38 kd, 17 c, 11 fp
För res. 6: 40 v, 15 mp
Frånvarande: 14 s, 11 m, 3 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Mom. 8 (kommunal pensionsmedelsförvaltning m.m.)

1. utskottet

2. res. 7 (v)

Votering:

158 för utskottet

40 för res. 7

110 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 1 m, 8 kd, 17 c, 15 mp

För res. 7: 40 v

Avstod: 70 m, 29 kd, 11 fp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 3 v, 5 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Ingemar Vänerlöv (kd) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU22 Riksdagens revisorers årsredovisning för 1998

Kammaren biföll utskottets hemställan.

JuU22 Straffrättsliga frågor

Mom. 3 (utvidgat förbud mot olaga diskriminering)

1. utskottet

2. res. 1 (v, mp)

Votering:

252 för utskottet

55 för res. 1

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 71 m, 37 kd, 17 c, 11 fp

För res. 1: 40 v, 15 mp

Frånvarande: 15 s, 11 m, 3 v, 5 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Mom. 5 (brott mot homosexuella)

1. utskottet

2. res. 2 (fp)

Votering:

254 för utskottet

11 för res. 2

44 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 117 s, 71 m, 38 kd, 16 c, 12 mp
För res. 2: 11 fp
Avstod: 40 v, 1 c, 3 mp
Frånvarande: 14 s, 11 m, 3 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Mom. 6 (preskriptionsavbrott)

1. utskottet
2. res. 3 (m)

Votering:

238 för utskottet

71 för res. 3

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 40 v, 38 kd, 17 c, 11 fp, 15 mp

För res. 3: 71 m

Frånvarande: 14 s, 11 m, 3 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Mom. 15 (livstidsstraffet)

1. utskottet
2. res. 9 (v, fp, mp)

Votering:

242 för utskottet

64 för res. 9

2 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 71 m, 38 kd, 17 c, 1 fp

För res. 9: 39 v, 10 fp, 15 mp

Avstod: 2 s

Frånvarande: 14 s, 11 m, 4 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Mom. 17 (åtgärder mot klotter)

1. utskottet
2. res. 11 (kd)

Votering:

266 för utskottet

41 för res. 11

1 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 116 s, 69 m, 40 v, 17 c, 9 fp, 15 mp

För res. 11: 1 m, 38 kd, 2 fp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 15 s, 11 m, 3 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Runar Patriksson (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

13 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 29 april

TU8 Transportpolitik

Mom. 1 (transportpolitiska riktlinjer)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd, fp)

3. res. 2 (v)

4. res. 4 (mp)

Förberedande votering 1:

40 för res. 2

15 för res. 4

250 avstod

44 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

120 för res. 1

39 för res. 2

149 avstod

41 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

171 för utskottet

120 för res. 1

16 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 39 v, 1 c, 14 mp

För res. 1: 71 m, 38 kd, 11 fp

Avstod: 16 c

Frånvarande: 14 s, 11 m, 4 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 2 mp

Mom. 2 (fossila bränslen)

1. utskottet

2. res. 5 (c, v, kd, fp)

Votering:

202 för utskottet

105 för res. 5

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 71 m, 14 mp

För res. 5: 39 v, 37 kd, 17 c, 11 fp, 1 mp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 4 v, 5 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Mom. 4 (alternativa finansieringsformer)

1. utskottet
2. res. 7 (m, kd, fp)

Votering:

188 för utskottet

120 för res. 7

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 39 v, 17 c, 15 mp

För res. 7: 71 m, 38 kd, 11 fp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 4 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Mom. 6 (miljöstyrande trafikavgifter)

1. utskottet

2. res. 9 (c, v)

Votering:

246 för utskottet

56 för res. 9

1 avstod

46 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 71 m, 36 kd, 2 c, 11 fp, 9 mp

För res. 9: 39 v, 15 c, 2 mp

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 4 v, 6 kd, 1 c, 6 fp, 4 mp

Mom. 15 (miljöprovning)

1. utskottet

2. res. 17 (c, v)

Votering:

248 för utskottet

57 för res. 17

2 avstod

42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 117 s, 71 m, 38 kd, 10 fp, 12 mp

För res. 17: 39 v, 17 c, 1 fp

Avstod: 2 mp

Frånvarande: 14 s, 11 m, 4 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 2 mp

Runar Patriksson (fp) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 18 (Stockholmsregionens trafiklösningar)

1. utskottet
2. res. 19 (c, mp)

Votering:

269 för utskottet

35 för res. 19

45 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 71 m, 34 v, 38 kd, 11 fp

För res. 19: 3 v, 17 c, 15 mp

Frånvarande: 16 s, 11 m, 6 v, 4 kd, 1 c, 6 fp, 1 mp

Berit Jóhannesson (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU9 Trafiksäkerhet m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenium torsdagen den 5 maj.

Processrättsliga frågor

14 § Processrättsliga frågor

Föredrogs

Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU26

Processrättsliga frågor

Anf. 108 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! I detta betänkande, som har den föga upphetsande beteckningen *Processrättsliga frågor*, finns det en hel del intressanta frågor som utskottet har behandlat. Det är flera av dessa frågor som inrymmer mycket principiella frågeställningar. Det gäller en avvägning mellan å ena sidan det mycket berättigade kravet hos medborgarna i ett rättssamhälle på att man skall ha en effektiv brottsbekämpning och å andra sidan kravet på respekt för den personliga integriteten. Jag återkommer till den frågeställningen något senare. Det är givetvis viktigt att den rättsliga processen fungerar på ett ändamålsenligt sätt för att tilltron hos medborgarna till rättsstaten skall vara hög.

Den första reservation som jag tänkte kommentera gäller frågan om specialdomstolarna. Det är en gammal och känd moderat ståndpunkt att vi i princip är emot specialdomstolar. Vi anser att de allmänna domstolarna bör befatta sig med alla typer av frågor. De återstående specialdom-

stolarna och de frågor som där handläggs bör överföras till de allmänna domstolarna.

Man skall vara medveten om att det finns en stor kompetens vid specialdomstolarna i dag. När man då för över måltypen till andra domstolar gäller det att ta till vara den kompetens som specialdomstolarna i dag besitter. Vi tycker att regeringen bör återkomma med förslag om detta.

Det finns en mycket klar koppling till den totala översynen av domstolsväsendet med möjlighet att på sikt kanske slå samman de allmänna domstolarna med förvaltningsdomstolarna. Det är ju en mycket omfattande reform som vi säkert får anledning att återkomma till inom en relativt nära framtid.

Reservation nr 2 handlar om kroppsbesiktning. Det är uppenbart att det finns en mycket bred förankring i rättsmedvetandet i dag hos människor i Sverige – och glädjande nog på många håll i Europa – om att samhället bör ägna mycket stor uppmärksamhet åt narkotikabekämpning. De – polisen m.fl. – som bekämpar narkotikabruk i alla dess former måste ha de bästa av vapen mot denna brottslighet.

Det är viktigt att polisen får de möjligheter som vi utvecklar i reservation nr 2, att under tillsyn av sjukvårdspersonal ge olika former av kräkmedel för att kunna avslöja de – som jag brukar kalla dem – dödens kurirer som sväljer heroinkapslar och på det sättet gör det omöjligt för polisen att binda personerna till denna handling.

Detta är ett mycket allvarligt ingrepp mot den personliga integriteten. Men hur mycket skall man våga den personliga integriteten mot det mycket legitima kravet från medborgarna i samhället på att man med alla till buds stående medel skall bekämpa narkotikamissbruket och narkotikahandeln?

Ärligt talat – och jag har sagt det tidigare i denna kammare – tycker jag inte att den typen av handlare, dödens kurirer, är den första grupp som vi skall slå vakt om när det gäller personlig integritet.

I reservation nr 3 behandlas en principiellt mycket viktig fråga – för att anknyta till detta med avvägning mellan å ena sidan medborgarnas anspråk på att brottsligheten skall bekämpas effektivt och det berättigade kravet på att man skall ha stor respekt för den personliga integriteten.

Vi ser allt tydligare hur brottsligheten blir grövre och grövre. Brottsligheten utnyttjar alltmer förfinad teknik för sina syften. Vi ser att brottsligheten blir mer och mer gränsöverskridande. Brottsligheten blir mer och mer svårutredd av dessa skäl. Då är det ganska naturligt att medborgarna kräver att det offentliga samhället totalt sett utrustas med de bästa vapnen för att upptäcka och bekämpa brottsligheten. Annars blir det lätt så att människor skräms till tystnad. Människor tar saken i egna händer, och det är definitivt ett hot mot rättssamhällets fundament.

På något sätt ligger det i sakens natur att brottsligheten, vilket slag det vara må, alltid ligger något före dem som skall bekämpa brottsligheten. Ett sätt som har behandlats är att använda de möjligheter som poliser redan i dag har, att efter tillstånd av domstol använda tvångsmedlen hemlig telefonavlyssning och teleövervakning och ge möjligheter att upprätta register över misstänkta. Det är klart att detta innebär allvarliga hot mot integriteten.

Inom Regeringskansliet bereds nu den s.k. Buggningsutredningens förslag om att använda just den här typen av tvångsmedel som nytt

straffprocessuellt tvångsmedel vid förundersökningar om grova narkotikabrott med minimistraff fyra års fängelse.

Det är angeläget att understryka att sedan denna utredning, vilken som sagt bereds i Regeringskansliet, tillsattes har det hänt en hel del. Inom ramen för Europasamarbetet har det skett en hel del. Europol blir snart i operativt skick. Konventioner om rättshjälp mellan medlemsstaterna med inslag av hemlig telefonavlyssning kommer.

I vårt eget land, liksom i många andra länder, är det en tilltagande debatt om hur man skall kunna göra en avvägning mellan berättigad brottsbekämpning och personlig integritet. Det är en debatt som vi från moderat sida tycker – och jag tror i och för sig att det är ett allmänt politiskt intresse – borde utvecklas, att vi skall ta till oss och delta i den.

Från moderat sida är vi utomordentligt tveksamma till att Buggningsutredningens förslag och de förslag som rimligtvis övervägs och bereds i Regeringskansliet kan ligga till grund för ett framtida beslut. Vi kräver ytterst omsorgsfulla överväganden med större bredd. Vi tycker att det är dags att vi sätter ned fötterna och säger att det är dags att se över hela bredden av integritetsfrågor i ett sammanhang.

Sverige är faktiskt ett av de få länder som saknar en generell personrätts- och integritetsskyddslagstiftning. Under tiden som vi saknar denna nationella politik blir vi märkligt nog mer och mer uppbundna av internationella överenskommelser och konventioner, vilket känns lite märkligt i ett land som vårt.

Mot denna bakgrund anser vi, vilket vi utvecklat i reservation 3, att regeringen helt enkelt bör tillsätta en utredning med breda direktiv om att utreda och förhoppningsvis lägga fram förslag om en generell personrätts- och integritetslagstiftning. Det är en viktig fråga, och den kommer att ta tid. Men vi tror att tiden har kommit dithän att det är dags att se frågan i hela dess vidd. Det innebär att vi inte kan fortsätta att år efter år ta ut delar och bitar av detta vida frågekomplex.

Jag skall kommentera ytterligare en reservation, reservation nr 9, som gäller bemötande av vittnen och målsägare i domstol. Det är utomordentligt viktigt hur vittnen och målsäganden bemöts och framför allt hur de upplever att de bemöts både när de kallas till förhandlingar och i domstolsbyggnaden i väntan på förhandlingarna liksom givetvis under förhandlingarna.

Det är en central sak i rättsstaten, fru talman, att kunna vittna, att med sitt vittnesmål ge ytterligare kunskap som underlag för en korrekt dom. Det är också viktigt att kallelsen till och bemötandet i en domstol sker i former som gör att man inte räds och undrar vad som är aktuellt när man kommer dit. Det är på något sätt fundamentalt i rättssamhället att känna sig välkommen och veta att gärningen uppskattas.

Det är viktigt att säga här i riksdagens talarstol att det är en hel del arbete på gång. Det har skett mycket. Det finns domstolar där detta fungerar på ett utomordentligt sätt. De goda exemplen skulle kunna vara förebilder för andra domstolar, så att de kan göra sammalunda.

I reservationen tycker vi också att det finns anledning för regeringen att påskynda Domstolsverkets arbete både vad gäller kallelser till förrättningar och vad gäller sättet att bemöta vittnen och målsägare i domstolens lokaler. Det är inte rimligt att människor skall uppleva någon form av skräck och undran när de blir kallade och att de inte alls har något

grepp om vad det innebär att vara där, när de har det goda uppsåtet att bringa klarhet i ett förlopp som de är kallade att vittna om. Som jag tidigare har sagt är det fundamentet i rättssamhället att människor vågar och vill ge sig till känna. De får inte skrämmas till tystnad.

Fru talman! Det finns ytterligare ett par reservationer som vi självfallet står bakom. Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1 i detta betänkande.

Anf. 109 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag skall börja med att yrka bifall till reservation 5 och reservation 8. Båda reservationerna kan faktiskt sägas ha en internationell anknytning.

Reservation 5 handlar om behandlingen av frihetsberövade personer. Vi i Vänsterpartiet har skrivit motionen utifrån den kritik som gång på gång har riktats mot Sverige från Europarådets tortyrkommitté när de har varit i Sverige och granskat vårt rättsväsende. De har påpekat att enligt den svenska lagstiftningen finns det inte någon självklar rätt att kontakta anhöriga om man blir häktad eller anhållen. Man har inte rätt att omedelbart låta sig biträdas av en advokat och inte heller rätt att kontakta en läkare och den läkare man själv vill.

Regeringen har aviserat ett beredningsarbete som tar sikte på rätten att kontakta anhöriga och att företrädas av advokat. Men trots att detta arbete pågår vidhåller vi fortfarande vår reservation. Det har nämligen skett tidigare att man som svar på kritiken från Europarådets tortyrkommitté säger att man skall vidta åtgärder. Men ingenting har hänt under väldigt många år.

Varför är detta så viktigt? Vi lever ju i en ganska rättstrygg stat där även människor som grips ändå kan känna en ganska stor rättssäkerhet. Europarådets tortyrkommitté har också skrivit, när de har kritiserat Sverige, att de inte har hittat några direkta punkter i konkreta fall där någonting har drivits som skulle kunna kritiseras. Men bara det att det finns brister i vår lagreglering är allvarligt nog.

Varför är det då så allvarligt? Jo, Sverige har internationellt ett stort och högt anseende när det gäller att driva frågor om mänskliga rättigheter och människors skydd och rättssäkerhet. Det fungerar inte att vi i det internationella arbetet kräver en reglering som garanterar rätten att kontakta advokat, rätten att kontakta läkare och rätten att meddela sina anhöriga om man har blivit anhållen eller häktad.

Även om det fungerar så i praktiken här i Sverige kan vi inte kräva att andra länder skall ha en lagstiftning som går längre än vad vi själva vill. Och det är just i länder där dessa problem finns, där människor utsätts för förtryck och förföljelse, som den här lagstiftningen är så viktig. Då är det viktigt att Sverige föregår med gott exempel och att vi själva har en lagstiftning som garanterar våra medborgare de mänskliga rättigheterna, skyddet och rättssäkerheten.

Vi från Vänsterpartiet hoppas att regeringen tar itu med de här frågorna snarast möjligt och att det här var sista året som Sverige fick den här kritiken från Europarådets tortyrkommitté. Vi i Vänsterpartiet kommer inte att släppa den här frågan, för den är också internationellt viktig. Vi skall ha en lagstiftning i Sverige som vi kan vara stolta över när vi åker utomlands. Vi skall ha en lagstiftning som kan vara ett föredöme för

länder som behöver utveckla sig i demokratin och när det gäller rättssäkerheten.

Nästa reservation som jag skall gå in på handlar om forumregler i tvistemål. Det är en lite svår fråga, det skall jag erkänna själv, eftersom det här är en mycket speciell lagstiftning. Men det man måste titta på, och det är glädjande nog, är att det i den internationella utvecklingen nu går mot ökade möjligheter till lagföring av personer som är ansvariga för allvarliga övergrepp mot mänskliga rättigheter. Vi har krigsförbrytartribunalen i Haag. Vi ser att Chiles förre diktator Augusto Pinochet har gripits i Storbritannien. Där kräver Spanien en utlämning.

Det här sker på fler och fler områden. Men det är också viktigt att se att åtalet när det gäller straffrätten, för det är där man har fokuserat det, inte är det enda sättet att komma åt det här. Också möjligheten med skadestånd, som är en civilrättslig aktion, kan vara viktig för att i någon mån gottgöra övergreppen. Det är viktigt i de här sammanhangen.

Jag skall ta ett exempel. I USA har man en sådan här lagstiftning. Jag skall översätta – nu blir det kanske inte exakt när det gäller den juridiska lydelsen. I USA gäller det här varje stämningsansökan från en utlämning enbart på grund av kränkning som ger rätt till skadestånd, begången i strid mot folkrätten eller ett internationellt fördrag som USA har ingått.

Det innebär att i USA har faktiskt Radovan Karadzic blivit delgiven en stämning gällande skadeståndskrav. När man först drev det här i USA och det kom till lägsta instans ansåg denna sig inte vara behörig, för den här lagstiftningen ligger längre tillbaka i tiden. Men när det kom till högre instans skickades det tillbaka till lägre instans. Man ansåg att den lägre instansen *är* behörig. Det är en viktig markering; ingenstans internationellt skall någon av de här krigsförbrytarna och de som begår brott mot de mänskliga rättigheterna kunna känna sig säkra – varken civilrättsligt eller skadeståndsmässigt.

Svaret från utskottet på den här motionen är att det blir mycket svårare för den målsägare som stämmer i en civilrättslig process att driva sin fråga om det inte finns någon åtalsprocess som drivs samtidigt. Då har man ju inte det här underlaget till den civilrättsliga stämningen när det gäller skadestånd. Men det viktiga här är ju ändå att målsägaren själv måste ha rätt att välja. Det är ett steg framåt. Även om det är svårare att driva en civilrättslig process när det gäller skadestånd utan underlaget bör man kunna välja själv.

Nästa invändning är att det skulle vara svårt att verkställa och att det nog bara skulle fungera i en del EU-länder. Men det är ändå principiellt viktigt att vi tar det första steget. Vi behöver utveckla det här i det internationella arbetet, men Sverige bör vara med. Sverige bör vara det land som tar det första steget också när det gäller de här frågorna för att se till att ingen skall kunna känna sig trygg som har begått brott mot mänskliga rättigheter.

Sedan, fru talman, skall jag kommentera några av de andra reservationerna och det som togs upp här i talarstolen. När det gäller reservationen om kroppsbesiktning stämmer det att det är en mycket integritetskränkande åtgärd att tvångsmedicinera någon. Och det är inte så att polisen i dag står helt maktlös när man ser och möter det här. Man har möjlighet att faktiskt plocka in människor och vänta på att det kommer ut den naturliga vägen. Man kan säga att det också är integritetskränkande, men

det finns en stor skillnad mellan det och att ta steget att tvångsmedicinera någon, att vi skall ha sjukvårdspersonal som skall utföra en tvångsmedicinering.

Argumentet här, att det kanske inte i första hand är *den* gruppen som vi skall skydda när det gäller den personliga integriteten, skulle ju faktiskt kunna användas i de flesta sammanhang när det gäller brottsbekämpning. Och hundraprocentigt säker kan ju polisen aldrig vara när man griper och tvångsmedicinerar någon om denne verkligen har svalt eller inte. Ett sådant tvångsmedel kommer givetvis också att drabba oskyldiga människor. Då kan man se att det är ett oerhört stort ingrepp.

Jag förstår att polisen många gånger är frustrerad och vill få tillgång till ett snabbare tillvägagångssätt. Men i avvägningen när det gäller att tillåta ett så allvarligt tvångsmedel ställer sig Vänsterpartiet negativt.

Sedan måste jag säga att vi från Vänsterpartiets sida ser väldigt positivt på att Moderaterna, som tidigare konsekvent varit anhängare av buggning, i dag har börjat svänga i den frågan. De säger inte lika tvärsäkert att vi skall införa buggning utan menar att man måste ta ett helhetsgrepp på den här frågan. Jag tror att vi kommer att ha många diskussioner, och jag tror att vi faktiskt gemensamt över partigränserna skall kunna lyfta fram integritetsfrågorna i ett större perspektiv.

Jag är inte i dag beredd att stödja den här motionen med tanke på de formuleringar som också finns om buggningsfrågan och delvis de ställningstaganden som har funnits tidigare, men jag tror att vi kommer att kunna bli överens i sak. Integritetsfrågan måste ses i ett helhetsperspektiv, och nu måste vi få en helhetsbild över hur utvecklingen har gått och hur läget ser ut innan vi tar steget till något nytt.

Anf. 110 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Låt mig först uttrycka en glädje över att jag tror att det ganska snart kommer att gå – jag hoppas att det kan komma ytterligare inlägg som bekräftar min positiva tro – att få en samling kring det här med en form av samlat grepp kring rättighets- och integritetsfrågorna. Det må vara att det finns formuleringar som gör det svårt att just nu anta detta. Men jag ser ändå Alice Åströms inlägg som ett fall framåt, om jag så får säga, och som en markering av att hon delar vår uppfattning att det är viktigt att vi tar itu med de här frågorna.

Det känns, som jag själv antydde i mitt inledningsanförande, något egendomligt att Sverige är ett av de få länder som inte har en heltäckande sådan här lagstiftning. Vi skall så att säga få in den bakvägen genom internationellt samarbete där vi får godkänna olika konventioner. Det är glädjande att notera detta.

Låt mig sedan säga något om det här med tvångsmedlet att tvångsmedicinera. Vi är helt överens, jag tror inte att det finns någon annan uppfattning, om att detta är ett ingrepp i den personliga integriteten. Jag är övertygad om att om den här möjligheten stod till buds skulle man från polisens sida med gott omdöme använda denna metod ytterst restriktivt. Man skulle använda den just i situationer där det kanske handlar om att på några timmar, i stället för dagar, få fram bevissäkring. Det kan ju finnas situationer där man kan nysta upp en härva just genom att man vinner några timmar. Om polisen har ett gott omdöme, och jag hoppas

ändå att vi i grunden tilltror polisen att ha detta, så tror jag att de skulle kunna hantera detta.

Anf. 111 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag skall börja med integritetsfrågorna. Där är jag övertygad om att vi mycket snart kommer att kunna hitta gemensamma steg framåt. Nu dök den här reservationen upp väldigt sent på ett möte. Jag var själv inte ens närvarande när de här frågorna diskuterades, men jag är övertygad om att de kommer tillbaka och om att vi gemensamt kommer att driva frågan om att vi måste få en helhetsbild när det gäller det här.

När det gäller kroppsbesiktning råder det delade meningar, men där skall man ju också se på mängden narkotika. Nu är det inte alltid mängden det gäller utan frågan är om man kan nysta upp större härvor. Men mängden narkotika som man kommer att kunna beslagta när man använder den här tvångsmedicineringen kommer ofta att vara ganska liten. Den kommer inte att rendera några högra straff. Man får också se på den relationen. Jag ser problem med att använda ett sådant här tvångsmedel för att uppnå detta.

Man kan ha förhoppningar om att kunna nysta upp flera härvor, om man lyckas och kan ta de skyldiga snabbt. Men det finns för många ”om”. Det är ett för stort steg att ta för oss. Jag kan ha förståelse för att det kravet kan komma från dem som arbetar dagligen med detta problem, t.ex. ute på ”Plattan”.

Anf. 112 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Det är alldeles uppenbart att sådana önskemål i vissa situationer kommer från polisen, bl.a. från dem som jobbar ute på ”Plattan”, som Alice Åström uttryckte det. Jag är övertygad om att det också kan finnas ett brett stöd i allmänhetens rättsmedvetande för att den möjligheten borde kunna stå till buds i vissa situationer. Det skulle ge en möjlighet att klara av en situation som man eljest inte skulle klara av och vinna tid. Vi kan alltid föra en diskussion om huruvida man lyckas. Vi har gjort våra ställningstaganden.

Redan förra året väckte vi frågan om en bredare översyn av det heläckande personliga integritetsskyddet. Det var inte i polemik mot någon annan. Jag noterar med glädje Alice Åströms inställning. Vissa frågor tar tid. Gradvis har vi möjlighet att få en majoritet för en sådan översyn. Det skulle vara utomordentligt glädjande. Det finns inget självändamål i att ha en majoritet i frågan. Jag önskar att ett enigt utskott skulle ställa sig bakom förslaget för att markera att det är en viktig fråga. Jag är övertygad om att svenska folket tycker att det är en utomordentligt viktig fråga. Det är fundamentalt i en rättsstat med tilltro till att det är möjligt att bekämpa brott. Detta måste ställas mot de mycket berättigade integritetskraven och skyddet för den personliga integriteten, som allmänheten anser att vi skall bevaka.

Anf. 113 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag hoppas att vi skall kunna komma framåt i frågan och få ett enigt utskott. Jag är också övertygad om att det i alla partier finns funderingar på de svåra avvägningarna kring integritetsfrågorna. Eftersom det har varit en sådan explosionsartad utveckling under de senaste

åren har vi själva inte hunnit tänka efter och få en samlad bild. Behovet av ett samlat grepp uppstår alltmer hos alla partier.

Jag återkommer till frågan om kroppsbesiktning. Jag tror att vi skulle kunna få stöd hos det allmänna rättsmedvetandet för ganska stora och integritetskränkande ingrepp för att bekämpa narkotika och brottslighet. Människors naturliga svar är: Självklart, gör allting, vi måste sätta åt dem. Vi måste skydda våra barn. Man tänker så till den dag då man kanske kommer underfund med att ens eget barn, som faktiskt var oskyldigt, har drabbats. Det var den konsekvensen det fick.

Det finns en fara i att hävda att det allmänna rättsmedvetandet skulle kunna ställa upp på mycket när det gäller narkotika och grov brottslighet. Vi politiker måste göra en helhetsbedömning, där vi gör dessa avvägningar. Jag har respekt för att Moderaterna gör en annan avvägning än vi. Men vi har kommit fram till att det vore att gå ett steg för långt.

Anf. 114 RAGNWI MARCELIND (kd):

Fru talman! Jag skall inte gå in på alla våra reservationer i betänkandet JuU26 utan bara beröra några. Jag vill dock säga att vi står bakom alla våra reservationer och yttranden. Jag yrkar bifall till reservation 10 under moment 13. Jag skall inte nu beröra alla frågor. Jag tycker att justitietskottets medlemmar gör det bra som sitter här timme efter timme och ändå är så engagerade i debatten.

I reservation 10 beskriver vi vår inställning att barn som har utsatts för brott skall ha ett starkt stöd. Det nuvarande stödet bör förbättras i flera avseenden. Mer utbildning och kunskap behövs för de människor som i olika sammanhang, bl.a. i våra domstolar, möter barn som fallit offer för sexuella övergrepp.

Reservation 9 handlar om våra gemensamma krav på kraftfulla åtgärder för att förbättra vittnenas situation.

Bemötandet av vittnen i våra domstolar har gett anledning till många diskussioner både i kammaren och i utskottet. Vi kristdemokrater har motionerat om detta ett antal gånger och ser det som en mycket angelägen fråga som vi vill följa tills vi nått resultat.

Det handlar delvis om ersättningen för förlorad arbetsinkomst och resor. Det är enbart nämndemän och vittnen som ännu inte fått någon kompensation för inflation, kostnadsökningar och höjningar av löner och arvoden, som alla andra parter i domstolen har fått under tio år. Ersättning på 300 kr täcker på intet sätt förlorad arbetsinkomst för vittnena. Blir det dessutom inställda förhandlingar på grund av att den tilltalade inte infinner sig, så måste vittnet infinna sig på nytt och detta kanske vid ett flertal tillfällen.

Hur skall vi kunna upprätthålla rättssäkerhet och förvänta oss att vanliga människor i samhället skall våga utsätta sig för den press som vittnen får göra och samtidigt betala för det?

Nu skriver regeringen att en diskussion förs om att höja ersättning för förlorad arbetsinkomst till 600 kr. Det anser vi kristdemokrater är ett minimikrav.

Kristdemokraterna har under en längre tid arbetat för att förbättra vittnenas situation. Det kan kännas olustigt att som vittne konfronteras med den tilltalade och kanske utsätts för dennes hotfulla blickar och kroppsspråk. Många vittnen känner sig också rädda för vad som kan

hända när man har vittnat. Kommer den tilltalade eller någon i hans bekantskapskrets att hämnas, kanske hota eller skada vittnets familj? Denna rädsla måste vi som beslutsfattare ta på ytterst stort allvar.

Bemötandet av vittnen är alltså något som vi kristdemokrater ser som mycket allvarligt och angeläget att diskutera. Det handlar om att visa medmänsklig respekt.

Vittnet har tagit sitt samhällsansvar, men när man kommer till rättegången möts man av en främmande miljö, som man har mycket lite insikt om. Ofta placeras man i en korridor och konfronteras med den tilltalade. I själva rättegången möts man sedan av utfrågning, iakttagelser ifrågasätts och detta under former som är högtidliga, med kyllig, saklig juristprosa som är främmande för de flesta vanliga samhällsmedborgare. Allt detta tillsammans med rädsla för vad som händer sedan – kan jag gå säker för dem som är tilltalade? – bidrar till att alltfler inte vågar ställa upp som vittnen.

Som ett yttersta bevis för sin samhällsinsats får man dessutom inte full ersättning för förlorad arbetsinkomst, utan vittnet får betala för allt det varit med om.

I tidningen Nämndemannen belyses situationen ute på domstolarna. I augusti 1998 hade endast 22 av drygt 90 tingsrätter separata väntrum. Nu säger man i betänkandet att domstolarna tills vidare bör ha beredskap för att ordna ett avskilt väntrum när behovet uppstår. Hur skall denna möjlighet komma vittnena till kännedom när de inte ens får kännedom om hur rättegången skall gå till? De får knappast heller information om sina rättigheter.

I betänkandet hänvisar man till det åtgärdsprogram som Domstolsverket har påbörjat. Domstolsverket har inlett en översyn av de kallelser som sker till vittnen etc. I det åtgärdsprogram som påbörjats föreslås att det i utbildning och fortbildning av samtliga personalkategorier vid domstolarna skall införas beteendevetenskapliga moment och annan utbildning om brottsoffer. Det här är en viktig del för att personal som möter vittnen skall ha förståelse för hur svår situationen kan vara.

Efter det att Brottsofferutredningens förslag presenteras, *Brottsoffer – Vad har gjorts? Vad bör göras?*, har ambitionen hos Domstolsverket höjts. Bl.a. skall ett informationsblad utformas som skall skickas ut till vittnen tillsammans med kallelsen. Informationsbladet skall informera om hur en rättegång går till. Vid domstolarna skall finnas personer med ansvar att svara på frågor från vittnen och målsägande. Man rekommenderar också att domstolslokalerna skall förbättras för att tillmötesgå behovet av separata väntrum för att beakta målsägandens och vittnets behov. Enligt åtgärdsprogrammet skall man även inleda försöksverksamhet med vittnesstöd vid domstolar. Detta har påbörjats på vissa håll i landet bl.a. med stöd från frivilliga från brottsofferjourerna.

Fru talman! Allt det som betänkandet tar upp som planerade åtgärder för att förbättra vittnens situation låter fantastiskt bra, och jag kommer verkligen med stort intresse att följa utvecklingen. Som verkligheten ser ut i dag har våra vittnen många gånger en oacceptabel situation. Det finns en fara att vi som sitter i de beslutande organen nöjer oss med fina formuleringar om vad som planeras eller vad som förväntas genomföras. Men det handlar om det som gäller i verkligheten.

Jag har inför den här debatten ringt runt till några domstolar för att ta reda på hur verkligheten ser ut. Det är långt ifrån den beskrivning och de ambitioner som finns i betänkandet. Det är viktigt att vi än en gång följer upp och ser efter hur vittnenas situation ser ut i Sverige år 1999 och gör allt som står i vår makt för att förbättra bemötandet för att kunna behålla rättssäkerheten. Vanliga människor, Svensson, skall våga gå till domstolen och vittna om det som de har sett och upplevt i en situation.

Anf. 115 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Först och främst vill jag yrka bifall till reservation 9. Vi står naturligtvis också bakom våra övriga reservationer.

När jag lyssnade till föregående talare tänkte jag att man kan säga samma sak med olika ord. I den här debatten om processrättsliga frågor har jag tänkt att ta upp ställningstaganden om just vittnenas situation.

Vittnena är de viktigaste personerna i en rättegång om brottmål. Vittnena går inte att byta ut, vilket man kan göra med flera av de övriga medverkande. Jag har tagit upp frågan om vittnens situation tidigare i år. Jag står även i dag fast vid vad jag då sade. Det är ett stort hot mot rättssäkerheten i vårt land att vittnen inte vågar säga någonting eller inte vågar ställa upp.

Det är svårt att få människor att ställa upp och berätta vad de har sett och hört. Det är minst bekymmer att inte ha sett och hört något. Man kan fråga sig varför. Det kan vara en allmän olust. Människor är oroliga för att stå öga mot öga med den åtalade. De tycker att det är obehagligt. Det är ett hårdare brottsklimat som gör att vittnen känner sig otrygga, hotade och rädda för att vittna. Kallelsen är ett hot. Ställer du inte upp som vittne hotas du av vite på ett eller ett par tusen kronor.

Föregående talare tog upp att ersättningen till vittnen är låg. Jag håller med om det. Den är 300 kr plus reseersättning. Dessutom skall detta yrkas i förhandlingen. Att ta ledigt ofta större delen av dagen ger en stor ekonomisk förlust utöver de övriga obehagen. Det är inte ovanligt, som vi har hört från många håll, att rättegången blir inställd. Den tilltalade infinner sig inte.

Det är många samverkande faktorer som bidrar till att det blir allt svårare med vittnesvilligheten. Visserligen skärptes straffet för övergrepp i rättssak den 1 juli 1997. Under 1997 var det 70 personer som lagfördes för brott i det avseendet. Att vara vittne och peka ut den skyldige är ett steg som kan få konsekvenser. Vad händer vid vardagsbrott som t.ex. inbrott i bostaden, bilstölder eller liknande? Vittnena blir ofta utsatta för terrorisering av t.ex. ungdomsligor. Den som har tjallat skall märkas. Man kör förbi och ställer sig utanför bostaden osv. Vittnena känner sig påpassade och otrygga.

Det är bra att ett åtgärdsprogram har kommit till stånd och att det har hänt vissa saker på området, men det är mycket kvar. Jag instämmer om betydelsen av utbildning i vittnesstöd, något som jag fick ta del av på min hemort den här veckan. Man väljer noga ut dem som skall få ta del av utbildningen, och den sker på ideell basis. Det görs ett stort och viktigt arbete. Men på många ställen har utbildningen inte startat. Det behövs också resurser för utbildningen.

Som vi hörde tidigare finns på många håll inga väntrum. Det behövs också personalutbildning i bemötande och bättre ersättning till vittnena.

Förtroendet för svensk rättssäkerhet får inte rubbas. Det är av största vikt att få vittnen och även målsägande att känna sig trygga och att känna att de gör en viktig insats inom vårt rättsväsende. Det ger i sin tur ett tryggare samhälle. Vi måste stödja och inte hota för att få en god tillgång till vittnen och lösa dilemmat.

Anf. 116 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag skall inte så mycket debattera mot det som sades. Vi är helt överens om att det är viktigt att lyfta fram frågan som vittnens utsatthet, precis som tidigare talare har sagt. Men det är också viktigt att inte glömma att vi som politiker inte bara kan sprida den negativa bilden.

Jag känner att vi ibland diskuterar bara de negativa bilderna. Det handlar om människor som blir hotade, är rädda osv. Vi har också en mycket bra fungerande verksamhet även om det finns brister som vi måste rätta till. Det är precis som Gunnel Wallin sade. Det är viktigt att tilltron till det svenska rättsväsendet inte sjunker. Det är viktigt att vi diskuterar frågorna och lyfter fram dem. Men i de allra flesta fall fungerar rättsväsendet väldigt bra.

En sak som är viktig, och som utskottet har fattat beslut om, är något som kommer att ha en väldigt stor verkan på det här området. Det gäller försöksverksamheten med videoupptagningar så att människor inte behöver konfronteras direkt. En del av problemen med långa resor kommer därmed också att försvinna. De kan annars ta hela dagen. Det finns olika aspekter, bl.a. att man slipper att möta de åtalade.

Vi vet att många av våra gamla tingshus är svåra att bygga om. Det är svårt att skapa utrymmen till enskilda väntrum. Då kommer detta att vara en möjlighet. Den delen hoppas vi att vi gemensamt skall kunna följa för att se om tekniken kan användas på det här sättet så att den nya tekniken kan stärka vittnens och målsägandes skydd när de är rädda.

Anf. 117 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag vill instämma i att den nya tekniken kan vara ett bra hjälpmedel, särskilt för dem som har långa avstånd. Då är det ett bra medel att använda. Det ser jag positivt på.

Men man kan inte sticka under stol med att situationen för vittnena markant har förändrats under den senaste tiden. Om man talar med folk ute säger de att det är bäst att inte se och höra. Annars kommer de in i den här apparaten, och de vill inte ha med den att göra.

Anf. 118 ALICE ÅSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag kan instämma i beskrivningen av medborgarna i Sverige. Deras vilja att ställa upp i rättssammanhang har minskat, och det är viktigt att man vidtar åtgärder. Det pågår en hel del arbete. Det finns olika åtgärds paket. Det finns en hel del som är på gång i Regeringskansliet.

Jag kan också tycka att det ibland går alldeles för sakta. Samtidigt är det viktigt att vi inte hastar fram lösningar som sedan inte kommer att bli bra.

Alla partier i utskottet är ju överens om att det här är viktiga frågor. Vi vill vidta åtgärder. Jag tror att situationen kommer att förbättras framöver med hjälp av oss.

Anf. 119 GUNNEL WALLIN (c) replik:

Fru talman! Jag funderade också på detta att alla partier egentligen är överens. Det är bara takten som vi kanske är lite oense om. Man behöver skynda på. Jag känner också att vi måste använda oss av lösningar som ligger i tiden, och vi ligger lite efter där. Om jag kan vara ivrig är det någon annan som sår, men jag tror att vi är överens om själva målsättningen.

Anf. 120 SIW PERSSON (fp):

Fru talman! I de allra flesta fallen fungerar det bra när det gäller vittnen och målsäganden. Men problemet är ju att det inte fungerar i de grövsta fallen.

Jag tänkte använda några minuter för att berätta för åhörarna vad som hände för några veckor sedan. Det var en kvinna som ringde mig. Det är tyvärr ganska ofta som det ringer personer till mig. Hennes man hade blivit utsatt för utpressning. Det hade han varit under ett helt år innan han berättade det för henne. De hade pressat av honom stora pengar. Nu var han utsatt för verkligt grova hot. Kvinnan engagerade sig och var med och anmälde, eftersom hon också hade blivit utsatt.

Bland alla de olika hot som den här mannen och kvinnan var utsatta för var bl.a. ett när hon kom i tunnelbanan. Helt plötsligt mötte hon en person som stod med en kniv framför magen på henne och sade: Denna gång är kniven framför magen på dig. Nästa är den i magen på dig om du inte slutar.

De hade alltså skydd, men helt plötsligt drogs skyddet in därför att det kostade för mycket pengar.

Jag berättar detta för att visa att det inte räcker med att vi diskuterar frågan i domstolarna. Det är helt klart så att de grövsta brottslingarna vet hur man skall göra för att skrämman människor. Vi skall sluta att prata och verkligen se till att polisen får resurser. Man måste också väcka domstolarna. Jag har den erfarenheten att domarna inte alltid inser vilket allvar det ligger i den här frågan.

Folk är inte dumma. Det är därför som de låter bli att se saker. Man kan ju bli djupt förtvivlad över detta. En granne där jag bor var vittne till hur man slog in ett stort skyltfönster. Den personen sade bara: Nej, jag vågar inte säga någonting för då tar de kanske de andra skyltfönstren också. Jag har inte råd med det.

Det gäller alltså att alla, från polis till åklagare och domstol, verkligen försöker leva sig in i den situation man befinner sig i som målsägande och vittne.

Därför tycker jag faktiskt att det är bedrövligt att det skall ta så här lång tid innan man verkligen börjar att förändra situationen. Faktum är att det fortfarande är så bedrövligt i en domstolssal att den som har vittnat alltför ofta säger att det var både första och sista gången man gick in där. Nästa gång har man inte sett någonting. Alltför många målsäganden bryts ned och orkar eller vågar inte bevaka sin rättigheter, eftersom de vet att motståndaren är så oerhört stark. Vi skall vara väl medvetna om att de grövsta kriminella kan alla tjuvknep.

Fru talman! Därför är det inte svårt för Folkpartiet att ställa sig bakom reservationen Bemötande av vittnen och målsägande i domstol. Jag vill yrka bifall till reservation 9.

Sedan har vi en fråga som vi har diskuterat med en alltmer ökande intensitet under de senaste åren. Det gäller buggning. Den grövre och gränsoverskridande kriminaliteten är svårutredd. Då gäller det också att de som skall utreda får använda modern teknik. Vi är ju alla medvetna om att det också kränker på olika sätt. Därför är det viktigt att man har kontrollfunktioner som fungerar. Man skall naturligtvis inte bugga överallt.

Det är därför som olika partier har skrivit att man måste bestämma sig för hur vi skall använda tekniken. Vi måste ha ett samlat grepp över den moderna och alltmer avancerade tekniken. Det är oroväckande att vi i vårt land bestämmer oss för en sak, sedan för en annan sak och så för en tredje sak utan att ha något helhetsgrepp.

Även om jag inte yrkar bifall till reservation 3 står vi naturligtvis bakom den reservationen.

Elektroniska anslagstavlor är också någonting som har kommit väldigt snabbt under de senaste åren. Vi i Folkpartiet anser att det inte är rimligt att den som skall tillhandahålla en elektronisk anslagstavla också skall kunna kontrollera det som skickas. I reservationen säger vi: "Härtill kommer att kommunikation via en elektronisk anslagstavla snarast liknar kommunikation via telefon."

Det är också viktigt att komma ihåg att detta är en regel som gäller för elektroniska anslagstavlor som vi i Sverige tillhandahåller, inte för dem som alla andra länder tillhandahåller. Eftersom det är internationella saker är det viktigt att man har en bestämmelse som inte särredovisar i en del och som alltför ofta blir ett slag i luften.

Fru talman! Därför står vi också bakom reservation 11, men för tidsvinnande yrkar jag bara bifall till reservation 9.

Anf. 121 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Anförandena spretar lite här. Vi tar upp hjärtefrågor och lägger betoningen där.

Jag vill för Miljöpartiets räkning än en gång starkt markera vår uppfattning om buggning eller hemlig teknisk avlyssning. Vi vill alltså inte införa buggning som nytt tvångsmedel i Sverige.

Vi vill att den beredning som pågår i Justitiedepartementet av Buggningsutredningens betänkande, som också har remissbehandlats, skall avbrytas så att inga lagförslag presenteras för denna riksdag.

Avstyrker gör bl.a. också Justitiekanslern, Justitieombudsmannen, Datainspektionen och Advokatsamfundet plus flera andra remissinstanser.

Varför är då detta en så viktig fråga för Miljöpartiet, och varför avstyrker vi? Jo, vi är mycket rädda för vad det kommer att innebära för den enskilde när samhället hela tiden inför nya tvångsmedel och nya register.

Den kunskap som framkom när fakta presenterades om IB, SÄPO och de politiska partiernas involvering i spaning, rapportering och registrering av misstänka kommunister borde leda till eftertanke. Det har den gjort nu. Det är mycket glädjande att Moderaternas långa reservation också biträds av Folkpartiet och Kristdemokraterna.

Det är en ganska hastig omsvängning. Till betänkandet har också fogats tre motioner från Moderaterna. En av dem vill införa buggning gen-

ast, precis som teleövervakning och telefonavlyssning. Två motioner gör restriktioner och vill ha detta just vid grövre brott.

Men jag tycker att det är bra att man kan ta till sig debatten. Det är bra att man kan ändra sig och införa de här restriktionerna. Det har också framkommit att man vill ha ett samlat grepp. Det har ju faktiskt Miljöpartiet begärt ända sedan 1996. Då hade vi ett yrkande när vi lade fram budgetmotionen om att det var mycket angeläget att ta ett samlat grepp.

Vi såg ju vad som hände i och med EU-inträdet. Vi såg hur dessa register kom över oss. Vi bara biträdde dem via konventioner. Det var Europol, Schengen och ändring av vårt eget polisregister. Det har vi fått anledning att ifrågasätta.

Risken för obehörig användning i olika avseenden ökar med antalet nya register och tvångsmedel. Buggning innebär att inte endast brottslingar utan alla som vistas i samma lokal avlyssnas. Vad som skall ske med överskottsinformation har inte utretts.

Om polisen ges ökade möjligheter att arbeta i det fördolda kan också tilltron till polisen minska. Den kan minska om man får ökade möjligheter att arbeta hemligt utan den öppna och civila prägel under demokratisk kontroll som Miljöpartiet omhuldar.

Vi ifrågasätter även effektiviteten. Buggning är en mycket resurskrävande metod. Det kommer inte att leda till någon väsentligt högre uppläringsprocent enligt utredningens egen prognos. Ny teknikutveckling på övervakningsområdet gör att den demokratiska kontrollen och insynen blir svår att upprätthålla.

I EU är ministrarna i slutfasen av att godkänna ett avtal om ömsesidigt bistånd i brottmål. Stötestenen är anslutningen till Echelon, ett globalt satellitbaserat teleövervakningssystem. Flera miljoner elektroniska meddelanden, telefonsamtal, fax eller e-post kan avlyssnas eller avläsas med hjälp av markantenner som sätts upp i länderna eller via land- och sjökablar.

Buggning kan nu ske med hjälp av fjärrstyrning där en operatör kan övervaka flera rum från vilken plats som helst i världen. Det går att avlyssna samtal som äger rum över en kilometer bort med hjälp av paraboliska mikrofoner. Laserversionen kan avlyssna samtal genom stängda fönster när de som samtalar är inom räckhåll.

Medvetenheten om att det blivit lättare att avlyssna och övervaka människor i olika situationer måste öka. Tekniken går med rasande fart. Stora värden äventyras om samhället av olika skäl ständigt flyttar fram sin toleransgräns vad gäller tvångsmedel.

Det pratas nu i den senaste debatten om krypteringsmaterial. Det har blivit så lätt att avlyssna människor att man skall införa kryptering. Det finns tydligen ett motstånd mot att göra det. Det skulle ju också innebära att polisen inte kan avlyssna som man tidigare har gjort därför att det finns krypteringsanläggningar som också brottslingar kan använda. Så visst, vi står inför ett stort dilemma.

Jag är mycket orolig för att utvecklingen till slut går så långt att vi inte kan göra något åt det. Det skulle ju vara väldigt skrämmande.

Jag skulle vilja rikta mig till socialdemokraterna. Jag hoppas att också de tar åt sig av debatten och besinnar sig när det gäller buggningsförslaget. Det finns tydligen nu en svängning som jag mycket tacksamt noterar. Det visas i en reservation från de borgerliga att först skall vi ha en total

utredning, och sedan kommer det andra steg. Det har ju förändrats mycket den senaste tiden.

När det gäller den andra diskussionen som har förts här om vittnen och målsägande är vi absolut inte oeniga som har framförts. Det är ett mycket angeläget område även för Miljöpartiet. Vi har ju diskuterat dessa frågor förut. Anledningen till att vi inte har reserverat oss är att det pågår arbete med ekonomiskt stöd till vittnen så att de inte skall förlora på att vittna. Dessutom pågår Brottsofferutredningen som tar upp de här frågorna. Det kommer, enligt vad vi har fått erfara, en sådan proposition till hösten. Jag kommer att återkomma i de här frågorna om inte regeringen kommer med de förslag som vi alla tycker borde införas.

Siw Persson tar upp ett övergripande problem. Det handlar om att grova brottslingar hotar människor och att det behövs mer polishjälp. Javisst, men det är kanske inte bara poliser som kan skydda från övergrepp, utan det är ju totalt i samhället ett problem för alla. Det är ett mycket svårare problem. Det vi kan göra här är att se till att domstolarna har rum, bemöter vittnena och att de får schyst ersättning. Det är vad vi kan göra här. Men det andra är också ett viktigt problem som vi hoppas inte kommer att breda ut sig ännu mer.

Slutligen, fru talman, skulle jag vilja kommentera Anders G Högmark och hans ofta återkommande mantra om det allmänna rättsmedvetandet. Det kan man väl inte bara syfta på i alla olika frågor med sådan övertygelse, som Anders G Högmark gör. BRÅ har studerat detta: Vad är det allmänna rättsmedvetandet? Finns det något sådant? Utredaren kommer fram till att det är ganska tvivelaktigt om man kan referera till ett sådant med emfas och säga att det är så folk tycker i allmänhet. Man skall nog ta varligt på det begreppet, är min slutsats.
(forts.)

Välkomsthälsning

Anf. 122 ANDRE VICE TALMANNEN:

I would like to announce that we are visited today in the chamber by the president of the Republic of Poland, mr Aleksander Kwasniewski. I would like to say on behalf of the Swedish parliament that you are most welcome to participate and listen to our debate. Very welcome, mr President!

14 § (forts.) Processrättsliga frågor (forts. JuU26)

Anf. 123 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Med tanke på den tid som utskottet har tagit i anspråk skall vi kanske inte utveckla en alltför omfattande debatt om det allmänna rättsmedvetandet, om vad det är och om hur det utformas.

Kort uttryckt är det som uppfattas vara det allmänna rättsmedvetandet givetvis en produkt av en dialog som ständigt förs mellan politiker och allmänhet, mellan medier, debattörer etc. Det är ju inget statiskt. Det påverkas, men det påverkas ganska trögt. Som politiker i en representativ

demokrati är det klart att det är väldigt viktigt att fånga upp de stämningar som finns. Men som politiker är det givetvis också en viktig uppgift inte bara att ständigt lyssna av hur det är utan också att informera, försöka påverka, skapa opinion för olika saker. I den dialogen finns det ändå någon form av gemensam klangbotten som är viktig för oss politiker på olika nivåer att föra fram.

Därför tror jag att det är utomordentligt angeläget när lagstiftaren fattar beslut och stiftar lag att den lagstiftningen ändå står i en rimlig harmoni och samklang med det allmänna rättsmedvetandet. Ju mer man avlägsnar sig från det, desto mer uppfattar allmänheten att det politiska systemet är oförmöget att förstå hur människor vill se samhället formas. Förmodligen har vi alla hört talas om misstro mot politiker, misstro mot det politiska systemet. Att vara väldigt lyhörd men också att försöka förklara ställningstaganden är viktigt för oss som politiker.

Får jag sedan bara notera en sak i den allmänna glädjen som nu har utbrutit när Moderata samlingspartiet önskar se en bredare översyn. Jag noterar det med glädje. Jag väntar med stort intresse, fru talman, på vad socialdemokraterna skall säga. Det får vi väl återkomma till. Det finns ju ändå i vårt ställningstagande en klar markering av att det här är en grannlaga avvägning mellan å ena sidan kravet att kunna bekämpa brottslighet på ett effektivt sätt med modern teknik och å andra sidan integritetsfrågorna. Ibland när man hör Kia Andreasson finns det bara en del av verkligheten. Jag tror att även hon är medveten om det.

Anf. 124 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tror att vi allihop är lyhörda för allmänhetens åsikter, men om jag pratar med mina väljare tror jag ju inte att jag får samma synpunkter som Anders G Högmark får när han talar med sina väljare. Det är svårt att jämk ihop det allmänna rättsmedvetandet.

Jag tycker att Anders G Högmark oftast hänvisar till det allmänna rättsmedvetandet när det gäller att sätta kraft bakom moderaternas förslag. Jag ifrågasätter ibland att den allmänna rättsmedvetenheten exakt överensstämmer med moderaternas åsikter.

Anders G Högmark säger att den bredare översynen är moderaternas förslag, men jag sade att Miljöpartiet hade ett sådant yrkande år 1996. Jag tror snarare att det är Miljöpartiets förslag som nu har vunnit gehör. Men det spelar ingen roll – vi är tydligen överens om det här.

I reservationen i fråga tas detta upp som en del. Den andra delen är buggningen, som vi åtminstone här och nu har olika åsikter om. Vi motsätter oss absolut ett införande av detta tvångsmedel.

Anf. 125 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! När jag som moderat politiker talar med ”mina” väljare och när Kia Andreasson talar med ”sina” väljare är det klart att vi kan få lite olika reaktioner i skilda frågor. Det ligger i sakens natur i ett flerpartisystem. Jag är dock ganska övertygad om att i just rättstrygghetsfrågorna har en väldigt stor andel ungefär samma uppfattning som Moderata samlingspartiet har, långt större än vad Moderata samlingspartiet samlar i allmänna val. Där har vi alltså en enorm potential. Där står det allmänna rättsmedvetandet mycket nära Moderata samlingspartiet uppfattning. Vi

uppfattar det som lovande, och det borde vara en utmaning för andra att fundera över detta när de driver sina rättstrygghetsfrågor.

Vidare är jag alldeles övertygad om att vi, om vi skulle gräla om vem som varit först med det ena och det andra, återfaller i en trall som både Kia Andreasson och jag inte tror gagnar politikens anseende. Det finns framöver möjligheter att ta ställning till de förslag som Moderata samlingspartiet har lagt fram. Jag utgår från att vi med den syn som Kia Andreasson har gett uttryck för i dag skall få en betydligt bredare uppslutning kring våra förslag. Jag ser fram emot detta.

Anf. 126 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Slutet av Anders G Högmärks mening innehöll vårt förslag. Det markerar vem som vill hävda besittningsrätt till förslaget. Vi kan ju leta i rullorna efter hur vi har reserverat oss och återkomma i den tvisten.

Jag vill slutligen om det allmänna rättsmedvetandet bara säga att det i BRÅ:s rapport står att man undersökt uppfattningen bland nämndemän som tjänstgör i domstol. De borde utgöra en bred bas för det allmänna rättsmedvetandet, eftersom de är tillsatta av olika politiska partier. De hade ungefär samma uppfattning som de juristutbildade. Man har jämfört olika grupper och funnit att det allmänna rättsmedvetandet kanske är beroende av andra faktorer. Också kunskapen om ämnet hade en stor betydelse.

Det är viktigt att vi inte bara skrapar på ytan när det gäller rättsmedvetandet utan verkligen penetrerar denna fråga.

Anf. 127 SIW PERSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag reagerade mot historiebeteckningen, men jag tänker inte lägga ned något större arbete på den. Vi i Folkpartiet lägger aldrig ned mycket tid på att tala om vem som var först, bäst, störst eller vackrast, utan vi försöker få ett så bra slutresultat som möjligt.

Jag hoppas att vi kan komma överens, Kia Andreasson, om att det när det gäller bl.a. buggningen är viktigt att vi får ett så bra beslut som möjligt för dem som är för den, om nu Kia Andreasson ändrar sig.

Vi har faktiskt i Folkpartiet precis som i andra partier diskuterat ja eller nej till buggning. Om man bestämmer sig för buggning kommer man fram till frågan vad man skall lägga in i detta.

Det brukar inte vara så att Kia Andreasson tror på mig, och därför bör hon titta i rullorna. Jag är nämligen för EU, och i det sammanhanget ändras tonen, eftersom allt ont kommer från EU. Men jag tror att Kia Andreasson är överens med mig om att kriminaliteten inte känner några gränser.

Jag vill fråga Kia Andreasson om EU, där nu 15 länder i ett samlat grepp skall försöka klara av mycket av den kriminalitet som faktiskt finns. Är det fel av EU att samarbeta också inom det området?

När det gäller grova brott gav jag ett exempel av många på hur människor blir utsatta för sådan brottslighet. Jag hoppades att Kia Andreasson insåg att jag tog det här exemplet för att visa att det inte spelar någon roll hur bra det är ställt i domstolarna, om det inte fungerar hos åklagarna

och framför allt inte inom polisen. Om det inte fungerar i de första leden, kommer det inte heller fram någonting i slutänden.

Det är alltså viktigt att vi diskuterar inte bara domstolarna utan den samlade verksamheten. En målsägande eller ett vittne skall känna att när vederbörande ställer upp har man samhällets skydd, från polis via åklagare och in i domstolen, men så är det inte i dag.

Anf. 128 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Varenda gång jag nämner EU, Siw Persson, blir det en stark och lite häftig reaktion. Vad jag sade om EU var att vi genom undertecknande av konventioner har fått ändringar i vår registerlagstiftning som har inneburit att vi har fått försämrade positioner när det gäller den personliga integriteten, något som vi i Miljöpartiet varit starkt emot. Det är vi nu också när det gäller buggning.

Jag förstår inte riktigt vart Siw Persson vill komma med den diskussion om buggning som hon här tar upp. Svaret på frågan om jag tycker att vi skall angripa dessa frågor inom EU har jag givit förr här i kammaren. Jag tycker att det samarbete som har förekommit med Interpol var en bra bas, som hade fungerat i många år. Många länder har varit med om att utveckla det.

Brottsförebyggande arbete är alltså inte något nytt. Vi har haft ett samarbete i Norden under lång tid, och det har fortsatt. Vi har också ganska stora framgångar i det. Visst är det alltså bra med samarbete. Jag har många gånger sagt att vi inte är emot samarbete och att det funnits forum för det.

Vad gäller polisens roll hade jag bara den synpunkten att det är svårt för polisen att ständigt och jämt övervaka människor. Det krävs ytterligare dimensioner i den problematiken. Det är inte bara så enkelt som att säga: Vad kan polisen göra, och hur många poliser krävs det för att skydda människor på ett visst sätt? Det måste också vara ett mål för samhället att människor inte skall råka ut för sådana här grova maffiametoder, som man nästan kan karakterisera dem som. Det är ett ganska nytt fenomen att vittnen utsätts för detta i vårt land.

Anf. 129 SIW PERSSON (fp) replik:

Fru talman! Låt mig stilla påpeka att vi kan stifta vilka lagar vi vill – så länge människan på gatan inser att lagen inte fungerar i verkligheten, så kommer det aldrig att bli någon effektiv bekämpning av de grävsta våldsbrotten.

Sedan undrar jag om Kia Andreasson verkligen känner till hur mycket avancerad teknik som vi har. Det är många problem förenade med buggning. Jag vill rekommendera att man tittar på en avlyssningsapparat som används för att lyssna på fåglar. Om man ställer den på rätt plats, kan man också få in mycket av annan information. Det är därför oerhört viktigt att vi tar ett samlat grepp över all den avlyssning som man kan genomföra. Men då skall vi tala om all tillgänglig teknik, inte bara om buggning.

Anf. 130 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Det är därför som det är så angeläget, eftersom det finns så mycket teknik och möjligheter. Därför vill vi absolut inte tillföra ännu

ett sådant tvångsmedel. Man har fullt upp med att kontrollera det som redan finns. Det är därför som vi har gjort vårt ställningstagande om att inte införa buggning. Så det som Siw Persson säger är helt rätt.

Tillräckligt många poliser för att hindra detta helt kan vi nog aldrig få, eftersom en stor del av budgeten skulle gå till detta. Men det är klart att det är viktigt. Jag motsäger inte det.

Anf. 131 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s):

Fru talman! I detta betänkande om processrättsliga frågor behandlar vi här i dag motioner från allmänna motionstiden 1998. Om inte alla så har flera liknande motioner tidigare behandlats i denna kammare i samband med framlagda propositioner och, som i detta fall, i samband med behandling av motioner väckta vid den allmänna motionstiden.

I enlighet med vad betänkandet visar så bereds flera av de yrkanden som föreligger på Justitiedepartementet.

Fru talman! Jag tänker nu här från talarstolen bemöta de reservationer som föreligger.

I reservation 1 om specialdomstolar yrkas att special- och partssammansatta domstolar skall avvecklas och att deras uppgifter skall övertas av de allmänna domstolarna. Redan vid tidigt 90-tal avvecklades flera specialdomstolar. Det är och har varit Moderaternas inställning sedan flera år tillbaka att specialdomstolarna i möjligaste mån skall avskaffas. Det ställningstagande som vi från den socialdemokratiska gruppen gjorde vid riksmötet 1993/94 kvarstår fortfarande, dvs. att varje specialdomstols fortsatta verkan helt borde bedömas efter dess egna meriter och inte utifrån principiella ståndpunkter.

I sammanhanget kan dock nämnas att riksdagen nyligen har beslutat om instansordningen i marknadsföringsmål som innebär att fr.o.m. den 1 april i år gäller att mål om förbud och ålägganden i princip skall handläggas av Marknadsdomstolen som första och enda instans. Syftet är här att göra det möjligt att snabbt få ett slutligt avgörande i frågan om en viss marknadsföringsåtgärd strider mot de marknadsrättsliga bestämmelserna.

Regeringen har nyligen beslutat att en särskild utredare skall se över ordningen för prövning av mål som handläggs vid Patentbesvärnsnämnden samt av patentmål vid Stockholms tingsrätt. Meningen är att utredaren skall ta ställning till om Patentbesvärnsnämndens verksamhet helt eller delvis skall överföras till Stockholms tingsrätt.

Utskottet finner inget annat än att specialdomstolarna i framtiden får bedömas på deras egna meriter.

I reservation 2 föreslår moderaterna att det bör vara möjligt för polisen att avgöra om sjukvårdspersonal skall tillåtas ge kräkmedel för att säkra bevisning om narkotikainnehav.

Samtidigt som jag givetvis inte vill eller kan blunda för det problem som uppstår när kapslar sväljs, så anser jag att det är ett mycket allvarligt ingrepp i den kroppsliga integriteten att utsätta någon för tvångsmedicinering. Vad jag kan förstå framhöll inte heller Polisrättsutredningen i sitt betänkande något önskemål om att införa tvångsmedicinering.

Dock beslutade regeringen våren 1998 att tillkalla en narkotikakommission där uppdraget bl.a. omfattar rättsväsendets och Tullens arbete med narkotikabekämpningen. Enligt vad utskottet erfarit kommer kommissionen att behandla frågan om användning av kräkmedel i kampen

mot narkotika. Låt oss avvakta denna utredning och invänta och se om Narkotikakommissionen anser att kräkmedel bör få användas som ett straffprocessuellt tvångsmedel.

I april 1998 överlämnade den s.k. Buggningsutredningen ett betänkande om buggning och andra hemliga tvångsmedel till regeringen. Utredningen föreslår att det införs möjligheter till buggning som ett straffprocessuellt tvångsmedel vid förundersökning.

Enligt förslaget skall buggning få användas vid förundersökning angående brott som har ett minimistraff på fyra års fängelse. Eftersom detta förslag innebär att buggning endast kommer att tillåtas vid de allra mest allvarliga brotten och endast om någon är skäligen misstänkt för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen samt om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse kan buggning vara av vikt för att ge polisen bättre möjligheter att bekämpa allvarlig brottslighet. Eftersom buggning utgör ett intrång i den personliga integriteten och ställer särskilda krav på de regler som skall gälla är det nödvändigt att ett förslag till riksdagen föregås av en grundlig analys. Då det pågår ett beredningsarbete av Buggningsutredningens betänkande avstyrker utskottet de motioner som föreligger.

Vad beträffar yrkande 5 från Vänsterpartiet så har Sverige fått kritik av Tortyrkommittén där det framstår som mycket angeläget att åtgärder kommer till stånd snabbt vad gäller att ge frihetsberövade personer rätt att kontakta anhöriga, och att den rätten inträder omedelbart vid gripandet, och att låta dem biträdas av advokat. Då regeringen har svarat på kritiken genom en rapport till Europarådet att dessa frågor är föremål för översyn i Justitiedepartementet och kommer att tas upp i en departementspromemoria anser utskottet att riksdagen skall avvakta kommande förslag.

Vad gäller motionsönskan om att den häktade skall ges möjlighet att själv välja läkare har utskottet samma uppfattning som regeringen att det är normaliseringsprincipen som gäller, vilket innebär att frihetsberövade personer har rätt till sjukvård på samma sätt som personer som inte är berövade friheten.

I motion Ju801 förordar Moderaterna att den samordning av häktningsberedskapen som sker under helgen utökas så att häktningsfrågorna även under vardagar bara prövas av en domstol i beredskapsområdet.

Häktningsförhandlingar hålls i regel i den tingsrätt inom vars domkrets brottet förövats. Om det finns särskilda skäl får frågor om häktning tas upp av rätten i en annan ort än som eljest skulle ha skett. Detta undantag kom till i syfte att ge den tjänstgörande tingsrätten behörighet att pröva häktningsfrågor inom hela beredskapsområdet.

Domstolsverket har inrättat en utvecklingsgrupp där bl.a. just frågan om att organisera prövningen av häktningsfrågor på det sätt som förespråkas i motionen tas upp. Det finns i dag planer på en sådan försöksverksamhet i Västmanlands län. I avvaktan på detta, fru talman, anser utskottet att riksdagen inte skall göra något uttalande i frågan.

Centerpartiet efterlyser ett lagförslag som innebär att handlingar som innehåller känsliga uppgifter vid postbefordran alltid skall sändas med rekommenderat brev. Man vill utöka skyldigheten att använda delgivning. Utskottet är inte berett att förorda att det i delgivningslagen – som

enbart reglerar själva verkställandet av delgivningen – införs regler om vilken typ av handlingar som skall delges.

Upplysningsvis kan dock nämnas att det inte finns något som hindrar domstolar eller andra myndigheter från att sända känsliga handlingar i rekommenderade brev om de bedömer att detta är ändamålsenligt.

Vänsterpartiet ifrågasätter i motion Ju804 om dagens regler gör det möjligt att i Sverige pröva anspråk som avser skadestånd på grund av krigsförbrytelser och andra grova kränkningar av mänskliga rättigheter och vill med anledning av detta att en översyn kommer till stånd.

Skadestånd är många gånger en viktig sanktion för att en målsägande skall få upprättelse. Utskottet vill dock erinra om att redan gällande regler ger en möjlighet att föra skadeståndstalan här under förutsättning att åtalet prövats här. Att föra en skadeståndstalan i den aktuella typen av mål utan samband med ett åtal framstår emellertid av flera skäl som orealistiskt. Bl.a. skulle målsäganden inte ha den fördel i fråga om utredningen om den skadegörande handlingen som samordningen med ett åtal normalt sett innebär. En sådan dom skulle med stor sannolikhet endast kunna verkställas i stater inom EU eller i Norge, Island och Schweiz. Mot denna bakgrund är utskottet inte berett att förordna att ett utredningsarbete kommer till stånd.

Utskottet anser att det som framförs i reservation 9, om bemötande av vittnen och målsägande i domstol, är viktigt. Det är en fråga som har varit uppe till beredning tidigare, och jag vet att åtgärder härom har vidtagits. Bl.a. har Domstolsverket på regeringens uppdrag tagit fram ett åtgärdsprogram som syftar till att förbättra domstolarnas bemötande av vittnen och övriga som kommer i kontakt med domstolen. Det har också anslagits medel till två försöksverksamheter i syfte att förbättra stödet till brottsoffer och vittnen.

Jag vet att det pågår en sådan verksamhet i mitt hemlän Kalmar, och vad jag har erfarit har det slagit väl ut hitintills, men det är värt att vänta på en utvärdering.

Vad beträffar de delar där det pågående reformarbetet kräver författningsändringar, exempelvis i möjligheterna att förordna stödpersoner, förutsätter jag att den beredning som jag vet arbetar på departementet kommer att utforma ett förslag så skyndsamt som möjligt.

I reservation 10 framhåller kristdemokraterna att barn som utsätts för brott befinner sig i en särskilt utsatt position. Givetvis är det så. Jag vill påstå att barn alltid i alla avseenden är mer utsatta än vuxna. De är dessutom helt beroende av oss vuxna. Det är därför särskilt viktigt att barn som utsätts, eller som har utsatts, för brott får just det stöd som de behöver.

Vad beträffar barnens ställning i rättsprocessen så pågår ett arbete i Regeringskansliet. Den aviserade propositionen om barns rätt till målsägandebiträde kan förväntas innebära att barn som utsatts för brott från anhöriga får ett ökat stöd. Även i övrigt pågår det på flera håll arbete i den riktning som kristdemokraterna efterlyser och som, det instämmer jag i, är nödvändig för barnens rätt.

Våren 1998 beslutade riksdagen om en lag om ansvar för elektroniska anslagstavlor. Lagen innebär i huvudsak att den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla skall ha uppsikt över den samt är skyldig att lämna användare av tjänsten en viss information och att ta bort vissa slag

av straffbara meddelanden. Om detta inte efterföljs kan tillhandahållaren straffas.

Moderaterna anser i reservation 11 att det inte är rimligt att tillhandahållaren skall kontrollera de meddelanden som skickas in till den elektroniska anslagstavlan. De menar att införandet av en särskild reglering av denna form av kommunikation, bara därför att den utnyttjar data-tekniken, innebär en onödig särslagstiftning. Moderaterna framhåller att problemen med elektroniska anslagstavlor i stället bör lösas inom ramen för de straffrättsliga regler som redan finns.

Då det har visat sig finnas en brist på kontroll över de elektroniska anslagstavlor som kan utnyttjas för brottsliga ändamål samt att det kan vara mycket svårt att spåra de användare som ursprungligen avsänt det straffbara meddelandet och det därav inte alltid är säkert att brottsbalkens bestämmelser är tillräckliga för att reglera ansvaret i dessa situationer, finns det starka skäl för att en lagstiftning gäller som klart fastställer tillhandahållarens ansvar för förekomsten av vissa meddelanden.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 132 KIA ANDREASSON (mp):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 4, vilket jag glömde att göra tidigare när jag stod i talarstolen.

Ann-Marie Fagerström säger: Visst, det buggningsarbete som pågår på departementet skall föregås av en grundlig analys. Innebär det att det som vi i dag har diskuterat – nämligen den samlade analys av alla nya integritetskränkande lagförslag som har skett – skall göras innan man går vidare med det förslag som bearbetas? Innebär det att det blir en paus i beredningen och att analysen skall genomföras?

Anf. 133 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Fru talman! På departementet pågår nu en beredning av det betänkande som är framlagt efter buggningsbetänkandet. Jag vill ge Kia Andreasson svaret att vi avvaktar det förslag som regeringen efter det betänkandet kommer med.

Anf. 134 KIA ANDREASSON (mp) replik:

Fru talman! Jag fick inget svar på min fråga. Vad jag vill veta är alltså om den grundliga analys som också Ann-Marie Fagerström nämnde i sitt anförande innebär samma analys som den som en majoritet här i dag har krävt. Är det den analysen som skall föregå arbetet här?

Anf. 135 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag litar på regeringen i det fallet. Betänkandet lades fram 1998, så det har ju gått en tid sedan dess. Man gör ingenting skyndsamt, utan man analyserar verkligen detta.

Justitieministern själv har sagt i ett svar här att man vill ta tid på sig för att analysera helheten. Jag har ingen annan uppfattning än att vi verkligen måste betänka integriteten i den här frågan. Jag anser också att den beredning som pågår efter nämnda betänkande kan ligga till grund för ett förslag.

Anf. 136 ANDERS G HÖGMARK (m):

Fru talman! Jag hade tänkt ta upp just den fråga som Kia Andreasson tog upp här, nämligen vad som händer med Buggningsutredningen. Ann-Marie Fagerström säger att ingenting görs skyndsamt i regeringen. Det var väl ett understatement, och då inte bara för Justitiedepartementet. Det är mycket vi väntar på från regeringen. Men om vi för ett ögonblick skall försöka knyta an till det konkreta så skriver ju utskottet, precis som Ann-Marie Fagerström har hänvisat till, att det görs en analys och att det pågår ett beredningsarbete i Regeringskansliet samt att riksdagen inte bör föregripa den analysen.

En poäng i en demokrati och i ett parlament där regeringen är underställd parlamentet är ju att en debatt förhoppningsvis kan föras i parlamentet. Just i denna fråga sitter nu alltså justitieutskottet här, givetvis utan företrädare för regeringen. Det hade varit klädsamt om man hade tänkt sig att på något vis ta intryck och lyssna av debatten på annat sätt än via tekniska hjälpmedel.

Nu har några partier reservationsvis markerat ett intresse för och en önskan om att få en bredare översyn. Från Vänsterns sida har man också uttryckt en förståelse för att detta är något som rimligtvis måste komma till stånd ganska snart. Miljöpartiet har också uttryckt sin uppfattning.

Något som då vore intressant är att höra om de socialdemokratiska ledamöterna, med Ann-Marie Fagerström som företrädare här i dag, har tagit, och tar, intryck inte bara av den debatt som allmänt förekommit i samhället utan också av den debatt som varit här i dag. Jag tycker att det är en poäng att man kan föra en diskussion i stället för att bara hänvisa till skyttegravar där man står, detta med tanke på den öppenhet som vitsats av tidigare talare.

Fru talman! Det vore mycket intressant att få höra lite grann om detta. Vår tanke är faktiskt att det kanske är dags att plocka ned beredningsarbetet vad gäller Buggningsutredningen och att konstatera att ett bredare grepp behöver tas. Då behöver man kanske inte exklusivt fördjupa sig i Buggningsutredningens grundmaterial, utan det kan komma in som ett delmaterial i en bredare översyn. En liten reaktion på det vore bra. Då skulle en sådan här debatt spela någon roll gentemot den verkställande makten, regeringen.

Anf. 137 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Med tanke på den kritik som moderaterna och Anders G Högmark vid ett flertal tillfällen har riktat till regeringen om att man på departementet arbetar saktfärdigt med att lägga fram förslag efter utredningar tror jag att vi kan vara ganska överens om att vi nu verkligen skall se till att frågan analyseras väldigt tydligt och att vi tar tid på oss innan ett förslag läggs fram.

Jag litar helt och fullt på regeringen och det förslag som kommer i det här fallet. Som jag nyss sade som ett svar till Kia Andreasson har justitieministern här i kammaren svarat på en fråga. Hon framhöll då vikten av att låta beredningen få den tid som det finns behov av just för, som också Anders G Högmark tog upp, integritetens skull. Jag har aldrig haft någon annan uppfattning – jag fick ju en direkt fråga om inte vi socialdemokrater har tagit intryck här. Vi ser också att den här frågan måste få den tid som behövs för att det skall bli rätt.

Anf. 138 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Jag är alldeles övertygad om att Ann-Marie Fagerströms tilltro till regeringen och justitieministern är något större än min; det ligger på något sätt i sakens natur.

För att välvilligt tolka sista delen av Ann-Marie Fagerströms senaste inlägg här kan jag säga att man från socialdemokraternas sida måhända något tar intryck av dagens debatt. Och måhända kan vi se att det beredningsarbete som pågår när det gäller Buggningsutredningens grundmaterial leder till ett omtänkande, till ett nytänkande. Kanske börjar man tänka i nya och lite vidare banor och helt enkelt kommer tillbaka och lägger fram ett förslag om att tillsätta en sådan utredning – eljest har utskottet en möjlighet att agera; det skall man komma ihåg.

Frågan återkommer: Tycker Ann-Marie Fagerström i grunden att det ligger någon klokskap i den debatt som förs ute i samhället, både i Sverige och ute i Europa, och att det beträffande den tekniska utvecklingen och farhågorna kring registrering och avlyssning finns skäl att kanske ta ett lite bredare grepp? Uttalanden från socialdemokratiska ledamöter i denna kammare är väl något som den verkställande makten i Rosenbad lyssnar till. Eller är det helt och fullt Regeringskansliet som talar om vad de socialdemokratiska ledamöterna skall göra? Ett frimodigt bekännande av en uppfattning i en öppen dialog tillhör ju demokratins grundfundament.

Anf. 139 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Anders G Högmärk och övriga i denna kammare vet att vi har avstyrkt den reservation som moderaterna lagt fram i detta betänkande. Avslutningsvis kan jag säga att jag litar på att regeringen efter den i detta ärende gjorda beredningen kommer med ett bra förslag.

Anf. 140 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Jag hade en liten fråga när det gäller behandling av frihetsberövade personer. Man säger i majoritetens svar i betänkandet att det är normaliseringsprincipen som gäller i fråga om rätten att välja läkare. Men då bortser man från det som Europarådets kommission mot tortyr också lyfter fram, att det i våra regler står att man enligt 4 § skall beredas läkarvård och psykiatrisk vård vid behov.

Det kommissionen pekat på är att man inte har någon absolut rätt att få möta läkare. Det kommer alltid att finnas någon på häktet eller där man befinner sig som kommer att avgöra om man är i behov av det eller inte. Det var också en av de punkter som det riktades kritik mot, den självklara uttryckliga rätten.

I Sverige är det inget större problem. Men som jag sade tidigare är det här också en internationell fråga. Det har betydelse om det uttryckligen står i lagstiftningen att man skall ha rätt att träffa en läkare.

Det kommissionen också sade och det jag skrev i motionen är att om man av någon anledning nekar någon läkarvård skall det fattas ett speciellt beslut om det, och det skall också protokollföras, så att man hela tiden kan följa processen. Men ingenting av det här berörs egentligen i majoritetens text, mer än att regeringen inte ser någon anledning att ändra någonting när det gäller just läkare.

Men vi i Vänsterpartiet kommer att fortsätta att lyfta fram den här frågan. Vi kommer antagligen att få kritik på just den här punkten. De andra punkterna hoppas jag att det nu blir ändring på. Det är viktigt ur det internationella perspektivet att vi har en lag som är så bra som vi någonsin kan skapa den, så att den kan användas som förebild i andra länder.

Anf. 141 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s):

Fru talman! Jag anser att vi i vår lag har tryggheten för alla att få läkarhjälp vid behov.

Anf. 142 ALICE ÅSTRÖM (v):

Fru talman! Det kan man kanske säga att vi har. Det är givetvis en målsättning. Men vi vet också att när människor blir frihetsberövade så har man som stat plötsligt ett mycket större ansvar.

I andra länder, där det förekommer tortyr och misshandel av dem som blir frihetsberövade, är det uttryckligen viktigt när man arbetar internationellt att rätten att träffa en läkare skall vara oinskränkt. Vid behov är för oss att någon som är sjuk och behöver läkarvård får det. Men det är inte tolkningen när man ser på det i ett internationellt perspektiv. Just därför får vi kritik, för att vår lagstiftning lämnar en lucka. Det är ingenting som man kan se tydligt eller som har skapat några problem här i Sverige.

Men vi vet också att människor som står längst ned på samhällets botten, som blir anhållna, som hamnar på polisernas häkten, inte alltid får den hjälp och det stöd de vill ha om de begär att få det. Därför är det viktigt att man har detta i lagstiftningen, för vi är inte helt fläckfria själva i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 6 maj.)

15 § Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.

Föredrogs

Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU10

Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m. (förs. 1998/99:RR2)

Anf. 143 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Dagens sjukvårdsbetänkande berör många viktiga områden. Det är inte möjligt att här ta upp allt, utan jag får inskränka mig till några. Låt mig, fru talman, få börja med primärvården. Primärvårdens problem har diskuterats många gånger. De verbala satsningarna har varit många, men de verkliga desto färre. Vid prat har det stannat. Revisorerens skrivelse aktualiserar detta problem.

Arbetsituationen i primärvården är omvittnat mycket pressad. Det gäller svårigheterna att rekrytera personal, tillgängligheten och svårigheten att kunna ta emot och med god kvalitet behandla det ökade antal

patienter som överförs från sjukhus till primärvård utan att resurser följt med.

En genomgripande översyn av primärvårdens struktur är nödvändig, och realistiska begränsningar av åtagandet måste ske. Tillgängligheten måste förbättras, och då krävs också att man släpper in fler specialistkategorier än allmänläkarna i primärvården samt att dubbelspecialiseringar underlättas, bl.a. för att primärvården skall kunna ha en förstärkt roll som nav inom äldreomsorgen och vara centrum för hemsjukvården.

Remisstvånget bör enligt vår uppfattning förbjudas. Huvudmännen måste ta sitt ansvar då det gäller de s.k. ST-blocken, något man grovt misskött.

Fru talman! Jag blev som gammal allmänläkare nästan rörd till tårar när jag såg denna annons i Dagens Medicin där det står: Sveriges alla landsting söker 252 allmänläkare. Lite längre ned skriver man: Landstingen har tidigare varit mycket dåliga på att satsa på primärvården. Nu har flera av oss tänkt om. Vi vill följa riksdagens beslut.

Det är väl bara att hoppas att denna insikt och ödmjukhet blir bestående. Men det är kanske inte så sannolikt.

Sverige är ju ett läkartätt land men har få allmänläkare. Där avviker vi på ett väsentligt sätt från omvärlden. Menar man verkligen något med de satsningar man talat om måste dels ST-blocken i allmänmedicin anpassas till det man säger och dessutom utlysas, dels behöver man skapa en arbetsatmosfär som lockar till arbetet.

Det är väl känt hur landstingen har misslyckats med sin personalpolitik, och annat är egentligen inte att vänta så länge vi har dagens monopolsituation. Landstingen har vid upprepade undersökningar visat sig ha erövrat en säker plats som ej pålitliga eller trovärdiga ur vare sig personalens eller allmänhetens perspektiv. En bra primärvård kräver en mångfald av vårdgivare och valmöjligheter för såväl patienter som personal.

Fru talman! För en bra primärvård behövs det också en kraftfull satsning på IT, inte bara inom telemedicin och journalhantering, utan också för lednings-, styr- och samverkanssystem.

Det är också viktigt att den översyn av Socialstyrelsens uppföljnings- och utvärderingsverksamhet som revisorerna föreslår verkligen kommer till stånd. Man måste kunna utvärdera olika vårdgivares effektivitet och även göra internationella jämförelser. Här är vi generellt dåliga i Sverige.

Primärvården hotar gå i väggen. Det är hög tid att gripa sig an problemen och då inte bara med verbala satsningar, som hittills, eller fram- och-tillbaka-agerande. Det måste ske något mer konkret.

Låt mig nu, fru talman, gå över till sjukvården i övrigt. Enligt vår uppfattning måste varje civiliserat samhälle tillhandahålla grundläggande trygghet och stöd till dem som behöver det. Hälso- och sjukvården är en fundamental del av denna trygghet. Självklart skall vården erbjudas och tillhandahållas på ett sådant sätt att den enskilde patienten själv har ett inflytande över den. Det garanteras bäst genom en sjukvård med hög tillgänglighet, valfrihet kombinerad med vissa basala rättigheter som att välja läkare, vårdcentral, sjukhus och kunna få en *second opinion* och naturligtvis att få vård när man behöver den.

Problemen inom hälso- och sjukvården beror framför allt på det sätt den byggts upp på och administreras. Sjukvårdens omfattning, utformning och styrning har bestämts utifrån politiska prioriteringar, inte utifrån

patienten. Systemet tar liten hänsyn till patienternas eller personalens önskemål, och det beror på monopolstrukturen. Vi har en personal med ansvar men inga egentliga befogenheter, något som leder till vad man brukar kalla ”den instängda kunskapens frustration”. Därför nyttjas inte sjukvårdens resurser optimalt.

Den offentliga vården är ofta dyr och ineffektiv genom att organisationen i realiteten är en stel planekonomi. Sjukvårdens problem är och har i årtal varit landstingen med sina regionala monopol. Landstingen, i den skepnad som vi känner dem i dag, kan därför aldrig vara en del av lösningen på sjukvårdens problem, utan något mer genomgripande behövs.

På väg mot en sådan lösning, fru talman, är det viktigt att snabbt öka mångfalden bland vårdgivare. Undersökningar visar att personalen vid de privata vårdföretagen i de allra flesta fall trivs bättre än personalen i den offentliga sektorn. En större mångfald av vårdgivare kan vidare skapa förutsättningar för bättre lönebildning och fler attraktiva karriärvägar för anställda inom vården. Den privata vården skapar också en kostnadspress som resulterar i ett bättre utnyttjande av resurserna, och därför bör all vård utsättas för ökad konkurrens.

Tidningen Landstingsvärlden frågade för några dagar sedan 20 ekonomidirektörer om entreprenader och privatiseringar. 14 stycken tror att det skulle gå lättare att hålla kostnaderna nere genom konkurrens och genom att kreativitet och dynamik skapas. En mångfald av vårdgivare innebär dessutom en decentraliserad vårdstruktur.

En fri etablering bör gälla för läkare och sjukgymnaster, men även andra yrkesgrupper bör kunna komma i fråga. Förbudet mot ersättningsetableringar ser jag som en ren skam. Det måste snarast avskaffas. Rätten att överlämna sin verksamhet till yngre krafter garanterar fortlevnad av verksamheten. Den garanterar också att verksamheten bedrivs på ett modernt och kvalificerat sätt ända till överlåtelsefallet.

Vi anser att åldersgränsen för rätten att erhålla sjukvårdsersättning utan huvudmännens beslut skall avskaffas. Att i en vård med stora problem med ökande köer där personalen drabbas av stress och utbrändhet förvägra några av vårdens mest erfarna och mest kompetenta företrädare att utöva sitt yrke är i sanning förbluffande.

Fru talman! Jag har mottagit upprörande brev från läkare som etablerade sig under de borgerliga åren. De bedrev fullständig primärvårdsverksamhet med jour 30 % billigare än landstinget, men ändock – eller kanske just därför – har de nekats vårdavtal när socialdemokraterna genomförde sina återställare. De måste nu arbeta på nationell taxa.

Eftersom man vägrats avtal vägras man också att delta i läkemedelskommitténs producentobundna läkemedelsinformationer och primärvårdens kvalitetsarbete. När nu pensionsåldern närmar sig för vissa vägras de att fortsätta, och någon ersättningsetablering godtas inte. Det är då inte heller ekonomiskt försvarbart att modernisera utrustningen. Detta är socialdemokratisk sjukvårdspolitik i ett nötskal – socialdemokratisk politik i verkligheten, bortom det fagra pratet. Är det underligt att den svenska vården sviktar, att personalen flyr och att ungdomen väljer något annat?

Fru talman! Många av våra hälsoproblem kan med fördel tas om hand av andra än läkare. Det kan också vara samhällsekonomiskt fördelaktigt. Det finns ett starkt intresse från t.ex. distriktssköterskor att etablera pri-

vata vårdalternativ. Barnmorskor bedriver redan mödrahälsovård i egen regi, men det finns intresse att göra det i större utsträckning och även ägna sig åt preventivmedelsrådgivning, gynekologiska hälsokontroller och t.o.m. ansvara för egna förlossningskliniker. En grundläggande förutsättning i samtliga fall är dock att verksamheten kan bedrivas på ekonomiskt rimliga villkor och att man kan leva upp till ställda kvalitetskrav.

Sammanfattningsvis anser vi moderater att vidgade möjligheter för fler yrkesgrupper att bedriva enskild verksamhet skulle för patienterna betyda ökade valmöjligheter, bättre tillgänglighet och förbättrad kontinuitet och för personalen ansvar med befogenheter samt ökade möjligheter till arbetstillfredsställelse. Det är åtgärder som snabbt måste genomföras om det skall gå bra för vården. På sikt krävs genomgripande förändringar, och det är alarmerande att landstingens ständiga småplotter i organisationen har skapat en förändringströtthet just när genomgripande förändringar behövs.

Fru talman! För att ingen skall falla utanför den grundläggande tryggheten när det gäller sjukvård vill vi ha ett organisatoriskt system med fokus på patienten, och vi anser att en *obligatorisk* hälsoförsäkring bäst lever upp till detta. Den skall med andra ord omfatta alla medborgare, oavsett betalningsförmåga, hälsotillstånd eller annat. Alla människor skall vara anslutna till valfri försäkringskassa eller motsvarande som skall administrera försäkringen. Ingen får avvisas. En stor fördel med en sådan hälsoförsäkring är att pengarna följer patienterna. Det är först då som makten förskjuts från politiker till patient, och vi får en vård med patienten i centrum.

Hälsoförsäkringen bör, som vi ser det, omfatta de medel som i dag inryms i ersättning till sjukvårdshuvudmännen, ersättningen för läkemedel, den del av landstingsskatten som går till sjukvård samt den del av sjukpenningförsäkringen och förtidspensionerna som avser rehabilitering.

Försäkringsavgiften för den enskilde skall fastställas av riksdagen och tas ut proportionellt utan inkomsttak. Försäkringskassan tilldelas medel ur dessa avgifter med avdrag för de delar som går till statligt ansvar för sjukvård och forskning.

Fru talman! Sjukvård ges i många former. Låt oss inte luras att tro att det finns en enhetlig lösning för allting. Vi är öppna för olika idéer, och vad vi gör är att föreslå idéer att diskutera utifrån för att lösa problem. Tyvärr har denna öppenhet inte mötts av någonting annat än socialdemokraternas fastlåsnings i det planekonomiska landstingssystemet. Så länge som detta inte bryts kommer svensk sjukvård att fortsätta i utförsbacken.

Fru talman! Nu över till ett helt annat område. När det gäller det hivpreventiva arbetet vill vi särskilt trycka på samlevnadsundervisningen i skolan och frivilligorganisationernas verksamhet, men jag vill dessutom uttrycka min förvåning över att utskottets socialistiska majoritet fortfarande inte anser att det skall vara fritt att få behandling av privatläkare för sjukdomar som faller under smittskyddslagen. Varför skall de läkare som är anslutna till försäkringskassan, men som driver sin verksamhet privat, missgynnas? Varför skall dessa patienter nekas rätten att välja läkare? Det är ju det som man gör indirekt genom att man ekonomiskt styr över till den offentliga vården.

Ni har avslagit vårt förslag i flera år. När nu en enig smittskyddsutredning gör samma bedömning som vi gör trodde jag att socialdemokra-

terna med stödpartier skulle kunna samla sig till ett självklart beslut, men ni väljer att passa. Det är obegripligt och en attack på såväl privata läkare som deras patienter. Här är det viktigare än någonsin att kunna välja själv. Det rimmar utomordentligt illa med socialministerns positiva, yviga tal om privata vårdgivare.

Fru talman! Mycket mer finns att säga om det som tas upp i betänkandet, men jag får låta mig nöja här. Jag yrkar bifall till reservation nr 1, men vi står givetvis bakom alla våra reservationer.

Anf. 144 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! De flesta av de många motioner som behandlas i samband med betänkandet SoU10 *Hälsa- och sjukvårdsfrågor* beskriver olika problem och svårigheter inom den svenska sjukvården i dag. Brister, köer och resursproblem är också vanligt återkommande teman i massmedierapporteringen och i den livliga offentliga debatten kring hälso- och sjukvården. Det är naturligt att debattens vågor går höga kring just detta område, eftersom hälso- och sjukvården för de flesta människor representerar en oerhört central del av samhällets välfärd och trygghet.

Vi i Vänsterpartiet vill inte för ett ögonblick förneka de allvarliga problem som finns i svensk sjukvård i dag, bl.a. i form av långa väntetider, överbeläggningar, underbemanning när det gäller vårdpersonal osv. Det är verkliga och allvarliga problem som måste lösas. Men trots allt går det också att helt sanningsenligt beskriva svensk hälso- och sjukvård som en i internationell jämförelse fortfarande mycket kvalitativt god och kostnadseffektiv verksamhet.

En mycket liten andel av sjukvårdens resurser används till central administration. Jämförelser med länder som har försäkringsfinansierade och/eller privatiserade vårdsystem ger vid handen att svensk sjukvård använder en låg andel av resurserna till administration och en motsvarande mycket hög andel till direkt sjukvårdande insatser. Detta bör enligt vår mening finnas med som ett viktigt mått på effektiviteten när vi jämför oss med andra länder.

En annan mycket viktig aspekt där Sverige ligger väl till är folkhälsoarbetet och den förebyggande hälso- och sjukvården. De är oerhört viktiga områden som faktiskt, trots våra bekymmer med bristande resurser till sjukvården, sparar såväl mänskligt lidande som stora resurser varje år.

Det är med detta försök till en nyanserad bakgrund som jag vill övergå till att diskutera några av de bekymmer och problem som finns i hälso- och sjukvården. Efter mer än tio år av mycket kraftiga nedskärningar av resurser till vården är läget mycket bekymmersamt i många landsting och kommuner. Personalen, som utgör den viktigaste resursen i svensk sjukvård, reagerar med all rätt över en mycket pressad arbetssituation och försämrade arbetsvillkor. Man reagerar också över bristen på inflytande och möjlighet att påverka arbetsorganisationen, som ofta beskrivs som fastgrodd sedan urminnes tid och strängt hierarkisk.

Under mycket lång tid har personalen levt under ökad stress och dessutom fått sig förelagd ovanifrån en hel rad olika omorganisationer med skilda ideologiska förtecken, men med det gemensamt att de berörda personalgrupperna haft mycket lite att säga till om vid införandet. Dessa arbetsvillkor medverkar också till att det blir allt svårare att rekrytera till sjukvården. Unga människor drar sig för att genomgå de nödvändiga

utbildningarna. Sjukvården har drabbats av en negativ nimbus som det är mycket viktigt att förändra.

En del debattörer på detta område hävdar trosvisst att en avgörande nyckel till förändring ligger i att privatisera driften av stora delar av den offentliga vården. Med en lätt travesti kan man sammanfatta deras budskap: Släpp entreprenören fri, det är vård! Det har under senare år skett en tydlig framväxt av nya privata vårdproducenter, och några har redan skaffat sig betydande marknadsandelar, ty så betecknas numera sjukvårdsområdet av dessa entreprenörer.

Vänsterpartiet delar inte denna tro på att de privata vårdproducenterna utgör en garant för att bättre klara de stora och svåra utmaningar som sjukvården står inför.

Vi har att utgå från hälso- och sjukvårdslagens 2 § där det står: "Målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen." Detta mål skall ses i relation till en situation där vårdkostnaderna tenderar att öka och där det hela tiden måste ske en prioritering av resurser dit de bäst behövs. Det kräver tydliga styr- och påverkansmöjligheter för landsting och kommuner. Det kan bäst ske om vården bedrivs i offentlig regi, menar vi. Det finns betydande risker att kostnadskontrollen försämras med framväxten av många nya entreprenörer, och därmed kan fördyringar uppstå.

Även administrationen kan komma att öka när priser skall sättas och upphandling ske av alla tjänster. Sedan skall ju verksamheten generera vinst åt ägarna, och den skall plockas ut i något led. Nej, en omfattande privatisering är inte den stora lösningen på sjukvårdens problem, framför allt inte om man vill behålla målen i hälso- och sjukvårdslagen.

Sammantaget finns det anledning att med allvar se på de stora svårigheter som svensk sjukvård står inför. Vänsterpartiet hävdar och har länge hävdat att det i grunden är också en resursfråga. Det finns ett flertal utredningar på området som visar att sjukvårdens andel av BNP eller andra ekonomiska mått är i sjunkande här i Sverige. I många andra jämförbara länder satsas en högre andel av BNP på sjukvård. Det är ytterligt sällsynt att andelen sjunker, så som nu sker i Sverige.

Landstingsförbundet har uppskattat resursbristen till 5 miljarder kronor för att nå upp till samma läge som gällde för tio år sedan. Det tror vi är en ganska rimlig uppskattning av behoven. Därför fortsätter vi i Vänsterpartiet att driva en politik för ökade resurser till kommuner och landsting.

I den vårproposition som skall diskuteras lite längre fram i vår finns också förslag till ökade satsningar de närmaste åren. För vår del i Vänstern kommer vi att fortsätta att diskutera ytterligare satsningar på inte minst sjukvården de kommande åren.

Självklart behövs, jämsides med resursförstärkningar, också andra åtgärder för att lösa problemen inom svensk sjukvård. Personalens upplevelser av sjukvårdens organisation som stel, hierarkisk och opåverkbar är genomgående och återkommande i olika landsting och kommuner.

Vi är fast övertygade om att det finns en potential av kunskap och engagemang hos de stora personalgrupperna som kan tas till vara mycket bättre än i dag för att stimulera till nya driftsformer inom ramen för den offentliga vården. Engagemanget och viljan att sätta patienten i fokus, att ytterligare öka kvaliteten och det goda bemötandet finns ute i verksam-

heterna. Det är politikerns och beslutsfattarens ansvar att svara för de nödvändiga resurserna och stimulera till nytänkande och initiativ också underifrån.

Om vi för ett ögonblick återvänder till hälso- och sjukvårdslagets målbeskrivning, talas det om god vård på lika villkor för hela befolkningen. Denna strävan efter jämlikhet i vården är central för oss i Vänsterpartiet och är ytterligare ett skäl till att vården i huvudsak skall bedrivas i offentlig regi.

Vi kan också konstatera att hälsoläget bland olika grupper och därmed vårdbehoven är beroende av sociala variabler som inkomst, utbildning, boende osv. Det finns betydande klasskillnader som slår igenom i hälsoläget och i behovet av sjukvårdsinsatser. Det finns också stora skillnader mellan män och kvinnor vad avser satsningar utifrån hälsobehov och satsningar på särskilda forskningsinsatser kring specifikt kvinnliga hälsoproblem och symtom. Fortfarande används ofta unga friska män som norm i bl.a. läkemedelsforskningen. Den inriktningen måste förändras i såväl läkemedelsforskning som vårdforskning framöver.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 3 och 42 i betänkandet. Vi står givetvis också bakom våra övriga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag inte bifall till dessa.

Anf. 145 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Detta kanske mer är en upplysning. Här görs på ett väldigt ytligt sätt jämförelser mellan administrativa kostnader och det som bokförs som administration. Man skall då ha klart för sig att i ett försäkringssystem tydliggörs administrationskostnaderna. Det gör de inte här, för de döljs. Det kan man lätt märka när man ser på hur mycket vårdens personal, läkare, jobbar med patienter, nämligen 30 %. 70 % ligger alltså på patientadministrativ verksamhet men bokförs inte som administration. Däri ligger alltså skillnaden.

En svensk kirurg jobbar ca 2 000 timmar om året. Det är också en vanlig arbetstid i England, USA eller andra länder. Men en svensk kirurg opererar 200 timmar, medan kirurger i andra länder opererar 700–900 timmar. Det beror just på att vi i Sverige har en dold administration.

Sedan skall man också ha klart för sig, när man så gärna gör liknelser med USA, att i USA ligger de mycket höga patientsättningarna i de kostnader som bokförs som administrativa.

Anf. 146 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tog några exempel på tillkommande kostnader som kommer att kunna fördyra den privata vården, under förutsättning att moderaterna får igenom sin önskan om att stora delar av vården skall utsättas för konkurrens och privatiseras. Det finns, som jag har gett uttryck för, risker för stora fördyringar.

Anf. 147 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Detta var ett inlägg som inte har någon förankring i verkligheten.

Även landstingets undersökning av privata mottagningar jämfört med exakt samma typ av verksamhet i landstingets regi visar att de privata är

10–15 % billigare. Det är faktiskt detta som är fördelen plus allt vad det innebär för personalen med att ha en kreativ arbetsmiljö.

Jag vill också göra ett tydliggörande. När man talar om vård på lika villkor säger man att det på något sätt hänger samman med att den är offentligt bedriven, som i dag. Men det har ju inte alls med saken att göra. Det går ju att driva vård på lika villkor i försäkringssystem, så det är ett argument som egentligen inte har med sakfrågan att göra.

Anf. 148 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tror att jag befinner mig i samma verklighet som Leif Carlson. Jag har aktuella exempel från perioder när de borgerliga partierna sysslade med husläkarreform och den fria etableringsrätten – experiment som skattebetalarna i min hemstad fick betala åtskilliga miljoner extra för. Det är verkliga fördyringar det handlar om.

Anf. 149 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! I dag är det den 5 maj och för de flesta av oss en helt vanlig dag. Men för många är livet i dag plågor, bekymmer, oro och sjukdom.

Dessa människor skulle se på den här sjukvårdsdebatten med andra ögon än vad vi gör som är friska. Ibland tror jag att vi borde kunna kliva ned och sätta oss in i deras situation för att få en ökad förståelse för problemerna.

Alltför många gånger rör diskussionerna här i kammaren organisation, ekonomiska styrmedel och huvudmannaskapsfrågor. Jag skall inte säga att de är oviktiga. De är mycket viktiga. Vi behöver ekonomiskt utrymme. Vi behöver ett land med tillväxt för att få en välfärd. Men jag tror ändå att om vi går ned på ett mänskligare plan, blir det lättare att förstå och lättare att se vad som är huvudfrågor för en sjuk människa.

Det finns ingen som är sjuk som har ett särskilt stort intresse av vem som betalar sjukvårdspersonalens lön. Vad man är intresserad av är att få en adekvat, kvalitativt god vård i rätt tid. Då är det vården, personalen, mötet mellan människor som är det viktiga. Det är kunskapen hos kirurgen, kunskapen hos medicinläkaren och kunskapen inom psykiatrin som blir huvudfrågor.

Hur är sjukvården i dag? Ja, det beror på vem vi frågar. En del säger att den är utmärkt, att den står i världsklass. Andra säger: Ja, den är väl ganska bra. Jag är tacksam för den hjälp jag får. Ytterligare andra säger: Den fungerar inte.

Jag har aldrig kunnat förstå att det är nödvändigt med så långa vårdköer inom den svenska sjukvården. Vi har fina byggnader. Vi har många operationsalar. Vi har en kvalificerad personal. Men vi lyckas inte lösa problemen med vårdköer, och det tycker jag är beklämmande.

För några år sedan gjorde man en statistik som visade att bara 30 % av den totala tiden användes för operationer i operationsalarna. Övrig tid stod dessa oanvända. Det är klart att det för med sig mycket om man skall operera 24 timmar om dygnet. Det är inte det jag menar. Men ibland kan man behöva se lite grann utifrån andra perspektiv för att lösa de här problemen.

Många av oss har ju flera gånger från den här talarstolen sagt att vårdköer inte innebär någon vinst för någon. Det är bara kostnader för

alla. Det, fru talman, tror jag är en viktig utmaning. Leif Carlson inbjöd till diskussion och öppenhet, och det gör gärna jag också. Jag tycker att det här är så väldigt viktiga frågor att ta upp.

I reservation 4 i betänkandet har vi kristdemokrater bl.a. tagit upp frågan om vårdplatser. Vi hävdar fortfarande att vi måste ha fler vårdplatser och inte färre. I vårt land har vi de kortaste vårdtiderna internationellt sett. Vi har den äldsta befolkningen internationellt sett. Detta går inte på något sätt ihop. Man kan fråga sig: Varför har vi de kortaste vårdtiderna? Jo, det är naturligtvis en teknisk utveckling. Men det finns ju andra länder som också har teknisk utveckling. Jag tror att det har blivit en modenyck i Sverige, att det är fint att ha få vårdplatser.

Jag tycker att det är bra att man opererar polikliniskt. Jag tycker att det är väldigt bra att man kan få vårdas hemma när man är sjuk. Men jag tror också att valfriheten ibland kräver att man kanske kan få vårdas på sjukhus om man känner att man behöver någon extra dag då och då.

För någon månad sedan var det en artikelserie i Dagens Medicin där man inventerade akutsjukhusen i Sverige. Den inventeringen visade i alla fall att det behövdes ytterligare 600 vårdplatser för att tillmötesgå behovet. En läkare från västkusten som också arbetat i Socialstyrelsens vetenskapliga råd kände sig mycket bekymrad varje helg då han hade bakjour för att inte vårdplatserna räckte. Det är ytterligare exempel på att vi måste våga diskutera förutsättningslöst. När vi kristdemokrater pratar om vårdplatser handlar det naturligtvis om såväl akutsjukvården, sjukhemmen och geriatriken som psykiatrien. Det är viktigt.

I reservation 13 tar vi upp frågan om de mindre sjukhusen och deras oerhörda betydelse. Jag vill verkligen lyfta fram det som en annan viktig fråga som det har gått mode i. Jag tror att framtiden för sjukvården i Sverige bara blir bättre om vi tillåter även de små enheterna. Också där kan vi i internationell jämförelse se att man har mindre sjukhus och större sjukhus där det bor fler människor. Det borde vara lika naturligt i Sverige.

Avslutningsvis vill jag säga några ord om de lobotomerade. I fråga om Steriliseringsutredningen har vi i socialutskottet i det betänkande som vi justerade i går föreslagit att man skall ersätta dem som tvångssteriliserats med 175 000 kr. Detta innebär ett medgivande av att det som gjordes var fel. Vad jag förstår menar man att detta är viktigt för de människor som har utsatts. Då tror jag också att även de som har lobotomerats, och drabbats så oerhört hårt, borde få samma förmåner. Det har min partikamrat Dan Ericsson arbetat mycket kraftfullt för att få till stånd.

Till sist vill jag yrka bifall till reservation 13 och reservation 47. Givetvis står Kristdemokraterna bakom sina övriga reservationer, men för tids vinnande avstår vi från att yrka bifall till dem.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 17.54 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

*Hälso- och
sjukvårdsfrågor m.m.*

15 § (forts.) Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m. (forts. SoU10)

Anf. 150 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation nr 5 och nr 45 men står självfallet även bakom övriga centerreservationer.

Vården och omsorgen skall utgå från den enskilda människans behov och utövas i enlighet med patientens önskemål och aktiva val. Människors förmåga att skaffa sig kunskap om och påverka sitt hälsotillstånd skall vara vägledande för organisationen av sjukvården. Många människor känner i dag oro över att inte ha tillgång till vård och omsorg på nära håll. En fortsatt decentraliserad verksamhet är nödvändig. Alla skall ha möjlighet att utifrån sitt behov välja sin personliga kontakt, vårdinrättning och omsorgsform. Enskilda människors ekonomiska förutsättningar får aldrig avgöra vårdinsatsen. Hälso- och sjukvården skall finansieras solidariskt med gemensamma medel och fördelas rättvist efter behov. Vi vill se en ökad mångfald i utförandet.

Hälso- och sjukvården uppvisar i dag flera olika bilder. Många har egna erfarenheter av professionellt omhändertagande och behandlingar som på ett enastående sätt räddat liv och hälsa. Andra beskriver en helt annan verklighet. Man talar om långa vårdköer, om missmod och om upplevelsen att inte bli sedd och bemött på ett värdigt sätt.

Vårdförbundets undersökning, som visar att sex av tio tror att vården är ojämlig och att rika, kändisar och folk med social status får förtur etc., är en kraftig varningssignal. ”Det är en nationell skam om hälso- och sjukvårdens portalparagraf, om att alla människor ska ha rätt till god vård på lika villkor, uppfattas som en papperstiger”, var Vårdförbundets kommentar. Jag delar den uppfattningen.

Båda dessa bilder beskriver var sin del av verkligheten. Vården är således både mer medicinskt kompetent än någonsin. Samtidigt har den allt mindre utrymme för värme, samtal och personligt bemötande.

Hälso- och sjukvårdens andel av BNP har minskat i Sverige. Den svåra ekonomiska kris som vårt land drabbades av i början av 1990-talet har inneburit stora nedskärningar i kommuner och landsting som drabbat vården och omsorgen hårt. Antalet vårdanställda inom landstingen har reducerats kraftigt, vilket bl.a. inneburit färre händer, mindre tid för medmänsklig kontakt och större press på den personal som blev kvar.

Centerpartiet har mer än de flesta tagit ett ansvar för att få ordning på landets ekonomi, vilket gjort att vi nu börjar kunna återföra resurser till kommuner och landsting. Centerpartiet anser att det behövs mer resurser till vården och omsorgen. Den som påstår motsatsen saknar verklighetsförankring. Centerpartiet prioriterar förstärkta vårdinsatser framför stora skattesänkningar. Vi visar i praktisk politik att vi står för vad vi säger.

Fru talman! Centerpartiet har, vilket också redovisas i betänkandet, gjort en uppgörelse med Socialdemokraterna som ger sammanlagt 8 miljarder till vården och omsorgen perioden 2002–2004. Det är ett tydligt trendbrott att flytta resurser från en statlig sektor, i detta fall försvaret,

vars resursbehov minskat på grund av ett förbättrat säkerhetsläge, till en annan sektor, vården och omsorgen, som har mycket stora behov och som måste få resurstillskott. Genom uppgörelsen har Centerpartiet med framgång påverkat vilka områden som särskilt skall prioriteras framöver.

Primärvården, basen i svensk hälso- och sjukvård, skall stärkas och utvecklas. Vård och omsorg om äldre skall förbättras genom bl.a. bättre fungerande vårdkedjor och medicinsk kompetens, förstärkt stöd till anhöriga och genom att vården i livets slutskede särskilt uppmärksammas. Den psykiatriska vården skall utvecklas och förbättras. Vi har i uppgörelsen tydligt markerat att mångfalden måste öka. Flera privata, kooperativa och ideella entreprenörer skall ges möjlighet att sluta avtal med sjukvårdshuvudmännen. Väntetiderna skall kortas. Centerpartiet står fast vid kravet på en nationell vård- och tillgänglighetsgaranti, ett krav som uppgörelsen inte omfattar.

Vår avsikt är att resursförstärkningen skall leda till att processer startar och att det positiva förändringsarbete som pågår på många håll skall stimuleras ytterligare. Särskilt viktigt är det att förbättra personalsituationen och medverka till att arbete inom vård och omsorg blir attraktivare, bl.a. genom förändrad arbetsorganisation och ökat inflytande över det egna arbetet. Vi vill även stödja en tydligare koppling mellan forskning och vårdens vardag, för kunskapsuppbyggnad och erfarenhetsspridning genom bildande av kunskapscentrum med regional placering. Så långt uppgörelsen som Centerpartiet står bakom. Den är ett viktigt dokument för hur vården och omsorgen i vårt land skall utvecklas i framtiden.

Fru talman! IT inom hälso- och sjukvården har uppmärksammats under den senaste tioårsperioden. Alltmer inser vi att IT som ett verktyg kan stödja sjukvårdens processer och arbetsmetodik avsevärt. Det kan gälla integrerade boknings- och uppföljningssystem för kärn- och stödverksamheter eller nyttjande av telemedicin. Man flyttar medicinsk kompetens med hjälp av IT i stället för att flytta patienter. Här ges möjligheter till effektivisering och förbättring av hälso- och sjukvårdens tillgänglighet och kvalitet i hela landet. Inte minst de mindre sjukhusen och vårdcentralerna kan genom telemedicinen få ökad tillgång till specialistkompetens. Tekniken ersätter dock aldrig den mänskliga kontakten, den tröstande klappen på axeln. I Centerpartiets vårbudgetmotion pekar vi på och anvisar medel för att påbörja ett statligt åtagande för att utveckla ett nationellt hälsönät, enligt en modell liknande den i Norge.

Fru talman! I betänkandet redovisas flera centerpartistiska ledamöters väl genomarbetade och kloka förslag. Det rör sig bl.a. om infertilitet, problemen kring ätstörningar, kvinnors hälsa och fibromyalgi. Detta är självfallet mycket viktiga frågor. Enskilda sjukdomar och hur vården av dessa skall utföras är dock i första hand en fråga för den medicinska professionen. Två reservationer tillhör dock undantagen. De gäller behovet av mer forskningsresurser när det gäller reumatiska sjukdomars förekomst och utbredning, deras orsaker och sjukdomsframkallande mekanismer, sociala och psykologiska konsekvenser, behovet av omvårdnadsforskning och paramedicinska insatser. Centerpartiet har även reserverat sig till förmån för ett nationellt handlingsprogram för demenssjukdomar.

Det finns ett stort intresse för alternativa behandlingsformer hos både patienter och personal. Detta intresse avspeglar sig inte alltid hos svenska myndigheter och sjukvårdsledningar. Patienten skall upplysas om och ha

rätt att välja olika behandlingsalternativ. Det bästa resultatet uppnås självfallet när patienten och doktorn tillsammans funnit lämplig och relevant behandling. All utbildning av sjukvårdspersonal bör innehålla adekvat information om alternativmedicinska metoder. Detta är ett område vi kan bli mycket bättre på. Det framgår också mer utvecklat i reservation nr 45 som vi har gemensam med Miljöpartiet.

Fru talman! Ingen har väl kunnat undgå att ha tagit del av den mycket kraftiga folkstorm som regeringens förslag till höjning av gränsen för ersättning i högkostnadsskyddet för läkemedel medfört. Det är ett förslag som Vänstern och Miljöpartiet ställer sig bakom, till min stora förvåning. Vi i Centerpartiet kommer självfallet i slutbehandling såväl i utskott som här i kammaren att göra vad vi kan för att förslaget om höjt högkostnadsskydd för läkemedel placeras där det hör hemma, nämligen i papperskorngen.

Den debatten får vi ta då. Men även i dag har vi faktiskt frågor om högkostnadsskydd i betänkandet. Flera motionärer tar upp frågan och vill utöka och samordna vilka områden högkostnadsskyddet skall omfatta. Vänstern och Miljöpartiet vill i reservation 17 utöka med fler områden för högkostnadsskyddet. Hur hänger detta ihop? Det en fråga som jag riktar till dessa partiets företrädare.

Ni medverkar nu till att försämra befintligt högkostnadsskydd för läkemedel så att vissa redan utsatta grupper drabbas hårt och kanske knappt får råd att ta ut sin medicin. Är det då inte väl populistiskt att prata om att flera områden skall vara med, samtidigt som ni försvårar för dem som i dag har problem att klara sin situation?

Fru talman! Lyckas vi med att bemanna hälso- och sjukvården och att genomföra förändringar på de prioriterade områden som jag pekat på i mitt anförande ges förutsättningar för att klara en god hälso- och sjukvård av hög kvalitet i hela landet. Det vill vi från Centerpartiet medverka till.

Anf. 151 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Det alldeles rätt som Kenneth Johansson säger att vi skall ha en särskild debatt här i kammaren om högkostnadsskyddet och om läkemedel om två veckor. Låt oss inte gå den händelsen i förväg.

De specifika motioner det här är fråga om handlar om framtiden. Det skall tillsättas en utredning som skall se över hela läkemedelshanteringen framöver. Vi vill gärna avvakta vad den utredningen kommer fram till.

Anf. 152 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag läser i dagens betänkande reservation nr 17 av Ingrid Burman, Rolf Olsson och Thomas Julin. Där står det klart och tydligt att man vill utöka högkostnadsskyddet och de områden som det skall omfatta med hjälpmedelsverksamhet. Jag tycker att det är mycket märkligt.

Samtidigt för vi en debatt i medierna, i kommittéer och här i riksdagshuset om att vissa partier inte klarar att hålla en nivå på högkostnadsskyddet som gör att svaga grupper, barnfamiljer, funktionshindrade och de som har det ekonomiskt kärvt har möjlighet att få sina läkemedel.

Jag tycker inte att det hänger ihop. Vänstern försöker glida undan förslaget om att höja gränsen för högkostnadsskyddet genom att i debatten

skylla på utgiftstak och annat. Det är en undanmanöver av administrativ art som enligt min mening inte har något värde.

Vi behöver få ett besked. Vad är det som gäller? Är det reservation 17 som är Vänsterpartiets och Miljöpartiets åsikt eller är det en annan uppfattning?

Anf. 153 ROLF OLSSON (v) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson vill tydligen ta en debatt i alla fall. Om Kenneth Johansson läser reservation 17 ser han att den handlar om krav på en utredning av vad ett sådant högkostnadsskydd kan kosta staten. Det tycker jag står väl i samklang med att hela området blir belyst framöver vad gäller läkemedel. Men man skall också titta på andra närbesläktade områden för att få en helhet och ett sammanhang. Jag kan inte se några problem med konsekvensen i det.

Anf. 154 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Problemet är att jag anser att ni från era båda partiers sida försöker att ge sken av att ni vill förbättra högkostnadsskyddet i stället för det ni i praktiken gör med ert förslag, nämligen försämma. Det är att lägga ut en dimridå. Det är den uppfattning jag har.

Anf. 155 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Det här betänkandet tar upp många olika frågor som berör hälso- och sjukvården. Jag tänker beröra några av dem och då speciellt de områden där Folkpartiet har en avvikande mening mot utskottets majoritet.

På flera håll i landet vittnas om läkarbrist, en orimlig belastning för personalen och köer till vårdcentralerna. Det är i dag inte ovanligt att telefontiderna då patienten kan ringa och tala direkt med läkaren har tagits bort och ersatts med att patienten först måste ringa och beställa en tid för att tala med läkaren, ett telefonsamtal som då ofta kan äga rum flera dagar senare.

Väntetider för att få komma till husläkaren, som skall vara basen i sjukvården, är på vissa håll i landet flera veckor. Samtidigt vet vi att antalet människor som söker sig till sjukhusens akutmottagningar ökar. Det är helt klart att det finns ett samband mellan detta och den minskade tillgängligheten i primärvården.

Att avskaffa bristen på läkare i primärvården var en av tankarna bakom husläkarreformen vid sidan av att öka patientens valfrihet och att ge en nära och god vård med hög kvalitet. Husläkarreformen och bl.a. den fria etableringsrätten bidrog till att fler privata vårdgivare etablerade sig vilket kraftigt minskade allmänläkarbristen. Den utvecklingen bröts dock tvärt när socialdemokraterna avskaffade husläkarlagen och började försvåra för de privata vårdgivarna.

I dag har Sverige en mycket svagt utvecklad primärvård i jämförelse med andra länder på vår nivå. Enligt Socialstyrelsens rapport i april i år saknas 525 heltidsarbetande allmänläkare om nivån med 2 000 patienter per läkare skall uppnås. Den nivån kan man nog säga är för hög i dag, eftersom flera nya arbetsuppgifter har tillkommit, om det skall bli verklighet bakom orden och besluten om mer läkarmedverkan inom äldreomsorgen.

Bristen på allmänläkare är ett av de största hoten mot hela sjukvården. Folkpartiet anser därför att husläkarlagen skall återinföras, den lag som tillförsäkrade patienterna en vald läkarkontakt, som höjde statusen på allmänläkarspecialiteten och gav utrymme för privata vårdgivare att etablera sig. Antalet patienter per läkare måste också sänkas till 1 500.

Fru talman! Det är självklart att det inte bara är läkarna som blir presade av den arbetssituation som i dag råder på många håll i Sverige. Det drabbar i lika hög grad även övrig personal inom primärvården och, som jag tidigare har sagt, även sjukhusvården, för att inte tala om patienterna.

För att vården skall få det tillskott på personal som den behöver bör fri etablering gälla. Rätten att överlämna sin verksamhet till en yngre kollega måste återinföras. Likaså måste åldersgränsen på 65 år för att ha rätt att erhålla sjukvårdsersättning slopas. Det är viktiga ingredienser. Detta gäller läkare, men Folkpartiet föreslår också att annan vårdpersonal skall kunna få etablera sig fritt, t.ex. sjukgymnaster och barnmorskor.

Fru talman! Det är viktigt att framhålla omvårdnadens betydelsefulla roll i sjukvården. Omvårdnaden utgör en omfattande och viktig del av verksamheten i sjukvården tillsammans med medicinsk behandling. Den medicinska delen får dock av tradition, och kanske av ideologiska orsaker, större uppmärksamhet än omvårdnaden. Båda är dock avgörande för en god och effektiv vård. Som exempel kan nämnas att omvårdnadsinsatser är av avgörande betydelse för att förhindra och behandla trycksår i sjukvården. Likaså är god omvårdnad viktig för att bota och förebygga undernäring.

Folkpartiet anser därför att omvårdnadscentrum bör inrättas. Exempel på uppgifter som ett sådant centrum kan ha är att

- stärka utvecklingen av omvårdnad i kommuner och landsting
- stödja omvårdnadsforskning och dialogen mellan forskare och vårdpersonal
- vara ett forum för utvärdering och redovisning av aktuell forskning
- anordna forskningskonferenser
- främja vidareutbildning och fortbildning inom omvårdnadsområdet.

Fru talman! Patienter som anser sig felbehandlade kan göra en anmälan till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. Den nu gällande tidsgränsen på två år för underrättelse om anmälan innebär ibland problem för anmälaren. Mycket ofta sträcker sig behandlingsperioderna över väsentligt längre tid än två år. Vid långa sjukdomsperioder har vederbörande ofta inte återhämtat sig vare sig fysiskt eller psykiskt så att han eller hon orkar göra en anmälan. Vid dödsfall gäller detsamma för de anhöriga. Det tar tid innan man är beredd att göra en anmälan.

I andra fall kan det vara så att orsaken till en patients besvär på grund av felbehandling upptäcks efter det att preskriptionstiden har gått ut. Därför är det ur patienternas synpunkt helt nödvändigt att preskriptionstiden ändras så, att när ett misstag från sjukvården är orsaken till en patients problem skall preskriptionstiden börja löpa från den dag då misstaget upptäcks.

Vi anser också att muntlig förhandling borde användas i större utsträckning än i dag i Hälsa- och sjukvårdens ansvarsnämnd.

Fru talman! Rådet för medicinsk-etiska frågor fick 1994 regeringens uppdrag att göra en översyn av bl.a. äggdonation. Rådets utredning och förslag överlämnades till regeringen våren 1995. Rådet ansåg att *in vitro*-fertilisering med äggdonation och makes/sambos sperma bör tillåtas på medicinsk indikation för kvinnor i fertil ålder. En proposition aviserades våren 1998 men kom aldrig. Under tiden fortsätter barnlösa par att åka utomlands för att få hjälp genom äggdonation. Det innebär naturligtvis mycket stora kostnader för dessa par.

Enligt Folkpartiet bör regeringen nu ta sig samman och snarast, dvs. till hösten, lägga fram en lagförslag till riksdagen som jämställer äggdonation med spermadonation.

Fru talman! Jag vill beröra ytterligare ett par frågor som har stor betydelse för människor men som inte behöver innebära stora ekonomiska satsningar.

Utredningen om bemötande av kvinnor och män inom hälso- och sjukvården lämnade sitt betänkande redan 1996. Här rapporterades om såväl väsentliga kunskapsluckor som brister i vården. Bland åtgärdsförslagen tog utredningen upp en rad frågor som måste bli föremål för fortsatt forskning för att öka kunskaperna om kvinnornas speciella behov.

Regeringen har visserligen i några sammanhang tagit upp en del av förslagen, men något helhetsgrepp för att besvara de olika frågorna som ställts har regeringen inte tagit.

Enligt Folkpartiets uppfattning bör regeringen lägga fram en handlingsplan över hur hälso- och sjukvården för kvinnor och män skall utformas så att vården skall bli jämställd i ordets rätta bemärkelse.

Folkpartiet anser också att det är viktigt att tillåta anonym testning i hivpreventionen. Fler personer vågar då komma till testning, vilket i sin tur leder till tidigare behandling för de smittade och information om hur man skall förhindra vidare smittspridning.

En enkätundersökning i Stockholm har visat att kunskaperna om sexuell överföring av sjukdomar är mycket små och att kvinnor som har sex med kvinnor mycket sällan skyddar sig. Endast hälften av kvinnorna i undersökningen berättade för sin gynekolog om sin homosexualitet. De kommer också i lägre utsträckning till mammografi och cellprovtagningar än andra kvinnor.

Folkpartiet anser därför att det finns behov av mer kunskap om lesbiska kvinnors hälsa och deras behov av information samt hälso- och sjukvård. Kunskaperna om homosexualitet måste höjas hos hälso- och sjukvårdspersonalen, och särskilt hos personalen inom kvinnohälsovården.

Fru talman! Det är många olika saker som har berörts i det här betänkandet. Jag har inte berört alla områden. Folkpartiet har ett antal reservationer till det här betänkandet. Jag står naturligtvis bakom samtliga reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 6.

Anf. 156 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Jag måste börja med att uttrycka min oro över situationen inom vårdsektorn är i dag. Min oro blir inte mindre när jag tänker på hur det kommer att se ut några år framåt.

Visserligen har det tillskjutits extra pengar i flera omgångar de senaste åren, och visserligen har det lovats ytterligare pengar längre fram. Det gäller framför allt de pengar som Kenneth Johansson talade om, nämligen försvarspengar som skall skjutas över till vårdsektorn om några år. Man säger att det skall bli 8 miljarder mellan åren 2002 och 2004.

Min oro i dag beror på att jag anser att läget är akut. Visst är det bra om de pengar som Kenneth Johansson talar om kommer. Men det är ju pengar som kommer nästa mandatperiod. Det hjälper ju knappast upp dagens situation även om man ser ljuset i fjärran.

Min oro för dagssituationen rör bl.a. den ekonomi som många landstingsgrupper beskrivit. Man lever med stora underskott och kan inte nyanställa eller ens ha kvar alla som i dag jobbar i verksamheten på grund av just budgetunderskotten.

Jag oroar mig också över personalsituationen. Personalen har under flera år talat om hur ansträngd situationen har varit och hotat med att sluta. Nu börjar man på att verkställa de hoten.

Jag är också orolig över den ålderspuckel som finns inom vården. Inom några år kommer den att bli väldigt besvärande. Jag har vid några tidigare tillfällen nämnt att på vårt sjukhus är den yngsta kirurgöverläkaren 54 år. Alla förstår ju vad det innebär.

Många frågar sig i dag vart all extra personal och de extra händerna i vården tog vägen. De flesta talade ju om detta i valrörelsen. Alla sade ju då att de behövdes fler händer i vården och att det var viktigt. Det är ju nu de behövs.

Vi har ju också skapat en situation där många ungdomar väljer bort vårdyrket på grund av den osäkerhet som råder, de beskrivningar av vårdsituationen som ges och den arbetsbelastning som finns. Detta är oroande.

Det finns också en stor risk för att vi hamnar där Moderaterna vill att vi skall hamna och får ett försäkringssystem. De som har råd kommer ju att köpa försäkringar. Det kommer tydliga signaler om det. Man köper försäkringar för vissa sjukdomar och söker vård utomlands. Vi vill ju alla ha en bra vård för alla här hemma i Sverige. Man skall inte behöva söka sig utomlands. Det är ett misslyckande.

Fru talman! Vi i Miljöpartiet anser att det är viktigt att hälso- och sjukvården även fortsättningsvis i huvudsak är offentligt finansierad. Vi vill också att man på sikt får ett system där man tydliggör det som orsakar ohälsa och inför ett system där det som orsakar ohälsa också bidrar till kostnaderna för vården, t.ex. genom skatter från tobak, alkohol, trafik och kemikalier.

Men det behövs inte bara mer resurser i vården. Det behövs också en del förändringar. Vi anser t.ex. att man bör tillsätta en utredning för att se över hur vårdkedjorna skall kunna förbättras och utvecklas. Vi anser också att regeringen bör få i uppdrag att se över schemaläggning av läkarnas arbetstider. Vi tror att det kan förbättra patientsäkerheten och kvaliteten. Inte ens en läkare kan jobba hur länge som helst utan att bli påverkad.

Under 90-talet har det gjorts stora besparingar inom vården. Vi har i flera motioner krävt en redovisning av vad dessa besparingar har kostat samhället. Det är viktigt att besparingarna vägs mot vad besparingarna kostar i ökad arbetslöshet, i den ohälsa som arbetslösheten orsakar och i

merkostnader för att människor varit sjukskrivna längre än nödvändigt i väntan på vård. Kvarvarande personal slits hårt på grund av en större arbetsbelastning. Det har medfört att en del personal t.o.m. delsjukskriver sig för att de inte orkar.

När personal i vårdsektorn har friställts har man också förlorat kompetens. Går man utanför sitt arbete försvinner kompetensen relativt fort. Man måste börja på en ny kula.

Väger man in de här kostnaderna har man utan tvivel inte gjort någon besparing. Det har förmodligen varit en förlust för samhället. Det har varit en förlust för alla dem som behöver den goda vården och omsorgen.

När det gäller att bevara de små sjukhusen tycker jag att Chatrine Pålsson har fört fram viktiga motiv för det. Jag kommer att ställa mig bakom den reservationen i morgon när det blir omröstning.

Ett annat yrkande som vi upprepar är att vi anser att regeringen skall utreda ett samordnat högkostnadsskydd för läkemedel, sjukvård, tandvård och handikapphjälpmedel. Speciellt viktigt är att tandvården hamnar i sjukvårdens avgiftssystem. Här har Kenneth Johansson reagerat på att vi tycker på det här sättet och på att vi har reserverat oss och jämför det med höjning av högkostnadsskyddet. Det är en viss skillnad på den höjningen som jag tycker mycket illa om. Jag försökte agera så mycket jag kunde mot den. Men den har ändå gått igenom i överenskommelserna.

Men här gäller att man måste utreda och se vad man skall göra med hela systemet. Framför allt viktigt tycker jag att det är att man får tandvården under samma betalningssystem som den övriga hälso- och sjukvården. Det är ju obegripligt att munhälsa och övrig sjukvård inte tillhör samma system.

Det här är en reform som förmodligen kostar mycket pengar. Det behövs utredning och det handlar om ett val. Men ändå kommer en sådan här reform förmodligen inte att kosta mer än vad det kostar att införa den s.k. maxtaxan, om man ser på de summor som Kommunförbundet talar om.

När det gäller organdonation står vi bakom reservation 27. Den tar upp frågan om aktivt samtycke till organdonation. Det är en ståndpunkt som vi har haft hela tiden och som vi står fast vid. Vi har haft den synpunkten ändå sedan man förändrade lagstiftningen. Vi anser att det är viktigt att varje individ under sitt liv själv talar om ifall man accepterar att bli donator eller inte. Vi kan inte acceptera tanken på förmodat samtycke, som det kallas.

Fru talman! När det gäller patienter med oklara diagnoser är det viktigt med en attitydförändring. Många patienter med oklara diagnoser känner sig många gånger kränkta och icke trodda. Det här är ett problem som bättre måste uppmärksammas. Enligt min uppfattning måste det i alla landsting finnas tillgång till kvalificerad utredning och behandling av patienter med diffusa besvär.

I det här sammanhanget är det lätt att tänka på alla dem som drabbas av förgiftning på grund av amalgam. Många av dem har sökt hjälp och har själva misstänkt amalgamförgiftning. De har upplevt att de inte blir trodda och att de inte får någon hjälp. Ett stort problem när det gäller den här gruppen är också att läkartiden per patient är starkt begränsad och att patienterna känner sig avfärdade.

När det gäller alternativmedicin har både Miljöpartiet och Centerpartiet motionerat. Vi har därför skrivit ihop oss i en gemensam reservation. I den framför vi bl.a. att all utbildning av sjukvårdspersonal även bör ha information om alternativmedicinska metoder.

Vi anser också att det skall finnas krav på register över samtliga personer eller företag som i någon form använder alternativmedicinska behandlingsmetoder. En statlig myndighet, lämpligen Socialstyrelsen, bör ha kontroll och insyn över utövarnas verksamhet. En registrering skulle innebära att den som blir registrerad förbinder sig att hålla en kundförteckning, att föra journalanteckningar och att ha ett fullgott försäkringskydd. Den som blir registrerad skulle också vara tvungen att rapportera skador eller biverkningar till Socialstyrelsen.

Fru talman! Jag står bakom samtliga mina reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 17.

Anf. 157 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag har precis samma uppfattning som Thomas Julin om att läget är akut och att åtgärder inte kan vänta till år 2002. Det behövs mera resurser till vården och omsorgen. Vården behöver "bemannas upp". I avvägningen mellan skattesänkningar för friska och bättre vård för sjuka prioriterar Centerpartiet vården.

Det som är intressant tycker jag är att få höra Miljöpartiets förslag och idéer, som det stödparti ni nu är till regeringen. Vad vill ni göra för att lösa den akuta situationen? Jag har pekat på ett antal förslag. Men jag är väldigt intresserad av att konkret höra vad Miljöpartiet vill bidra med.

Det är också intressant att Thomas Julin tycker illa om det förslag som man har när det gäller högkostnadsskyddet. Jag hade inte någon annan tro. Men det intressanta är hur Miljöpartiets ledamöter kommer att rösta i den frågan om 14 dagar. Det är det som är liksom det skarpa i den diskussionen.

Till slut: Min invändning är – och jag saknar logiken i – att samtidigt som man försämrar högkostnadsskyddet och är beredd att göra det lägger man mycket kraftfulla förslag till utökade kostnader och områden i den reservation jag tidigare har nämnt. Jag tycker att det brister i den logiken.

Anf. 158 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Det var mycket. Först till högkostnadsskyddet. Det här är en helt ny modell mot vad som finns i dag. Då måste hela det systemet göras om, tveklöst. Det högkostnadsskydd som vi snart kommer att fatta beslut om i kammaren handlar om vårpropositionen och överenskommelsen där. Det vet ju säkert också Kenneth Johansson att när man har förhandlingar och överenskommelser måste man ge och ta. Det kan väl inte vara okänt för Centerpartiet.

När det gäller vad vi skall göra för att skapa extra resurser till vården har det kommit ett litet tillskott nu. Jag har fått signaler om vad det tillskottet betydde. Man sade att det har gjort något. Men det hjälper oss inte ur den situation vi har. Men hade inte de pengarna kommit hade situationen varit ännu besvärligare.

Jag tycker att det är viktigt att man nu följer upp vad som sker i landstingen. Jag tycker också att det är viktigt att landstingspolitikerna tar kontakt med riksdagspartierna och tydligt beskriver hur situationen

ser ut, så att vi kan få en bra debatt om det här och om vad man skall vidta för åtgärder. Det går ju som sagt var inte att göra så att man kastar in en summa pengar och så väntar man och ser vad som händer, och så kastar man in lite till om det behövs. Jag tycker att man faktiskt måste fördjupa sig i de här problemen.

Anf. 159 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Thomas Julin talade om det samlade högkostnadsskyddet. Vi har i dag ett högkostnadsskydd för läkemedel och ett för vård. Det låter väldigt lockande och intressant med ett samlat högkostnadsskydd för tandvård, hemtjänst och allt vad det nu skall omfatta. Jag har bara en enkel fråga till Thomas Julin.

Jag vet att det skall göras en utredning, men Thomas Julin måste ha tänkt lite grann på detta. Kan Thomas Julin ungefär uppskatta var kostnaden för detta högkostnadsskydd kommer att hamna? Den måste väl bli ganska stor, om den skall täcka tandvård, hemtjänst och allt det andra.

Anf. 160 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag önskar att jag kunde det. Jag tror inte att det finns några riktiga beräkningar av detta. Såvitt jag har hört kommer bara ett överförande av tandvården till hälso- och sjukvårdens kostnadssystem att kosta åtskilliga miljarder. Det finns ingen summa för detta.

Det måste bli en helt ny reform. En sådan stor reform måste, som jag sade, jämföras med maxtaxan, som kostar åtskilliga miljarder. Man väljer ju alltid vad man vill göra.

Anf. 161 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Det är klart att man alltid väljer vad man vill göra. Jag är bara lite orolig för att talet om ett samlat högkostnadsskydd, som för många låter vackert, kommer att leda till ett högkostnadsskydd där vi får lägga ut kanske 7 000 kr–10 000 kr innan vi får gratis tandvård, hemtjänst, läkemedel och vård. Jag tror att vi då kommer i en bekymmersam situation.

Anf. 162 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Som jag ser det, Kerstin Heinemann, finns de bekymren redan i dag. Många funktionshindrade betalar i dag faktiskt alla de här kostnaderna. Därför måste man se över läget och försöka skapa en total bild av det. Som jag ser det måste man göra en rätt stor reform. Alla skall ha rätt till god vård och kunna få de hjälpmedel och läkemedel som behövs. Jag tycker att det är viktigt.

Anf. 163 CATHERINE PERSSON (s):

Fru talman! Det här betänkandet berör ett brett spektrum av olika frågeställningar inom hälso- och sjukvårdsområdet. Hälso- och sjukvården betyder mycket för alla människor, både när man är sjuk och när man är frisk. Det gör den därför att hälso- och sjukvården är av grundläggande betydelse för den generella välfärden och för människors trygghet.

Intresset och engagemanget visas också genom floran av motioner på området från allmänna motionstiden. Det är drygt 170 yrkanden som

behandlas i detta betänkande. Samtidigt konstateras i betänkandet att en mängd frågor är under beredning och förslag nära förestående.

Betänkandet behandlar också Riksdagens revisorers förslag angående primärvårdens resurser.

I flera motioner och reservationer tas frågeställningar om hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering upp. Det sätt som vi väljer för att lösa dessa frågeställningar är klart avgörande för människors möjlighet att efterfråga och erhålla vård och behandling.

Vi socialdemokrater vill ha en god hälso- och sjukvård som inte negativt tar ställning till människors status vad gäller ekonomi och hälsa. För mig är det oerhört viktigt att det kan erbjudas en väl tillgänglig högkvalitativ sjukvård och omsorg till alla människor oavsett segregrande faktorer.

Grunden för att över huvud taget kunna göra detta är enligt min uppfattning den generella gemensamma skattefinansieringen. Vi socialdemokrater har därför också under de senaste åren tillfört kommuner och landsting ökade statsbidrag för att de skall kunna klara sina åtaganden gentemot invånarna. Vi har ansett det angeläget att under de senaste årens kärva tider prioritera vård, skola och omsorg.

Naturligtvis har de här åren för många människor och verksamheter varit kännbara inom bl.a. hälso- och sjukvården. Utmaningarna är omfattande för verksamhetsföreträdare och personal inom hälso- och sjukvården. Vi har fått exempel av tidigare talare. Nämnas kan t.ex. den ökande andelen äldre med växande sjukvårdsbehov och den snabba medicintekniska utvecklingen, som innebär att vi kan vårda och behandla i allt större utsträckning, allt detta i kombination med ökade krav från befolkningen i takt med ökad insikt och kunskap.

Det här är naturligtvis i grunden positivt – medellivslängden ökar och folkhälsan har förbättrats, även om det finns oroväckande signaler om att hälsoklyftorna ökar. Det tål att fundera över hur vi skall motverka detta. Vetenskapen går framåt, vilket också gagnar våra möjligheter att få vård och behandling. Patienterna vill vara delaktiga i sin behandling, och det ger naturligtvis många möjligheter till en positiv utveckling.

Bilderna av tillståndet i svensk hälso- och sjukvård är oerhört varierande. Vi får rapporter om brist på vissa personalkategorier på en del håll och om väntetider, samtidigt som vi bedriver en högkvalitativ vård. Vi har nya behandlingsmetoder, och antalet operationer för t.ex. kranskärlsjukdomar, höftledsförslitningar och grå starr har aldrig varit större än nu. Sjukvården har inte blivit mindre effektiv, tvärtom.

Det pågår också ett omfattande arbete i kommuner och landsting för att förändra och förbättra hälso- och sjukvårdsstrukturen, och det finns på en del enheter naturligtvis mer att göra. Man måste se över sin organisation. Hur kan man på ett bättre sätt organisera sin sjukvård? Hur kan man ge de anställda ett bättre inflytande över den dagliga verksamheten? Hur kan man se till att arbetsmiljön blir bättre, så att det skapas trivsel och ges utrymme för att göra ett gott arbete?

Det är nödvändigt med fortsatt strukturuomvandling för att man skall kunna använda sina resurser på bästa sätt. Det är också oerhört angeläget att samverkan mellan olika vårdgivare förbättras radikalt. Brister i samarbetet kostar pengar, och framför allt bidrar de till att patienten inte upplever den bästa kvaliteten. Detta är inte acceptabelt. Kommuner,

landsting och andra vårdgivare måste helt enkelt sätta detta högst på sin dagordning. Samverkan är oerhört viktig. Läget är inte tillfredsställande i dag, utan mer kan göras.

Det skall också sägas att en del av de problem som finns på vissa håll beror på brist på resurser. Det känns därför oerhört tillfredsställande att vi socialdemokrater i vårpropositionen föreslår, efter överenskommelse med Vänsterpartiet och Miljöpartiet, ytterligare pengar till kommuner och landsting för att kunna trygga vården, skolan och omsorgen.

Jag anser också att man kan se framtiden an med viss tillförsikt med anledning av den överenskommelse som nåtts mellan Socialdemokraterna och Centern om särskild satsning på vård och omsorg under åren 2002–2004.

Fru talman! Mot denna bakgrund har jag mycket svårt att uppskatta det scenario som moderaterna förespråkar, nämligen kraftigt sänkta skatter. Det innebär naturligtvis rejält färre kronor till kommuner och landsting. Med moderaternas förslag blir det färre vårdplatser på sjukhusen, färre äldreboenden, färre sjuksköterskor och färre undersköterskor. Det är inte färre sjuksköterskor som behövs just nu, utan fler.

Moderaternas recept heter obligatorisk hälsoförsäkring. Det kan låta bra när man säger att den skall vara obligatorisk, men skenet bedrar kraftigt. Moderaterna säger också att man skall kunna kombinera en hälsoförsäkring med ett medicinskt sparkonto. Moderaterna menar att pengarna skall följa patienten. Problemet är bara det att patienter har olika behov och kostar olika mycket. Så vad anser moderaterna att jag skall göra, om just mina öronmärkta sjukvårdskronor är slut? Eller om jag har turen att vara frisk och har ett s.k. sjukdomsunderskott, skall jag då få pengarna tillbaka från det medicinska sparkontot och använda dem till en bil eller en resa?

Nej, jag vill tydligt säga nej tack till det recept som moderaterna vill skriva ut vid sjukdom.

Fru talman! När det gäller rapporten från Riksdagens revisorer angående primärvårdens resurser vill jag framhålla att utskottet anser den vara en värdefull kunskapssammanställning. I sammanhanget vill jag också påpeka att utskottet tidigare uttalat att hälso- och sjukvården bör präglas av närhet, tillgänglighet, helhetssyn och kontinuitet. Därvidlag fyller primärvården en oerhört viktig funktion, eftersom den är basen i systemet. Dessutom har alla patienter rätt till en fast läkarkontakt.

Leif Carlson sade i sitt anförande att man åtminstone i vissa landsting har tänkt om. Det är klart att primärvården i vissa lägen inte har fått de resurser som den har behövt och att man i vissa landsting har prioriterat fel. Detta beror oerhört mycket på starka hierarkier inom sjukvården, där framför allt läkarna haft alldeles för mycket makt, och vissa specialiteter inom sjukvården har haft mycket makt. Det är finare att ha en viss specialitet än en annan. Det är det som har fått vara avgörande för hur man har prioriterat. Det som vi nu kan se är att hierarkierna håller på att rivas och att man också arbetar med att försöka göra primärvården till den bas som den bör vara.

När det gäller granskningen av primärvården anser utskottet att revisorerna inte anlagt det helhetsperspektiv som utskottet angett i sin framställan om genomslaget av regeringens och riksdagens intentioner i fråga om utvecklingen av primärvården.

Samtidigt kan utskottet konstatera att flera av riksdagens revisorers förslag är under beredning. Och jag vill särskilt belysa de förslag som tar upp behovet av mål- och strukturanalyser av hälso- och sjukvården i regeringens skrivelser till riksdagen samt uppföljning och utvärderingsverksamhet inom sjukvårdsområdet.

Utskottet vill här understryka vikten av uppföljning och utvärdering på hälso- och sjukvårdens område. Det är därför tillfredsställande att Socialdepartementet i ökad omfattning avser stärka inslaget av resultatstyrning inom sitt ansvarsområde. En arbetsgrupp har också tillsatts med uppgift att dels utifrån befintlig statistik förbättra underlaget för statens uppföljning av verksamheter i kommuner och landsting, dels lämna förslag till åtgärder för att på längre sikt åstadkomma en väl fungerande uppföljning av måluppfyllelse och resursanvändning. Jag vet att också regeringen anser det oerhört angeläget att kvalitetsarbetet utvecklas ytterligare, bl.a. för att patienterna i högre grad aktivt skall kunna välja sjukvårdsinsats.

Fru talman! Vidare anser utskottet det angeläget att läkartäthet löpande följs och analyseras. Och det är naturligtvis inte heller acceptabelt att det råder brist på läkare inom vissa specialiteter och i vissa delar av landet, precis som det inte heller är acceptabelt att det är brist på undersköterskor och sjuksköterskor.

Därför är det bra att ett nationellt planeringsstöd skall inrättas för att skapa en bättre överblick och verka för en mer långsiktig bedömning av den framtida läkarförsörjningen.

Läkartätheten är naturligtvis bara ett mått på att bedöma tillgängligheten och kvaliteten i just primärvården.

Flera talare har också berört den bristsituation som finns inom vissa specialiteter. Och det är klart att det är allvarligt när det kan befaras brist på sjukvårdspersonal. Då vill jag också säga att det inom kort väntas förslag från regeringens kommission som har till uppgift att just kartlägga utbildningsbehoven samt föreslå åtgärder för att underlätta rekryteringen till vård- och omsorgssektorn.

Fru talman! Jag har tidigare påtalat vikten av alla människors lika möjlighet vad gäller tillgängligheten avseende hälso- och sjukvården. Därför vill jag också gärna i det här sammanhanget nämna förslaget i vårpropositionen avseende nya medel till personliga ombud för psykiskt funktionshindrade. Förslaget innebär att de funktionshindrades möjligheter att ta del av hälso- och sjukvården på samma villkor som vi andra ökar.

I en del motioner tar man upp frågorna om etableringsrätten för olika yrkesgrupper. Om det finns ett behov har huvudmannen alla möjligheter att teckna vårdavtal med t.ex. läkaren eller sjuksköterskan. Och för att lösa problemen med tillgängligheten till vården är det snarare andra åtgärder som avgör möjligheten att erhålla vård och behandling, t.ex. tillgången på resurser. Det är inte etableringsrätten som är det avgörande för tillgången till sjukvård.

I övrigt vill jag säga att det finns en mängd motioner i detta betänkande som behandlar olika områden. Just mängden gör det inte möjligt för mig att kommentera ytterligare. Jag kan bara konstatera att många viktiga ämnen berörs. Samtidigt är det också glädjande att mycket av innehållet i motionerna är under utredning eller beredning.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 164 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Catherine Persson sade att vissa landsting inte har skött det så bra. Det var en liten underdrift. Det har ju varit det generella att man inte har skött utbildningen. Det är ett av de stora problem som vi har.

Fru talman! Revisorerna har belyst problem som är mycket väsentliga för sjukvården. Men i stället för att ta fasta på detta och vad man skall göra konstaterar man att det är en bra kunskapsbank. Och sedan gnäller man på revisorerna för att de inte har tagit rätta helhetsgreppet. Och visst kan man klaga. Det kunde vara bättre. Men det viktiga nu för svensk sjukvård är att någonting görs. Vården blöder, anställda flyr, allt färre vill bli allmänläkare, och gamla får inte medicinsk vård när de behöver. Då behövs det åtgärder och inte gnäll på budbäraren.

Vad avser ni att göra för sjukvården för de äldre? Vad avser ni att göra för att locka människor till arbete i primärvården? Det är ju i dag som sköterskor slutar. Det är ju i dag som läkare flyttar till Norge. Det beror ju inte på, som det antyds, att vi skulle lägga fram några besparingsförslag som skulle drabba dem. Vi koncentrerar oss på vården. Vi drar inte in någonting där. Det är ju i ert system som de flyr. Vad avser ni att göra för att öka tillgängligheten och för att höja kompetensen i primärvården så att man kan klara utredningar och behandlingar nära patienten i stället för att som nu få en alltmer fjärran sjukvård?

Vi har lagt fram förslag, men vad tänker ni göra mer än att säga att ni skall återkomma? Tror Catherine Persson verkligen att en god arbetsmiljö med kreativitet där man kan påverka sin arbetssituation kan skapas hos en monopolarbetsgivare? Om det är så, vad stöder Catherine Persson sig då på? Erfarenheten säger ju precis tvärtom.

Anf. 165 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att i detta sammanhang erinra lite om varför tillståndet är som det är i sjukvården. Jag vill också säga att allt inte bara är elände. Jag tror också att vi som politiker har ett ansvar att beskriva det som är väldigt gott. Sedan är det klart att det är lätt att man pratar om problemen. Men det är så, och det känner Leif Carlson väl till, att läget i den svenska ekonomin inte har varit så där särskilt gott under de senaste åren, och vi har sanerat finanserna rätt så friskt. Jag är rätt så övertygad om att moderaterna väl känner till hur det stod till under den tid som de satt i regeringsställning – skulderna ökade, och det blev inte speciellt mycket mer pengar till sjukvården då.

Sedan blir jag lite bekymrad när Leif Carlson tror att sättet att lösa problemen är att skippa monopolet. Jag tror inte att vi löser problemen genom att sänka skatterna och övergå till en hälsoförsäkring. Det är ett sätt att blanda ihop äpplen och päron. Man ger inte heller människor framtidstro och möjligheter och tro på systemet när man säger att det är jättebra med privata försäkringslösningar eftersom landstingen inte klarar sin uppgift. Har moderaterna en ärlig avsikt i de landsting där de i dag har majoritet att faktiskt lyckas göra något åt sin sjukvård, eller – lite paranoid kan man bli – vill de att man skall misslyckas att kunna ordna

sjukvården inom landstingets ram för att på det sättet locka fram privata sjukvårdslösningar, eller rättare sagt försäkringslösningar, när det gäller finansieringen? Blanda inte ihop driftsformer med finansieringen. Det är det som moderaterna gör i dag.

Prot. 1998/99:91
5 maj

Hälso- och
sjukvårdsfrågor m.m.

Anf. 166 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! Förvisso finns det mycket som är gott i sjukvården. Men det är ju inte det som vi behöver bekymra oss för, utan vårt bekymmer är faktiskt problemen och att göra något åt dem. Och nu har Catherine Persson mycket tydligt talat om vad hon inte vill göra och vad hon inte tycker. Men det kunde vara bra att få reda på vad det är som Catherine Persson vill göra.

Det är ju faktiskt det system som vi har som har skapat problemen. Det är där som de har uppstått. Skall man då fortsätta på samma sätt och inte göra någonting åt systemet, fortsätta med monopolet och fortsätta med ett sätt att finansiera som är ineffektivt? Och alla utredningar visar att detta är sämre än alternativa vårdformer och att det är sämre än att få in konkurrens.

När Catherine Persson talar om lika rätt till vård och att det är så viktigt, måste väl Catherine Persson göra klart för sig att det är i ert system i dag som människor inte har lika rätt till vård. Det är i dag som den som är svag, gammal, sjuk och inte har egna resurser får stå i kö och kanske bli uppringd samma dag och få besked att han eller hon får vänta ytterligare, medan den som har resurser i dag kan gå förbi. Ett sådant system vill vi inte ha. Därför vill vi ha en obligatorisk hälsoförsäkring för alla, där pengarna följer patienten, och där det är patienten som bestämmer och inte blir utlämnad till politikernas godtycke.

Anf. 167 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Leif Carlson pratar om alternativa vårdformer. Jag har inget emot att det finns andra driftsformer än kommunerna och landstingen som komplement till dessa. Avgörande för om vi skall klara hälso- och sjukvården i framtiden är dock inte vilken driftsform vi väljer, utan det avgörande är om vi har resurser så att vi kan betala.

Någon talare sade här tidigare att patienter inte bryr sig om vem som betalar personalens lön. Nej, det gör de inte, för de behöver i dag inte bekymra sig för om de har råd till personalens lön, om deras försäkring är täckande eller om de måste avstå från vård därför att pengarna är slut. Naturligtvis är det så med den obligatoriska hälsoförsäkringen.

Men om pengarna tar slut på mitt personliga konto, vem skall då betala? Samtidigt vill Moderaterna sänka skatterna. Men det finns inte så mycket skattepengar kvar att putta över om pengarna på det personliga kontot är slut.

Jag vill försöka fortsätta att utveckla den sjukvård som vi i dag har inom kommunens och landstingets ram eller hos andra vårdgivare. Men släpp inte den offentliga finansieringen, för då kommer vi att få en segregerad efterfrågan på sjukvård beroende på inkomst!

Anf. 168 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa följande fråga till Catherine Persson: Har ni efter det att vårpropositionen presenterats haft några kontak-

ter med landstingspolitiker och kommunpolitiker och fått signaler från dem, just för att få indikationer på hur det här har slagit? Personligen upplever jag att situationen fortfarande är akut. De signaler som jag har fått, bl.a. från socialdemokratiska landstingsråd och kommunalråd, är att det här inte räckt. Det bara hejdar den besvärliga situationen men det har inte blivit som både ni och vi sade i valrörelsen, nämligen att pengar skjuts till så att det går att förbättra situationen inom vården, skolan och omsorgen. Det här har bara hejdat den fortsatta nedgången men det blir inga nya händer i vården. Vilka signaler har Catherine Persson och socialdemokraterna fått från de här personerna?

Anf. 169 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Precis som alla ni andra träffar också jag kommun- och landstingspolitiker. Det är klart att en del beskriver läget som oerhört bekymmersamt. Men samtidigt säger man att man i dag har en betydligt större framtidstro än man hade för tre fyra år sedan då läget verkligen var akut, också ekonomiskt. Då fanns det ingen framtidstro. Man bara såg att pengarna sinade friskt – man såg bara problem framför sig.

Om vi i min kommun inte hade fått alla de Perssonpengar som vi fått under de senaste åren och om det inte hade tillförts ytterligare medel, som ju görs för de närmaste åren, skulle läget naturligtvis ha varit betydligt mera bekymmersamt. För några veckor sedan fattade vi beslut om ytterligare investeringar inom både skolan och äldreomsorgen, så det är klart att de här pengarna hjälper till. Jag vill dock inte på något sätt säga att det inte behövs mer resurser, för sådana behövs.

Om vi skall klara utmaningen generellt sett krävs det att det går bra för Sverige. Vi kan stå här och diskutera höjda/sänkta skatter eller mer/mindre pengar till kommuner och landsting men avgörande är om det finns en tillväxt i Sverige. Där kan vi, tack och lov, se att det nu går åt rätt håll.

Thomas Julin talar om uppdrag som han vill ge regeringen, t.ex. när det gäller schemaläggning för läkare. Vårdkommissionen har en del av de här arbetsuppgifterna på sitt bord. Jag tror att det är viktigare att vi ser till att förutsättningar skapas för kommuner och landsting så att parterna får möjligheter att lösa de här problemen. Väldigt mycket kan göras inom ramen för befintliga resurser. Läkare, undersköterskor och sjuksköterskor på plats är tillsammans med sina arbetsgivare bäst på att lösa sådant här. Jag tror inte att regeringen och riksdag skall gå in och peta i det, utan det måste göras lokalt ute. Däremot kan vi se till att förutsättningar skapas så att de kan göra det.

Anf. 170 THOMAS JULIN (mp) replik:

Fru talman! Tror inte Catherine Persson att det är ett problem med den maxtaxa som man nu talar om, att den kommer att äta upp de resurser som avsatts till kommunerna, med tanke på att pengarna för vården, omsorgen och skolan försvinner i den nya reformen?

Anf. 171 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Maxtaxan inom förskolan tror jag kan bli en väldigt bra reform. Det här ger män och kvinnor möjligheter att välja sin arbetstid. Man kan välja barnomsorg till sitt barn om man så önskar. Visserligen

får den debatten primärt föras i ett annat utskott men i det här avseendet måste jag säga att sänkta förskoleavgifter innebär ett ökat konsumtionsutrymme för oerhört många barnfamiljer. Det är klart att detta bidrar till konsumtionen i landet och till tillväxten. På så sätt blir det också ökade möjligheter att finansiera sjukvården.

Anf. 172 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! I mitt huvudanförande återopade jag en av Vårdförbundet nyligen sammanställd rapport. Där sägs det att sex av tio tror att vården är ojämlik. En moralisk grundbult inom vården sägs ju vara att alla människor skall ha rätt till god vård på lika villkor. Men nämnda rapport visar på att det finns en djup misstro mot att det verkligen fungerar så i praktiken. Jag är intresserad av att få några kommentarer kring hur socialdemokraternas representant ser på den här typen av signaler, som jag tycker är mycket allvarliga, och om Catherine Persson har några idéer om vad som skulle kunna göras för att vi skall få en annan bild, och kanske också en mer rättvis bild.

Min andra fråga handlar om telemedicin, som innebär både begränsningar och stora möjligheter. Är socialdemokraterna intresserade av att tillsammans med oss och andra vara med och se till att det, utöver vad som redan görs, blir en mycket kraftfull satsning på telemedicin?

Anf. 173 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Den rapport som Kenneth Johansson hänvisar till och som Vårdförbundet tagit fram har jag inte läst. Jag kan därför naturligtvis inte närmare kommentera den. Om det är på det sättet att vården upplevs som ojämlik är det självfallet ett bekymmer. Om vården dessutom *är* ojämlik är en annan fråga.

Ett av de mest framgångsrika sätten att få en jämlik vård menar jag är att vi fortsätter på den inslagna vägen, alltså med en gemensam finansiering. Om vi frågade människor som bor t.ex. i USA skulle vi ha fått prata om ojämlik behandling. För några år sedan hade vi i Trelleborg studiebesök från USA, Japan och Kanada. När de besökte vår äldreomsorg och vår kommunala sjukvård sade de flera gånger: *It's a paradise*. En kvinna från Los Angeles sade: Det är inte ett paradiset därför att ni har mycket bättre sjukvård än vad vi har. Paradiset är att den är tillgänglig för alla, oberoende av status och ekonomisk bakgrund.

Även om vi i dag har problem som ibland kanske inte direkt upplevs som paradiset är vi långt ifrån de problem som de har som befinner sig i USA med tanke på tillgängligheten vad gäller sjukvården.

När det gäller telemedicin vet jag att det förekommer ganska mycket som är bra i landstingen runt om i Sverige. Detta är vi positiva till.

Anf. 174 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Att vården skall finansieras över skattsedeln är vi helt överens om. Det är en viktig fråga. Men jag tror att det finns mycket mer att göra. En känsla som skall tas på allvar är den att vården är ojämlik men det går faktiskt att åstadkomma en förbättring. Jag tror att det i stor utsträckning handlar om att öka tillgängligheten, om att ge mer information och om att ha en bättre dialog mellan patientgrupper och vårdens

företrädare. Jag tror alltså att det finns många saker som kan göras i det avseendet.

Jag blev mycket illa berörd av resultatet av den rapporten. Jag skulle själv vilja medverka till och jag hoppas att majoriteten kommer att medverka till att vi vidtar åtgärder, så att vi får en ökad tilltro till vården.

När det gäller telemedicin är jag glad för att det uttrycks positiva tankar. Men jag tror att ett kraftfullt arbete måste sättas in här, eftersom det är min bestämda uppfattning att det finns stora möjligheter att förbättra, utöka och bibehålla den decentraliserade hälso- och sjukvården, som är så viktig för vårt land.

Anf. 175 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jämlikheten eller ojämlikheten i sjukvården på det sätt som Kenneth Johansson beskriver det har jag ingen annan åsikt om än Kenneth.

Jag sade tidigare, i mitt anförande, att det är oerhört viktigt att arbeta med sjukvården i dag, så att personalen känner att man har tid, att man orkar med, att det finns arbetsglädje, att man kan påverka sin arbetssituation, sina arbetstider, att man får tid att fundera över attityder och bemötande. Löser vi inte de uppgifterna kommer heller inte patienterna att känna sig nöjda, även om sjukvården är högkvalitativ. Det arbetar man med på många ställen. Man har kommit oerhört långt. Patienterna är oerhört nöjda på en del ställen, och på andra ställen har man mer att göra. Jag vet också att kommuner och landsting tycker att det här är oerhört viktiga frågor.

Men, som sagt var, det handlar om attityder och bemötande. Upplevelser visar också om man tycker att man får en god kvalitet och en bra behandling i sjukvården.

Anf. 176 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Hälso- och sjukvård är ett brett område. Jag skulle önska att vi kunde tala mer om hälsa och mindre om sjukvård. Jag skall ta upp en alldeles speciell fråga som har stor bäring på just kopplingen miljö och hälsa, hur man skall nå en bra hälsa. Det handlar om alternativmedicin, som jag och Birgitta Carlsson har en motion om.

Den handlar om utbildning och den handlar om krav för viss behörighet inom alternativvården. Den handlar om forskning och även om att i takt med erkännande befria vissa terapier från moms.

Jag skall hålla mig till de båda första kraven och även lämna lite beskrivning av hur verkligheten ser ut i dag.

Det finns ett stort intresse för alternativa behandlingsformer. Det finns hos allmänheten, men det finns också i ökande utsträckning hos vårdpersonalen, som upptäcker att den vanliga sjukvården inte räcker till. De upptäcker också att det finns andra metoder att hjälpa patienterna.

Många skaffar sig i tysthet kunskaper om olika alternativa behandlingsformer. Men de vågar inte visa det av rädsla för att bli av med sin legitimation. I dag råder det oklarhet om var gränserna går, vad vårdpersonalen kan göra och vad den kan informera om. Det behöver klarläggas, tycker vi som har motionerat.

Det är också väldigt olika förhållningssätt till alternativmedicin i olika länder, inte minst skiljer det mellan de nordiska länderna. Gemen-

samt är att de allra flesta länder har en betydligt öppnare syn på alternativmedicinen som ett komplement till skolmedicinen än vi har i Sverige. Jag kan ta några exempel.

I Tyskland ingår homeopati i läkarutbildningen. I Finland tillåts sjukvårdspersonalen att ge zonterapi på sjukhusen. I Norge tillåts numera alternativmedicinare komma in på sjukhusen och ge behandlingar om patienterna så önskar. I Sverige växer som sagt intresset, även om motståndet fortfarande är stort.

SPRI ordnade för några veckor sedan en konferens i syfte att klargöra nuläget och klargöra gränser för olika kompetenser. Det var ett lovligt och intressant initiativ. Jag har ännu inte sett dokumentation från den konferensen, men det skall bli intressant att studera vad man kom fram till.

Jag tycker att motionen är väl lättvindigt avfärdad av utskottet. Givetvis är jag glad över den gemensamma center-miljöparti-reservationen, men egentligen skulle jag vilja gå lite längre. Men det tänker jag inte kräva här.

Beträffande forskningen förutsätter utskottet att projekt skall behandlas välvilligt när det gäller forskningsresurser. Så har inte skett ännu. Det finns ett oerhört motstånd, och jag är inte så optimistisk att det verkligen skall bli så. Det är lätt att förutsätta, men jag tror faktiskt inte att det kommer att bli så. Det är en helt annan sak i t.ex. Norge. Där har man anslagit medel direkt för forskning om alternativmedicin.

Vi har ett yrkande om behörighet för olika terapier. Vi menar att den skall kopplas till utbildning dels i basmedicin, dels till utbildning i just den terapin och till erkännande av den aktuella terapin också. Just den kopplingen skulle kunna innebära ett erkännande, så att vi slipper det sammelsurium som finns i dag. Det finns mängder av olika terapier. Alla är säkert inte verkningsfulla, det påstår inte jag heller. Men det är viktigt att knyta kompetensen till sig och visa på seriositeten i de olika behandlingsmetoderna.

Jag tycker att det är synd att det fortfarande är ett sådant ställningskrig mellan skolmedicin och alternativmedicin, t.ex. homeopati. I stället borde man inse att man faktiskt kan komplettera varandra. Jag är övertygad om att om man gjorde det skulle det kunna leda både till bättre folkhälsa och till lägre sjukvårds- och medicinkostnader. Och det behöver vi allihop. Det framgår inte minst av den debatt som har förts här i dag.

Jag vill bara sluta med att säga att patienterna egentligen inte bryr sig om vilken metod som används. De bryr sig om att bli friska, och det tycker jag att vi skulle samverka till på ett mer öppet sätt än som görs i dag.

Anf. 177 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Jag vill utifrån det här betänkandet ta upp diskussionen kring ersättning till lobotomerade. Jag vill börja med att citera lite ur propositionen om ersättning till steriliserade. Där skriver regeringen bl.a. så här:

”Lagarnas utformning och hur de kom att tillämpas i praktiken präglades bl a av ett rashygieniskt synsätt och en tro på folkrening som var förhärskande bland många beslutsfattare, forskare och läkare under första hälften av 1900-talet i Sverige, liksom i andra länder. Många av dem som

steriliserades blev offer för detta synsätt. Sedan länge är detta något som det svenska samhället starkt tar avstånd från. Steriliseringsutredningen har i enlighet med sina direktiv med förtur behandlat frågan om ersättning till dem som under tidigare lagstiftning blivit steriliserade mot sin vilja eller på någon annans initiativ. Redan när utredningen tillsattes var det regeringens uppfattning att det var ytterst angeläget att de som mot sin vilja utsatts för dessa ingrepp så fort som det var möjligt fick en upprättelse och en gottgörelse från staten.”

Det står vidare i propositionen så här:

”Redan det förhållandet att regeringen genom att tillsätta steriliseringsutredningen erkände att utformningen av 1934 och 1941 års steriliseringslagar och deras tillämpning i praktiken präglades av ett synsätt som samhället i dag tar avstånd från innebar en upprättelse för dem som drabbats. Men detta förhållande kan bara till viss del lindra det lidande som många människor har utsatts för. Det är därför naturligt att de som steriliserats mot sin vilja eller på någon annans initiativ också får en ekonomisk gottgörelse även om regeringen är medveten om att en sådan ersättning aldrig kan ersätta den enskilde för det lidande som denne fått utstå. Ersättningen får därför framför allt en symbolisk funktion.”

Detta, fru talman, var citat ur regeringens proposition angående ersättning till steriliserade. Jag vet nu också att utskottet har beslutat att tillstyrka detta och satsar på en ersättning på 175 000 kr.

På motsvarande sätt som regeringen nu argumenterar för de tvångssteriliserades rätt borde regeringen också kunna argumentera för dem som lobotomerades på 1940- och 1950-talen. Principiellt sett finns det inga motsatsförhållanden. Det är bara svårt att förstå varför regeringen ännu inte har lagt fram motsvarande förslag gällande de lobotomerade.

Eftersom staten inte har gjort en kartläggning av den här verksamheten motsvarande Steriliseringsutredningen vet vi inte exakt hur många det berör. Men en siffra på 4 500 lobotomerade, som nämnts på senare tid, är förmodligen lågt räknat. Hur många som fortfarande är i livet vet vi inte. Men för dem det berör är det synnerligen angeläget att få just upprättelse. Och det kan ske på samma sätt som för de steriliserade, genom en ekonomisk ersättning.

Noteras bör också att norska staten har beslutat om en sådan ersättning för sina drabbade, och att ca 500 personer i Norge nu har fått ett engångsbelopp på 100 000 kr som ersättning.

Frågan om ersättning till lobotomerade har varit föremål för riksdagens behandling flera gånger under de senaste åren. Stödet för att staten skall betala ersättning också till de kvarvarande från denna grupp har vuxit. Flera partier har ställt sig bakom detta.

Det är dock med viss förvåning som jag nu noterar att Vänsterpartiet inte har följt upp förra årets ställningstagande här i kammaren. Då röstade Vänsterpartiet för den reservation som då fanns. Nu står man inte bakom den reservation som finns till dagens betänkande. Min fråga till Rolf Olsson blir då: Har ni ändrat er? Är det en lapsus i utskottet? Kommer ni att rösta för reservation nr 47 i denna fråga på samma sätt som ni gjorde för ett år sedan?

Dävarande socialminister Margot Wallström gav besked om att de som utsattes för tvångssterilisering kan få skadestånd i och med att hela steriliseringslagen kan ses som ett övergrepp, så uttryckte hon det. Vari

ligger den principiella skillnaden när också lobotomioperationerna nu i efterhand måste ses som ett övergrepp? Jag går inte in ytterligare i saksfrågan när det gäller lobotomi. Vi har diskuterat den frågan tidigare, och ni som sitter här i kammaren känner till bakgrunden och vad det handlar om. Men vad är skillnaden? Det begicks ett övergrepp mot de lobotomerade precis som mot de tvångssteriliserade.

Utskottsmajoriteten har faktiskt i sina senaste betänkanden inte heller skrivit att lobotomierna på 40-, 50- och 60-talen byggde på vetenskap och beprövad erfarenhet, något som man tidigare har hävdat. Nu hänvisas bara till ett ministeruttalande som bygger på ett utlåtande från Socialstyrelsen från 1997. Men detta är ju överspelat genom ny information, att det inte var enligt vetenskap och beprövad erfarenhet. Vid förra årets debatt i den här frågan sade också Leif Carlson att det nog inte byggde på vetenskap och beprövad erfarenhet, men det byggde på det bästa som man då hade. Så formulerades det i den debatten.

Men varför skall då inte staten gå in och göra rätt för sig som man gör i steriliseringsfrågan? Det är själva kärnfrågan.

Min undran är varför socialutskottets majoritet i betänkandet inte redovisar de nya fakta som finns i ärendet och varför man inte ens kan tänka sig att göra en kartläggning av omfattningen av lobotomiverksamheten. Varför går det att göra detta i Norge, men inte i Sverige? Vad är egentligen problemet? Jag har i tidigare debatter inte fått relevanta svar från utskottsmajoriteten på dessa frågor, men jag hoppas att jag kan få ytterligare svar i dag från socialdemokraternas företrädare Catherine Persson.

Annars blir det som jag sade i förra årets debatt då jag citerade från en artikelserie i Dagens Nyheter: "Lobotomierna och steriliseringarna i Sverige är och förblir psykiatrins stora spöken. Problemet med spöken är att de bara går igen och igen så länge ingenting görs." Varför är inte utskottet beredd att ens göra en undersökning så att vi får fakta på bordet som kan leda till en ersättningsmöjlighet? Med tiden får allt färre möjlighet till upprättelse, och utskottsmajoriteten påtar sig ett stort ansvar för denna förvägrade möjlighet.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 47.

Anf. 178 ROLF OLSSON (v):

Fru talman! Det är naturligtvis en oerhört angelägen och viktig fråga som Dan Ericsson lyfter fram. Det gäller en jämförelse mellan tvångssterilisering och lobotomering. Vi tycker att det finns viktiga principiella skillnader som har varit avgörande för vårt ställningstagande.

När det gäller tvångssterilisering, som vi glädjande nog snart kan fatta beslut om i denna kammare, fanns det mycket dunkla motiv bakom dessa åtgärder. Det var rashygieniska motiv. Vi anser att staten var ett redskap för att upprätthålla en form av rasbiologisk teori som då gällde i samhället.

Vi anser att det finns en principiell skillnad när det gäller de lobotomerade. Vi tycker inte att det finns samma motiv bakom de i och för sig oerhört allvarliga övergrepp som begicks mot de lobotomerade. Vi hävdar att staten till syvende och sist var i god tro och att behandlingen skedde som Socialstyrelsen uttrycker det: "i enlighet med dåtida vetenskap och beprövad erfarenhet". Det är denna principiella skillnad som

gör att vi efter mycket ingående diskussioner väljer att göra detta ställningstagande.

Anf. 179 DAN ERICSSON (kd):

Fru talman! Rolf Olsson säger att det finns viktiga principiella skillnader i denna fråga. Jag kan inte inse det. Det är som den dåvarande socialministern sade, att det handlar om ett övergrepp på människor med statens stöd. I fallet med steriliseringarna går staten in och ger ersättning. I det andra fallet vill staten inte ens utreda vad som har hänt så att vi vet hur många det var som drabbades och under vilka former.

Rolf Olsson drar stora växlar på att det är en skillnad som handlar om rashygieniska motiv. Men Rolf Olsson måste ju ha följt den debatt som har förts under det senaste året när det gäller psykiatrin i stort under den här tiden. Jag kan bara nämna Vipeholm, lobotomeringarna, steriliseringarna. Det ligger liknande motiv bakom dessa.

Detta med att det skulle bygga på vetenskapligt beprövad erfarenhet är inte riktigt. Detta var någonting som infördes utan att man hade belägg för att det gav något resultat, och motiven som fanns i bakgrunden var grumliga.

Men varför kan vi inte lyfta upp detta på bordet och rensa upp? Annars kommer det att förfölja oss ända till dess att det blir klarlagt vad det handlar om. Varför denna vägran från utskottet att ta reda på fakta så att vi kan tvätta också denna byk?

Rolf Olsson, jag tycker inte att ert svar på frågan varför ni har ändrat uppfattning hade någon riktig bäring, och jag beklagar det. Jag beklagar också att någon från socialdemokraterna inte ens begär ordet för att svara på mina frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 maj.)

16 § Handikappolitik m.m.

Föredrogs
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU11
Handikappolitik m.m.

Anf. 180 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Jag skall börja med att yrka bifall till vår reservation nr 1 till detta betänkande. Det innebär självklart inte att vi inte stöder övriga sex reservationer, men jag avstår från att yrka bifall till dem.

Jag skall börja med att citera utskottsmajoritetens inledning om handikappolitikens inriktning: ”Under senare år har de handikappreformer som genomförts varit inriktade på förbättringar av det individuella stödet till personer med funktionshinder. Utskottet anser att arbetet nu måste inriktas på att utveckla tillgängligheten i vid bemärkelse inom olika samhällssektorer och verksamheter.”

Det finns liknande formuleringar också i tidigare betänkanden. Vi delar inte utskottsmajoritetens uppfattning, som vi tolkar den, att det inte

längre finns behov av att utveckla och förbättra det individuella stödet till personer med funktionshinder och att arbetet därför nu måste inriktas på att utveckla tillgängligheten i vid bemärkelse. Tvärtom avser flertalet av våra yrkanden förbättringar av det individuella stödet till funktionshindrade på olika områden.

Utskottet avstyrker flertalet av dessa yrkanden med hänvisning till utlovade eller förväntade förslag från regeringen eller olika regeringsorgan. Man redovisar ett antal frågor där regeringen påbörjat ett arbete som planeras resultera i propositioner eller andra åtgärder. Vi är inte nöjda med denna hantering av motionerna.

På ett antal områden menar vi att det redan i dag finns tillräckligt med underlag för att ge regeringen till känna hur situationen för funktionshindrade på väsentliga områden kan förbättras. Det gäller stödet till funktionshindrade, som vi anser skall vara mångsidigt och anpassat till den enskildes egna förutsättningar. Våra yrkanden avser att stärka den enskilde handikappades möjligheter att påverka sin egen situation genom att t.ex. välja vårdpersonal, omsorgsform och hjälpmedel.

Vi vill därför återställa handikapppreferensen till den situation som gällde före de av socialdemokraterna genomförda försämringarna under senare år. Det är enligt vår uppfattning den enskildes behov som skall avgöra vad som skall betraktas som hjälpmedel i varje enskilt fall. Vi vill därför införa en hjälpmedelsgaranti, liknande den vårdgaranti som vi föreslår inom sjukvården. Vi påpekar särskilt barns behov av hjälpmedel för lek och fritid.

Vi vill införa en rätt att överklaga beslut om hjälpmedel i hälso- och sjukvårdslagen. Vi vill att psykiskt funktionshindrade också skall omfattas av LSS och därmed ha samma rätt som andra funktionshindrade till stödinsatser inom områden som arbete, daglig sysselsättning, sociala kontakter och fritidsaktiviteter.

Vi anser att reglerna för bilstöd till funktionshindrade skall ses över, så att det t.ex. också omfattar extrautrustning som automatväxel i bil och liknande.

Det innebär inte, fru talman, att vi tar tillgänglighetsfrågorna på mindre allvar. Vi föreslår bl.a. i vår motion att man skall ta till vara de erfarenheter som finns från den amerikanska lagstiftningen *Americans with Disabilities Act*, ADA. Denna lag, som har varit i kraft i åtta år, förbjuder diskriminering av personer med funktionshinder. Den omfattar myndigheter och privata näringsidkare och gäller såväl tillgång till lokaler som utbudna varor, tjänster och förmåner. Genom den s.k. ansvars- och finansieringsprincipen fördelas kostnaderna bland andra nyttjare av tjänsterna.

Till skillnad från motsvarande svensk lagstiftning ger detta de handikappade direkta rättigheter som också är civilrättsligt reglerade, vilket innebär att enskilda funktionshindrade som anser sig utsatta för diskriminerande behandling kan få frågan prövad i domstol.

Vi anser att studier av den amerikanska lagstiftningen skulle kunna ge ett värdefullt bidrag till diskussionen om en svensk antidiskrimineringslagstiftning. Det förvånar mig, mot bakgrund av den diskussion som för närvarande förs i flertalet partier, att man inte är beredd att stödja detta yrkande.

Fru talman! De handikappreformer som majoriteten inledningsvis hänvisar till, och som enligt utskottets majoritet tydligen i huvudsak skall betraktas som slutförda, genomfördes i huvudsak under den borgerliga regeringsperioden efter 1991.

Sedan dess har ett antal rena försämringar genomförts på ett antal områden. Det minsta man skulle kunna begära, nu när samhällsekonomin har utvecklats så positivt under senare år, är att dessa försämringar återställs. Att inte så sker kan inte tolkas på annat sätt än att majoriteten verkligen anser att det individuella stödet till personer med handikapp är tillfyllest. Det är en uppfattning som förvånar mig.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation nr 1.

Anf. 181 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen om att denna bör återkomma till riksdagen och redovisa sin tidsplan för det fortsatta arbetet med att förbättra tillgängligheten i samhället och implementera FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor.

Att en nationell handlingsplan är under bearbetning är bra, men jag är av den övertygelsen att det behövs en genomgripande samhällsdebatt när det gäller attityder till och bemötande av äldre funktionshindrade och psykiskt handikappade. Vi politiker har ansvar för att kunskapen och medvetandegörandet börjar i förskola och skola. Där läggs värdegrunden och därmed respekten för varandra, som är grunden för bemötandet.

Som assistent till en funktionshindrad har min kunskap ökat om de brister som finns i dag när det gäller bemötandet i samhället. Det som gör allra mest ont inom mig är när bemötandet brister i det offentliga.

Enligt utredningen, den s.k. *Lindqvists nia*, är det de många besluten som formar bemötandet.

Vi i riksdagen formulerar lagar, som tjänstemän på statliga verk tolkar, och ger riktlinjer till regional och lokal nivå. Politiker och chefer i kommuner, landsting och försäkringskassor påverkar i sin tur personalens lagtolkning och hur resurserna utnyttjas. Var och en i denna beslutskedja bidrar på något sätt till det bemötande som enskilda får av den tjänsteman de möter.

Samhällssynen hos var och en, inställningen till den offentliga sektorn och resursfördelningen och kunskapen om funktionshinder har betydelse för hur människor till slut bemöts. Alltså är, enligt *Lindqvists nia*, bemötandet i högsta grad en politisk fråga.

Bristen på insikt om bemötandets betydelse gör att vi kristdemokrater hävdar att det i dag behövs en värdighetsgaranti i äldreomsorgen. Vi vill också att en värdekommission tillsätts så att den etiska dialogen i samhället stimuleras.

Jag vädjar till riksdagens partier att inte se de funktionshindrades delaktighet i samhället som enbart kostnader i statsbudgeten utan som en vinst – en vinst för demokratin, en vinst för de funktionshindrade och också en vinst för deras familjer.

Vilka signaler ger beslutet om ytterligare utredning, som kommer från regeringen och dess samarbetspartier, till dem som har personlig assistans och närmar sig 65 år eller till deras handläggare? ”Det är inte etiskt försvarbart att beröva en människa dess personliga assistenter en-

bart för att hon fyller 65", sa en socialchef till mig när hon skulle besluta i ett aktuellt ärende.

Många av dessa äldre har upplevt vändpunkten i sina liv efter det att assistansreformen genomfördes – som någon uttryckte det – ”från att bara vara till att leva”.

Fru talman! Jag vill passa på att yrka bifall till reservation nr 11 under mom. 8. Vi står givetvis bakom alla våra övriga reservationer.

Jag vill här uppmärksamma dem som kan vara särskilt utsatta, människor med psykiska funktionshinder som ofta i djupaste mening är utlämnade till samhällets goda bemötande. När de får stöd av människor med inlevelseförmåga och resurser att ge stöd till ett meningsfullt liv kan de ha det ganska bra. Om de inte får det, riskerar de att få leva i både social och materiell misär. Enligt uppgift är cirka en tredjedel av alla uteliggare psykiskt sjuka, och vi vet att de ideella organisationerna gör en oersättlig insats för dessa personer.

Det finns, som vi påpekar i vår reservation, behov av att ytterligare utveckla samverkan mellan kommunernas socialtjänst och landstingens psykiatrivård, liksom med försäkringskassa, arbetsmarknad och primärvård.

Revirtänkandet är bara av ondo och drabbar den sjuke. Behovet av hjälp är mycket varierande hos psykiskt funktionshindrade, inte bara sinsemellan utan också över tiden hos en och samma person. Därför måste både diagnos och behandling återkommande omprövas.

Personer med psykiska funktionshinder hamnar till stora delar utanför LSS. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag om ändring i 9a § i LSS så att det klart framgår att personlig assistans också kan beviljas den som behöver hjälp med aktivering och motivation för att klara sina grundläggande behov.

Slutrapporten om handikappreformen som Socialstyrelsen gav ut 1997 visar på att personer med funktionshinder har sämre levnadsförhållanden än befolkningen i övrigt. Detta gäller särskilt personer med psykiska funktionshinder.

Fru talman! För funktionshindrade som grupp gäller att deras levnadsnivå i högsta grad, och i högre grad än andras, beror på politiska beslut. En förbättrad konjunktur leder inte med automatik till högre levnadsnivå för funktionshindrade. Detta förutsätter också politiska prioriteringar till deras fördel.

Anf. 182 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 2, men jag står självfallet även bakom övriga centerreservationer. Centerpartiet vill bygga ett samhälle för alla, där alla medborgare behandlas med respekt och ges likvärdiga möjligheter. Människor med funktionshinder skall kunna verka i samhället som aktiva medborgare. De skall ha möjlighet till arbete och utbildning och till en varierad och rik fritid. Politiken måste inriktas på att skapa ett samhälle för alla på lika villkor.

Handikappreformen fick när den genomfördes ett genomslag som förbättrade villkoren för funktionshindrade. Trots detta finns fortfarande många hinder att undanröja innan livsvillkoren blir någorlunda likvärdiga. Vi får inte vika från målet – ett samhälle tillgängligt för alla – men erkänna att vi har långt kvar innan vi nått målet. Det krävs att vi lyckas

förändra attityderna till människor med funktionshinder. De handikappolitiska målen måste förankras i hela samhället. Dessutom är det av stor vikt att en förbättrad samhällsekonomi också kommer dessa grupper till del för att återställa den köpkraft de hade innan besparingarna slog igenom.

Människor som är i behov av samhällets stödinsatser måste mötas med värdighet och respekt. Arbetsgivare och ansvariga har som en viktig uppgift att arbeta med bemötandefrågor, bl.a. genom fortbildning och utveckling av arbetsmetoder. Centerpartiet har även väckt idén att bemötandefrågorna skall skrivas in i förvaltningslagen.

Tillkännagivandet av tidsplan för tillgänglighetsfrågorna m.m., vilket framgår av betänkandet, är nödvändigt och bra. Motsvarande krav uttrycks även av Centerpartiet i vår reservation 2. Alla måste medverka till att FN:s standardregler får genomslag. Kommuner, landsting och stat måste vara goda föredömen i sin praktiska tillämpning. Här finns också mycket kvar att göra. Det har bl.a. påtalats av Handikappombudsmannen.

Fungerande hjälpmedel är nödvändiga. Långa väntetider för att få hjälpmedlen eller för att få dem reparerade innebär svårigheter för funktionshindrade att verka i samhället på samma villkor som andra. Bristen på hjälpmedel för att kunna leva ett fullständigt liv betyder att man under väntetiden ofta inte kan delta i social gemenskap. Här borde en hjälpmedelsgaranti med normer för väntetider för utprovning och reparationsarbete fastställas. Kravet på en skyndsam utredning om en hjälpmedelsgaranti, som återfinns i reservation 5, är viktigt.

Informationstekniken har en stor potential för att öka funktionshindrades livskvalitet. Därför är det så angeläget att se till att det informeras om teknikens möjligheter och att denna blir tillgänglig för alla. Den kan bli ett medel för utveckling om den anpassas till de funktionshindrades behov. Centerpartiet efterlyser en översyn av sjukvårdshuvudmännens förskrivning av IT-hjälpmedel. Vi vill utreda en lagreglering av tillgängligheten inom IT-området. Vi har synpunkter på upphandlingslagstiftningen. Vi anser att kvalitetsutveckling och kompetensfrågor är mycket viktiga. Detta är utvecklat ytterligare i reservation 9.

Fru talman! Jag har personligen under många år haft kontakter med funktionshindrade och representanter för handikapporganisationer. Jag har aldrig fått så många signaler om och uttryck för missnöje som den senaste tiden. Många funktionshindrade känner en stor oro över att bli berövade sin personliga assistans på 65-årsdagen. Det gäller möjligheten att på egen hand kunna välja hur och av vem assistansen skall ges. Enligt nuvarande lagstiftning försvinner den rätten på 65-årsdagen.

Centerpartiet lade fram ett förslag om att ta bort 65-årsgränsen redan för ett år sedan. Vårt förslag blev riksdagens beslut, och förslag begärdes av regeringen. Det skulle ha kommit i höstas, men icke. I stället hänvisades till vårpropositionen. Återigen väljer regeringen tillsammans med Vänstern och Miljöpartiet att svika denna utsatta, till antalet lilla grupp. Jag tvivlar inte på något sätt på att vi alla har en gemensam vilja att lösa problemet, men jag tvivlar på majoritetens förmåga med tanke på den långbänk vi nu får uppleva.

Vi centerpartister har ett finansierat förslag i vår budgetmotion som innebär att 65-årsgränsen skulle kunna förändras från den 1 juli i år. Vänstern och Miljöpartiet kommer säkert att ge sitt stöd till fortsatt utre-

dande i stället för att stödja Centerpartiets mer handlingsinriktade linje. Jag beklagar på förhand detta – framför allt på den berörda gruppens vägnar.

Fru talman! Det pågår en rad utredningar, uppföljningar och översyner omkring handikappolitiken och de funktionshindrades situation. Bemötandeutredningen är självfallet ett mycket viktigt dokument i det sammanhanget. Dessa arbeten är ofta nödvändiga, men vi måste också se till att vi går från ord till handling i vår gemensamma strävan att få ett samhälle tillgängligt för alla.

Anf. 183 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag tycker att det är bra att Centern nu lägger fram förslag på handikappområdet och kritiserar de försämringar som skett. Det var ju Centern som hjälpte Socialdemokraterna under den förra mandatperioden att göra försämringarna i handikappreformen i fråga om möjligheten för många människor att få personlig assistent. Jag tänker speciellt på barnen, som har mist rätten till personlig assistent i skolan, och en hel del av de andra förslag som har ställt till mycket bekymmer. Jag välkomnar omsvängningen hos Centerpartiet och hoppas att den står pall även framöver.

Fru talman! I betänkandet behandlas ett antal motioner på handikappområdet från allmänna motionstiden. Utskottet föreslår med anledning av ett 65-tal motionsyrkanden ett tillkännagivande. Det är att regeringen bör återkomma till riksdagen och redovisa sin tidsplan för det fortsatta arbetet med att förbättra tillgängligheten i samhället och implementera FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet för människor med funktionshinder. Sverige var pådrivande för att ta fram dessa standardregler, men det har gått sakta. Det är i och för sig bra att man nu skall komma med en tidsplan. Vi anser dock att den borde ha kommit långt tidigare.

Folkpartiet anser också att Sverige måste bidra genom att lyfta fram dessa frågor i biståndet inom ramen för fattigdomsbekämpningen. Strategier och metoder för hur handikappfrågor skall kunna införlivas i bilaterala och multilaterala utvecklings- och katastrofinsatser bör tas fram. Solidariteten med människor med funktionshinder måste sträcka sig även utanför Sveriges gränser.

Folkpartiet anser också att det är uppenbart att rättsskyddet för människor med funktionshinder måste stärkas i Sverige. Flera andra länder som USA, Kanada, Nya Zeeland, Australien och Sydafrika har redan sådan lagstiftning. Vi anser att diskriminering på grund av handikapp skall likställas med diskriminering på grund av kön, hudfärg eller etnisk tillhörighet. Den frågan har dragits i långbänk av den socialdemokratiska regeringen. Vi i Folkpartiet anser att det nu är hög tid att rättsskyddet förbättras för människor med funktionshinder. Ingen skall få diskrimineras på grund av sin funktionsnedsättning.

Fru talman! För att underlätta för personer med funktionsnedsättning att delta i samhällslivet skall information om tillgänglighet finnas, som kan ge vägledning vad gäller allt från handikappanpassade offentliga institutioner till tidningar som ges ut på kassett. Om en informationsbas av detta slag kan skapas kommer det att bli intressant även för privata företag att meddela vilken service de tillhandahåller. Erfarenheterna visar att handikapptillgänglighet ofta också leder till ökad tillgänglighet för

äldre och barnfamiljer. Ju fler grupper som berörs, desto större blir allas intresse av att informera om att deras verksamhet är tillgänglig. Folkpartiet kallar denna informationsbas "handikappguide".

Elektronisk handikappupplysning har prövats på olika håll, bl.a. i Stockholms läns landsting. Den som har tillgång till dator och modem kan få information och ta del av kunskap och erfarenheter på handikappområdet. Folkpartiet anser att den här typen av projekt bör få vidare spridning i landet och att kommuner och handikapporganisationer med fördel kan delta i dem.

Fru talman! Tekniska hjälpmedel kan bidra till att omgivningen inte längre blir ett problem för den som har ett funktionshinder. Funktionshindret leder inte längre till handikapp. Ett funktionshinder skall inte behöva innebära betydande merkostnader för den enskilde. Avgifter på hjälpmedel skall därför undvikas eller hållas på låg nivå. Ett stort problem är de i dag långa väntetiderna för att få ett hjälpmedel. Ibland är de oacceptabelt långa. Det leder till en onödig inskränkning i möjligheterna att leva ett självständigt liv. I den vårdgaranti som Folkpartiet föreslår bör också hjälpmedel ingå.

En ökad konkurrens på hjälpmedelsområdet skulle kunna vara ett sätt att höja kvaliteten och kapa väntetiderna. Inom t.ex. hörselvården skulle man i större utsträckning än i dag kunna upphandla tjänster från privata entreprenörer. Det är då viktigt att upphandla hela kedjan, dvs. utprovning, hörapparat och uppföljning.

När det gäller barns behov av hjälpmedel är det viktigt att konstatera att lek är en viktig del av barnets naturliga utveckling och därmed ett nödvändigt komplement i rehabiliterings- och habiliteringsarbetet. Därför behöver barnens behov av hjälpmedel för lek och fritid uppmärksammas särskilt.

Fru talman! Under senare år har det skett stora förändringar inom den psykiatriska vården. Alltför psykiskt sjuka personer, som förr tillbringade större delen av sina liv på mentalsjukhus eller vårdhem, bor numera utanför institutionerna och får sin vård på hemorten. För att detta skall fungera väl måste vården och servicen samordnas mellan de olika vårdgivarna och anpassas till patientens behov. Kommunerna skall tillgodose behovet av service, sysselsättning, stöd och vård men inte nödvändigtvis själva producera dessa insatser.

Folkpartiet anser att insatser i form av mobila team är värdefulla. Dessa kan nå människor på ett tidigt stadium och fungera som en länk mellan hemvård och sjukvård. Teamen, som skall kunna nås dygnet runt via telefon, kan rycka ut för att lugna personer med ångestattacker. Tidiga insatser kan förhindra onödiga vräkningar och oro hos grannar.

Fru talman! Det finns många problem inom psykiatrin. För unga människor som drabbas av psykoser är det viktigt att psykosförloppet stoppas och hävs så fort som möjligt, för att undvika ett livslångt lidande. Folkpartiet föreslår därför att en utredning tillsätts med uppdrag att se över patienternas behov av rätt diagnos på ett tidigt stadium. Denna utredning skall också se över behovet av en rättighetslagstiftning, liknande den för människor med funktionshinder.

Folkpartiet vill också lyfta fram att det är viktigt att vårdpersonalen inom psykiatrin är väl förtrogen med de psykiska problem som olika invandrargrupper kan förete mot bakgrund av vad de tidigare upplevt i

livet. Kunskap om psykiska följdverkningar av tortyr bör därför också förekomma.

Fru talman! Av en nyligen framlagd rapport, *Arbetsförhållanden och attityder – professionellas möten med personer med funktionshinder*, framgår att de flesta anställda har en positiv inställning till funktionshindrade. Dock tycks många tjänstemän och handläggare inte förstå allvaret i människors situation utan betraktar grundläggande behov som vilka ärenden som helst.

I utredningen refereras till hundratals människor med funktionshinder som har berättat om hur svårt det är att få den hjälp de behöver från det allmänna. Vid mina egna kontakter med funktionshindrade och deras anhöriga är det precis samma besked jag får: ständigt detta problem med att få handläggare att förstå vad det handlar om, att få dem att leva sig in i den situation de funktionshindrade eller deras anhöriga befinner sig i. Dessa människor känner ofta stor vanmakt. De får ständigt förklara för att få andra att förstå vilka problem de har, inte minst i det dagliga livet.

Neddragningar av resurser vid försäkringskassor, i skolor, i sjukvården och inom socialtjänsten anses vara en viktig förklaring till människors upplevelser av dåligt bemötande. Folkpartiet finner det oacceptabelt att människor i behov av hjälp och stöd skall behöva uppleva detta.

Den personal som ansvarar för ärenden rörande funktionshinder måste få den utbildning, den tid och det stöd som krävs för att ge ett bra bemötande och kunna göra en korrekt bedömning och därmed tillgodose de funktionshindrades behov. Naturligtvis är även bemötandet av de anhöriga lika viktigt.

Fru talman! Bilstödet är ett bra medel för att ge personer med funktionsnedsättningar möjlighet till delaktighet i samhällslivet. I betänkandet *Rätten till ratten* föreslogs att åldersgränsen 50 år för rätt till bilstöd för den som inte behöver bil för arbetsresor skulle tas bort. Folkpartiet delar den uppfattningen.

I regeringens vårproposition anges att reglerna för bilstöd till personer med funktionshinder skall ses över. Vi anser att det när reglerna ses över är viktigt att man gör en hälsoekonomisk analys av vad det innebär om man tar bort 50-årsgränsen och hur kostnaderna för annat samhällsstöd förändras.

Fru talman! Jag står bakom samtliga reservationer från Folkpartiet, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 12.

Anf. 184 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag till tacka för de berömmande orden från Kerstin Heinemann att Centern ställer upp bra för de funktionshindrade. Jag har precis samma uppfattning. Jag vill också erinra om att Centerpartiet medverkade till assistansreformens tillkomst tillsammans med bl.a. Folkpartiet. Det är en reform som har betytt oerhört mycket för många som har behov av assistans.

Vi tvingades att genomföra vissa begränsningar därför att kostnaderna skenade i väg. Det handlade om att rädda reformen som helhet. Det skall erkännas att vi i det syftet var med och gjorde de begränsningarna. Folkpartiet och Centerpartiet har ganska mycket gemensamt på detta område och också ganska mycket historia att förvalta. Jag tycker att det bådär gott inför framtiden.

Anf. 185 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Det är helt riktigt att det var under den borgerliga regeringsperioden då Centern också var med som handikappreformen tillkom. Det är kanske det som gör det ännu mer förvånande att man från Centerpartiet så kort tid efter handikappreformens genomförande ställde upp på försämring efter försämring efter försämring. Det skapade en jättestor oro bland de drabbade.

Det är en oro som de fortfarande känner i dag. Det har kommit så väldigt många förändringar. Människor sitter och väntar på vad som kommer närmast. Det är därför som jag efter Kenneth Johanssons anförande i dag har en förhoppning om att Centern inte kommer att medverka till ytterligare försämringar på detta handikappområde. Vi får hoppas att det blir så.

Anf. 186 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! När det gäller handikappolitiken vill jag börja med att säga några ord om 65-årsgränsen för personlig assistans och samtidigt svara på Kenneth Johanssons frågor.

Jag hade hoppats att vi skulle få en förändring redan i vår som medförde att de som har personlig assistans innan de fyller 65 år även skulle få behålla den efter sin 65-årsdag. Nu har det ännu inte blivit så. Men jag hoppas att förändringen kommer snart så att vi slipper återupprepa våra krav på en förändring. I den här frågan kommer vi inte att ge oss förrän den önskade förändringen kommer till stånd. Det är bara synd och beklagligt att det har dragit ut på tiden eftersom det finns funktionshindrade som hinner förlora sin rätt till assistans medan de väntar.

Frågan är under beredning. Jag hoppas att det kommer att hända någonting till hösten. Man har här talat mycket om kostnaderna och redovisat väldigt olika kostnader. Från handikappgrupperna har man räknat på ett sätt, vi har i socialutskottet fått vissa uppgifter om vilka summor det skulle kosta, och socialministern har haft helt andra siffror. Jag hoppas att man får ordning på det.

Det bör inte kosta något mer. Men frågan är vem som skall betala kostnaderna, kommunen eller staten. Om det blir så stora kostnadsökningar som man påstår talar man egentligen om att man kraftigt kommer att försämrade för dessa personer. Samtidigt har man sagt att man inte skall göra det. Jag hoppas att det händer någonting i höst. Annars får vi hjälpas åt att lyfta den här frågan rejält.

Fru talman! Få har drabbats så hårt av de senaste årens nedskärningar som personer med funktionshinder eftersom de har så små marginaler. För många i den här gruppen är avgifterna för hemtjänst, färdtjänst, hjälpmedel, ledsagarservice tillsammans med utgifter för läkemedel, sjukvård och tandvård orimligt höga. Det behövs därför en översyn så att man får en helhetssyn på de funktionshindrades totala kostnader så att vi får en bättre bild av deras ekonomiska situation. Vi anser också att det behövs ett högkostnadsskydd för hjälpmedel. Förmodligen provocerar jag nu Kenneth Johansson när jag nämner ordet högkostnadsskydd, men den risken tar jag.

Det finns ett område där vi anser att bilinnehav och bilåkande är bra och där det kan öka. Det gäller just de funktionshindrade. När det gäller bilstödet anser vi som flera andra att det behövs ett förtydligande av

reglerna så att anpassningsåtgärder i form av extra utrustning – t.ex. automatlåda, centrallås med fjärrstyrning och annan elektronik som behövs för att underlätta för de funktionshindrade – skall kunna ingå i bilstödet. Vi anser också att regeringen bör göra en analys av vad det skulle betyda om man tog bort åldersgränsen på 50 år för rätten till bilstöd. Det är därför med stort intresse jag väntar på den redovisning av översynen av bilstödet som snart skall komma.

Fru talman! Ibland hamnar de som behöver vård och rehabilitering eller annat stöd mellan stolarna. Det behövs därför en samordning av de ekonomiska insatserna för funktionshindrade. Stödet till funktionshindrade skall och måste vara lättillgängligt. Ansvarsfördelningen mellan t.ex. landsting och kommun skall vara så klart att den enskilde aldrig kan bollas mellan de olika instanserna. Det finns goda exempel på hur man kan göra detta.

För en tid sedan besökte jag Örebro. Där hade man ett projekt som visserligen inte gällde funktionshindrade utan missbrukare. Man hade samordnat landsting, kommun, arbetsförmedling, försäkringskassa och såg till att dessa personer inte hamnade mellan stolarna. Man hade något som man kallade rond där man träffades en gång i månaden och diskuterade igenom hur man skulle hantera de olika fallen. Det blev faktiskt så att ingen hamnade mellan stolarna.

Det är i dag ett stort problem att staten, kommuner, landsting och olika myndigheter försöker skjuta över det ekonomiska ansvaret till varandra. Jag tycker därför att exemplet i Örebro är det goda exempel som många kommuner och landsting och andra myndigheter borde studera och ta efter.

Människor med funktionshinder har samma behov som alla andra att kunna tillgodogöra sig samhällets service. Det är därför oacceptabelt att många funktionshindrade utestängs från möjligheter till arbete, studier samt från kultur- och föreningsliv. Det finns också stora brister i tillgängligheten till kollektivtrafik och den demokratiska debatten. Även i detta hus finns det en del att göra för att förbättra tillgängligheten. Riksdagen har t.ex. i dag anmält till Handikappombudsmannen av föreningen Independent Living Sverige för en del av de brister som finns här.

I Miljöpartiet anser vi därför att statsbudgeten i framtiden bör utformas så att det för de olika utgiftsområdena anges vad regeringen vill göra för att förbättra de funktionshindrades möjligheter till ett aktivt deltagande i samhällslivet.

I detta betänkande ställer jag mig också bakom moderaternas motion som föreslår en rätt att överklaga beslut om hjälpmedel. Jag delar uppfattningen att det är otillfredsställande att landstingens beslut om hjälpmedel inte kan överklagas med förvaltningsbesvär. Rätten att överklaga de här besluten bör införas i hälso- och sjukvårdslagen. Det tycker jag skulle vara bra.

Slutligen vill jag säga att det är bra och positivt att vi i riksdagen har bildat ett forum för handikappfrågor där alla partier finns representerade så att vi på ett bra sätt kan arbeta tillsammans med de olika handikapporganisationerna med dessa frågor. Alla har vi målet att göra det så bra som möjligt för den här gruppen människor.

Jag står bakom samtliga mina reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 18.

Anf. 187 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Som flera andra har sagt här behandlar vi nu ett antal motioner från den allmänna motionstiden. Det finns ett drygt sextiotal yrkanden i betänkandet. De handikappolitiska frågorna har vi diskuterat ganska ofta under senare tid. Det har skett i ljuset av ett besvärligt statsfinansiellt läge, men också som ett resultat av det stora engagemang som dessa frågor åtnjuter i riksdagen.

När det gäller handikappolitikens inriktning vidhåller vi socialdemokrater vår tidigare uppfattning att handikappolitiken skall bygga på principerna om full delaktighet i samhällslivet, jämlika levnadsvillkor, självbestämmande och tillgänglighet. De handikappreformer som har genomförts under senare år har varit inriktade på detta, och de har särskilt fokuserat på förbättringar av det individuella stödet.

Det finns också anledning att peka på den betydelse som den svenska välfärdsmodellen med generella välfärdsåtgärder har i motsats till den selekterande och utpekande som framför allt Moderaterna förespråkar. Generella insatser skapar bättre förutsättningar att nå målen delaktighet och full jämlikhet.

Vi anser att det handikappolitiska arbetet nu skall inriktas på att utveckla tillgängligheten i vid bemärkelse inom olika samhällssektorer och verksamheter. Ett betydelsefullt steg i den riktningen är den nyligen beslutade lagstiftningen om förbud mot diskriminering i arbetslivet av personer med funktionshinder. Här finns anledning för kammaren att notera att Moderaterna och Centerpartiet inte ville ha denna lagstiftning. Jag tycker att det är utomordentligt beklagligt att inte riksdagen kunde vara enig i en så viktig fråga för de funktionshindrade som likabehandling på arbetsmarknaden.

Fru talman! Ett ytterligare steg i arbetet med att förbättra jämlikheten är det initiativ som socialutskottet tagit beträffande diskriminering i näringsverksamhet. Det bereds nu i Regeringskansliet i form av utredningsdirektiv.

Här kan också nämnas det arbete som pågår inom Regeringskansliet med att utarbeta en nationell handlingsplan för handikappområdet. Det beräknas leda till en proposition i slutet av året.

Vi kan alltså konstatera att det pågår ett mycket omfattande arbete med att skapa mer jämlika förhållanden för personer med olika former av funktionshinder. Men mycket återstår att göra. Det är därför följdriktigt att utskottet nu tar ytterligare initiativ för att påskynda en positiv utveckling för människor med funktionshinder. Vi vill att regeringen tar fram en tidsplan för hur det fortsatta arbetet med tillgänglighetsfrågorna skall bedrivas.

Tillgänglighet för personer med funktionshinder är ett omfattande begrepp. Det är mycket som kan göras med relativt små insatser och till låg kostnad. Men annat kräver både längre tid och mer pengar för att kunna förverkligas. Kommunerna är ju de främsta välfärdsbärarna även för personer med funktionshinder. Därför är det viktigt att kommunerna kan få de ökade resurser som föreslås både i det korta och i det längre perspektivet. Oavsett vad som sägs om effektivitet och organisatoriska förändringar, kvarstår det faktum att de som gör jobbet skall ha betalt för det, och det material som skall till kostar också pengar.

Fru talman! En betydelsefull skiljelinje i svensk handikappolitik går mellan de partier som vill förbättra den kommunala ekonomin och de partier som vill minska kommunernas ekonomiska utrymme. Jag tror inte att fagert tal från Moderaterna förleder särskilt många. När det gäller att klä vackra ord i konkret handling är det inte mycket kvar av Moderaternas handikappolitik. Det räcker att nämna två exempel, nämligen diskrimineringsförbudet i arbetslivet och det tillkännagivande som utskottet föreslår att riksdagen skall göra när det gäller tillgängligheten.

Fru talman! Låt mig något kommentera reservationerna.

Det är väl på det sättet både här i kammaren och i en del texter som skrivs i det politiska arbetet att det ibland äger rum försök till historieförfalskning. Men det må tillåtas mig att något höja på ögonbrynen inför reservation 1 från Moderaterna. Låt mig citera: "Perioden fram till regeringsskiftet 1991 kännetecknades av löften och utfästelser utan handling. När den borgerliga regeringen tillträdde så togs genast flera initiativ och genomfördes fler förbättringar för de handikappade än vad som skett under det gångna årtiondet."

Det som moderater m.fl. borgerliga företrädare brukar slå sig för bröstet med, nämligen LSS och LASS, är ju i realiteten ett verk av det förra socialdemokratiska statsrådet och numera FN-rapportören Bengt Lindqvist. Han startade utredningen *Ett samhälle för alla*. Men det kanske moderaterna har glömt. Ni har väl också glömt att ni på hösten 1994 lämnade över en ekonomi där ni på tre år hade "lyckats" fördubbla statsskulden till mer än 1 300 miljarder. De årliga ränteutgifter uppgick till mer än 100 miljarder. Den reform ni försöker att ta åt er äran av var, när det gäller finansieringen, så slarvigt kostnadsberäknad att den redan efter något år hade ett överskridande på mer än 1 miljard kronor.

Fru talman! Jag tycker man har anledning att visa en viss ödmjukhet inför såväl det faktum att nya lagar behöver ses över som att ett lands ekonomiska utveckling kan bli avsevärt annorlunda än vad som förutspås. En ansvarsfull regering och en ansvarsfull riksdagsmajoritet vet att om samhällsekonomin raseras drabbar det dem som bäst behöver samhället. Väldigt lite, om ens något, drabbar dem som har i överflöd.

I reservation 4, också den av Moderaterna, är det serviceboendet som avhandlas. Min tolkning av den reservationen är att Moderaterna har större omsorg om privata näringsidkare än om funktionshindrade som behöver serviceboende. Självklart skall det kommunala serviceboendet vara av bra kvalitet. Men inte minst debatten om äldreomsorgen har ju visat på behovet av att ta krafttag mot dem som har till högsta syfte att tjäna så mycket pengar som möjligt på dem som behöver vård.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 188 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Hans Karlsson använde uttrycket historieförfalskning när han redovisade en del av de moderata yrkandena och reservationerna. Jag skall inte använda samma uttryck mot honom utan ta åt mig rådet att vara ödmjuk. Jag vill då säga att när handikappreformen genomfördes under den borgerliga majoritetsperioden rådde en relativt stor enighet om detta. Jag tror att Hans Karlsson delar min uppfattning när jag säger att det som

hände under den perioden är det största som har hänt under de senaste 20 åren för de enskilda handikappade.

Jag ställde inledningsvis en fråga med hänvisning till den formulering som ni har i inledningen av betänkandet där ni säger att man nu inte längre skall rikta fokus mot det individuella stödet till de handikappade och funktionshindrade, utan nu är det generella åtgärder som gäller. Jag vill fråga: Skall man tolka det så att de försämringar som man gjorde i handikappreformen av statsfinansiella skäl står fast? Är de rättvisa och riktiga? Står de fast? Det var alltså inte ekonomiska motiv till att man gjorde förändringarna, utan det var andra motiv.

Sedan skulle jag rent allmänt vilja kommentera hänvisningen till den borgerliga regeringsperioden. Alla problem vi har i det här samhället beror på den borgerliga regeringsperioden. Det påståendet möter man i diskussionen. När jag började med politik för så där en 30 år sedan hänvisade man till arbetsmarknadskriserna på 30-talet, Arvid Lindmans sista regering och ett antal sådana saker på 30-talet. Då var det en lång tid från det att Moderaterna satt i regeringsställning till den tid vi då diskuterade.

Det gick inte så länge. Men sedan fick vi en borgerlig regering, och då kunde man under 80-talet skylla alla problem på de borgerliga regeringsåren. Nu är det förmodligen så, så länge socialdemokraterna sitter vid regeringsmakten – må gud förlåta om det skulle bli för lång tid – att man kan hänvisa till de tre år som Carl Bildts regering satt. Jag tror inte att är speciellt trovärdigt, Hans Karlsson.

Anf. 189 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill säga att jag tycker att handikappreformen är det största som har hänt när det gäller att förbättra för människor med funktionshinder, särskilt då de som har väldigt svåra funktionshinder.

Det jag vänder mig mot är att ni tar åt er äran ensamma för detta. Som jag sade var det Bengt Lindqvist som inledde det här arbetet med en utredning om ett samhälle för alla. Det resulterade sedan i en proposition. Där var riksdagen, såvitt jag kommer ihåg, enig. Jag tycker att det är något övermaga att då säga: Det är vår, och enbart vår förtjänst.

Så till de förändringar som har ägt rum. Det var ju på det viset att reformen inte var finansierad fullt ut. Det vet vi. Den kostar i dag betydligt mer än dubbelt så mycket som den var beräknad till inledningsvis.

Alla som har ansvar för ekonomin vet att det är ohållbart att ha reformer som inte är finansierade och där man inte i efterhand förmår att finansiera reformerna.

Jag kan inte komma ifrån, Lars Elinderson, att det finns drag i den politik som ni nu förespråkar av det som stod bakom det katastrofala utfallet under början av 90-talet.

Det är inte enbart borgerliga regeringar som har gjort misstag. Jag tror aldrig att jag har sagt det heller. Men det är otvetydigt på det sättet att under de perioder i modern tid som vi har haft borgerliga regeringar har det gått utför. Om det handlar om otur eller oskicklighet eller vad det handlar om kan inte jag avgöra. Men kvar står det faktum att det är de perioder i modern svensk tid när det har gått sämst för Sverige. Jag vill inte säga att det enbart är dessa regeringars fel, men så är det.

Anf. 190 LARS ELINDERSON (m) replik:

Fru talman! Det var det mest ödmjuka jag har hört någon socialdemokrat säga om de borgerliga regeringsperioderna, när det sägs att alla problem inte kommer därifrån och att även socialdemokrater har gjort fel.

För att återgå till handikappreformen kan man ändå säga att även om inte moderaterna kan ta åt sig äran för genomförandet av handikappreformen tror jag att man i första hand kanske kan peka på en annan samarbetspartner, Folkpartiet i den borgerliga regeringen. Folkpartiet drev den här frågan hårdare än alla andra partier, inklusive mitt och ditt parti. Men ni kan ta åt er äran för de försämringar som genomfördes i den här reformen under den period som har varit.

Jag vill ställa frågan igen. Reformerna har tidigare varit inriktat på det individuella stödet. Nu är det inte det, utan generella åtgärder som gäller framöver. Skall jag tolka det så, Hans Karlsson, att ni inte överväger förändringar och förbättringar av det individuella stödet som t.ex. omfattar ersättning för handikappassistent vid över 65 års ålder eller t.ex. en hjälpmedelsgaranti?

Anf. 191 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har inte möjlighet att under min repliktid reda ut argumentationen och bakgrundsfakta runt de regeländringar som har gjorts i LASS. Men jag tror att den noggranne analytikern inte skulle vilja återföra det regelverk och den lagstiftning som fanns när den här lagen trädde i kraft. Det fanns nämligen ett antal luckor i den som vi har täppt till. Därmed har vi fått en mer effektiv lagstiftning.

Sedan är det tveklöst på det sättet att det har blivit ett minskat utrymme för en del människor. Det är på det sättet. Men samtidigt, Lars Elinderson, har aldrig så många funktionshindrade haft så mycket assistenttimmar som just nu. Det tycker jag också moderaterna skall fundera över. Den utökningen har vi socialdemokrater finansierat. Vi har lyckats vända ekonomin och skapa ett utrymme för detta.

Sedan tror jag inte att man skall dra slutsatsen att det är slut med individuella förbättringar. Jag tror säkert att det alltid kommer att finnas behov både i större och i mindre omfattning. Men för mig och för oss är det nu viktigt att ta itu med det som inte är fullt lika bra i Sverige som det individuella stödet. Det är tillgängligheten. Det är viktigt att ta itu med tillgängligheten och att göra det i form av generella åtgärder. Då hjälper det inte enbart dem som är funktionshindrade, utan det hjälper även barn och äldre som också har behov av olika former av förbättrad tillgänglighet.

Anf. 192 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Först sade Hans Karlsson att det var en slarvigt kostnadsberäknad reform. Jag tycker att det var lite hårt sagt. Det handlar väl ändå om att det inte var någon som anade att behovet var så stort. Att man inte hade finansierat det fullt ut beror kanske på att man inte hade förstått det.

Jag kan bara konstatera att socialdemokraterna här i riksdagen i så fall också ställde sig bakom en slarvigt kostnadsberäknad reform.

Så till de förändringar som har gjorts, som handlar om att man skulle sanera samhällsekonomin. Folkpartiet och en del andra partier kunde faktiskt visa på andra besparingar för att vara med och sanera samhällsekonomin utan att det gick ut över de funktionshindrade, de som var i behov av personliga assistenter och annat stöd.

Jag har också en fråga till Hans Karlsson. Det gäller om han kan ge någon som helst uppgift vad beträffar när – och om kanske man också skall säga – vi kan få en skärpt diskrimineringslagstiftning när det gäller funktionshindrade, så att vi kan få det jämställt med de andra lagarna om diskriminering på grund av kön, hudfärg och etnisk tillhörighet.

Anf. 193 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är riktigt att vi ställde oss bakom den här reformen när riksdagen diskuterade och beslutade om den. Samtidigt, Kerstin Heinemann, är det ju så, oavsett om det är den ena eller den andra regeringen som sitter, att de beräkningar som regeringen presenterar i huvudsak ligger till grund för de beslut man fattar. Riksdagen eller oppositionspartierna har ju inte sådana resurser att man kan göra den typen av noggranna ekonomiska analyser. Jag tycker att vi skall försöka vara överens om att det är den ordning som gäller. Regeringen presenterar underlag, och det är på det underlaget som riksdagen i huvudsak fattar sina beslut. Sedan kan vi tycka att det är bra eller dåliga underlag. Bevisligen var det här kostnadsutfallet inte särskilt noggrant beräknat.

När det gäller frågan om när – jag antar att det är diskriminering i näringsverksamhet som Kerstin Heinemann frågar om – kan jag inte tidsplanen. Men om det ankommer på mig kommer jag att göra vad jag kan för att det inte skall dra ut på tiden. Men samtidigt skall det genomföras en utredning. Det skall ske på ett sådant sätt att riksdagen, när det blir så dags, har ett noggrant underlag att fatta beslut på.

Anf. 194 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Fru talman! Vi skall väl kanske inte tvista om vad som var hönan och vad som var ägget när det gäller kostnadsberäkningar. Men Bengt Lindqvists utredning fanns ju också i bakgrunden. Vi kan väl i stället försöka se framåt och se hur vi kanske kan göra det ännu bättre.

Den diskrimineringslagstiftning som jag syftar till och som vi tycker är viktig är den som finns i de andra länderna. Den finns i USA, Kanada, Nya Zeeland, Australien och Sydafrika. Där jämställer man diskriminering på grund av handikapp med diskriminering på grund av kön, hudfärg och etnisk tillhörighet.

Anf. 195 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Vad gäller den frågan vet Kerstin Heinemann att Bengt Lindqvist har lagt fram ett sådant förslag. Jag har inte någon tidsplan för när regeringen tänker bereda det förslaget. Därför kan jag i nuläget inte ge något bättre svar.

Anf. 196 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Hans Karlsson kommenterade inledningsvis i sitt anförande Centerpartiets ställningstaganden när det gäller likabehandling på arbetsmarknaden och diskrimineringslagstiftningen. Jag vill bara klargöra att vår uppfattning i sak inte skiljer sig ett dugg från den uppfattning som vi haft. Den är fortfarande att det skulle ha varit bättre för alla parter om man samlade lagstiftningen i en lag. I sak är det ingen åsiktsskillnad.

Jag skulle vilja ställa en fråga om 65-årsgränsen. Riksdagen har ju minst två gånger begärt, i något olika ordalag, förslag från regeringen för att komma till rätta med detta problem. Det har icke redovisats något förslag, utan man säger att det krävs mera utredningar och mer djuplodande ekonomiska analyser. Jag tycker att det har funnits mycket god tid för att ta fram ett förslag redan till den vårproposition som nyligen framlagts.

Min direkta fråga är: När bedömer Hans Karlsson att vi har ett konkret förslag att ta ställning till i den delen?

Anf. 197 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Kenneth Johansson använder lite grann svepande argument i frågan om diskriminering i arbetslivet. Vi har nu en lagstiftning. Den som är funktionshindrad och känner sig diskriminerad kan nu faktiskt få sin sak prövad.

Jag håller med om att det är bra om vi får en samlad lagstiftning, men varför skall de funktionshindrade behöva vänta månader eller år när man kunde få det på det här sättet? Varför gjorde inte Kenneth Johansson och Centerpartiet så som några andra partier här deklarerat, att de ville ha en samlad lagstiftning men i avvaktan på den antar det här så länge? Jag tycker att det är en väldigt klok strategi, men Centerpartiet och Moderaterna vill inte gå med på den.

Jag vill inte diskutera 65-årsgränsen här, eftersom vi just nu behandlar den frågan i utskottet. Jag tycker att den får anstå tills vi har den debatten. Jag hoppas att Kenneth Johansson respekterar det.

Anf. 198 LENA OLSSON (v):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att Vänsterpartiet står bakom detta betänkande. Men vi ser också att mycket återstår, så vi är inte nöjda. För att de funktionshindrade på olika vis skall vara fullt delaktiga och jämlika i samhället och deras grundläggande behov skall tillgodoses behövs att vi fortsätter att driva de frågor som vi har motionerat om och som vi inte har fått gehör för.

Vi utgår som vanligt från alla människors lika värde och har i många år motionerat om en bred och övergripande diskrimineringslag. Vi anser att man nu har tagit ett steg i rätt riktning i och med att en ny lag mot diskriminering i arbetslivet träder i kraft nu i maj. Vi tycker att det är jättepositivt.

Vi konstaterar att det inom handikappolitiken pågår arbete med en mängd olika utredningar och förslag till förbättringar inom olika områden, som diskrimineringsförbud i näringsverksamhet. Det pågår ett arbete för att utforma en nationell handlingsplan för handikappade. En proposition förväntas komma i december. I handlingsplanen skall finnas ett program för social välfärd som beaktar behov och förutsättningar för både kvinnor och män. Det har också nyligen presenterats en utredning beträffande bemötande.

När det gäller att förbättra tillgängligheten finns det, som jag har nämnt, en hel del arbete på gång, och i ett tillkännandegivande till regeringen uttalas att man vill att detta arbete skall beredas skyndsamt och att regeringen sedan skall återkomma till riksdagen.

Vi vet att de psykiskt funktionshindrade har farit illa under ett flertal år. Landstingens och kommunernas övertagande av ansvaret även för dessa grupper i den s.k. psykiatrireformen har inte varit problemfritt. Bekymren med att reformen inte har fungerat tillfredsställande har varit uppmärksammade under en längre tid. Bl.a. är hemlösheten stor bland dessa människor.

I vår motion So260 påpekar vi en mängd saker som bör åtgärdas, bl.a. boendet. Det är glädjande att vi har fått gehör för detta och att man har tillsatt en parlamentarisk kommitté som skall se över frågorna.

Positivt är också regeringens förslag till införande av personliga ombud för psykiskt funktionshindrade, som skall företräda den enskilde i olika sammanhang.

Som sagt: När det gäller psykiatrireformen görs det en del, men sannolikt behövs fler åtgärder för att den skall fungera tillfredsställande. Vi följer detta med stort intresse och avser att återkomma i frågan om så behövs för att dessa människor skall få sina grundläggande behov tillgodosedda.

I vår motion So385 om daglig verksamhet anförs att kommunerna har ett ansvar för att en daglig verksamhet skall finnas. Detta arbete är dock inte avlönat i vanlig mening, utan de funktionshindrade får sin försörjning genom förtidspension, sjukbidrag och rehabiliteringsersättning. I en del kommuner ger man ett litet stimulansbidrag utöver det bistånd som man erhåller. Det har framkommit att detta är värdefullt för dessa människor.

Vi konstaterar dock att inte alla kommuner ger ett sådant bidrag. Utskottet utgår från att regeringen noga följer frågan. Från vår sida önskar vi den förbättringen att denna ordning skall tillämpas i alla kommuner. Om det inte blir en förändring inom detta område, avser vi att återkomma i frågan.

Vi har ytterligare motioner i detta betänkande som vi inte har reserverat oss för. De är naturligtvis lika viktiga för oss som förut, men vi har respekt för pågående försöksverksamhet, översyner och utredningar, som är ett bra underlag när man skall fatta beslut i dessa frågor och nödvändiga att invänta för att få långsiktigt hållbara lösningar. Det är fråga om många funktionshindrade, och vi anser att det då är av vikt att ha så mycket underlag som möjligt.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis säga att detta betänkande är ett steg i rätt riktning men att också mycket återstår för att förbättra handikappolitiken. Att vi inte har reserverat oss vid detta betänkande betyder

inte att vi har ändrat uppfattning. Vi står fortfarande bakom våra motioner. En del har vi fått gehör för. Annat är under översyn, utvärdering och utredning. I de frågor som vi inte har fått gehör för avser vi naturligtvis att återkomma.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 maj.)

Prot. 1998/99:91
5 maj

17 § Könstympning – borttagande av kravet på dubbel straffbarhet

Föredrogs

Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU12

Könstympning – borttagande av kravet på dubbel straffbarhet (prop. 1998/99:70)

*Könstympning –
borttagande av kravet
på dubbel straffbarhet*

Anf. 199 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Vi kristdemokrater ställer oss bakom utskottet, som ställer sig bakom regeringens förslag till ändring i lagen med förbud mot könstympning av kvinnor, men delar inte utskottets bedömning att nu gällande preskriptionstider får anses tillräckligt långa. Därmed yrkar jag bifall till reservation nr 2 under mom. 3.

Anf. 200 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Det här betänkandet behandlar ett förslag till ändring i lagen om förbud mot könstympning av kvinnor. Ändringen innebär att kravet på dubbel straffbarhet tas bort när det gäller brott mot den nämnda lagen som begås utomlands. Från Folkpartiet anser vi att förslaget i och för sig är bra, men vi anser att regeringens uttalanden till ledning för hur Riksåklagaren skall tillämpa lagen har fått en för snäv utformning. Bestämmelserna om behörighet för svenska domstolar att döma över gärningar som har begåtts utanför Sverige är generellt avfattade utan att avsikten för den skull är att åtal skall väckas i samtliga fall som bestämmelserna medger. Den absoluta åtalsplikten gäller således inte för brott som har begåtts i utlandet, utan regeringen eller, efter delegation, Riksåklagaren prövar i vilka fall det föreligger starkt intresse att åtal väcks. När regeringen nu i propositionen uttalar sig om i vilka fall åtal bör väckas, anser vi att regeringen har dragit ramarna för snävt. Regeringen anför: ”Den utvidgade domstolsrätten är således avsedd att hindra att flickor och unga kvinnor som finns i Sverige förs utomlands för att där få ingrepp som är förbjudna i Sverige utförda. Tillstånd till åtal bör därför i princip endast beviljas i sådana fall.”

Enligt Folkpartiets uppfattning måste det klargöras att könstypningsförbudet och domsrättsbestämmelsen också skall tillämpas på den som finns i Sverige och som utför stymplingar utomlands oavsett var den bor som stymplingen utförs på.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 201 MARGARETA ISRAELSSON (s):

Fru talman! Jag skulle i denna sena timme vilja börja med att ge oss alla en bild av omfattningen av det som vi talar om.

Tänk er 14 Sverige och lite till, 14 Sverige med alla sina invånare. Där har ni talet för hur många kvinnor och barn världen över som är könsstympade.

I november 1992 hölls en konferens i Dakar. Den kallades Internationella konferensen för stöd till Afrikas barn, och det blev för de afrikanska kvinnorna väldigt mycket av ett genombrott i arbetet mot könsstympling. I artikel 28 i det som faktiskt var ett konsensusbeslut förband sig de deltagande nationerna att skydda flickebarnet mot traditionell omskärelse.

Mycket har hänt sedan dess, och det är naturligtvis ett mycket viktigt steg som vi tar när vi nu bestämmer oss för att förändra lagstiftningen så att vi också kan döma för gärningar som har begåtts utomlands.

Det har fogats två reservationer till detta betänkande, och jag vill yrka avslag på dem och bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet.

Jag vill göra en liten kommentar i sammanhanget. En fråga som har väckts av människor i samband med vår behandling handlar ju om hur vi egentligen skall komma åt den här frågan och hur vi skall upptäcka att flickor utsätts för könsstympling. Jag har då sagt, och jag vill också säga det i kammaren, att jag tror att det finns anledning för den nyligen tillsatta kommittén som skall se över barnmisshandel att också titta på den här frågan. Detta är ju i synnerhet ett misshandelsärende. Och redan i inledningen har kommittén resonerat kring anmälningsskyldighet, sekretess och hur denna typ av frågor närmare skall kunna ses över. Sveriges kvinnojourers riksförbund har i remissen på den departementsskrivelse som har legat till grund för detta betänkande också pekat på rutiner för läkarundersökningar under skolgången som också skulle kunna möta problem när det gäller t.ex. preskriptionstiden.

Fru talman! Till slut vill jag säga att den problematik som Folkpartiet tar upp i sin reservation har mötts av olika synpunkter i remissvaren som drar åt lite olika håll. Vad jag tror är väsentligt är att denna lagstiftning så småningom naturligt kommer att prövas av Riksåklagaren. Utskottet skriver i betänkandet att det i och för sig inte kan uteslutas att lagföring i Sverige kan komma att ske även i andra fall än de som exemplifieras i propositionen. Jag tror att det är oerhört väsentligt att det kommer till stånd en tydlig gräns för vad som ryms inom lagstiftningen och inte, men i övrigt har jag ingenting att tillägga, utan jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 202 INGRID BURMAN (v):

Fru talman! Dessvärre pågår det fortfarande grova övergrepp på flickor i Sverige och i världen i övrigt. Ett av de grävsta kallas könsstympling. Könsstympling av flickor har varit förbjuden och straffbar i Sverige sedan 1982. Trots detta förekommer det att flickor som bor i Sverige könsstympas, ibland genom att de reser eller förs till ett annat land där stymplingen utförs. Dessa brott har hittills inte kunnat lagföras i Sverige, eftersom det krävs att gärningen skall vara straffbar i det land där den begicks, den s.k. dubbla straffbarhetens princip.

Vi i Vänsterpartiet har länge drivit kravet att den dubbla straffbarhetens princip skall tas bort när det gäller brott mot lagen om förbud mot könsstympning av kvinnor. Vi är i dag glada att alla partier i Sveriges riksdag anser att detta brott är så grovt och så kränkande att det bör undantas från kravet på dubbel straffbarhet. Och ett enigt utskott står faktiskt bakom detta. De reservationer som finns i betänkandet handlar inte om att avslå själva lagstiftningen. Detta är ju dessvärre en nödvändig lagstiftning.

Nu handlar det om att gå vidare. Det är vår gemensamma uppgift att gå vidare och sprida information och kunskap så att inga fler flickor könsstympas i Sverige eller förs utomlands för könsstympning. Lagstiftningen ensam kan inte förhindra eller förändra ibland tusenåriga traditioner. Här handlar det om en kombination av lagstiftning, information och kunskapsspridning. Det handlar om att hävda flickors rätt till sin egen kropp och sin egen sexualitet. Det handlar naturligtvis också om att arbeta internationellt så att inga flickor i något land utsätts för denna vedervärdiga form av stympning.

Fru talman! Jag står faktiskt här i talarstolen i dag enbart därför att jag är så glad att få tillfälle att tillstyrka denna nödvändiga lagstiftning. Margareta Israelsson har ju redan för utskottsmajoritetens räkning yrkat bifall till hemställan i betänkandet, och jag har inget annat yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 maj.)

18 § Ny lag om handel med begagnade varor

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1998/99:NU9
Ny lag om handel med begagnade varor (prop. 1998/99:51)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 6 maj.)

19 § Vissa konkurrenspolitiska frågor

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1998/99:NU11
Vissa konkurrenspolitiska frågor

Anf. 203 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Näringsutskottets betänkande nr 11 berör ett antal motioner om konkurrenspolitiken. Man kan väl, enkelt uttryckt, säga att konkurrenspolitikens effektivitet är lite grann av nerven i hela marknadsökonomi. En fungerande konkurrens är därmed i praktiken en av de centrala delarna, till skillnad från planhushållningen och den typ av ekonomier som vi har sett i Östeuropa.

Jag tror att det i utskottet finns en bedövande enighet kring viljan att upprätthålla en bra konkurrenslagstiftning och en fungerande konkurrens i Sverige, men vi är oeniga om hur långt lagstiftningen skall gå och vad den i alla delar skall syfta till.

Jag vill bara peka på den konkurrensutsättning som i dag sker inom svenskt näringsliv genom globaliseringen där varje enskild komponent och varje process i ett företag numera utsätts för full internationell konkurrens. Man har inte råd att låta någon del finnas inom företaget som är ineffektivare eller mer kostsam jämfört med vad som kan köpas från andra konkurrenter eller underleverantörer. Det är en absolut nödvändighet att kunna överleva och att vara framgångsrik i en hård internationell konkurrens. Detta är till fromma för konsumenterna. Det ger bättre produkter, lägre kostnader, en större marknadsstyrning och därmed även ett effektivare resursutnyttjande.

Vi reservanter har, det framgår av reservation nr 1, väldigt svårt att se att detta bara skall gälla inom privat näringsliv, och för den delen även inom statliga företag. Här finns det, tycker vi, alldeles för stora delar av egenregiverksamhet inom kommun, landsting och stat som har ett behov av att utsättas för konkurrens, precis som sker i motsvarande verksamheter i dag i nästan vartenda enskilt företag – till fromma för utvecklingen och välfärdsutvecklingen.

Därför vill vi i reservation nr 1 klart markera att det finns en otillräcklig konkurrens inom den offentliga sektorn som inte är till nytta vare sig för konsumenter eller skattebetalare eller för dem som är anställda inom den offentliga sektorn. Vi kan inte se att de krav som vi ställer på användningen av våra egna ekonomiska resurser skall vara annorlunda än de krav som vi ställer på användningen av skattebetalarnas pengar. Därför ser vi det som centralt och viktigt att regeringen tar till sig och skärper de delar av konkurrenslagstiftningen som gäller offentlig egenregiverksamhet. Det finns, precis som när det gäller all annan verksamhet, anledning att utsätta den för konkurrens och alternativ, så att man känner att man verkligen i varje del måste göra sitt yttersta, det mest effektiva, för att tillgodose konsumenternas krav.

I motion N210 av Jan Bergqvist kommer förslag om vissa andra tillämpningar av konkurrenslagen och även en annan syn på Konkurrensverket som jag synnerligen skarpt måste reagera på. Man vill där lägga in att Konkurrensverket inte bara skall jobba med konkurrens för konsumentens bästa utan också lägga in andra, mycket märkliga, krav. Dessa krav innebär att man mera skall se till risken för ökad brottslighet när det gäller konkurrenslagstiftningen och avregleringsarbetet, att man skall titta på arbetsmiljökraven m.m.

Fru talman! Jag tycker att arbetsmiljön är en sak för lagstiftaren att tillgodose – det gäller då också de avtal som sluts på arbetsmarknaden – och att konkurrenslag och konkurrensverk självfallet fullt ut skall arbeta för konsumentens nytta, som det står i det regleringsbrev och i de förordningar som gäller Konkurrensverket och som är fullt tillräckliga. Det är de arbetsmiljölagar som riksdagen skall styra och ställa med som skall se till att vi får en god arbetsmiljö.

Jag har väldigt svårt att se vad ekonomisk brottslighet har att göra med konkurrens och avreglering. Ekonomisk brottslighet skall bekämpas med alla till buds stående lagliga medel – *inte* genom att ta bort konkur-

rens och *inte* genom att monopolisera. Jag vågar nog säga att detta snarast leder till betydande risker, även utifrån de nämnda utgångspunkterna. Jag har väldigt svårt att se vad utskottsmajoriteten i denna del menar. Det luktar lite grann av storebrorsmentalitet och ett något gammaldags, närmast reaktionärt, godtycke när man vill föra in detta i Konkurrensverkets arbete och i konkurrenslagstiftningen.

De två huvudrekvisiten i konkurrenslagstiftningen med förbud mot marknadsdominerande ställning och mot skadliga konkurrensbegränsningar och att Konkurrensverket skall arbeta till nytta för konsumenten är det korrekta och det motiv som skall styra både Konkurrensverkets verksamhet och konkurrenslagstiftningen. Vad gäller de andra delarna har jag inte kunnat se några sakliga exempel på varför man skall försöka föra in så luddiga krav som närmast vore till förfång när det gäller att tillämpa en skarp konkurrenslagstiftning.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 1 i betänkandet.

Anf. 204 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Vi kristdemokrater vill ha avreglering och konkurrens på en fri och öppen marknad, men det måste finnas ett regelverk. Det måste finnas en domare, och det måste finnas sanktionsmöjligheter att tillgripa mot dem som bryter mot spelreglerna. Vi anser att ett väl fungerande regelverk är en förutsättning för väl fungerande företag och därigenom är en drivkraft för utveckling.

Konkurrenslagen, som trädde i kraft den 1 juli 1993, är mycket bra till sin inriktning – att förbjuda skadliga konkurrensbegränsningar. Lagen har nu varit i kraft i snart sex år, men vi har sett att det finns behov av justeringar. Lagen går i vissa fall längre än EU:s konkurrensregler. Nya marknadsmönster har bildats. Våra företag måste få konkurrera på lika villkor. Små företag måste i vissa fall få samverka, och Lantbrukskooperationen måste få fortsätta att verka i sina traditionella former.

Fru talman! När det gäller tillväxt och utveckling av den svenska ekonomin och välfärden står ett stort hopp till de små och medelstora företagen. Därför är det mycket viktigt att de får verka på en marknad där konkurrensen fungerar och där regelverket är effektivt och inte missbrukas. Vi vet att det tyvärr inte är så ovanligt att små företag på många orter kämpar mot kommunala verksamheter som konkurrerar bl.a. genom skattesubventionerad underprissättning.

Det konkurrensråd som regeringen har tillsatt är synnerligen tandlöst. Det är således inte tillräckligt för att få bukt med den snedvridande kommunala konkurrensen. I verkligheten är de privata företagen i dag närmast rättslösa gentemot de offentliga.

Fru talman! När konkurrenslagen hade varit i kraft i ett år infördes särbestämmelser för jord- och skogsbruket och för trädgårdsnäringen eftersom lagen gjorde det omöjligt för lantbrukare att samverka i ekonomiska föreningar.

För tre år sedan ansåg Konkurrensverket att Södra Skogsägarnas verksamhet stod i strid mot lagen. Man diskuterade väldigt mycket kring begreppet relevant marknad. Man diskuterade också vad begreppet pris-samverkan innebär och hur det skall tolkas. Men det som Marknadsdomstolen kommer fram till i sin dom i Södrafallet är faktiskt att konkur-

renslagen när det gäller prissamverkan i skogsägarföreningen är så motsägelsefull att domstolen inte ansett sig kunna tolka lagen och tillämpa den. Södra Skogsägarna fick alltså efter tre års utredande och prövning beskedet att man kan fortsätta sin verksamhet som den ser ut nu. Men domen avser Södra och ger ingen vägledning för de övriga skogsägarföreningarna.

Jag undrar: Är inte Marknadsdomstolens yttrande ett tillräckligt tydligt tecken på att lagen måste ändras?

När man ser över den lagen måste dagens svenska negativa syn på kooperativ samverkan ersättas med den positiva syn som finns i EGRätten och med den lagstiftning som gäller i de andra EU-länderna.

I den reservation som vi kristdemokrater har tillsammans med Centerpartiet har vi i fyra punkter sammanfattat vad vi ser som nödvändigt för att svensk lagstiftning skall bli konkurrensneutral i förhållande till vad som gäller inom EU, som ju är vår viktigaste marknad.

Fru talman! Taxi är en annan näring som är på kollisionskurs med konkurrenslagen. Enligt Marknadsdomstolens beslut från den 26 april i år får två taxiföretag i Skellefteå inte samverka i en beställningscentral. Det bryter mot lagen.

Jag menar att taxifrågan också måste ställas mot behovet av service. Hur skall allmänheten få en bra service? Hur skall färdtjänst, skolskjutor, sjuktransporter, m.m., som upphandlas av det offentliga, kunna tillfredsställas på bästa sätt? Att det går i våra storstäder, där underlaget är så mycket större och där flera taxiföretag är så stora att de av egen kraft kan lägga anbud på samhällsbetalda transporter och dessutom hålla en beställningscentral bemannad dygnet runt, året runt, det förstår vi. Men hur skall denna service kunna upprätthållas i glesare bygder utan att små företag får samverka?

Lagen måste ändras. Och det med det snaraste. I betänkandet kan vi läsa att utskottsmajoriteten förutsätter ett förslag från regeringen senast i höst. Det tycker vi är jättebra, men vågar vi verkligen lita på att taxinäringens, ICA-handelns och jordbrukskoooperationens problem då undanröjs?

En arbetsgrupp i Regeringskansliet har presenterat rapporten Små företag och konkurrenslagen. Där föreslår man vissa förändringar i de regler som finns för samarbetet inom lantbrukets primärföreningar genom legalundantaget och i gruppundantaget, som avser kedjor i detaljhandeln. Dessutom föreslår man ett nytt gruppundantag för samarbete i taxiföretag.

Det är bra. Men enligt remissvaren innebär rapportens förslag bara ett steg i rätt riktning. Det är inte tillräckligt. Frågan kvarstår: Skall dessa viktiga företag behöva leva på särskilda undantag för att få fortsätta sin verksamhet? Skall de behöva leva i ett tillstånd av osäkerhet över om de skall våga investera, och kommer kanske deras verksamhet i framtiden att bedömas som olaglig? Och hur drabbas kunderna/konsumenterna?

Fru talman! Det handlar inte om ett enstaka litet, udda företag. Det handlar faktiskt om *många* företag som är verksamma över hela landet. Det är företag som tillsammans sysselsätter några hundratusen människor och som producerar varor och tjänster som vi alla är så beroende av.

När kartan inte stämmer med verkligheten anser jag att man måste försöka rita om den. I det här fallet måste lagen anpassas till verkligheten.

Fru talman! Vi står naturligtvis bakom båda reservationerna till betänkandet, men jag stannar vid att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 205 ÅKE SANDSTRÖM (c):

Fru talman! Regler och lagar är viktiga när det gäller konkurrensfrågor, självklart. Men det är också viktigt att lagarna och reglerna utformas så att de inte upplevs som oklara, obegripliga, ogynnsamma och orättvisa för vissa näringar. Men det är precis vad som gäller i dag.

Först och främst gäller det taxirörelsen. Den har tidigare berörts här. Nu är det inte längre enbart en teoretisk fråga. Nu är det allvar och skarpt läge, som man brukar säga.

Nuvarande konkurrenslag är möjligen att anse som logisk och tillämpbar i ett antal stora kommuner, men i nära 200 kommuner har dessa teoretiska regler förödande konsekvenser, om lagens bokstav skall följas. Taxiföretag får nämligen inte samarbeta i en beställningscentral. Och vi som kommer från kommuner och landsting har krävt beställningscentraler för att få bättre service till medborgarna.

Det gruppundantag som föreslås i den aktuella utredningen som det hänvisats till i betänkandet löser inte dessa problem. Att ett taxiföretag bara får ha en 35-procentig marknadsandel för att få samverka i en beställningscentral är inte realistiskt och hjälper inte dessa företag.

Trots detta pågående arbete och denna översyn dömer nu Marknadsdomstolen en rad företag till avveckling av sin egen verksamhet, med ekonomiska förluster som följd och givetvis med sämre service för konsumenterna/medborgarna. Enligt färskas uppgifter är det aktuellt med sådana domar i sex olika län. Det är bråttom med en förändring av konkurrenslagen, mycket bråttom. Medan gräset växer dör kon, eller mer aktuellt, medan utredningshögarna växer lägger taxiföretagen ned.

Nu tvingas ett stort antal företag omstrukturera sin verksamhet till höga kostnader, trots att det med stor sannolikhet inte stämmer med den politiska viljan här i kammaren inför en ändring av konkurrenslagen som rimligen kan träda i kraft vid kommande årsskifte.

Fru talman! I min fråga till näringsministern i detta ärende i torsdags fick jag ett tack för upplysningen om hur illa läget är. Aktualiteten måste nog enligt min mening vässas betydligt hos superdepartementet om vi skall, vilket utskottet har krävt, ha ett förslag till lösning senast under hösten detta år. Rimligen borde förslagen komma under sommaren.

Den andra och större näringen är det samlade lantbruket med primärproduktion – förädling och industri inom jordbruket och skogsnäringen totalt – med en sammanlagd sysselsättning på 475 000 människor i landet.

En hel basnäring kan inte leva med sådana konkurrensvillkor som särbehandlar de lantbrukskooperativa företagen negativt jämfört med gällande EG-rätt och andra EU-länders lagar och tillämpningar. Konkurrenslagen måste ändras.

Det är enligt min mening anmärkningsvärt att moderaterna, som ofta vill framstå som småföretagens tillskyndare, inte i denna fråga, kring

lantbrukskooperationens villkor, vill ställa upp på reservationen och uttala att denna förändring är viktig och kräver stor skyndsamhet.

Fru talman! Lantbruksföretagen och de ekonomiska föreningarna måste få veta vilka spelregler som skall gälla för att de skall klara en positiv utveckling i en alltmer hårdnande konkurrens. Det har skett stora förändringar i vår omvärld sedan konkurrenslagen infördes 1993. Inte minst är konkurrenstrycket inom livsmedelssektorn stenhårt nu. Exempelvis var andelen import av nötköttsprodukter 1998 hela 24 %.

Om vi inte får en förändring av konkurrenslagen finns det bl.a. risk för att föreningsföretagens effektivitet på hemmamarknaden och på exportmarknaden försvagas. Föreningsföretagen kan inte fullgöra sin motagningsplikt gentemot medlemmarna och dessutom kan den privata förädlingsindustrin drabbas av problem med råvarutillförseln med påfallande risk för onödiga investeringar.

En ändring av konkurrenslagen skulle underlätta utvecklingen av nya kooperativa företag om man avvecklar de hinder som finns i dag för handel med produkter som inte vidareförädlas hos föreningen.

Får vi ingen ändring av konkurrenslagen i de delar som gäller den kooperativa samverkan är det också risk för att förädlingsindustrierna lokaliseras utomlands. Sysselsättningen minskar därmed i lantbruket, i binäringarna och i industrin. Dessutom kommer det öppna landskapet att på sikt hotas.

Fru talman! Det finns lösningar på dessa problem. Från Centerpartiets sida menar vi att den grundläggande frågan är att den negativa behandlingen av samarbete mellan företag i kooperativa former måste ersättas med den positiva inställning som utmärker EG-rätten och de övriga EU-länderna. Exempel på förändringar som krävs för att nå detta är:

- att samverkan i federativ form ges samma villkor som primärföreningar inom lantbruket,
- att förbudet i konkurrenslagen mot att begränsa medlems fria rörlighet tas bort och ersätts med EG-rättens funktionsskydd för kooperativa företag,
- att hinder för förhandlingssamverkan mellan små producenter också tas bort ur konkurrenslagen.

Detta är bara några exempel på nödvändiga förändringar av konkurrenslagen. Tyvärr måste konstateras att den här tidigare åberopade utredningen inte tagit de redovisade svårigheterna på allvar när det gäller de kooperativa samverkansformerna. Utredningen har bl.a. inte berört frågan om federativ samverkan inom jordbruket, vilket är tillåtet inom EG-rätten på samma grunder som samverkan mellan primärföreningar.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Anf. 206 EVA FLYBORG (fp):

Fru talman! Det är konkurrensen som gör att marknadsekonomi fungerar, ty det är konkurrensen som gör att endast de bästa producenterna överlever och förser konsumenterna med det som de vill ha – Adam Smith 1776.

Det har gått över 200 år sedan den brittiske nationalekonomen Adam Smith i sin bok *Nationernas välstånd* konstaterade att konkurrens är en oöverträffad metod att nå effektivitet. Den ekonomiska historien har givit honom rätt. Vad är det som driver bagaren att baka ett gott bröd, slaktaren att erbjuda ett gott kött eller bryggaren att brygga ett mustigt öl? frågade Smith och svarade själv: Jo, det är företagare i ständig tävlan med varandra.

Fri konkurrens på lika villkor inom de ramar som sätts upp av etiska principer och lagstiftning är det bästa verktyget för att tillgodose konsumenternas efterfrågan.

En effektiv konkurrens gynnar alltid i första hand konsumenterna. Företagens tävlan om att vara bäst och billigast upprätthåller en ständig press på priser och kostnader. Men också ur ett mer dynamiskt och samhällsekonomiskt perspektiv är väl fungerande konkurrensmarknader av stor betydelse. Konkurrensen är i själva verket den kanske viktigaste drivkraften till teknisk och ekonomisk utveckling.

Väl fungerande konkurrens stimulerar en kontinuerlig förnyelse av produktionsapparaten och leder därmed till en effektiv användning av samhällets resurser. Den medför inte bara mångfald och större valfrihet i utbudet av varor och tjänster utan också mångfald i företagandet.

Konkurrensens betydelse för ekonomisk utveckling och ekonomiskt välstånd har framstått allt klarare under de senaste decennierna. En av grundtankarna med den inre marknaden som skapats inom EU är just att få till stånd en ökad konkurrens och en bättre ekonomisk utveckling. Vad det ytterst handlar om är att skapa förutsättningar för ett ökat välstånd och ökad sysselsättning för medborgarna i medlemsländerna.

Graden av konkurrens på olika marknader spelar alltså en central roll för den ekonomiska tillväxten. Men konkurrensen på en marknad kan inte upprätthålla sig själv. Den är tvärtom ständigt hotad. En effektiv marknadsekonomi förutsätter i själva verket att det finns stränga och tydliga regler för aktörerna att hålla sig till. Därför krävs en effektiv konkurrenslagstiftning och en effektiv konkurrenspolitik. Alla marknader behöver spelregler för att fungera. En viktig uppgift för staten är att skapa och bevara sådana sunda spelregler.

Offentliga regleringar kan ha helt andra syften än att hämma konkurrensen, men får ändå ofta sådana konsekvenser. Under senare år har flera studier gjorts av konkurrenssituationen i Sverige.

Samtliga pekar på att en stor del av de problem som kännetecknat svensk ekonomi under de senaste decennierna med snabba kostnadsstegringar, svag produktivitet utveckling och en svag ekonomisk tillväxt kan förklaras av brister i konkurrensen. Innebörden av studierna är att med bättre konkurrensförhållanden kunde svenskarna haft mer pengar att röra sig med, en högre levnadsstandard och fler jobb.

Lika entydigt som brister i konkurrensen ringas in som ett av de mest grundläggande problemen i svensk ekonomi, lika entydigt rekommenderar studierna skärpta konkurrensregler, avregleringar och en ökad importkonkurrens.

De ekonomiska vinsterna av ett skärpt konkurrenstryck i näringslivet och offentlig sektor är naturligtvis svåra att uppskatta med någon större precision. Men försök till samhällsekonomiska bedömningar visar att det

rör sig om betydande belopp. I boken *Järntrianglar – förnyelsens fiende nummer ett* uppskattas vinsten till 180 miljarder kronor.

Tyvärr kan det vara svårt att vinna ett massivt folkligt stöd för skärpt konkurrens som en väg att lösa samhällsproblem. Det tycks enklare att göra troligt att ökade bostadssubventioner och omfattande regleringar leder till billigare bostäder och större rättvisa på bostadsmarknaden, trots att det förhåller sig precis tvärtom. Skälet till att svenskar tvingas att lägga en så stor andel av inkomsten på sitt boende är frånvaron av en fungerande konkurrens på bygg- och bostadsmarknaden. Komlicerade regelverk och omfattande subventioner har dolt de verkliga kostnaderna för konsumenterna och sopat undan motiven för producenterna att pressa sina kostnader.

Folkpartiet liberalerna förordar en omfattande utförsäljning av statliga bolag. Vi tror att staten i grunden är en dålig företagsägare. Statens uppgift är att ange spelregler för företagsamheten. Att staten själv konkurrerar med företag som den bestämmer villkoren för är oetiskt. En vanlig liknelse är att domaren i en fotbollsmatch samtidigt skulle vara spelare i det ena laget.

Vi liberaler anser att det som staten ägnar sig åt skall styras demokratiskt och med full öppenhet och insyn för medborgarna.

Vi har under de senaste decennierna också kunnat se hur en omfattande bolagisering ägt rum på kommunal nivå. Förvaltningar har organiserats i form av aktiebolag som helt eller delvis har ägts av kommunerna.

Resultatet är att det har växt fram en bolagssektor vid sidan om den demokratiskt styrda förvaltningen. Många av bolagen är verksamma på marknader där det finns goda förutsättningar för konkurrenslösningar och gott om privata aktörer. Folkpartiet menar att den nuvarande situationen är oacceptabel.

Tyvärr fungerar den offentliga upphandlingen i dag inte heller särskilt väl. Riksdagens revisorer påpekar i en rapport från i våras på en rad missförhållanden. Problem som är relativt enkla att åtgärda på svensk nivå hänger samman med bristen på nationella riktlinjer. Riksdagens revisorer framhåller bl.a. att det tycks råda en förvånansvärt stor oklarhet om vilka regler som gäller. Oklarheterna rör de flesta leden i en upphandling.

I praktiken finns det inga effektiva sanktionsmöjligheter för upphandlingar som görs helt utanför lagen. Erfarenheten visar att få företag är beredda att starta en rättslig process om de anser sig förfördelade. Rättsprocesser är både tidsödande och kostsamma. Dessutom kan underleverantören vara orolig för att förlora en potentiellt viktig kund.

Folkpartiet anser att det behövs en samlad och tydlig nationell policy för upphandlingsfrågor samt en översyn av regler för och tillämpning av offentlig upphandling. Det kräver bl.a. ett mer flexibelt och lättillgängligt regelverk, att tillsynen skärps samt att sanktionsmöjligheter införs för upphandlande enheter som förbigår lagstiftningen. Dessutom krävs att informationen kring regler och förfarandet vid upphandlingen förbättras.

Folkpartiet delar dessutom Konkurrensverkets uppfattning att det krävs en ny bestämmelse i konkurrenslagen som syftar till att komma till rätta med säljvägran eller motsvarande fall av diskriminering. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag till en sådan bestämmelse.

Vi i Folkpartiet anser att Konkurrensverket bör få större möjligheter att agera konkurrenspoliser genom ökade resurser till egna undersökningar och uppföljningar. I dag koncentreras mycket av arbetet till de anmälningar som kommer in till verket, och handläggningstiderna blir i vissa fall mycket långa.

Vi föreslår därför att anslaget till Konkurrensverket höjs med 10 miljoner kronor årligen. Dessutom anser vi att medlen till konkurrensforskningen bör fördubblas.

Fru talman! En vital konkurrens skärper effektiviteten och ökar välståndet. Därför är insatser för att främja konkurrensen viktiga inslag i en politik som gör Sverige mer utvecklingskraftigt. En fungerande och sträng konkurrenslagstiftning är viktig för att en effektiv konkurrens skall råda i det privata näringslivet. Konkurrensutsättning medför ökad effektivitet och gynnar konsumenterna.

Vi anser att kraftfulla åtgärder måste vidtas från regeringens sida för att driva på avregleringsarbetet. Vår uppfattning är att de stora offentliga monopol som för närvarande svarar för tjänsteproduktionen inom sjukvård, skola, äldreomsorg osv. skall avregleras så att en privat tjänsteproduktion inom dessa områden kan utvecklas.

Till sist vill jag säga ett par ord om samverkan mellan taxiföretag.

1998 års taxiutredning skall lämna sitt förslag till regeringen under våren. Här kommer det att krävas ett antal noggranna överväganden så att man klarar kraven på en effektiv konkurrens samtidigt som man inte slår sönder en väl fungerande organisation.

Vi har tillsammans i utskottet konstaterat att det är av yttersta vikt att denna fråga hanteras skyndsamt, och vi förutsätter att regeringen återkommer senast till hösten med ett förslag till lösning på problemet. Dagens situation är långt ifrån tillfredsställande. Taxis problem måste få en hållbar lösning.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 207 ANNE LUDVIGSSON (s):

Fru talman! Riksdagen behandlar nu näringsutskottets betänkande nr 11 om vissa konkurrenspolitiska frågor och motioner från allmänna motionstiden om inriktningen av konkurrenspolitiken och om kooperativ samverkan.

Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan och det tillkännagivande till regeringen som utskottet anfört med anledning av motion N210 och avslag på övriga motioner och samtliga reservationer.

Som vi hörde förut citerade Eva Flyborg just Adam Smiths uttalande om konkurrensen, så det gör inte jag här. Det låter ganska enkelt när han uttrycker det som han gör. Jag ser det inte som lika enkelt.

Utskottet påtalar att en effektiv konkurrens är en viktig förutsättning för en väl fungerande samhällsekonomi. Väl fungerande marknader leder till att produktivitetstillväxten blir tillräckligt god för att säkerställa en standardutveckling och ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv. Effektivare marknader gynnar också konsumenterna i form av lägre priser, bättre kvalitet och större urval av varor och tjänster. Om detta finns det en samsyn i utskottet.

Fru talman! I vårpropositionen presenterar regeringen flera åtgärder för en offensiv konkurrenspolitik. Jag tar upp några.

En väl fungerande konkurrens inom byggsektorn minskar på sikt boendekostnaderna för alla. Byggekostnadsdelegationen skall presentera förslag för att motverka att byggsektorn bidrar till att inflationstendenser uppstår.

En annan åtgärd är att hinder för konkurrens i gränlandet mellan offentlig och privat verksamhet skall undanröjas.

Sveriges deltagande i den inre marknaden ger konsumenterna ett bredare utbud och lägre priser. Regeringen arbetar för att ytterligare stärka konsumentintresset i handelspolitiken, bl.a. genom ökad importkonkurrens. Ett exempel på detta är ju frågan om utvidgad parallellimport.

Konkurrenspolitiken skall vara till nytta för konsumenterna. Konkurrens till varje pris kan i flera fall innebära samhällsekonomiska kostnader och onödiga välfärdsförluster.

Utskottet vill med anledning av motion N210 ge regeringen i uppdrag att fortsättningsvis i avregleringssammanhang lägga särskild vikt vid ett helhetsperspektiv för konsumenterna. Jag vill påtala att detta är ett uppdrag som regeringen får. Det är inget uppdrag som ges till Konkurrensverket om ändringar i konkurrenslagen.

Förutom konkurrens och effektivitet måste också frågorna om välfärd samt risk för ökad ekonomisk brottslighet och sämre arbetsmiljö beaktas. Det är också viktigt att på ett systematiskt sätt följa upp de avregleringar som har genomförts och väga de positiva effekterna mot de negativa som kan uppstå med t.ex. sämre service för medborgarna.

Avreglering och liberalisering av olika marknader har fått allt större betydelse, men av- eller omregleringen som sådan löser inte alla problem som funnits på den tidigare reglerade marknaden. En väl avvägd särreglering kan i de flesta fall dämpa eller eliminera de negativa effekter som kan uppstå.

Det är konsumenternas bästa som skall sättas i fokus när vi diskuterar konkurrenspolitiken, och då behövs detta helhetsperspektiv. Här finns en tydlig skiljelinje mellan de borgerliga partierna och utskottsmajoriteten.

Vi har i utskottet fått information och synpunkter från en rad företrädare för olika organisationer och myndigheter. Vi har också på ett bra sätt fått möjlighet att sätta oss in i dessa inte alltid helt enkla frågor.

Vi kan konstatera att det pågår en rad aktiviteter inom det konkurrenspolitiska området just vad gäller klarare spelregler mellan offentlig och privat verksamhet och regler för offentlig upphandling.

Småföretagsdelegationens arbete och Konkurrensverkets erfarenheter har visat att det finns konkurrensproblem mellan offentlig och privat verksamhet. Det är angeläget att komma till rätta med dessa problem. En självklar utgångspunkt är att offentlig näringsverksamhet inte får slå ut jobb eller hindra tillväxtförutsättningar i privata företag.

Regeringens arbete på detta område styrs av en vilja att uppnå och upprätthålla konkurrensneutralitet mellan offentlig och privat verksamhet. I den handlingsplan för att förbättra villkoren för främst små företag som regeringen presenterade i december ingår en särskild punkt om klarare spelregler mellan kommuner, landsting och små företag. Där tas bl.a. följande punkter upp: Offentlig upphandling, långsiktig konkurrenspolicy, uppdrag till Konkurrensrådet och strategi för en fungerande konkurrenspolicy.

I budgeten för 1999 avsattes medel till Kommerskollegium för insatser för att öka företagens kunskaper om offentlig upphandling.

Även de statliga myndigheternas agerande på konkurrensutsatta marknader ses över. Utgångspunkten för detta uppdrag bör vara att statliga myndigheters verksamhet inte skall hämma tillväxtförutsättningarna främst för små företag.

Rådet för konkurrens på lika villkor kommer att belysa detta, och Statskontoret kommer att få i uppdrag att se över hur statliga myndigheter agerar på konkurrensutsatta marknader. En konkurrensstrategi som är långsiktig är viktig för alla parter, och frågan om klagomöjligheter för enskilda företag mot kommuner finns med i de frågor som behandlas i Näringsdepartementet.

Fru talman! De kooperativa företagen är en viktig del i utvecklingsarbetet för små, växande företag, och de kooperativa frågorna är viktiga faktorer i tillväxtpolitiken.

Från utskottets sida vill vi framhålla att det är en självklarhet att konkurrenslagstiftningen skall ha en sådan utformning att olika associationsformer får en likvärdig behandling.

Frågan om de kooperativa företagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I departementspromemorian *Små företag och konkurrenslagen* behandlas kooperativ samverkan. Kooperativ samverkan inom jordbruket är i detta sammanhang föremål för en utförlig behandling.

I detta sammanhang kan nämnas att regeringen nu har beslutat att förlänga gruppundantaget till den 1 juli 2001. Det beror på att regeringen vill avvakta resultatet av EU:s arbete med gruppundantag innan man vidtar förändringar.

När det gäller taxibranschen delar jag utskottets uppfattning att det är angeläget att branschen så snabbt som möjligt får besked om vilka regler som skall gälla och att regeringen presenterar ett förslag till lösning senast hösten 1999.

Utskottet påtalar också att även frågan om de lantbrukskooperativa samverkansformerna bör behandlas med skyndsamhet av regeringen.

Fru talman! En viktig del är att stödja och främja forskningen inom konkurrensområdet. Forskningsresultaten är värdefulla för regeringens och andra aktörers arbete inom konkurrensområdet.

Jag vill avsluta med att påtala att utskottet och regeringen ser de konkurrenspolitiska frågorna som oerhört viktiga nu och i framtiden. Jag ser fram emot att följa arbetet inom detta område.

Anf. 208 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Vi är nog ense om att man behöver vårda konkurrensen. Det råder ingen tvekan om att vi också är ense om att konkurrenslag och konkurrensverk skall vara till bästa nytta för konsumenten. Vad vi inte kan se är hur man kan få in frågor om arbetsmiljö och bekämpning av ekonomisk brottslighet i dessa delar. Arbetsmiljövillkor bör lagstiftas fram eller avtalas fram. Ekonomisk brottslighet skall bekämpas på sedvanlig grund, och det är svårt att göra inom detta område.

Jag delar uppfattningen att det finns vissa saker som måste lösas inom taxinäringen. De skall lösas, tror jag, delvis genom en teknisk utveckling där man klarar gemensamma centraler men ändå kan upprätthålla en konkurrens. Jag ser fram emot att få ett förslag till höstriksdagen. Och

det får inte bli så att man lutar sig tillbaka och slipper konkurrensen genom att bara skriva om lagen.

Det gäller också skogsägarrörelsen. Självfallet skall det vara konkurrensneutralitet mellan ägarformerna. Men det gäller att upprätthålla en konkurrens som tillgodoser rimliga krav från branschen samtidigt som den klarar konsumentintresset.

När det gäller den offentliga delen och den offentliga produktionen är min uppfattning mycket bestämd. Det är på områden där vi har haft en skarp konkurrens i Sverige som vi har fått en god utveckling, växande företag, flera arbetstillfällen. Det gäller faktiskt även inom offentlig sektor. Sverige har missat en stor exportindustri på grund av bristande konkurrens i mycket av tjänsteproduktionen. Vi är mycket framstående inom läkemedel. Vi är mycket framstående inom medicinsk teknik. Vi borde kunna vara det i fråga om export av sjukvård också.

Anf. 209 ANNE LUDVIGSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt bra att vi i stora delar har en samsyn om de här frågorna i utskottet. Men sedan har vi vissa punkter där vi skiljer oss åt. När det gäller just vårt uppdrag till regeringen vill vi att regeringen har ett helhetsperspektiv för konsumenterna. Jag tror också att de kan lyckas med det uppdraget.

Anf. 210 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag tror att vi i grunden har en samsyn när det gäller taxi och hur vi skall försöka hantera skogsägarrörelsen; att vi skall ha en skarp konkurrenslagstiftning för konsumenternas bästa. Men jag förstår inte utskottets betänkande vad gäller motionen från Jan Bergqvist om att föra in arbetsmiljöfrågor och ekonomisk brottslighet i det här med konkurrensen. Det är inte där dessa frågor bör behandlas. De bör behandlas på annat ställe med mycket större skärpa och större framgång. Det här luddar till konkurrenslagstiftningen, som är till fromma för konsumenten.

Jag kommer tillbaka till att vi är väldigt ledande inom ett antal områden där vi har haft konkurrens i upphandlingen. På teleområdet har vi blivit världsledande. Inom kraftproduktion har vi blivit världsledande. Inom läkemedelsframställning har vi blivit världsledande. Men inom exempelvis sjukvård har vi inte haft konkurrens och upphandling. Därmed har vi heller inte blivit världsledande. Där har vi missat, vågar jag säga, en betydande exportindustri. Och tyvärr gäller detta inte bara inom sjukvården. Det gäller också många andra tjänsteområden.

Anf. 211 ANNE LUDVIGSSON (s) replik:

Fru talman! Jag delar inte uppfattningen att det här uttalandet som vi gör kommer att bli ett hinder för de konkurrenspolitiska frågorna och det arbetet. Däremot vill vi påtala att vi sätter konsumenten i centrum. När det gäller konkurrens handlar det faktiskt inte om konkurrens till vilket pris som helst. Ibland måste man också titta på hur det slår på andra delar i samhället just med utgångspunkt från välfärden och konsumenterna.

Anf. 212 ÅKE SANDSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Jag vill med anledning av Anne Ludvigssons anförande fråga om det här innebär att majoriteten är för eller emot en förändring av konkurrenslagen vad avser lantbrukskooperationens villkor i en helhet. Detta har vi berört i Centerpartiets motion. Gruppundantaget är ju bara en del i de problem som jag anförde.

Anf. 213 ANNE LUDVIGSSON (s) replik:

Fru talman! Eftersom detta nu är föremål för utredning vill jag inte uttala mig i den delen. Men alla vill att vi skall ha ett bra och fungerande jordbruk och att de små jordbrukarna skall kunna försörja sig och leva på detta.

Anf. 214 ÅKE SANDSTRÖM (c) replik:

Fru talman! Kan jag möjligen få en uppgift om en rimlig tidsplan? När kan vi få ett besked om ställningstagandet från majoriteten i den här helhetsfrågan?

Anf. 215 ANNE LUDVIGSSON (s) replik:

Fru talman! Som vi har sagt hoppas vi, och förutsätter, att regeringen behandlar det här skyndsamt.

Anf. 216 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Utskottet är mycket enigt om att en sund konkurrens i många avseenden är bra för konsumenterna. Dessutom är det faktiskt mycket avgörande för att hänga med i den tekniska utvecklingen att det finns en fungerande konkurrens. Utskottet är också enigt om att varken kommunal eller annan offentlig näringsverksamhet får slå ut jobb eller hindra tillväxtförutsättningar i privata företag.

Det förekommer helt visst att kommuner behandlar små entreprenörer illa. Det vore därför bra med utökat samarbete och informationsutbyte mellan kommunerna och t.ex. företagarnas lokala föreningar för att undvika felaktigheter i upphandling eller när kommuner skall starta upp olika verksamheter. Gällande kommunalag och den politiska kontrollen i övrigt borde härvidlag vara tillräckligt.

I det här sammanhanget är det också viktigt att skilja på situationen i storstad kontra den stora svenska landsbygden. I landsbygdskommunerna är det ofta naturligt att det är kommunen som startar upp nya verksamheter till nytta och nöje för kommunens invånare. Här finns ofta inte något privat alternativ över huvud taget. Detta borde kanske poängteras då och då också av Moderaterna. Om inte annat så kan man ju fråga sina egna kommunalråd i exempelvis Bengtsfors eller Fridafors.

Läser man vidare i den borgerliga reservationen så förstår man emellertid snabbt att det ligger något mer bakom det moderata vurmandet för de små entreprenörerna. Man vill helt enkelt att det mesta av den offentliga verksamheten – skola, vård, omsorg – skall privatiseras. Det är, tycker jag, något förvånande i det här sammanhanget att Centerpartiet ställer upp på de här privatiseringsidéerna som nu ifrågasätts i olika kommuner.

Utskottet vill ha en helhetssyn när det gäller konkurrenspolitiken. Vi bör alltså bli mer noggranna och inte på ett dogmatiskt vis verka för konkurrensutsättning till varje pris.

Betänkandet tar dessutom upp problemen för taxinäringen och lantbrukskooperationen. Här handlar det om huruvida konkurrenslagstiftningen skall tillåta att många mindre företag skall få samarbeta i beställningscentraler eller ekonomiska föreningar. Alternativet kan inte få bli att alla mindre taxiföretag tvingas bli uppköpta av *en* ägare. Vad blir det av konkurrensen då?

Det får heller inte vara på det viset att de små skogsägarna, t.ex. Södra Skogsägarna, förbjuds att samarbeta. Samarbetet i denna kooperation är värdefullt i flera avseenden, och det är också effektivt för samhället. Det är minst sagt märkligt att samarbete mellan flera små skogsägare sätts i fråga medan man inget har att anmärka mot skogsbolagens makt och dominans på *sina* områden. I båda de här frågorna vill vi avvakta regeringens beredning i frågan.

Vägverket Produktion är intressant att studera vad gäller avreglerade områden. Vi säger alltid att samhällets olika verk och myndigheter har ett visst övertag. Men om man ser på Vägverket Produktion så är det i dagsläget konkurrensutsatt till hundra procent. De konkurrerar med andra stora bolag som inte har samma konkurrensutsättning utan som har en direktbeställningsverksamhet på åtminstone 50 %. Vägverket Produktion är hindrat att köpa upp företag på t.ex. materialsidan. Det gäller betong, linjefärg m.m. På dessa områden kan deras stora konkurrenter agera och vara mycket starka.

Bilden av avvecklingen på den svenska entreprenadmarknaden visar rätt tydligt att det är de största företagen som kontrollerar marknaden. Kommer något annat företag upp och försöker konkurrera så samarbetar de stora för att knäcka uppkomlingen, eller så köps företaget upp. Vägverket har varit ett offentligt monopol. I dag sker en uppdelning av landet i intressesfärer. Vi har alltså klara tendenser mot privata monopol. Kostnadsjakten har blivit stenhård på detta avreglerade område, något som också är ett hot mot trafiksäkerheten – liksom mot både arbetsmiljö och anställningstrygghet.

Fru talman! Konkurrens i näringslivet är viktigt. Samhället måste ständigt motverka monopolliknande tendenser. Till det behövs Konkurrensverket. Omvandlingstrycket måste finnas också i de offentliga verksamheterna. I vården och skolan måste detta dock skötas annorlunda än i det privata näringslivet.

Frågorna om taxi och kooperationen samt vägfrågorna visar att utskottets förslag om att regeringen fortsättningsvis i avregleringssammanhang bör lägga särskild vikt vid helhetsperspektivet för konsumenterna är ytterst välmotiverat.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 217 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Vi kanske t.o.m. kan få se en vänsterpartist göra anmälningar till Konkurrensverket om brott mot konkurrenslagstiftningen när det gäller Vägverkets produktion. Det finns två huvudrekvisit: missbruk av marknadsdominerande ställning och skadlig konkurrensbegränsning.

Självfallet skall konkurrensen vara skarp, oavsett var den finns. Det gäller även Vägverket.

Vi skall självfallet försöka hjälpa till så att taxinäringen kan upprätthålla en bra konkurrens och skapa fungerande beställningscentraler. Den tekniska utvecklingen kan lösa problemet på ett för alla tillfredsställande sätt.

Jag vill markera att man självfallet skall göra kommunal upphandling överallt där det är möjligt. Jag är väl medveten om att allt inte kan upphandlas överallt. Det finns inte leverantörer. Men det skall finnas en utmaningsrätt, så att man kan skapa konkurrens på bästa möjliga sätt vid så många tillfällen som möjligt.

Vi vill ha valfrihet för individen när det gäller skola, vård och omsorg. Det är den bästa konsumentmakten. Verksamheten kan vara offentlig, privat eller kooperativ. Det är valfriheten för den som skall vårdas, få omsorg eller gå i skola som är den bästa konsumentmakten.

Om vi inte hade haft upphandling av kraftproduktion, hade vi inte fått en världsledande svensk industri. Om vi inte hade haft upphandling av teleproduktion, hade vi inte fått en världsledande teleproduktion i Sverige. Det är viktiga bevis för betydelsen av utövandet av den offentliga makten på detta område.

Anf. 218 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Det verkar som om Per Westerberg kommer något närmare min syn på kommunal upphandling. Jag tycker också att kommunal upphandling är avgörande. Genom ordentlig kommunal upphandling kan man faktiskt utveckla näringar i olika sammanhang.

Kanske missuppfattade Per Westerberg mig något när det gäller Vägverket. Måhända kan man göra en anmälan i sammanhanget. Problemet är att vi är nära att skapa privata monopol, när vi lämnar det offentliga monopolet. Situationen på marknaden är sådan att det finns ett antal stora företag som tar för sig där Vägverket får släppa.

Anf. 219 PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Jag vill ha en skarp konkurrenslagstiftning och ett skarpt konkurrensverk, både när det gäller kommunal och statlig upphandling. Det gäller självfallet även Vägverket. Konkurrenslagstiftningen riktas mot dem som missbrukar marknadsdominerande ställning eller försöker åstadkomma skadlig konkurrensbegränsning. Det är de två huvudelementen i konkurrenslagstiftningen. Sedan kan det vara svårt att leva efter alla bestämmelser. Det kan vi se på vissa områden.

Europa är i dag på väg att närma sig den svenska konkurrensrätten. Vi har på det stora taget varit framgångsrika, om än inte på den offentliga sidan. Där skulle jag vilja se lite vassare klor även från Vänsterpartiet ute i kommuner och landsting och kanske även i riksdagen.

Anf. 220 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Det viktiga i betänkandet är att man nu vill gå ytterligare ett steg och åstadkomma en helhetssyn på konkurrensfrågorna. Ett antal frågor visar att vi har sett alltför enkelt på konkurrens och varit helt inriktade på priser och effektivitet. Det finns andra frågor i sammanhanget som är lika viktiga att beakta.

Jag försökte genom mitt exempel med Vägverket visa att man måste se upp vid avreglering, så att man inte får nya privata monopol i stället för offentliga. Jag hoppas att Per Westerberg också tycker bättre om offentliga monopol än privata dito.

Anf. 221 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Det glädde mig att höra att Lennart Beijer har förstått så väl vad bl.a. skogsnäringens bekymmer handlar om. Det är också fint att höra Vänsterpartiets inställning i konkurrensfrågorna. Men jag har inte riktigt grepp om Vänsterpartiets syn på privatisering av skola, vård och omsorg. Borde det inte vara så att den som bäst klarar att utföra uppgiften skall få möjlighet att göra det? Ibland kan det vara en kommun. Ibland kan det vara en privat verksamhet. På så sätt får vi valfrihet.

Jag skulle vilja att Lennart Beijer förklarade vad som gör att det offentliga automatiskt klarar skolan, vården och omsorgen bäst. Det är ju alltid kommunen som är ansvarig för den kommunala verksamheten, oavsett vem som är utförare.

Anf. 222 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! Det gläder mig att Inger Strömbom tycker att Vänsterpartiets syn på skogsnäringen är bra. Däremot är hon tydligen orolig över att vi inte vill privatisera mera på den offentliga sektorns sida. Det gäller framför allt skola och omsorg i kommunerna.

Jag har aldrig hört några lokala kristdemokrater plädера särskilt hårt för privatisering av vård, skola och omsorg. För min egen del är det inga problem. Här går en ideologisk gräns mellan höger och vänster i politiken. Jag anser att det är viktigt att dessa kärnverksamheter sköts med ett politiskt ansvar, utan uppenbart vinstmotiv. Det är nog anledning för att inte vilja privatisera de delarna.

Anf. 223 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Nu blev jag lite besviken. Jag blir förvånad över att Lennart Beijer tydligen inte har hört ett ord när kristdemokraterna under alla år bl.a. har plädера för friskolor.

Kommunen skall ha ansvar för vården, skolan och omsorgen. Kommunen har det ansvaret, men det spelar ingen roll vem som utför verksamheten. Kommunen har ändå precis samma ansvar. Jag förstår inte att det skall vara så svårt för Vänsterpartiet. Jag skulle vilja att Lennart Beijer än en gång försöker förklara för mig det fina i kråksången, att utförandet av verksamheten tydligen alltid sker bättre i offentlig regi.

Anf. 224 LENNART BEIJER (v):

Fru talman! När det gäller kärnverksamheter som skola, vård och omsorg kan man vara säkrare på att det blir bättre totalt sett om man slipper ett direkt vinstmotiv. Det finns ett antal exempel som visar att man får dra öronen åt sig och verkligen ifrågasätta om det privata kan sköta detta, även om det finns ett kommunalt överansvar.

Vi borde vara ganska nöjda med den skola och vård vi har byggt upp här i landet. Den är så bra att Per Westerberg vill exportera den. Det visar att vi har klarat dessa frågor hyfsat inom det offentliga här i landet.

Prot. 1998/99:91
5 maj

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 6 maj.)

20 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 5 maj

1998/99:602 av *Sonja Fransson* (s) till näringsministern
Kompensation för den borttagna nioöringen
1998/99:603 av *Ewa Thalén Finné* (m) till justitieministern
Ägarlägenheter
1998/99:604 av *Patrik Norinder* (m) till näringsministern
Lagförslag om turordningsreglerna
1998/99:605 av *Lena Ek* (c) till näringsministern
Posten AB
1998/99:606 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Pierre Schori
Kosovoflyktingar
1998/99:607 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Steriliserade och bostadsbidraget

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 18 maj.

21 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 5 maj

1998/99:523 av *Bertil Persson* (m) till näringsministern
Örestad och spets teknologi
1998/99:567 av *Stig Eriksson* (v) till finansministern
Transporter till och från Ryssland
1998/99:575 av *Sven Bergström* (c) till näringsministern
Behörighetsregler för EU-moped
1998/99:576 av *Birger Schlaug* (mp) till jordbruksministern
Kravmärkta skolor
1998/99:577 av *Sten Tolgfors* (m) till utbildningsministern
Utbytesprogram med Asien vid Örebro universitet
1998/99:578 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till socialministern
Förändringar i smittskyddslagen

1998/99:580 av *Cinnika Beiming* (s) till statsrådet Mona Sahlin
Industriella utvecklingscentra
1998/99:581 av *Maud Ekendahl* (m) till försvarsministern
Försvarsmaktens anställningsförhållanden vid utlandstjänstgöring
1998/99:582 av *Nils Fredrik Aurelius* (m) till jordbruksministern
Sälarna i Östersjön och yrkesfiskarna
1998/99:583 av *Mikael Odenberg* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Ändrade turordningsregler
1998/99:584 av *Inger Strömbom* (kd) till statsrådet Mona Sahlin
Småföretagsdelegationens förslag
1998/99:589 av *Carl Erik Hedlund* (m) till finansministern
Systembolagets leveransvägran
1998/99:590 av *Sonja Fransson* (s) till socialministern
Kroniskt sjukas och funktionshindrades situation
1998/99:591 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till socialministern
Rätten till personlig assistans efter 65-årsdagen
1998/99:593 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till miljöministern
Genmanipulerad potatis
1998/99:596 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansministern
Ungdomsidrotten och skattereglerna
1998/99:597 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansministern
Likafördelningsmetoden i skattekontot
1998/99:598 av *Kenneth Lantz* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Föräldraförsäkringen
1998/99:599 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Ulrica Messing
Diskriminering av invandrare i arbetslivet

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 18 maj.

22 § Kammaren åtskildes kl. 22.49.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 4 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 25 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 60 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 107 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 14 § anf. 130,
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 17.54,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 16 § anf. 184 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ANDERS FORSBERG

1 § Anförande med anledning av Europarådets 50-årsjubileum.....	1
Anf. 1 TALMANNEN.....	1
2 § Justering av protokoll.....	3
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	3
4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen.....	4
5 § Förnyad bordläggning.....	4
Meddelande om samlad votering.....	4
6 § Verksamheten inom Europarådet under 1998.....	4
Utrikesutskottets betänkande 1998/99:UU8	4
Anf. 2 JAN BERGQVIST (s).....	4
Anf. 3 BERTIL PERSSON (m).....	6
Anf. 4 MATS EINARSSON (v).....	7
Anf. 5 INGRID NÄSLUND (kd)	8
Anf. 6 MARIANNE ANDERSSON (c).....	10
Anf. 7 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	12
Anf. 8 SÖREN LEKBERG (s)	14
Anf. 9 LISBET CALNER (s)	15
(Beslut fattades efter 12 §.).....	17
7 § Lagstiftningsprocessen	17
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU26	17
Anf. 10 NILS FREDRIK AURELIUS (m).....	17
Anf. 11 KENNETH KVIST (v).....	18
Anf. 12 HELENA BARGHOLTZ (fp).....	19
Anf. 13 PER LAGER (mp).....	21
Anf. 14 GÖRAN MAGNUSSON (s)	22
Anf. 15 KENNETH KVIST (v) replik	24
Anf. 16 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	24
Anf. 17 KENNETH KVIST (v) replik	25
Anf. 18 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	25
Anf. 19 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	26
Anf. 20 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	26
Anf. 21 HELENA BARGHOLTZ (fp) replik.....	26
Anf. 22 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	26
Anf. 23 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	27
Anf. 24 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	27
Anf. 25 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	28
Anf. 26 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	28
Anf. 27 LENNART HEDQUIST (m).....	29
Anf. 28 GÖRAN MAGNUSSON (s)	30
Anf. 29 LENNART HEDQUIST (m).....	30
Anf. 30 GÖRAN MAGNUSSON (s)	30
Anf. 31 LENNART HEDQUIST (m).....	31
Anf. 32 GÖRAN MAGNUSSON (s)	31

(Beslut fattades efter 12 §.)	32
8 § Ändring i sekretesslagen med anledning av regeringens uppföljning av myndigheters arbetsgivarpolitik, m.m.	32
Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU29	32
(Beslut fattades efter 12 §.)	32
9 § Lag om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet	32
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU19	32
(Beslut fattades efter 12 §.)	32
10 § Kostnadsinformation till fondsparare i det individuella pensionssparandet, m.m.	32
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU21	32
Anf. 33 FREDRIK REINFELDT (m)	32
Anf. 34 SIV HOLMA (v)	34
Anf. 35 FREDRIK REINFELDT (m) replik	36
Anf. 36 SIV HOLMA (v) replik	37
Anf. 37 FREDRIK REINFELDT (m) replik	38
Anf. 38 SIV HOLMA (v) replik	38
Anf. 39 PER LANDGREN (kd)	38
Anf. 40 KARIN PILSÄTER (fp)	40
Anf. 41 SIV HOLMA (v) replik	42
Anf. 42 KARIN PILSÄTER (fp) replik	42
Anf. 43 SIV HOLMA (v) replik	42
Anf. 44 KARIN PILSÄTER (fp) replik	43
Anf. 45 BENGT SILFVERSTRAND (s)	43
Anf. 46 FREDRIK REINFELDT (m) replik	46
Anf. 47 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	46
Anf. 48 FREDRIK REINFELDT (m) replik	47
Anf. 49 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	47
Anf. 50 PER LANDGREN (kd) replik	48
Anf. 51 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	48
Anf. 52 PER LANDGREN (kd) replik	49
Anf. 53 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik	49
Anf. 54 LENA EK (c)	49
Anf. 55 SIV HOLMA (v)	50
Anf. 56 LENA EK (c)	51
Anf. 57 SIV HOLMA (v)	51
Anf. 58 LENA EK (c)	51
(Beslut fattades efter 12 §.)	52
11 § Riksdagens revisorers årsredovisning för 1998	52
Finansutskottets betänkande 1998/99:FiU22	52
(Beslut fattades efter 12 §.)	52
12 § Straffrättsliga frågor	52
Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU22	52
Anf. 59 JEPPE JOHNSSON (m)	52
Anf. 60 ALICE ÅSTRÖM (v)	55
Anf. 61 JEPPE JOHNSSON (m) replik	57
Anf. 62 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	58
Anf. 63 JEPPE JOHNSSON (m) replik	58

Anf. 64 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	59
Anf. 65 RAGNWI MARCELIND (kd)	59
Anf. 66 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	62
Anf. 67 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	62
Anf. 68 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	63
Anf. 69 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	63
Anf. 70 SIW PERSSON (fp)	64
Anf. 71 KIA ANDREASSON (mp)	65
Anf. 72 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	67
Anf. 73 KIA ANDREASSON (mp) replik	68
Anf. 74 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	68
Anf. 75 KIA ANDREASSON (mp) replik	68
Anf. 76 JEPPE JOHNSON (m) replik.....	68
Anf. 77 KIA ANDREASSON (mp) replik	69
Anf. 78 JEPPE JOHNSON (m) replik.....	69
Anf. 79 KIA ANDREASSON (mp) replik	69
Anf. 80 MORGAN JOHANSSON (s).....	70
Anf. 81 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	74
Anf. 82 MORGAN JOHANSSON (s) replik	75
Anf. 83 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	75
Anf. 84 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	75
Anf. 85 MORGAN JOHANSSON (s) replik	76
Anf. 86 RAGNWI MARCELIND (kd) replik	76
Anf. 87 MORGAN JOHANSSON (s) replik	76
Anf. 88 SIW PERSSON (fp) replik.....	77
Anf. 89 MORGAN JOHANSSON (s) replik	77
Anf. 90 SIW PERSSON (fp) replik.....	77
Anf. 91 JEPPE JOHNSON (m) replik.....	78
Anf. 92 MORGAN JOHANSSON (s) replik	78
Anf. 93 JEPPE JOHNSON (m) replik.....	78
Anf. 94 MORGAN JOHANSSON (s) replik	79
Anf. 95 KIA ANDREASSON (mp) replik	79
Anf. 96 MORGAN JOHANSSON (s) replik	79
Anf. 97 KIA ANDREASSON (mp) replik	80
Anf. 98 GUNNEL WALLIN (c)	80
Anf. 99 LENNART FRIDÉN (m)	81
Anf. 100 MORGAN JOHANSSON (s) replik.....	82
Anf. 101 LENNART FRIDÉN (m) replik	82
Anf. 102 MORGAN JOHANSSON (s) replik.....	83
Anf. 103 LENNART FRIDÉN (m) replik	83
Anf. 104 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	83
Anf. 105 ALICE ÅSTRÖM (v) replik.....	86
Anf. 106 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik.....	86
Anf. 107 TASSO STAFILIDIS (v)	86
Beslut	88
UU8 Verksamheten inom Europarådet under 1998.....	88
KU26 Lagstiftningsprocessen.....	88

KU29 Ändring i sekretesslagen med anledning av regeringens uppföljning av myndigheters arbetsgivarpolitik, m.m.	88
FiU19 Lag om betalningsöverföringar inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet	88
FiU21 Kostnadsinformation till fondsparare i det individuella pensionssparandet, m.m.	89
FiU22 Riksdagens revisorers årsredovisning för 1998.....	90
JuU22 Straffrättsliga frågor.....	90
13 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 29 april.....	92
TU8 Transportpolitik	92
TU9 Trafiksäkerhet m.m.	94
Beslut om uppskjuten votering.....	94
14 § Processrättsliga frågor	94
Justitieutskottets betänkande 1998/99:JuU26.....	94
Anf. 108 ANDERS G HÖGMARK (m)	94
Anf. 109 ALICE ÅSTRÖM (v).....	97
Anf. 110 ANDERS G HÖGMARK (m) replik	99
Anf. 111 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	100
Anf. 112 ANDERS G HÖGMARK (m) replik	100
Anf. 113 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	100
Anf. 114 RAGNWI MARCELIND (kd).....	101
Anf. 115 GUNNEL WALLIN (c)	103
Anf. 116 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	104
Anf. 117 GUNNEL WALLIN (c) replik.....	104
Anf. 118 ALICE ÅSTRÖM (v) replik	104
Anf. 119 GUNNEL WALLIN (c) replik.....	105
Anf. 120 SIW PERSSON (fp).....	105
Anf. 121 KIA ANDREASSON (mp)	106
(forts.).....	108
Välkomsthälsning	108
Anf. 122 ANDRE VICE TALMANNEN	108
14 § (forts.) Processrättsliga frågor (forts. JuU26).....	108
Anf. 123 ANDERS G HÖGMARK (m) replik	108
Anf. 124 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	109
Anf. 125 ANDERS G HÖGMARK (m) replik	109
Anf. 126 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	110
Anf. 127 SIW PERSSON (fp) replik.....	110
Anf. 128 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	111
Anf. 129 SIW PERSSON (fp) replik.....	111
Anf. 130 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	111
Anf. 131 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s).....	112
Anf. 132 KIA ANDREASSON (mp).....	115
Anf. 133 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	115
Anf. 134 KIA ANDREASSON (mp) replik.....	115
Anf. 135 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	115
Anf. 136 ANDERS G HÖGMARK (m)	116
Anf. 137 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	116

Anf. 138 ANDERS G HÖGMARK (m) replik.....	117
Anf. 139 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s) replik.....	117
Anf. 140 ALICE ÅSTRÖM (v).....	117
Anf. 141 ANN-MARIE FAGERSTRÖM (s).....	118
Anf. 142 ALICE ÅSTRÖM (v).....	118
(Beslut skulle fattas den 6 maj.).....	118
15 § Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.	118
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU10	118
Anf. 143 LEIF CARLSON (m).....	118
Anf. 144 ROLF OLSSON (v).....	122
Anf. 145 LEIF CARLSON (m) replik.....	124
Anf. 146 ROLF OLSSON (v) replik	124
Anf. 147 LEIF CARLSON (m) replik.....	124
Anf. 148 ROLF OLSSON (v) replik	125
Anf. 149 CHATRINE PÅLSSON (kd)	125
(forts.).....	126
Ajournering.....	126
Återupptagna förhandlingar	127
15 § (forts.) Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m. (forts. SoU10).....	127
Anf. 150 KENNETH JOHANSSON (c)	127
Anf. 151 ROLF OLSSON (v) replik	129
Anf. 152 KENNETH JOHANSSON (c) replik	129
Anf. 153 ROLF OLSSON (v) replik	130
Anf. 154 KENNETH JOHANSSON (c) replik	130
Anf. 155 KERSTIN HEINEMANN (fp)	130
Anf. 156 THOMAS JULIN (mp)	132
Anf. 157 KENNETH JOHANSSON (c) replik	135
Anf. 158 THOMAS JULIN (mp) replik	135
Anf. 159 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	136
Anf. 160 THOMAS JULIN (mp) replik	136
Anf. 161 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	136
Anf. 162 THOMAS JULIN (mp) replik	136
Anf. 163 CATHERINE PERSSON (s).....	136
Anf. 164 LEIF CARLSON (m) replik.....	140
Anf. 165 CATHERINE PERSSON (s) replik	140
Anf. 166 LEIF CARLSON (m) replik.....	141
Anf. 167 CATHERINE PERSSON (s) replik	141
Anf. 168 THOMAS JULIN (mp) replik	141
Anf. 169 CATHERINE PERSSON (s) replik	142
Anf. 170 THOMAS JULIN (mp) replik	142
Anf. 171 CATHERINE PERSSON (s) replik	142
Anf. 172 KENNETH JOHANSSON (c) replik	143
Anf. 173 CATHERINE PERSSON (s) replik	143
Anf. 174 KENNETH JOHANSSON (c) replik	143
Anf. 175 CATHERINE PERSSON (s) replik	144
Anf. 176 MARIANNE ANDERSSON (c)	144
Anf. 177 DAN ERICSSON (kd)	145
Anf. 178 ROLF OLSSON (v).....	147
Anf. 179 DAN ERICSSON (kd)	148

(Beslut skulle fattas den 6 maj.).....	148
16 § Handikappolitik m.m.	148
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU11	148
Anf. 180 LARS ELINDERSON (m).....	148
Anf. 181 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	150
Anf. 182 KENNETH JOHANSSON (c)	151
Anf. 183 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	153
Anf. 184 KENNETH JOHANSSON (c) replik	155
Anf. 185 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	156
Anf. 186 THOMAS JULIN (mp).....	156
Anf. 187 HANS KARLSSON (s).....	158
Anf. 188 LARS ELINDERSON (m) replik	159
Anf. 189 HANS KARLSSON (s) replik	160
Anf. 190 LARS ELINDERSON (m) replik	161
Anf. 191 HANS KARLSSON (s) replik	161
Anf. 192 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	162
Anf. 193 HANS KARLSSON (s) replik	162
Anf. 194 KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	162
Anf. 195 HANS KARLSSON (s) replik	163
Anf. 196 KENNETH JOHANSSON (c) replik	163
Anf. 197 HANS KARLSSON (s) replik	163
Anf. 198 LENA OLSSON (v).....	163
(Beslut skulle fattas den 6 maj.).....	165
17 § Könstymning – borttagande av kravet på dubbel straffbarhet.....	165
Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU12	165
Anf. 199 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	165
Anf. 200 KERSTIN HEINEMANN (fp).....	165
Anf. 201 MARGARETA ISRAELSSON (s)	166
Anf. 202 INGRID BURMAN (v).....	166
(Beslut skulle fattas den 6 maj.)	167
18 § Ny lag om handel med begagnade varor	167
Näringsutskottets betänkande 1998/99:NU9	167
(Beslut skulle fattas den 6 maj.)	167
19 § Vissa konkurrenspolitiska frågor.....	167
Näringsutskottets betänkande 1998/99:NU11	167
Anf. 203 PER WESTERBERG (m).....	167
Anf. 204 INGER STRÖMBOM (kd).....	169
Anf. 205 ÅKE SANDSTRÖM (c)	171
Anf. 206 EVA FLYBORG (fp).....	172
Anf. 207 ANNE LUDVIGSSON (s).....	175
Anf. 208 PER WESTERBERG (m) replik.....	177
Anf. 209 ANNE LUDVIGSSON (s) replik.....	178
Anf. 210 PER WESTERBERG (m) replik.....	178
Anf. 211 ANNE LUDVIGSSON (s) replik.....	178
Anf. 212 ÅKE SANDSTRÖM (c) replik	179
Anf. 213 ANNE LUDVIGSSON (s) replik.....	179
Anf. 214 ÅKE SANDSTRÖM (c) replik	179
Anf. 215 ANNE LUDVIGSSON (s) replik.....	179

Anf. 216 LENNART BEIJER (v).....	179	Prot. 1998/99:91
Anf. 217 PER WESTERBERG (m)	180	5 maj
Anf. 218 LENNART BEIJER (v).....	181	<hr/>
Anf. 219 PER WESTERBERG (m)	181	
Anf. 220 LENNART BEIJER (v).....	181	
Anf. 221 INGER STRÖMBOM (kd)	182	
Anf. 222 LENNART BEIJER (v).....	182	
Anf. 223 INGER STRÖMBOM (kd)	182	
Anf. 224 LENNART BEIJER (v).....	182	
(Beslut skulle fattas den 6 maj.)	183	
20 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	183	
21 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	183	
22 § Kammaren åtskildes kl. 22.49.....	184	

Prot. 1998/99:91
5 maj

Elanders Gotab, Stockholm 1999